

รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

“โครงการศึกษาความอยู่รอดของข้าวไทยภายใต้ ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน”

โดย

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อัทธ์ พิศาลวานิช และคณะผู้วิจัย

ศูนย์ศึกษาการค้าระหว่างประเทศ

มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย

กุมภาพันธ์ 2554

รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

การศึกษาความอยู่รอดของข้าวไทยภายใต้ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน

คณะผู้วิจัย

สังกัด

1. รองศาสตราจารย์ ดร.ศรัณย์ วรธนัจฉริยา	ที่ปรึกษาโครงการ
2. นายประสิทธิ์ บุญเฉย	ที่ปรึกษาโครงการ
3. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อัทธ์ พิศาลวานิช	คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย
4. ดร.พรพงศ์ สุมานนท์	คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย
5. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ทศสุรีย์ เปรมศรีรัตน์	คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย
6. อาจารย์ศุภรัตน์ พันธุ์ฉลาด	ศูนย์ศึกษาการค้าระหว่างประเทศ
มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย
7. อาจารย์อุมาวดี เพชรหวล	ศูนย์ศึกษาการค้าระหว่างประเทศ
มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย
8. อาจารย์พูนทวี ชัยวิจิตมลากุล	ศูนย์ศึกษาการค้าระหว่างประเทศ
มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย
9. อาจารย์ธีระ สุขนิยม	ศูนย์ศึกษาการค้าระหว่างประเทศ
มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย
10. อาจารย์วันิดา พิมพ์โคตร	ศูนย์ศึกษาการค้าระหว่างประเทศ
มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย

สนับสนุนโดยสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

(ความเห็นในรายงานนี้เป็นของผู้วิจัย สกว. ไม่จำเป็นต้องเห็นด้วยเสมอไป)

คำนำ

ข้าพเจ้าถือว่าเป็นพืชเศรษฐกิจที่สำคัญของประเทศในกลุ่มอาเซียน โดยเฉพาะไทยและเวียดนาม ประกอบกับการเปิดเสรีประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน ย่อมจะส่งผลต่อข้าวด้วย การศึกษาความอยู่รอดของข้าวไทยภายใต้ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่ง สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ได้เล็งเห็นความสำคัญของประเด็นดังกล่าว จึงได้ให้การสนับสนุนศูนย์ศึกษาการค้าระหว่างประเทศ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย ทำการศึกษา “โครงการศึกษาความอยู่รอดของข้าวไทยภายใต้ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน”

ทั้งนี้คณะผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษาโครงการดังกล่าวเสร็จสิ้นแล้ว คณะผู้วิจัยขอขอบคุณสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) สำหรับการสนับสนุนเงินทุนวิจัยโครงการฯ ตลอดจนเกษตรกรชาวนา ผู้ประกอบการโรงสีข้าว ผู้ส่งออกข้าว รวมถึงเจ้าหน้าที่ภาครัฐทั้งในและต่างประเทศที่อนุเคราะห์เวลา รวมทั้งข้อมูลอันเป็นประโยชน์ต่อการดำเนินการวิจัยในครั้งนี้ และหวังเป็นอย่างยิ่งว่า ผลการศึกษาของโครงการจะเป็นประโยชน์แก่ภาคส่วนต่างๆ ที่เกี่ยวข้องไม่มากนัก

คณะผู้วิจัย
กุมภาพันธ์ 2554

บทคัดย่อ

ข้าว เป็นพืชอาหารหลักที่สำคัญต่อการดำเนินชีวิตของคนไทย และเป็นแหล่งรายได้หลักของชาวนาไทยกว่า 3.7 ล้านครัวเรือน สร้างรายได้เข้าประเทศโดยการส่งออกที่คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 30.8 ของมูลค่าส่งออกสินค้าเกษตรทั้งหมดของประเทศในปี 2552 โดยเฉพาะอย่างยิ่งข้าวถือเป็นอาหารหลักของประชาชนชาวไทยมาแสนนาน ดังนั้นหลังจากประเทศสมาชิกอาเซียนทั้ง 10 ประเทศ ทำความตกลงเพื่อลดภาษีสินค้าเป็นศูนย์ ย่อมส่งผลกระทบต่อภาคการผลิตข้าว ทั้งข้าวเปลือก ข้าวสาร ตลอดจนผลกระทบต่อผู้บริโภคข้าวของไทย จึงเป็นที่มาของการศึกษาวิจัยโครงการศึกษาความอยู่รอดของข้าวไทยภายใต้ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน ซึ่งมีวัตถุประสงค์ 3 ข้อ คือ 1) เพื่อศึกษาเปรียบเทียบศักยภาพการผลิต การค้า และนโยบายของข้าวไทยกับเวียดนาม 2) เพื่อวิเคราะห์ผลกระทบที่มีต่อรายได้ การใช้ปัจจัยการผลิต การใช้ที่ดินของชาวนาไทย และ 3) เพื่อนำเสนอข้อเท็จจริงจากผลกระทบของประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนต่อความอยู่รอดของข้าวไทย

ผลที่ได้จากการวิจัย พบว่าไทยสูญเสียส่วนแบ่งตลาดอาเซียนในประเภทข้าวขาวให้แก่เวียดนาม แต่สำหรับข้าวประเภทอื่น ไทยยังคงสามารถครองส่วนแบ่งตลาดไว้ได้ ซึ่งเหตุของการสูญเสียส่วนแบ่งตลาดนั้นมาจากนโยบายการค้าข้าวของเวียดนามที่มีการดำเนินงานโดยรัฐบาลเป็นหลัก นั่นคือรัฐบาลเวียดนามมอบหมายให้สมาคมอาหารเวียดนาม (Vietnam Food Association: VFA) เป็นผู้กำหนดราคาส่งออกข้าวขั้นต่ำ (Minimum Export Price: MEP) ที่ผู้ส่งออกจะทำสัญญาซื้อขายกับต่างประเทศ ดังนั้นราคาส่งออกข้าวของเวียดนามจึงมีราคาถูก ตลอดจนการจัดสรรงบประมาณจำนวนมากในการวิจัยและพัฒนาพันธุ์ข้าว การพัฒนาและสร้างโครงสร้างพื้นฐานบริเวณสามเหลี่ยมปากแม่น้ำโขง (Mekong Delta River) และสามเหลี่ยมปากแม่น้ำแดง (Red River Delta) ซึ่งเป็นแหล่งเพาะปลูกข้าวที่สำคัญของประเทศให้เป็นแหล่งปลูกข้าวเพื่อการส่งออก รวมถึงการทำการตลาดข้าวแบบทีมเดียว โดยรัฐบาลเป็นผู้นำในการหาตลาด การส่งออกข้าวของเวียดนามจึงเป็นแบบการซื้อขายข้าวระหว่างรัฐบาลเวียดนามกับรัฐบาลของประเทศผู้นำเข้า ส่งผลมีปริมาณและมูลค่าการค้าสูง แต่ทั้งนี้หากพิจารณาด้านการผลิตของไทย พบว่าในปัจจุบันไทยมีศักยภาพมากกว่าทั้งพันธุ์ข้าว คุณภาพข้าว ความชำนาญของชาวนา โครงสร้างพื้นฐาน เทคโนโลยีการสีข้าว และการขนส่ง

สำหรับผลกระทบที่มีต่อรายได้ การใช้ปัจจัยการผลิต การใช้ที่ดินของชาวนาไทย พบว่าหลังจากมีการปรับลดภาษีศุลกากรข้าวสารให้เป็นร้อยละศูนย์ จะส่งผลให้ไทยได้รับประโยชน์มากขึ้น ทั้งในภาคการผลิต การใช้ปัจจัยการผลิต การส่งออก และรายได้ของชาวนา แต่อย่างไรก็ตามในความเป็นจริงทุกประเทศในอาเซียนไม่ได้ปรับลดภาษีศุลกากรข้าวสาร โดยเฉพาะตลาดส่งออกข้าวที่สำคัญของไทย คือ อินโดนีเซีย มาเลเซีย และฟิลิปปินส์ ที่เก็บภาษีในอัตราสูง ส่งผลให้ประโยชน์ที่ไทยได้รับน้อยลง ประกอบกับหากเปรียบเทียบผลประโยชน์ของไทยกับเวียดนามซึ่งมีตลาดส่งออกข้าวเดียวกัน คือ

ฟิลิปปินส์ มาเลเซีย อินโดนีเซีย และสิงคโปร์ รวมถึงปัจจุบันเวียดนามเป็นผู้ครองตลาดข้าวสารอาเซียน ส่งผลให้ไทยมีโอกาสได้ประโยชน์จากการปรับลดภาษีศุลกากรน้อยกว่าเวียดนาม โดยสัดส่วนของผลกระทบที่จะเกิดขึ้นกับภาคการผลิตต่างๆ ในประเทศนั้น ผู้ส่งออกจะเป็นผู้ที่ได้รับผลกระทบมากที่สุด ทั้งในด้านการได้ประโยชน์และเสียประโยชน์ เนื่องจากเกี่ยวข้องโดยตรงกับการค้าข้าวสาร รองลงมา เป็นโรงสีข้าว และชาวนา คิดเป็นร้อยละ 50.0 ร้อยละ 40.0 และร้อยละ 10.0 ตามลำดับ

สำหรับชาวนาไทยนั้น จากผลการวิจัยแม้พบว่าได้รับผลกระทบน้อยที่สุดเนื่องจากราคาข้าวเปลือกที่ชาวนาได้รับหรือรายได้ของชาวนามีหน่วยงานรัฐคอยให้ความช่วยเหลือดูแล แต่นโยบายรัฐดังกล่าวถือเป็นดาบสองคม เนื่องจากการแทรกแซงตลาด มีช่องทางที่สามารถทุจริตคอร์รัปชัน และไม่เป็นการกระตุ้นหรือเชิญชวนให้ชาวนาไทยพัฒนาศักยภาพการปลูกข้าวของตนเองให้เป็นข้าวที่มีคุณภาพ เพิ่มปริมาณผลผลิตต่อไร่ หรือส่งเสริมการลดต้นทุนการผลิต ทำให้นับวันชาวนาไทยไม่สามารถพึ่งพาตนเองได้มากขึ้นเรื่อยๆ ดังนั้นจึงจำเป็นต้องมีนโยบายเร่งด่วนในการพัฒนาข้าวไทยทั้งระบบ ดังนี้

(1) นโยบายเพื่อเสริมศักยภาพด้านการผลิตของชาวนาไทย

ส่งเสริมให้ชาวนาลดต้นทุนการเพาะปลูกข้าวอย่างจริงจัง โดยรณรงค์ให้ใช้ปุ๋ยชีวภาพแทนปุ๋ยเคมีที่มีราคาสูงขึ้น การวิจัยและพัฒนาพันธุ์ข้าวที่ทำให้สามารถเพาะปลูกได้ผลผลิตเพิ่มขึ้น และการบริหารจัดการรายได้ของชาวนาอย่างยั่งยืน

(2) นโยบายส่งเสริมศักยภาพด้านการตลาด

เพิ่มช่องทางในการเผยแพร่ ประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารด้านข้าวของประเทศในอาเซียน เช่น ความคืบหน้าของข้อตกลงภายในอาเซียน จัดทำบทวิเคราะห์สถานการณ์และแนวโน้มการค้าข้าวในตลาดอาเซียน นโยบายข้าวของประเทศสมาชิกอาเซียน เป็นต้น ให้ชาวนา โรงสีข้าว ผู้ส่งออก รัฐบาล และเข้าใจอย่างทั่วถึงและต่อเนื่อง รวมไปถึงการทำตลาดข้าวเพื่อการส่งออกมากขึ้น ทั้งการกระชับสัมพันธ์ในตลาดส่งออกเดิม การทำตลาดในตลาดส่งออกใหม่ๆ ส่งเสริมหรือพัฒนาพันธุ์ข้าวได้ตรงตามความต้องการ ชูจุดเด่นของเอกลักษณ์ข้าวไทย ตั้งศูนย์แสดงสินค้าถาวรของข้าวไทยในประเทศสมาชิกอาเซียน

(3) นโยบายเสริมศักยภาพข้าวไทยทั้งระบบ

รวมกลุ่มกันระหว่างชาวนา ผู้ประกอบการโรงสีข้าว ผู้ส่งออก รวมถึงตัวแทนจากหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง เพื่อจัดตั้งเป็นองค์กรอิสระที่ดูแลข้าวไทยทั้งระบบ ตั้งแต่ระดับการผลิต การแปรรูป และการส่งออก เพื่อให้การดำเนินงานในทุกส่วนสอดคล้องกัน

ABSTRACT

Rice is a main crop of Thailand and also is a staple food of Thai people for years. It is also a main source of income of Thai farmers for over 3.7 million households. In 2009, Thai rice export generated revenue by 30.8 percent of the value of the total agricultural export. However, Thai rice production sector of both paddy and milled rice, and rice consumers have been impacted by the common agreement of ASEAN member countries to bring down intra-regional tariffs to zero percent by 2015. Therefore, it comes to this study namely “The Study of Survival of Thai Rice in the ASEAN Economic Community (AEC)”. The study aims to 1) study and compare potential between Thailand and Vietnam in terms of production, trade, and national policies 2) analyze the factors which impact to income, usages of production inputs and land use of Thai farmers, and 3) portray the facts that how the ASEAN Economic Community impacts on Thai rice.

According to the study, Thailand lose her rice-export market share of white rice to Vietnam, even other kinds of rice still maintain their big market shares. It is as of the result of Thailand's lack of rice policy focus while the government of Vietnam has. Vietnam rice trading is solely run by the government through Vietnam Food Association (VFA), a social organization of enterprises operating in the field of production, processing and trading on food, agricultural produces and other products processed from food, the VFA is the core responsible agency to fix minimum export price (MEP) for rice. The MEP will be a price floor for Vietnam rice exporters to trade with foreign trade partners and this is a factor that enhances the competitiveness of Vietnam rice export.

In addition, the government of Vietnam has allocated huge amount of budget on the investments in rice research and development in order to improve their rice strains, and in the infrastructure development projects in Mekong and Red River Deltas, the two biggest rice growing areas of Vietnam. The one-team rice marketing leaded by the government in terms of market search, therefore, the Vietnam's rice export is a state to state trading which produces greater rice export volume and value. But if considers on the potential of rice production, the study found that Thailand has more potential in terms of the quality of rice grains, expertise of farmers, infrastructure, milling technology, and transportation.

Concerning the impacts on Thai farmers' income, the use of rice production inputs and land use of Thai farmers, the study found that as a result of the implementation of the reduction of rice tariffs to zero percent, Thai rice production sector, the use of production inputs, rice exports, and farmer's income will benefit from such implementation. However, in fact, the reduction of rice tariffs to zero percent has not been applied to all ASEAN members as Indonesia, Malaysia and the Philippines, which are the major markets for Thai rice exports. The tariff rates of these countries are high and it causes less interest of Thailand when compared interests of Thailand and Vietnam from rice exports with the Philippines, Malaysia, Indonesia and Singapore, the shared markets between Thailand and Vietnam. Moreover, Vietnam currently holds the ASEAN milled rice market which makes Thailand having less opportunity to get benefits from the tariff reduction as much as Vietnam. From the study of the proportion of the impacts on each production sectors in Thailand, it was found that exporters will have the greatest impacts in terms of both advantages and disadvantages as they directly relate to the rice trade, following by rice mills and farmers for 50 percent, 40 percent and 10 percent respectively.

The study also found that even Thai farmers have a minimal impact on their paddy rice and income due to the government subsidized policy. However, such policy is also considered a double-edged sword because it is a market intervention which will be flaws for corruptions. In addition, it does not motivate Thai farmers to develop their rice cultivation to provide high quality rice with high rice yield per rai or to concern about how to reduce their cost. Therefore, it is necessary to have rapid policies in order to develop the rice system of Thailand as a whole as follows:

(1) Policy on the enhancement of the production capabilities of Thai farmers

Seriously encourage farmers to reduce the cost of rice cultivation by launching campaigns of the use of organic fertilizer instead of chemical fertilizer. Invest in the research and development of rice strains which produce high yield, and support the sustainable management of Thai farmers' income.

(2) Policy on the promotion of marketing potentials

Increase more channels to distribute and publicize rice information of other ASEAN countries, for example, the progress of the agreement, provide a situation analysis and rice-trading trends in the ASEAN market, and ASEAN countries' rice policy, etc. This policy aims to

enhance the recognition and understanding about the rice situations in the ASEAN market for Thai farmers, rice mill owners and exporters thoroughly and consistently. On the one hand, the policy also focuses on rice exports strengthening and marketing in both the existing markets and the new markets. The development of rice strains in order to produce to meet the market demands is needed including the more promotion on the unique of Thai rice. Lastly, there should be the permanent exhibition of Thai rice in the ASEAN countries.

(3) Policy on Capacity Building of the Thai rice system

Integrate farmers, rice mill owners, exporters and representatives from relevant government agencies together in order to establish an independent organization that oversees the harmonization of the entire Thai rice system at all levels – rice production, rice processing and exports.

บทสรุปผู้บริหาร

จากข้อตกลงของการจัดตั้งประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (ASEAN Economic Community: AEC) ที่กำหนดให้ในปี 2553 ประเทศในอาเซียนเดิม คือ ไทย อินโดนีเซีย มาเลเซีย สิงคโปร์ ฟิลิปปินส์ และบรูไน ต้องลดภาษีสินค้าเป็นศูนย์ และกำหนดให้ในปี 2558 ประเทศในกลุ่ม CLMV ประกอบด้วย เวียดนาม พม่า กัมพูชา และลาว ต้องลดภาษีสินค้าเป็นศูนย์ ส่งผลกระทบต่อสินค้าเกษตรของไทยซึ่งรวมไปถึงข้าวที่เป็นสินค้าส่งออกหลักของไทยด้วยทั้งด้านบวกและด้านลบ ซึ่งจากการวิเคราะห์สถานะตลาดในปัจจุบันของข้าวไทยเปรียบเทียบกับประเทศคู่แข่งสำคัญ คือ เวียดนาม โดยใช้แบบจำลอง BCG (BCG Model) พบว่าตลาดข้าวอาเซียน ในปี 2552 เวียดนามมีอัตราการขยายตัวของการส่งออกไปยังตลาดอาเซียนต่ำกว่าอัตราการขยายตัวเฉลี่ยของอาเซียนซึ่งอยู่ที่ร้อยละ 59.9 และมีส่วนแบ่งตลาดมากกว่าส่วนแบ่งตลาดเฉลี่ยที่ร้อยละ 50.0 ทำให้ข้าวขาวเวียดนามอยู่ในสถานะทำเงินซึ่งมีศักยภาพในการแข่งขันปานกลางแต่กำลังอยู่ในภาวะชะลอตัว อย่างไรก็ตามเวียดนามยังคงสามารถครองตลาดข้าวขาวอาเซียนเนื่องจากราคาข้าวถูกกว่าประเทศคู่แข่งอื่นๆ และปริมาณการผลิตที่ตอบสนองความต้องการของผู้ซื้อ สำหรับข้าวขาวของไทยที่ถูกเวียดนามแย่งตำแหน่งผู้นำตลาดข้าวขาวไปตั้งแต่ปี 2547 พบว่าในปี 2552 มีส่วนแบ่งตลาดน้อยมาก เพียงร้อยละ 7.4 เท่านั้นซึ่งน้อยกว่าส่วนแบ่งตลาดเฉลี่ย และมีอัตราการขยายตัวของการส่งออกไปอาเซียนที่ติดลบ แสดงว่ามีแนวโน้มที่จะส่งข้าวขาวไปขายในอาเซียนได้น้อยลง ส่งผลให้ข้าวขาวของไทยในตลาดอาเซียนมีสถานะตกต่ำ นั่นคือมีศักยภาพในการแข่งขันต่ำลงและกำลังอยู่ในภาวะชะลอตัว (ตารางที่ 1 และภาพที่ 1)

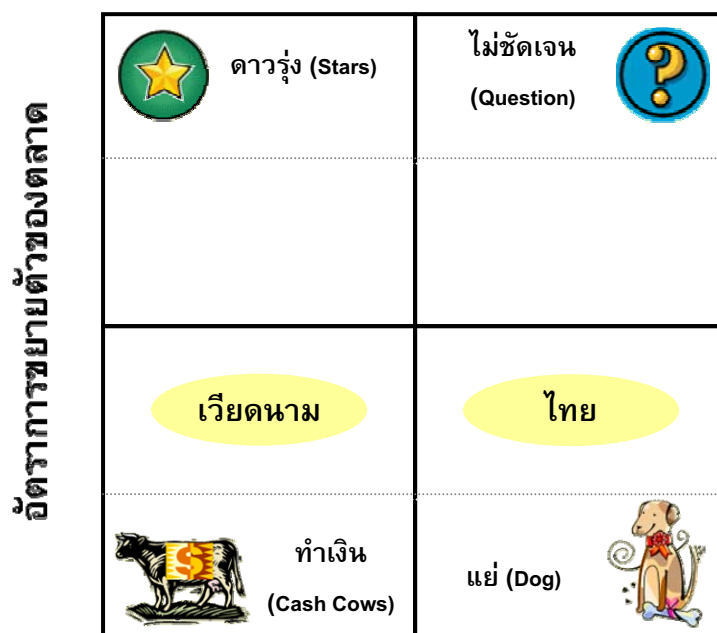
ตารางที่ 1 มูลค่าการส่งออก อัตราการขยายตัว ส่วนแบ่งตลาด และสถานะของข้าวขาวไทยและเวียดนามในตลาดอาเซียน ปี 2552

ประเทศ	มูลค่าการส่งออก (ล้านเหรียญสหรัฐ)	อัตราการขยายตัว (ร้อยละ)	ส่วนแบ่งตลาด (ร้อยละ)	สถานะ
ไทย	72,719,978.0	-86.1	7.4	ตกต่ำ
เวียดนาม	909,391,167.0	-23.3	92.6	ทำเงิน
อาเซียน	982,111,145.0	59.9*	50.0**	

หมายเหตุ: * อัตราการขยายตัวเฉลี่ย 5 ปี ของตลาดข้าวขาวอาเซียน (ประกอบด้วยประเทศอินโดนีเซีย มาเลเซีย ฟิลิปปินส์ และสิงคโปร์)

** ส่วนแบ่งตลาดข้าวขาวของอาเซียนเฉลี่ย 2 อันดับแรก

ส่วนแบ่งตลาด

ภาพที่ 1 ผลประเมินศักยภาพข้าวขาวของไทยและเวียดนามในตลาดอาเซียน โดยใช้แบบจำลอง BCG (BCG Model)

สำหรับข้าวหอม พบว่าไทยอยู่ในสถานะทำเงินด้วยส่วนแบ่งตลาดที่สูงเป็นอันดับหนึ่ง แม้จะมีอัตราการขยายตัวที่น้อยกว่าอัตราการขยายตัวเฉลี่ยของอาเซียน แต่มีทิศทางเป็นบวก จึงถือว่าสินค้าข้าวหอมของไทยเป็นสินค้าที่มีศักยภาพในตลาดอาเซียน ส่วนข้าวหอมของเวียดนามนั้นอยู่ในสถานะตกต่ำเนื่องจากเวียดนามสามารถผลิตข้าวหอมได้น้อย จึงมีการส่งออกไปในอาเซียนได้น้อยเช่นกัน (ตารางที่ 2 และภาพที่ 2)

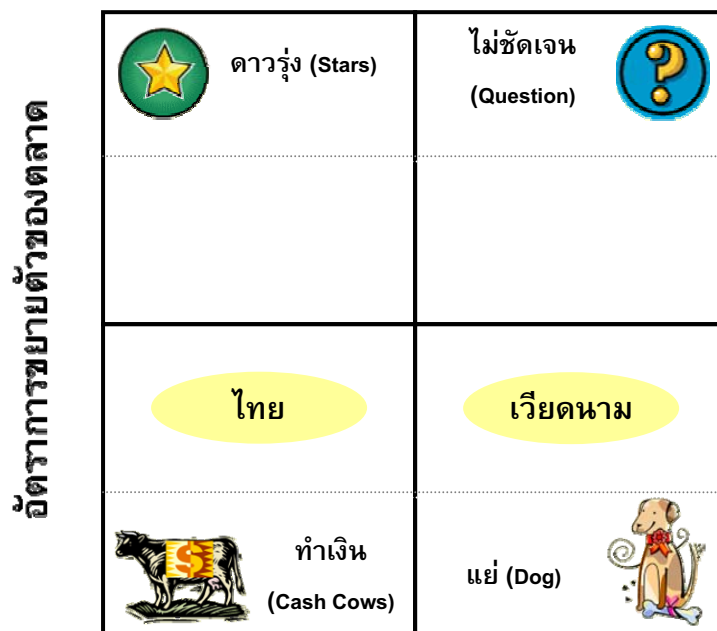
ตารางที่ 2 มูลค่าการส่งออก อัตราการขยายตัว ส่วนแบ่งตลาด และสถานะของข้าวหอมไทยและเวียดนามในตลาดอาเซียน ปี 2552

ประเทศ	มูลค่าการส่งออก (ล้านเหรียญสหรัฐ)	อัตราการขยายตัว (ร้อยละ)	ส่วนแบ่งตลาด (ร้อยละ)	สถานะ
ไทย	72,586,829.0	12.0	100.0	ทำเงิน
เวียดนาม	-	-	-	ตกต่ำ
อาเซียน	72,586,829.0	23.2*	50.0**	

หมายเหตุ: * อัตราการขยายตัวเฉลี่ย 5 ปี ของตลาดข้าวหอมอาเซียน (ประกอบด้วยประเทศอินโดนีเซีย และสิงคโปร์)

** ส่วนแบ่งตลาดข้าวหอมของอาเซียนเฉลี่ย 2 อันดับแรก

ส่วนแบ่งตลาด

ภาพที่ 2 ผลประเมินศักยภาพข้าวหอมของไทยและเวียดนามในตลาดอาเซียน โดยใช้แบบจำลอง BCG (BCG Model)

สำหรับการประเมินศักยภาพข้าวไทยกับเวียดนามในภาพรวม โดยอาศัยแบบจำลองไดมอนด์ หรือ Diamond Model พบว่าด้านปัจจัยการผลิตของไทยจะมีศักยภาพมากกว่าเวียดนาม ทั้งในด้านของโครงสร้างพื้นฐาน เช่น ถนน ไฟฟ้า เป็นต้น เทคโนโลยีในการเพาะปลูก พันธุ์ข้าวที่มีความหลากหลาย และผลผลิตที่ได้มีคุณภาพ ตลอดจนการความรู้และความชำนาญของชาวนาไทยในการปลูกข้าวที่ไม่ได้เป็นรองชาติใด และการเข้าถึงแหล่งทุนซึ่งเมื่อเทียบกับเวียดนามแล้ว ถือว่าชาวนาไทยสามารถเข้าถึงแหล่งเงินทุนได้มากกว่า สำหรับเวียดนามจะมีศักยภาพในด้านของระบบชลประทาน โดยในปัจจุบันเวียดนามได้ขยายระบบชลประทานเข้าไปในพื้นที่ทำการเกษตรได้เพิ่มมากขึ้นถึงร้อยละ 85.0¹ ของพื้นที่เพาะปลูกทั้งหมด ประกอบกับต้นทุนในการผลิตของชาวนาเวียดนามที่ต่ำกว่าชาวนาไทย เช่น ค่าจ้างแรงงาน ปุ๋ย และยาปราบศัตรูพืช เป็นต้น ซึ่งในปัจจุบันกรรมวิธีและรูปแบบในการปลูกข้าวของเวียดนามส่วนใหญ่ ยังใช้แรงงานคนเป็นหลัก และเป็นแรงงานในครัวเรือน ปริมาณการใช้ปุ๋ยและยาปราบศัตรูพืชยังมีปริมาณน้อยกว่าชาวนาไทย ทำให้ต้นทุนในการปลูกข้าวของเวียดนามต่ำกว่า ส่วนการขยายตัวของชาวนาเวียดนามส่วนใหญ่จะมีพ่อค้าคนกลางไปรับซื้อถึงที่ ซึ่งลักษณะของพ่อค้าคนกลางนี้

¹จากรายงานข้อมูลพื้นฐานเศรษฐกิจการเกษตร ของสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร ปี 2552 พบว่าในปัจจุบันประเทศไทยมีระบบชลประทานอยู่ในพื้นที่เพาะปลูกข้าวเพียงร้อยละ 33 ของพื้นที่ปลูกข้าวทั้งหมดของประเทศ ส่วนอีกร้อยละ 67 ต้องพึ่งพาน้ำฝนเป็นหลัก

จะมีลักษณะเป็นคนรวบรวมข้าวที่จะออกไปรับซื้อข้าวจากชาวนา แล้วนำมาขายให้โรงสีข้าวอีกที และมีส่วนที่มีพื้นที่ทำนาอยู่ใกล้กับโรงสีก็จะนำข้าวไปขายให้โรงสีโดยตรง ซึ่งรูปแบบในการขนส่งจะเป็นแบบง่าย โดยอาศัยจักรยาน รถจักรยานยนต์ หรือรถบรรทุกเล็กในการขนส่งข้าวจากชาวนาไปโรงสี ทำให้ชาวนาเวียดนามเสียค่าใช้จ่ายในการขนส่งน้อยกว่าชาวนาไทยที่จ้างรถขนส่งข้าวเปลือกไปขายให้แก่โรงสีหรือแหล่งรับซื้อข้าวเปลือกโดยตรง

จากการที่ชาวนาเวียดนามมีต้นทุนการปลูกข้าวต่ำ ทำให้ราคาส่งออกข้าวของเวียดนามถูกกว่าราคาส่งออกข้าวของไทยทั้งในตลาดโลกและตลาดอาเซียน ประกอบกับรัฐบาลเวียดนามให้ความสำคัญในการผลิต การตลาด และการส่งออกข้าวของประเทศอย่างมาก เช่น การกำหนดราคาส่งออกข้าวของเวียดนามรัฐบาลจะมอบหมายให้สมาคมอาหารเวียดนาม (Vietnam Food Association: VFA) เป็นผู้กำหนดราคาส่งออกข้าวขั้นต่ำ (Minimum Export Price: MEP) ที่ผู้ส่งออกจะไปทำสัญญาซื้อขายกับต่างประเทศ ดังนั้นราคาส่งออกข้าวของเวียดนามจึงมีราคาถูก การจัดสรรงบประมาณจำนวนมากในการวิจัยและพัฒนาพันธุ์ข้าว การพัฒนาและสร้างโครงสร้างพื้นฐานบริเวณสามเหลี่ยมปากแม่น้ำโขง (Mekong Delta River) และสามเหลี่ยมปากแม่น้ำแดง (Red River Delta) ซึ่งเป็นแหล่งเพาะปลูกข้าวที่สำคัญของประเทศให้เป็นแหล่งปลูกข้าวเพื่อการส่งออก ส่วนรูปแบบของการทำการตลาดของเวียดนามจะเป็นแบบทีมเดียว โดยรัฐบาลเป็นผู้นำในการหาตลาด การส่งออกข้าวของเวียดนามจึงเป็นแบบการซื้อขายข้าวระหว่างรัฐบาลเวียดนามกับรัฐบาลของประเทศผู้นำเข้า เช่น การค้าข้าวระหว่างเวียดนามกับฟิลิปปินส์ เป็นต้น ซึ่งการทำการตลาดแบบทีมเดียวกันของ รัฐบาล ผู้ส่งออก โรงสีข้าว และชาวนาของเวียดนาม ส่งผลให้เวียดนามสามารถครองส่วนแบ่งตลาดข้าวในอาเซียนเป็นอันดับ 1 มาตั้งแต่ปี 2548 และมีแนวโน้มว่าส่วนแบ่งตลาดจะเพิ่มขึ้นในอนาคต แต่หากพิจารณาถึงคุณภาพของข้าวไทยและข้าวเวียดนาม ทั้งข้าวขาวและข้าวหอมแล้ว พบว่าข้าวของไทยมีคุณภาพดีกว่า ทั้งคุณภาพของเมล็ดข้าว เทคโนโลยีการสีข้าว และการขนส่ง ที่มีประสิทธิภาพมากกว่าเวียดนาม ทำให้ข้าวเสียหายน้อยกว่า

ในส่วนการรวมกลุ่มของกิจการต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับข้าว ทั้งชาวนา โรงสี และผู้ส่งออกข้าวของไทย พบว่าชาวนากับโรงสีมีความใกล้ชิดกัน ส่วนผู้ส่งออกจะรวมกลุ่มกับผู้ส่งออกด้วยกัน ด้านการรวมกลุ่มของเวียดนาม ในส่วนของผู้ส่งออกพบว่าผู้ส่งออกข้าวเกือบทั้งหมดของเวียดนามจะเป็นสมาชิกของสมาคมอาหารเวียดนาม (VFA) และผู้ส่งออกข้าวรายใหญ่ของเวียดนาม คือ Northern Food Corporation (Vinafood 1) และ Southern Food Corporation (Vinafood 2) เป็นรัฐวิสาหกิจที่ขึ้นกับกระทรวงเกษตรและพัฒนาชนบทของเวียดนาม (Ministry of Agriculture & Rural Development: MARD) ทำให้การรวมตัวของผู้ส่งออกเวียดนามค่อนข้างเข้มแข็ง สำหรับผู้ประกอบการโรงสีข้าวไม่มีการรวมตัวหรือตั้งเป็นสมาคม แต่จะเป็นในลักษณะของต่างคนต่างทำ (ตารางที่ 3)

ตารางที่ 3 การเปรียบเทียบศักยภาพของข้าวไทยกับเวียดนาม

เปรียบเทียบศักยภาพของข้าวไทยกับเวียดนาม	ไทยมีศักยภาพมากกว่าเวียดนาม
ด้านปัจจัยการผลิต	
โครงสร้างพื้นฐานดี (ถนน ไฟฟ้า)	✓
ต้นทุนขนส่งข้าวสาร	×
ความสามารถในการเข้าถึงแหล่งเงินทุน	✓
ค่าจ้างแรงงาน	×
ราคาปุ๋ย และยาปราบศัตรูพืช	×
มีเทคโนโลยีการเพาะปลูก หรือพัฒนาพันธุ์ข้าว	✓
ชาวนาสามารถพัฒนาการปลูกข้าวได้ดี เช่น ประหยัดต้นทุน เพิ่มผลผลิต เป็นต้น	✓
ระบบชลประทานทั่วถึงและเพียงพอ	×
ด้านการแข่งขัน/กลยุทธ์	
ความสามารถในการรักษาส่วนแบ่งตลาดอาเซียนในช่วง 3 ปี (2550-2552)	×
แนวโน้มส่วนแบ่งตลาดข้าวในอาเซียนปี 2553 ดีขึ้น	×
การดำเนินกลยุทธ์ทางการตลาด (เช่น กลยุทธ์ด้านราคา)	×
ด้านอุปสงค์และความต้องการของตลาด	
ระบบโลจิสติกส์และการขนส่งข้าวไปยังประเทศผู้ซื้อ	✓
คุณภาพข้าว (ตรงตามความต้องการของตลาด)	✓
ด้านอุตสาหกรรมที่เชื่อมโยงและสนับสนุนกัน	
ชาวนากับโรงสีมีการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ไม่ขัดแย้งกัน	✓
โรงสีกับผู้ส่งออกมีการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ไม่ขัดแย้งกัน	×
การรวมกลุ่มผู้ส่งออกมีความเข้มแข็ง	✓
ด้านนโยบายของภาครัฐ	
นโยบายด้านปัจจัยการผลิต (อุดหนุนเงินเพื่อซื้อปุ๋ยมาใช้ก่อน)	✓
นโยบายด้านการส่งออก (การเพิ่มส่วนแบ่งตลาด กลยุทธ์ด้านการตลาด)	×
นโยบายด้านที่ดิน (การให้เช่าที่ดินเพาะปลูก)	×
นโยบายด้านราคา (พยุงราคาข้าว แทรกแซงราคาข้าว ประกันรายได้)	✓
นโยบายด้านการผลิต (เพิ่มผลผลิตต่อไร่ ลดต้นทุนการผลิต พัฒนาคุณภาพข้าว)	✓

หมายเหตุ: ✓ แสดงว่า ไทยมีศักยภาพมากกว่าเวียดนาม

× แสดงว่า ไทยมีศักยภาพน้อยกว่าเวียดนาม

ที่มา: การสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ส่งออกข้าวและผู้ประกอบการโรงสีข้าวของไทย

สามารถสรุปแยกเป็นหัวข้อต่างๆ ได้ดังนี้

➤ การผลิต

- ต้นทุนวัตถุดิบ

ต้นทุนวัตถุดิบในการทำนาของไทยสูงกว่าเวียดนาม เนื่องจากการทำนาของชาวนาไทยในปัจจุบันมีการนำเทคโนโลยีและเครื่องจักรเข้ามาใช้ในกระบวนการผลิตเกือบทุกขั้นตอน ตั้งแต่ การไถคราด ไปจนถึงการเก็บเกี่ยว ซึ่งทำให้ราคาน้ำมันเป็นอีกหนึ่งปัจจัยที่มีผลต่อต้นทุนในการผลิต เพราะเมื่อราคาน้ำมันปรับตัวสูงขึ้นต้นทุนในการทำนาจึงสูงขึ้นตามไปด้วย

- ค่าจ้างแรงงาน

สำหรับค่าจ้างแรงงานปลูกข้าวในประเทศไทย พบว่ามีระดับสูงกว่าเวียดนาม เนื่องจากค่าครองชีพและอัตราค่าจ้างแรงงานของไทยสูงกว่า อีกทั้งแรงงานไทยที่อยู่ในภาคเกษตรกรรมในปัจจุบันมีจำนวนลดลง เนื่องจากการเปลี่ยนไปทำงานในภาคอุตสาหกรรมมากขึ้นทำให้ค่าจ้างแรงงานในภาคเกษตรกรรมมีจำนวนน้อยไม่พอต่อความต้องการส่งผลให้ค่าแรงสูงขึ้น ทำให้มีการหันไปจ้างแรงงานจากประเทศเพื่อนบ้านที่มีค่าแรงต่ำกว่า ส่วนรูปแบบในการทำนาของเวียดนามยังใช้แรงงานคนเป็นหลัก และแรงงานจะเป็นคนในครอบครัว อีกทั้งเวียดนามเป็นประเทศที่เคยตกเป็นเมืองขึ้น และต้องผ่านสงครามมาเป็นระยะเวลายาวนานทำให้คนเวียดนามขยัน อดทน และประหยัดมากกว่าแรงงานไทย

➤ แนวโน้มส่วนแบ่งตลาด

ส่วนแบ่งตลาดข้าวขาวและข้าวหอมมะลิของไทยและเวียดนามในตลาดอาเซียนนั้น จากการศึกษาพบว่าข้าวขาวของไทยมีส่วนแบ่งตลาดในอาเซียนน้อยกว่าเวียดนามมาตั้งแต่ ปี 2548 และมีแนวโน้มที่ส่วนแบ่งตลาดข้าวขาวของไทยจะลดลงเรื่อย ๆ ถึงแม้ว่าคุณภาพข้าวขาวของไทยจะสูงกว่าข้าวขาวของเวียดนาม แต่ในปัจจุบันปัจจัยด้านราคาถือเป็นประเด็นที่สำคัญในการตัดสินใจซื้อข้าวของประเทศผู้นำเข้าในอาเซียน ซึ่งข้าวขาวของเวียดนามมีราคาต่ำกว่าไทยมาก จึงทำให้ประเทศผู้นำเข้าในอาเซียนนิยมนำเข้าข้าวขาวจากประเทศเวียดนามมากกว่า และมีแนวโน้มที่ส่วนแบ่งตลาดข้าวขาวของเวียดนามจะเพิ่มขึ้นอีกในอนาคต ส่วนข้าวหอมมะลิซึ่งเป็นข้าวคุณภาพสูง ไทยยังมีความสามารถในการแข่งขันและส่งออก จึงทำให้ไทยมีส่วนแบ่งตลาดข้าวประเภทนี้มากที่สุดมาโดยตลอด และมีแนวโน้มของส่วนแบ่งตลาดที่เพิ่มขึ้น

ในปัจจุบันเวียดนามได้ให้ความสำคัญกับการวิจัยและพัฒนาพันธุ์ข้าวหอม หรือข้าวพันธุ์ใหม่ๆ มากขึ้น เพื่อนำมาผลิตและส่งออกแข่งขันกับข้าวหอมมะลิของไทย ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อส่วนแบ่งตลาดของไทยได้ในระยะยาว

➤ ราคาและคุณภาพข้าว

ราคาส่งออกข้าวถือได้ว่าเป็นปัจจัยที่สำคัญในการกำหนดการนำเข้าข้าวของประเทศผู้ซื้อต่าง ๆ ซึ่งหากเปรียบเทียบราคาข้าวขาวของไทยกับเวียดนามแล้ว พบว่าในอดีตราคาข้าวขาวของทั้ง 2 ประเทศไม่แตกต่างกันมาก แม้ว่าราคาข้าวของไทยจะสูงกว่าก็ตาม แต่ในปัจจุบันช่วงห่างของราคาข้าวมีความแตกต่างกันมากขึ้น ซึ่งสาเหตุหนึ่งเกิดจากอัตราแลกเปลี่ยนเงินบาทที่มีแนวโน้มแข็งค่าขึ้นมาตลอด ส่วนอัตราแลกเปลี่ยนเงินต้องกลับมีทิศทางอ่อนค่าลง จึงยิ่งส่งผลให้ราคาส่งออกของเวียดนามถูกกว่าไทยมากยิ่งขึ้น

ส่วนคุณภาพข้าวของไทยกับเวียดนามนั้น พบว่าข้าวของไทยมีคุณภาพที่ดีกว่า เมล็ดยาว เมล็ดข้าวเต็ม ไม่ลีบ ไม่แตกหักเป็นข้าวท่อน และเป็นที่นิยมของผู้บริโภคมากกว่าข้าวเวียดนาม โดยเฉพาะข้าวหอมมะลิไทยที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัว และยังไม่มีการเปลี่ยนแปลงได้

➤ การรวมกลุ่มของผู้ประกอบการ

การรวมกลุ่มของผู้ประกอบการโรงสีข้าวในประเทศไทยอยู่ในรูปแบบของสมาคมที่มีการแลกเปลี่ยนข่าวสารระหว่างกัน แต่เนื่องจากจำนวนผู้ประกอบการโรงสีมีเป็นจำนวนมาก ต้องแข่งขันกันสูง ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างกันมีน้อย แต่สำหรับเวียดนามผู้ประกอบการโรงสีมีน้อยราย และส่วนใหญ่เป็นรายเล็ก ลักษณะจะเป็นแบบต่างคนต่างทำไม่ได้มีการรวมตัวกันอย่างจริงจัง ส่วนความสัมพันธ์ระหว่างผู้ประกอบการโรงสีกับชาวนาของไทยค่อนข้างมีความใกล้ชิดกัน โดยความสัมพันธ์เป็นไปในรูปแบบของการพึ่งพาอาศัยกัน สำหรับการขายข้าวของชาวนาไทยในปัจจุบันจะขายให้กับโรงสี ทำข้าวหรือลานข้าวโดยตรง โดยดูจากราคารับซื้อว่าที่ไหนให้ราคาสูงชาวนาก็จะไปขายให้กับแหล่งนั้น ในขณะที่เวียดนามการขายข้าวของชาวนาส่วนใหญ่จะขายให้กับพ่อค้าคนกลาง จะมีเพียงชาวนาที่มีพื้นที่ในการปลูกข้าวอยู่ใกล้กับโรงสีจึงจะนำข้าวไปขายให้กับโรงสีโดยตรง ซึ่งโรงสีข้าวส่วนใหญ่จะเป็นรายเล็ก ลักษณะของโรงสีและชาวนาจะเป็นในลักษณะของการพึ่งพาอาศัยกัน

ส่วนผู้ส่งออกข้าวมีการรวมกลุ่มกันเป็นสมาคมผู้ส่งออกข้าวไทย ซึ่งมีการประสานความร่วมมือระหว่างสมาชิกด้วยกันในด้านการกำหนดนโยบายและแนวทางการส่งออกข้าวในภาพรวม แต่ในส่วนของการค้าข้าวนั้นเป็นการดำเนินงานของแต่ละบริษัทที่ไม่เกี่ยวข้องกัน ทำให้ยังคงพบปัญหาการขัดแย้งทางผลประโยชน์และการขายตัดราคากันเอง ส่วนในประเทศเวียดนามมีสมาคมอาหารเวียดนาม (Vietnam Food Association: VFA) เป็นผู้กำหนดราคาส่งออกขั้นต่ำ (The Minimum Export Price: MEP) ของสมาชิก เพื่อบังคับไม่ให้ผู้ส่งออกขายข้าวในราคาต่ำกว่าที่กำหนด และป้องกันการขายตัดราคากันเอง

➤ นโยบายรัฐบาล

จากการที่เวียดนามเป็นประเทศระบอบสังคมนิยม โดยมีพรรคคอมมิวนิสต์เวียดนาม (Communist Party of Vietnam) เป็นพรรคการเมืองเดียวและมีอำนาจสูงสุด จึงทำให้การบริหารจัดการประเทศมีความเด็ดขาดและรวดเร็ว ในขณะที่ประเทศไทยมีขั้นตอนการดำเนินงานหลายขั้นตอน ทำให้ช้าและไม่ทันต่อสถานการณ์

สำหรับผลกระทบที่คาดว่าจะเกิดขึ้นหลังจากมีการลดภาษีสินค้าเกษตรเป็นร้อยละศูนย์ ที่มีต่อรายได้ การใช้ปัจจัยการผลิต การใช้ที่ดินของชาวนาไทย พบว่าส่งผลให้ไทยได้รับประโยชน์มากขึ้น ทั้งในภาคการผลิต การใช้ปัจจัยการผลิต การส่งออก และรายได้ของชาวนา แต่อย่างไรก็ตามในความเป็นจริงทุกประเทศในอาเซียนไม่ได้ปรับลดภาษีศุลกากรข้าวสาร โดยเฉพาะตลาดส่งออกข้าวที่สำคัญของไทย คือ อินโดนีเซีย มาเลเซีย และฟิลิปปินส์ ที่เก็บภาษีในอัตราสูง ส่งผลให้ประโยชน์ที่ไทยได้รับน้อยลง ประกอบกับหากเปรียบเทียบผลประโยชน์ของไทยกับเวียดนาม ซึ่งมีตลาดส่งออกข้าวเป็นตลาดเดียวกัน คือ ฟิลิปปินส์ มาเลเซีย อินโดนีเซีย สิงคโปร์ และปัจจุบันเวียดนามเป็นผู้ครองตลาดข้าวสารอาเซียน ส่งผลให้ไทยมีโอกาสได้ประโยชน์จากการปรับลดภาษีศุลกากรน้อยกว่าเวียดนาม โดยสัดส่วนของผลกระทบที่จะเกิดขึ้นกับภาคการผลิตต่างๆ ในประเทศนั้น ผู้ส่งออกจะเป็นผู้ที่ได้รับผลกระทบมากที่สุดทั้งในด้านการได้ประโยชน์และเสียประโยชน์ เนื่องจากเกี่ยวข้องโดยตรงกับการค้าข้าวสาร รองลงมาเป็นโรงสีข้าว และชาวนา คิดเป็นร้อยละ 50.0 ร้อยละ 40.0 และร้อยละ 10.0 ตามลำดับ ทั้งนี้แม้ว่าชาวนาจะได้รับผลกระทบน้อยที่สุดเนื่องจากราคาข้าวเปลือกที่ชาวนาได้รับหรือรายได้ของชาวนามีหน่วยงานรัฐคอยให้ความช่วยเหลือดูแล แต่นโยบายรัฐดังกล่าวถือเป็นดาบสองคม เนื่องจากการแทรกแซงตลาด มีช่องทางที่สามารถทุจริตคอร์รัปชัน และไม่เป็นการกระตุ้นหรือเชิญชวนให้ชาวนาไทยพัฒนาศักยภาพการปลูกข้าวของตนเองให้เป็นข้าวที่มีคุณภาพ เพิ่มปริมาณผลผลิตต่อไร่ หรือส่งเสริมการลดต้นทุนการผลิต ทำให้นับวันชาวนาไทยไม่สามารถพึ่งพาตนเองได้มากขึ้นเรื่อยๆ ดังนั้นจึงจำเป็นต้องมีนโยบายเร่งด่วนในการพัฒนาข้าวไทยทั้งระบบ ดังนี้

(1) นโยบายเพื่อเสริมศักยภาพด้านการผลิตของชาวนาไทย

ส่งเสริมให้ชาวนาลดต้นทุนการเพาะปลูกข้าวอย่างจริงจัง โดยรณรงค์ให้ใช้ปุ๋ยชีวภาพแทนปุ๋ยเคมีที่มีราคาสูงขึ้น การดำเนินงานดังกล่าวต้องใช้เวลาจึงจะเห็นผลถึงความเปลี่ยนแปลงของผลผลิตที่เกิดขึ้น หน่วยงานที่เกี่ยวข้องจึงต้องเข้ามาดูแลและส่งเสริมอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งการวิจัยและพัฒนาพันธุ์ข้าวที่ทำให้สามารถเพาะปลูกได้ผลผลิตเพิ่มขึ้น และระบบป้องกันน้ำท่วมอย่างยั่งยืนเพื่อป้องกันความเสียหายในฤดูน้ำหลาก

นอกจากนี้ควรดำเนินการบริหารจัดการรายได้ของชาวนาอย่างยั่งยืน ด้วยการส่งเสริมให้ชาวนาสามารถพึ่งพาตนเองได้ โดยส่งเสริมด้านการลดต้นทุนการผลิตตลอดจนส่งเสริมให้ชาวนาใส่ใจ ดูแล

และเพิ่มประสิทธิภาพของผลผลิตข้าวเปลือก คู่ขนานไปกับการปฏิรูปนโยบายราคาข้าวเปลือกภายในประเทศ เพื่อลดระดับการแทรกแซงตลาดและภาระค่าใช้จ่ายของประเทศในระยะยาว

(2) นโยบายส่งเสริมศักยภาพด้านการตลาด

เพิ่มช่องทางในการเผยแพร่ ประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารต่างๆ ที่เกี่ยวกับข้าวของประเทศในอาเซียนให้ผู้ที่เกี่ยวข้องในทุกกระดับ ทั้งชาวนา โรงสีข้าว ผู้ส่งออก รัฐบาลและเข้าใจอย่างทั่วถึงและต่อเนื่อง ดังนี้

(2.1) ข่าวสารด้านเทคโนโลยีการผลิต ราคาข้าว สถานการณ์การค้าข้าว

เผยแพร่ข่าวสาร ความเคลื่อนไหวของแต่ละประเทศในอาเซียน ด้านการพัฒนาพันธุ์ข้าว เทคโนโลยีการเพาะปลูกข้าว แนวโน้มราคาข้าว แนวโน้มการค้า-การส่งออกข้าว ตลอดจนสถานการณ์ตลาดข้าวในอาเซียนที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน โดยเฉพาะประเทศเวียดนามที่เป็นผู้ส่งออก และประเทศฟิลิปปินส์และอินโดนีเซียที่เป็นประเทศนำเข้าข้าวที่สำคัญของอาเซียน เพื่อให้ผู้ที่เกี่ยวข้องรับทราบข้อมูลอย่างทั่วถึง สำหรับเกษตรกรชาวนาอาจจัดเป็นโครงการเสียงตามสายของชุมชน เพื่อกระจายความรู้เรื่องประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน หรือข่าวสาร ความเคลื่อนไหวของประเทศสมาชิกในอาเซียนในลักษณะของหอกระจายข่าว

(2.2) ความคืบหน้าข้อตกลงอาเซียน

รายงานความคืบหน้าของข้อตกลงต่างๆ ภายในอาเซียน รวมถึงแผนการดำเนินงานที่จะเกิดขึ้นในรูปแบบที่เข้าใจง่าย และการดำเนินงานของภาครัฐที่มีต่อข้อตกลงต่างๆ เพื่อให้เกษตรกรและผู้ประกอบการรับรู้ เข้าใจ และสามารถเตรียมความพร้อมได้ถูกทิศทาง

(2.3) วิเคราะห์เตือนภัยข้าวไทยภายใต้ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน

จัดทำบทวิเคราะห์สถานการณ์และแนวโน้มการค้าข้าวในตลาดอาเซียน นโยบายข้าวของประเทศสมาชิกอาเซียน ทั้งนโยบายด้านการผลิต การตลาด การส่งออก ราคา ตลอดจนวิเคราะห์ผลกระทบที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากนโยบายสำคัญๆ นั้น และผลกระทบจากข้อตกลงอาเซียนในปัจจุบัน แนวโน้มในอนาคต ที่มีต่อชาวนา โรงสี หรือผู้ส่งออก และนโยบายของภาครัฐที่ควรเร่งดำเนินการ

(2.4) ทำการตลาดข้าวเพื่อการส่งออก

เสริมสร้างการทำตลาดข้าวเพื่อการส่งออกมากขึ้น ทั้งการกระชับสัมพันธ์ในตลาดส่งออกเดิม โดยจัดประชุมพบปะกับแบบรัฐบาลกับรัฐบาล รัฐบาลกับเอกชน และเอกชนกับเอกชน เพื่อให้การค้ามีความคล่องตัวมากขึ้น ตลอดจนการทำตลาดในตลาดส่งออกใหม่ๆ ทั้งด้านแนวโน้มความต้องการบริโภคข้าวเป็นประเภทใดเพื่อส่งเสริมหรือพัฒนาพันธุ์ข้าวได้ตรงตามความต้องการ ชูจุดเด่นของเอกลักษณ์ข้าวไทย ด้านความหลากหลายของชนิดพันธุ์ข้าว คุณภาพข้าวที่เหนือกว่าประเทศอื่นๆ

เพื่อสร้างความแตกต่างของข้าวไทยกับข้าวของประเทศคู่แข่ง รวมทั้งตั้งศูนย์แสดงสินค้าถาวรของข้าวไทยในประเทศสมาชิกอาเซียน เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้บริโภคเข้าถึงผลิตภัณฑ์ข้าวไทยได้โดยตรง สามารถชมข้าวไทยได้ตลอดเวลา ป้องกันการปลอมแปลงสินค้า และเป็นการขยายตลาดการส่งออกข้าวไทย

(3) นโยบายเสริมศักยภาพข้าวไทยทั้งระบบ

รวมกลุ่มกันระหว่างชาวนา ผู้ประกอบการโรงสีข้าว ผู้ส่งออก รวมถึงตัวแทนจากหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง เพื่อจัดตั้งเป็นองค์กรอิสระที่ดูแลข้าวไทยทั้งระบบ ตั้งแต่ระดับการผลิต การแปรรูป และการส่งออก เพื่อให้การดำเนินงานในทุกส่วนสอดคล้องกับความต้องการของตลาด ตลอดจนนโยบายของภาครัฐ ราคา และด้านการตลาด เพื่อให้ทุกหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหา แสดงความคิดเห็น เสนอแนะแนวทางแก้ไข และเข้าใจสถานการณ์ข้าวของไทยอย่างถูกต้องตรงกัน

สารบัญเนื้อหา

	หน้า
บทที่ 1 บทนำ	1-1
1.1 หลักการและเหตุผล	1-1
1.2 วัตถุประสงค์	1-4
1.3 ขอบเขตการศึกษา	1-5
1.4 แนวทางการดำเนินการวิจัย	1-5
1.5 ระยะเวลาการดำเนินงานโครงการ	1-12
1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	1-13
 บทที่ 2 ทบทวนวรรณกรรม	 2-1
2.1 ประเด็นปัจจัยที่มีผลกระทบต่อการส่งออกข้าว	2-1
2.2 ประเด็นศักยภาพการค้าข้าวของไทย	2-2
2.3 ประเด็นศักยภาพการผลิตข้าว	2-4
 บทที่ 3 การผลิต การค้า และนโยบายของข้าวไทยและเวียดนาม	 3-1
3.1 การผลิต การค้า และนโยบายของข้าวไทย	3-1
3.1.1 การผลิตข้าวของไทย	3-1
3.1.2 การผลิตข้าวของอาเซียน	3-8
3.1.3 การส่งออกนำเข้าข้าวของไทย	3-12
3.1.4 นโยบายที่เกี่ยวข้องกับข้าวของประเทศไทย	3-19
3.2 การผลิต การค้า และนโยบายข้าวของเวียดนาม	3-30
3.2.1 การผลิตข้าวของเวียดนาม	3-30
3.2.2 การนำเข้าข้าวและส่งออกข้าวของเวียดนาม	3-53
3.2.3 นโยบายข้าวของเวียดนาม	3-60
3.2.4 ปัญหาและอุปสรรคในการปลูกข้าวของเวียดนาม	3-67
3.2.5 ยุทธศาสตร์การพัฒนาการเกษตรชนบทเวียดนาม ปี 2011 – 2020	3-68
3.2.6 แนวทางในการพัฒนาการผลิตข้าวของเวียดนาม	3-70
3.3 ตำแหน่งตลาดของข้าวไทยและเวียดนามในตลาดอาเซียน	3-71

สารบัญเนื้อหา (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 4	
การวิเคราะห์เปรียบเทียบศักยภาพข้าวของไทยกับเวียดนาม	4-1
4.1 การสำรวจข้อมูลภาคสนาม	4-1
4.1.1 การกำหนดกรอบตัวอย่าง	4-2
4.1.2 การออกแบบสอบถาม	4-11
4.1.3 งานทดสอบและปรับปรุงแบบสอบถาม	4-14
4.1.4 จัดทีมงานสำรวจภาคสนาม และอบรมแบบสอบถาม	4-14
4.1.5 งานติดตามและประเมินผลการสำรวจภาคสนาม	4-15
4.1.6 บันทึกข้อมูลและประมวลผลการสำรวจภาคสนาม	4-15
4.2 การสัมภาษณ์เชิงลึก	4-16
4.3 การวิเคราะห์เปรียบเทียบศักยภาพของข้าวไทยกับเวียดนาม	4-17
4.4 สถานะและแนวโน้มของข้าวไทยในตลาดฟิลิปปินส์และมาเลเซีย	4-24
4.5 ผลกระทบต่อชาวนา โรงสี และผู้ส่งออก	4-30
หลังจากการเป็นประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน	
บทที่ 5	
การวิเคราะห์ผลกระทบที่มีต่อรายได้ การใช้ปัจจัยการผลิต และการใช้ที่ดินของชาวนาไทย	5-1
5.1 การวิเคราะห์ผลกระทบจากการเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนผ่านแบบจำลองเมตริกซ์บัญชีสังคม	5-3
5.1.1 การวิเคราะห์มูลค่าการส่งออกข้าวที่เปลี่ยนแปลงไป	5-3
5.1.2 การวิเคราะห์มูลค่าการผลิตที่เปลี่ยนแปลงไป	5-10
5.1.3 การวิเคราะห์มูลค่าการใช้ปัจจัยการผลิตที่เปลี่ยนแปลงไป	5-13
5.1.4 การวิเคราะห์มูลค่าการใช้ที่ดินของชาวนาไทยที่เปลี่ยนแปลงไป	5-15
5.1.5 การวิเคราะห์รายได้ของครัวเรือนที่เปลี่ยนแปลงไป	5-15
5.2 การวิเคราะห์และเปรียบเทียบผลกระทบจากการเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนระหว่างไทยและเวียดนามผ่านแบบจำลอง GTAP	5-17
5.2.1 การวิเคราะห์ผลกระทบต่อผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ (GDP)	5-21
5.2.2 การวิเคราะห์ผลกระทบจากการปรับลดภาษีต่อการส่งออก	5-22
5.2.3 การวิเคราะห์ผลกระทบจากการปรับลดภาษีต่อการส่งออก	5-23

สารบัญเนื้อหา (ต่อ)

หน้า

บทที่ 6 สรุปและข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

6-1

บรรณานุกรม

- ภาคผนวก ก รายชื่อผู้ประกอบการโรงสีข้าวและบริษัทผู้ส่งออกข้าวของเวียดนาม
- ภาคผนวก ข แบบสอบถาม โครงการศึกษาความอยู่รอดของข้าวไทยภายใต้ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (ชาวนา / โรงสี / ธุรกิจส่งออกข้าว)
- ภาคผนวก ค คำนิยามจากรหัส I-O ประเทศ (ขนาด 180x180 กิจกรรม)
- ภาคผนวก ง ยุทธศาสตร์การพัฒนากาเกษตรชนบทเวียดนาม ปี 2011 – 2020
- ภาคผนวก จ บทความสำหรับเผยแพร่
- ภาคผนวก ฉ ตารางเปรียบเทียบวัตถุประสงค์ กิจกรรมที่วางแผนไว้ กิจกรรมที่ดำเนินการมาและผลที่ได้รับตลอดโครงการ

สารบัญตาราง

		หน้า
ตารางที่ 1.1	เนื้อที่เพาะปลูกข้าว ผลผลิตต่อไร่ และผลผลิตข้าวสารของอาเซียน	1-3
ตารางที่ 1.2	อัตราการขยายตัวของเนื้อที่เพาะปลูกข้าว ผลผลิตต่อไร่ และผลผลิตข้าวสารของอาเซียน	1-4
ตารางที่ 1.3	ระยะเวลาที่ใช้ในการดำเนินงานโครงการ	1-11
ตารางที่ 3.1	การผลิตข้าวของประเทศไทย	3-5
ตารางที่ 3.2	บัญชีสมดุลข้าวของประเทศไทย ปี พ.ศ. 2544 – 2553	3-8
ตารางที่ 3.3	เนื้อที่เพาะปลูกข้าว ผลผลิตต่อไร่ และผลผลิตข้าวสารของอาเซียน	3-10
ตารางที่ 3.4	อัตราการขยายตัวของเนื้อที่เพาะปลูกข้าว ผลผลิตต่อไร่ และผลผลิตข้าวสารของอาเซียน	3-10
ตารางที่ 3.5	ปริมาณการบริโภคข้าวของประเทศในอาเซียน	3-11
ตารางที่ 3.6	การผลิต การบริโภค การส่งออก การนำเข้าและสต็อกข้าวของประเทศในอาเซียน	3-12
ตารางที่ 3.7	มูลค่าการส่งออกข้าวไทยในตลาดอาเซียน	3-13
ตารางที่ 3.8	การส่งออกข้าวไทยในตลาดอาเซียน	3-14
ตารางที่ 3.9	การส่งออกข้าวเวียดนามในตลาดอาเซียน	3-14
ตารางที่ 3.10	เปรียบเทียบราคาส่งออกข้าวระหว่างไทยกับเวียดนาม (FOB)	3-17
ตารางที่ 3.11	ราคาข้าวในตลาดโลก (FOB)	3-19
ตารางที่ 3.12	เปรียบเทียบข้อดีและข้อด้อยของโครงการรับจำข้าวเปลือก	3-27
ตารางที่ 3.13	เปรียบเทียบข้อดีและข้อด้อยของโครงการประกันรายได้เกษตรกรผู้ปลูกข้าว	3-28
ตารางที่ 3.14	พื้นที่เพาะปลูก และปริมาณการส่งออกข้าวในภาคใต้ของเวียดนาม ปี 1860 – 1925	3-33
ตารางที่ 3.15	พื้นที่ปลูกข้าวของเวียดนาม ระหว่างปี 2000 – 2009	3-37
ตารางที่ 3.16	ปริมาณผลผลิตในแต่ละฤดู และปริมาณผลผลิตต่อเฮกตาร์ของข้าวเวียดนาม ระหว่างปี 2000 – 2009	3-38
ตารางที่ 3.17	อัตราขยายตัวของปริมาณผลผลิตในแต่ละฤดู และปริมาณผลผลิตต่อเฮกตาร์ของข้าวเวียดนาม ระหว่างปี 2000 – 2009	3-39
ตารางที่ 3.18	ต้นทุนในการผลิตข้าวต่อไร่ของจังหวัดเกินธอ ช่วงฤดูหนาว – ไปไม่ผลิ ปี 2007 – 2008	3-41
ตารางที่ 3.19	ต้นทุนในการผลิตข้าวของจังหวัดเกินธอ ช่วงฤดูร้อน ปี 2008	3-42

สารบัญตาราง (ต่อ)

		หน้า
ตารางที่ 3.20	ต้นทุนในการผลิตข้าวต่อไร่ของจังหวัดบักเลี้ยวในฤดูหนาว – ใบไม้ผลิ ปี 2007 – 2008	3-43
ตารางที่ 3.21	ต้นทุนในการผลิตข้าวต่อไร่ของจังหวัดบักเลี้ยวในฤดูร้อน – ฤดูหนาว ปี 2007 – 2008	3-44
ตารางที่ 3.22	ต้นทุนในการผลิตข้าวต่อไร่ของจังหวัดกำแพงเพชร ช่วงฤดูร้อน – ใบไม้ร่วง ปี 2007 – 2008	3-45
ตารางที่ 3.23	ต้นทุนในการผลิตข้าวต่อไร่ของจังหวัดบาริเย – วุงเต่า ในฤดูหนาว – ใบไม้ผลิ ปี 2008	3-47
ตารางที่ 3.24	ต้นทุนในการผลิตข้าวต่อไร่ของจังหวัดบาริเย – วุงเต่า ในฤดูร้อน – ใบไม้ร่วง ปี 2008	3-48
ตารางที่ 3.25	ต้นทุนในการผลิตข้าวต่อไร่ของจังหวัดบาริเย – วุงเต่า ในฤดูหนาว ปี 2008	3-49
ตารางที่ 3.26	การผลิต บริโภค ส่งออก นำเข้า และสต็อกข้าวปลายปีของประเทศเวียดนาม	3-53
ตารางที่ 3.27	ประเทศผู้ส่งออกข้าว 5 อันดับแรกของโลก ระหว่างปี 2006 – 2009	3-54
ตารางที่ 3.28	ปริมาณการส่งออกข้าวของเวียดนามในตลาดอาเซียน ระหว่างปี 2005 – 2009	3-55
ตารางที่ 3.29	ปริมาณและมูลค่าการส่งออกข้าวของเวียดนามในตลาดโลก ระหว่างปี 1991 – 2009	3-56
ตารางที่ 3.30	ปริมาณการส่งออกข้าวแต่ละชนิดของเวียดนามในตลาดโลก ระหว่างปี 2006 – 2009	3-57
ตารางที่ 3.31	เปรียบเทียบราคาส่งออกข้าวระหว่างไทยกับเวียดนาม (FOB)	3-58
ตารางที่ 3.32	ราคาส่งออกข้าวเฉลี่ยของเวียดนาม ปี 1990 – 2009	3-58
ตารางที่ 3.33	ต้นทุนในการผลิตข้าวต่อไร่ของจังหวัดเกิ่นเทอ ช่วงฤดูหนาว – ใบไม้ผลิ ปี 2007 – 2008	3-63
ตารางที่ 3.34	ต้นทุนในการผลิตข้าวของจังหวัดเกิ่นเทอ ช่วงฤดูร้อน ปี 2008	3-63
ตารางที่ 3.35	ต้นทุนในการผลิตข้าวต่อไร่ของจังหวัดบาริเย – วุงเต่า ในฤดูร้อน – ใบไม้ร่วง ปี 2008	3-64
ตารางที่ 3.36	ต้นทุนในการผลิตข้าวต่อไร่ของจังหวัดบาริเย – วุงเต่า ในฤดูหนาว ปี 2008	3-64
ตารางที่ 3.37	มูลค่าการส่งออก อัตราการขยายตัว และส่วนแบ่งตลาดของข้าวทุกประเภท ที่ไทย เวียดนาม พม่า และกัมพูชา ส่งออกไปยังประเทศผู้นำเข้าหลักของ อาเซียน (อินโดนีเซีย มาเลเซีย ฟิลิปปินส์ และสิงคโปร์)	3-72

สารบัญตาราง (ต่อ)

		หน้า
ตารางที่ 3.38	มูลค่าการส่งออก อัตราการขยายตัว และส่วนแบ่งตลาดข้าวกล้องที่ไทย เวียดนาม และกัมพูชา ส่งออกไปยังประเทศผู้นำเข้าหลักของอาเซียน (อินโดนีเซีย มาเลเซีย ฟิลิปปินส์ และสิงคโปร์)	3-74
ตารางที่ 3.39	มูลค่าการส่งออก อัตราการขยายตัว และส่วนแบ่งตลาดข้าวหอมที่ไทย และเวียดนามส่งออกไปยังประเทศผู้นำเข้าหลักของอาเซียน (อินโดนีเซีย และสิงคโปร์)	3-75
ตารางที่ 3.40	มูลค่าการส่งออก อัตราการขยายตัว และส่วนแบ่งตลาดข้าวขาวที่ไทย และเวียดนามส่งออกไปยังประเทศผู้นำเข้าหลักของอาเซียน (อินโดนีเซีย มาเลเซีย ฟิลิปปินส์ และสิงคโปร์)	3-77
ตารางที่ 3.41	มูลค่าการส่งออก อัตราการขยายตัว และส่วนแบ่งตลาดปลายข้าวที่ไทย เวียดนาม พม่า และกัมพูชา ส่งออกไปยังประเทศผู้นำเข้าหลักของอาเซียน (อินโดนีเซีย มาเลเซีย ฟิลิปปินส์ และสิงคโปร์)	3-78
ตารางที่ 4.1	จำนวนตัวอย่างในการสำรวจภาคสนาม	4-3
ตารางที่ 4.2	จำนวนตัวอย่างในการสำรวจภาคสนามครัวเรือนชาวนา แยกตามพื้นที่เพาะปลูก ปี 2552	4-4
ตารางที่ 4.3	พื้นที่ปลูกข้าวปี 2551 จำแนกตามภูมิภาคต่างๆ ของไทย	4-4
ตารางที่ 4.4	พื้นที่ปลูกข้าวปี 2551 จำแนกตามภูมิภาคที่สำรวจ	4-5
ตารางที่ 4.5	พื้นที่ปลูกข้าวปี 2551 ตามจังหวัดในแต่ละภูมิภาคที่สำรวจ	4-5
ตารางที่ 4.6	จำนวนตัวอย่างการสำรวจภาคสนามชาวนาขั้นต้น	4-7
ตารางที่ 4.7	จำนวนตัวอย่างการสำรวจภาคสนามชาวนา	4-8
ตารางที่ 4.8	จำนวนและสัดส่วนของโรงสีข้าว แยกรายจังหวัดและขนาดของโรงสีข้าว	4-9
ตารางที่ 4.9	มูลค่าเงินทุนและสัดส่วนของโรงสีข้าว แยกรายจังหวัดและขนาดของโรงสีข้าว	4-10
ตารางที่ 4.10	จำนวนตัวอย่างรวมของการสำรวจโรงสีข้าวที่คำนวณจากจำนวน และมูลค่าเงินทุนของโรงสีข้าว	4-10
ตารางที่ 4.11	จำนวนตัวอย่างการสำรวจโรงสีข้าว แยกรายจังหวัด	4-10
ตารางที่ 4.12	สรุปจำนวนแบบสอบถามการสำรวจภาคสนาม	4-16
ตารางที่ 4.13	มูลค่าการส่งออก อัตราการขยายตัว ส่วนแบ่งตลาด และสถานะของข้าวขาว ไทยและเวียดนามในตลาดอาเซียน ปี 2552	4-17
ตารางที่ 4.14	มูลค่าการส่งออก อัตราการขยายตัว ส่วนแบ่งตลาด และสถานะของข้าวหอม ไทยและเวียดนามในตลาดอาเซียน ปี 2552	4-18

สารบัญตาราง (ต่อ)

		หน้า
ตารางที่ 4.15	การเปรียบเทียบศักยภาพของข้าวไทยกับเวียดนาม	4-21
ตารางที่ 4.16	มูลค่าการนำเข้าข้าวรวมทุกประเภทของฟิลิปปินส์จากไทยและเวียดนาม ปี 2543 – 2552	4-26
ตารางที่ 4.17	มูลค่าการนำเข้าข้าวรวมทุกประเภทของมาเลเซียจากไทยและเวียดนาม ปี 2543 – 2552	4-29
ตารางที่ 5.1	ค่าความยืดหยุ่นของอุปสงค์การนำเข้าข้าวของประเทศต่างๆ ในอาเซียน จากไทย ต่อราคาส่งออกข้าวของไทย	5-4
ตารางที่ 5.2	สมมติฐานในการวิเคราะห์ผลกระทบ	5-5
ตารางที่ 5.3	การเปลี่ยนแปลงของปริมาณการส่งออกข้าวประเภทต่างๆ ของไทยไปตลาด อาเซียน กรณีที่ 1	5-6
ตารางที่ 5.4	การเปลี่ยนแปลงของมูลค่าการส่งออกข้าวประเภทต่างๆ ของไทยไปตลาด อาเซียนกรณีที่ 1	5-7
ตารางที่ 5.5	การเปลี่ยนแปลงของปริมาณการส่งออกข้าวประเภทต่างๆ ของไทยไปตลาด อาเซียน กรณีที่ 2	5-8
ตารางที่ 5.6	การเปลี่ยนแปลงของมูลค่าการส่งออกข้าวประเภทต่างๆ ของไทยไปตลาด อาเซียนกรณีที่ 2	5-9
ตารางที่ 5.7	ผลกระทบต่อมูลค่าการผลิตข้าวเปลือก	5-10
ตารางที่ 5.8	ผลกระทบต่อมูลค่าการผลิตข้าวเปลือก (จำแนกตามพื้นที่เพาะปลูก)	5-11
ตารางที่ 5.9	ผลกระทบต่อมูลค่าการผลิตข้าวสาร (จำแนกตามประเภทข้าว)	5-12
ตารางที่ 5.10	ผลกระทบต่อมูลค่าผลผลิตของสินค้าที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมข้าว	5-13
ตารางที่ 5.11	มูลค่าการใช้ปัจจัยการผลิตที่เปลี่ยนแปลงไป	5-14
ตารางที่ 5.12	มูลค่าการใช้ที่ดินของชาวนาไทยที่เปลี่ยนแปลงไป	5-15
ตารางที่ 5.13	รายได้ของครัวเรือนไทยที่เปลี่ยนแปลงจากการปรับลดภาษีข้าวสาร	5-16
ตารางที่ 5.14	รายได้ของชาวนาไทยที่เปลี่ยนแปลงจากการปรับลดภาษีข้าวสาร	5-17
ตารางที่ 5.15	เปรียบเทียบผลกระทบจากการปรับลดภาษีต่อผลิตภัณฑ์มวลรวม ภายในประเทศของไทยกับเวียดนาม	5-21
ตารางที่ 5.16	เปรียบเทียบผลกระทบจากการปรับลดภาษีต่อการส่งออกของไทยกับเวียดนาม	5-22
ตารางที่ 5.17	เปรียบเทียบผลกระทบจากการปรับลดภาษีต่อรายได้ของครัวเรือนชาวนา ไทยและเวียดนาม	5-23

สารบัญภาพ

	หน้า
ภาพที่ 1.1	วิถีตลาดข้าวของไทย
ภาพที่ 1.2	การจัดกลุ่มของสินค้าโดยใช้ BCG Model
ภาพที่ 1.3	การวิเคราะห์ความสามารถในการแข่งขันของสินค้าและบริการโดยใช้ Diamond Model
ภาพที่ 3.1	พื้นที่ปลูกข้าวในแต่ละภูมิภาคของไทย
ภาพที่ 3.2	ผลผลิตข้าวในแต่ละภูมิภาคของไทย
ภาพที่ 3.3	วิถีตลาดข้าวของไทย
ภาพที่ 3.4	ส่วนแบ่งตลาดและอัตราการขยายตัวของการส่งออกข้าวในตลาดอาเซียน
ภาพที่ 3.5	ส่วนแบ่งตลาดและอัตราการขยายตัวของการส่งออกข้าวในตลาดโลก
ภาพที่ 3.6	เปรียบเทียบราคาส่งออกข้าวสาร 5% ระหว่างไทยกับเวียดนาม (FOB)
ภาพที่ 3.7	เปรียบเทียบราคาส่งออกข้าวสาร 25% ระหว่างไทยกับเวียดนาม (FOB)
ภาพที่ 3.8	พื้นที่ปลูกข้าวในแต่ละภูมิภาคของเวียดนาม
ภาพที่ 3.9	วิถีตลาดข้าวเปลือกของเวียดนาม
ภาพที่ 3.10	วิถีตลาดข้าวสารของเวียดนาม
ภาพที่ 3.11	วิถีของตลาดข้าวเวียดนาม
ภาพที่ 3.12	ตำแหน่งตลาดข้าวทุกประเภทที่ไทย เวียดนาม พม่า และกัมพูชา ส่งออกไปยังประเทศผู้นำเข้าหลักของอาเซียน (อินโดนีเซีย มาเลเซีย ฟิลิปปินส์ และสิงคโปร์)
ภาพที่ 3.13	ตำแหน่งตลาดข้าวกล้องที่ไทย เวียดนาม พม่า และกัมพูชา ส่งออกไปยังประเทศผู้นำเข้าหลักของอาเซียน (อินโดนีเซีย มาเลเซีย ฟิลิปปินส์ และสิงคโปร์)
ภาพที่ 3.14	ตำแหน่งตลาดข้าวหอมที่ไทยและเวียดนามส่งออกไปยังประเทศผู้นำเข้าหลักของอาเซียน (อินโดนีเซีย และสิงคโปร์)
ภาพที่ 3.15	ตำแหน่งตลาดข้าวขาวที่ไทยและเวียดนามส่งออกไปยังประเทศผู้นำเข้าหลักของอาเซียน (อินโดนีเซีย มาเลเซีย ฟิลิปปินส์ และสิงคโปร์)
ภาพที่ 3.16	ตำแหน่งตลาดปลายข้าวที่ไทย เวียดนาม พม่า และกัมพูชา ส่งออกไปยังประเทศผู้นำเข้าหลักของอาเซียน (อินโดนีเซีย มาเลเซีย ฟิลิปปินส์ และสิงคโปร์)
ภาพที่ 4.1	การจัดทีมงานสำรวจภาคสนาม

สารบัญภาพ (ต่อ)

	หน้า
ภาพที่ 4.2 ผลประเมินศักยภาพภาพข้าวขาวของไทยและเวียดนามในตลาดอาเซียน โดยใช้แบบจำลอง BCG (BCG Model)	4-18
ภาพที่ 4.3 ผลประเมินศักยภาพภาพข้าวหอมของไทยและเวียดนามในตลาดอาเซียน โดยใช้แบบจำลอง BCG (BCG Model)	4-19
ภาพที่ 4.4 มูลค่าการนำเข้าข้าวรวมทุกประเภทของฟิลิปปินส์จากไทยและเวียดนาม ปี 2543 – 2552	4-25
ภาพที่ 4.5 อัตราการขยายตัวของการส่งออกข้าวรวมทุกประเภทของไทยและเวียดนามไปฟิลิปปินส์ ปี 2543 – 2552	4-25
ภาพที่ 4.6 ส่วนแบ่งตลาดของข้าวรวมทุกประเภทของไทยและเวียดนามในตลาดฟิลิปปินส์ ปี 2543 – 2552	4-26
ภาพที่ 4.7 มูลค่าการนำเข้าข้าวแต่ละประเภทของฟิลิปปินส์จากไทยและเวียดนาม ปี 2552	4-27
ภาพที่ 4.8 มูลค่าการนำเข้าข้าวรวมทุกประเภทของมาเลเซียจากไทยและเวียดนาม ปี 2543 – 2552	4-28
ภาพที่ 4.9 อัตราการขยายตัวของการส่งออกข้าวรวมทุกประเภทของไทยและเวียดนามไปมาเลเซีย ปี 2543 – 2552	4-28
ภาพที่ 4.10 ส่วนแบ่งตลาดของข้าวรวมทุกประเภทของไทยและเวียดนามในตลาดมาเลเซีย ปี 2543 – 2552	4-29
ภาพที่ 4.11 มูลค่าการนำเข้าข้าวแต่ละประเภทของมาเลเซียจากไทยและเวียดนาม ปี 2552	4-30
ภาพที่ 5.1 กรอบแนวคิดในการวิเคราะห์ผลกระทบที่มีต่อรายได้ การใช้ปัจจัยการผลิต และการใช้ที่ดินของชาวนาไทย	5-2
ภาพที่ 5.2 สัดส่วนของมูลค่าการจ้างงานที่เปลี่ยนแปลงไป จำแนกตามกิจกรรม	5-15
ภาพที่ 5.3 สัดส่วนรายได้ของครัวเรือนไทยที่เปลี่ยนแปลงจากการปรับลดภาษีข้าวสาร	5-16
ภาพที่ 5.4 สัดส่วนรายได้ของชาวนาไทยที่เปลี่ยนแปลงจากการปรับลดภาษีข้าวสาร	5-17
ภาพที่ 5.5 โครงสร้างแบบจำลอง GTAP	5-19

บทที่ 1

บทนำ

1.1 หลักการและเหตุผล

ข้าว เป็นพืชอาหารหลักที่สำคัญต่อการดำเนินชีวิตของคนไทย และเป็นแหล่งรายได้หลักของชาวนาไทยกว่า 3.7 ล้านครัวเรือน¹ จากจำนวนครัวเรือนเกษตรทั้งสิ้น 5.6 ล้านครัวเรือน หรือร้อยละ 66.0 ของครัวเรือนเกษตรทั้งหมดของไทย อีกทั้งยังสร้างอาชีพให้แรงงานในภาคเกษตรได้กว่า 4 ล้านครัวเรือน ปัจจุบันประเทศไทยสามารถเพาะปลูกข้าวได้ 31.3 ล้านตันข้าวเปลือกในปี 2552² ซึ่งคิดเป็นปริมาณผลผลิตข้าวนาปี 401 กิโลกรัมต่อไร่ และข้าวนาปรัง³ 687 กิโลกรัมต่อไร่ หลังจากนั้นข้าวเปลือกที่ผลิตได้จะถูกส่งไปยังตลาดกลางข้าวเปลือก หรือขายให้แก่ผู้รวบรวมข้าวในพื้นที่และพ่อค้าเร่จากพื้นที่ใกล้เคียง เพื่อส่งต่อไปยังโรงสีข้าว (ภาพที่ 1.1) ซึ่งผลผลิตข้าวสารของไทยในปี 2552 พบว่ามีปริมาณ 19.9 ล้านตันข้าวสาร แบ่งเป็นการใช้ภายในประเทศในปี 2552 เท่ากับ 11.3 ล้านตันข้าวสาร และการส่งออกไปยังประเทศคู่ค้าต่างๆ เช่น ไนจีเรีย สหรัฐอเมริกา แอฟริกาใต้ มาเลเซีย และฮ่องกง เป็นต้น ในปี 2552 เท่ากับ 8.6 ล้านตันข้าวสาร มูลค่า 170,000 ล้านบาท ซึ่งลดลงจากที่เคยส่งออกได้ 203,219 ล้านบาทในปี 2551 คิดเป็นอัตรามูลค่าการส่งออกที่ลดลงในปี 2551 – 2552 เท่ากับร้อยละ 16.4 และหากพิจารณาสัดส่วนของมูลค่าการส่งออกข้าวของไทยในปี 2552⁴ พบว่ามีสัดส่วนการส่งออกร้อยละ 30.8 ของมูลค่าส่งออกสินค้าเกษตร และคิดเป็นร้อยละ 3.3 ของมูลค่าการส่งออกทั้งหมด จึงถือได้ว่าข้าวเป็นสินค้าส่งออกที่สำคัญมากของไทย

นอกจากข้าวจะเป็นพืชหลักที่สำคัญของประเทศไทยแล้ว ข้าวยังเป็นพืชหลักของประเทศเพื่อนบ้านของไทยในอาเซียน และประเทศนอกอาเซียนอีกด้วย โดยประเทศในอาเซียนที่มีการผลิตข้าวได้ดีคือ พม่า เวียดนาม ลาว และกัมพูชา สำหรับประเทศนอกอาเซียนที่ผลิตข้าวได้ดี ได้แก่ อินเดีย และจีน เป็นต้น โดยในปัจจุบันประเทศเวียดนามได้ถูกกล่าวถึงว่าเป็นประเทศที่สามารถผลิตข้าวได้ปริมาณมากและมีตลาดส่งออกหลักเช่นเดียวกับไทย ซึ่งอาจจะกลายเป็นคู่แข่งที่สำคัญของไทยในตลาดโลก ดังเห็นได้จากในปีเพาะปลูก 2551/52 เวียดนามสามารถผลิตข้าวสารได้ทั้งสิ้น 23.7 ล้านตัน ในขณะที่ไทยสามารถผลิตข้าวสารได้เพียง 19.4 ล้านตัน พม่าสามารถผลิตได้ 10.1 ล้านตัน กัมพูชาผลิตได้ 4.5 ล้านตัน และลาวผลิตได้ 1.8 ล้านตัน ส่วนประเทศอินโดนีเซีย มาเลเซีย และฟิลิปปินส์สามารถผลิตข้าว

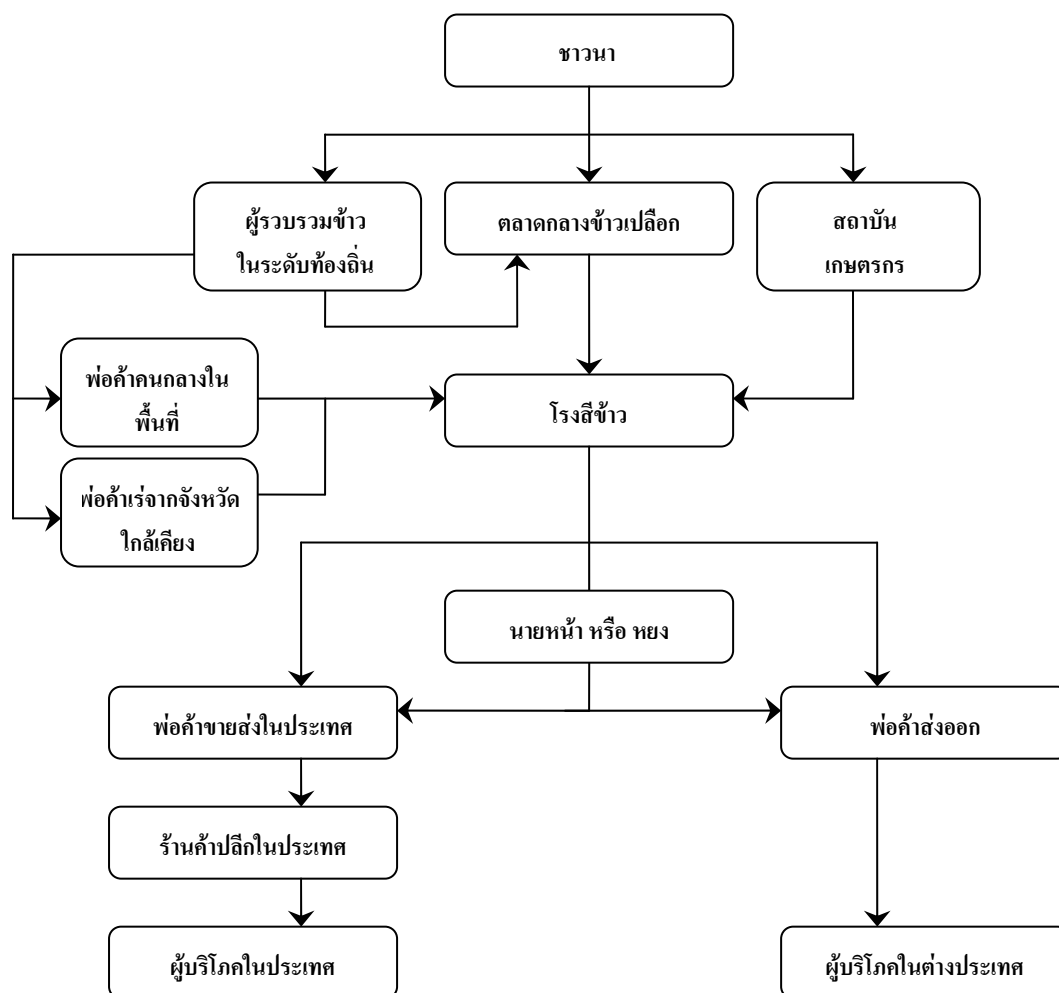
¹ “ข้อมูลพื้นฐานเศรษฐกิจการเกษตร” ศูนย์สารสนเทศการเกษตร สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร (2552)

² “Foreign Agricultural Service” USDA September (2009)

³ ข้าวนาปรัง ปี 2552 หมายถึง ปีเพาะปลูก 2552/53

⁴ “สถิติการค้าระหว่างประเทศของไทย” กระทรวงพาณิชย์ (2552)

ได้แต่ยังคงไม่เพียงพอต่อความต้องการบริโภคภายในประเทศ เมื่อพิจารณาผลผลิตต่อไร่ของไทยเปรียบเทียบกับประเทศเพื่อนบ้านแล้ว จะเห็นว่าเวียดนามมีผลผลิตต่อไร่สูงถึง 782.4 กิโลกรัม ในขณะที่ไทยผลิตได้ 440.0 กิโลกรัมต่อไร่ พม่าผลิตได้ 417.6 กิโลกรัมต่อไร่ และลาวผลิตได้ 564.8 กิโลกรัมต่อไร่ (ตารางที่ 1.1 และตารางที่ 1.2)

ที่มา: ปรับปรุงจาก “วิธีการตลาดข้าว” สำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัดนครนายก (2552)

ภาพที่ 1.1 วิธีตลาดข้าวของไทย

สำหรับนโยบายของสินค้าข้าวของภาครัฐบาลไทยและประเทศผู้ส่งออกข้าวที่ส่งเสริมและสนับสนุนภาคการผลิตและการค้าข้าวของตนเองนั้นก็มีลักษณะที่แตกต่างกันออกไป เช่น ปัจจุบันไทยดำเนินนโยบายประกันรายได้เกษตรกรผู้ปลูกข้าว เพื่อป้องกันความเสี่ยงด้านรายได้ให้แก่เกษตรกรผู้ปลูกข้าว และไม่ให้เกษตรกรต้องขาดทุน รวมทั้งลดภาระค่าใช้จ่ายรัฐบาลในการแก้ปัญหาการค้าข้าวตกต่ำ และไม่อนุญาตให้ต่างชาติเข้ามาซื้อหรือเช่าที่ดินเพื่อทำนา ทั้งในรูปแบบส่วนบุคคลหรือนิติบุคคล

ในขณะที่ประเทศเวียดนาม กัมพูชา พม่า และลาว ไม่มีนโยบายด้านราคา แต่มีมาตรการส่งเสริมให้ต่างชาติเข้ามาเช่าพื้นที่ทำนาในประเทศของตน อีกทั้งเวียดนามยังมีการดำเนินนโยบายด้านการผลิต อาทิ การรักษาพื้นที่เพาะปลูกข้าวให้อยู่ที่ 3.8 ล้านเฮกตาร์ การหาวิธีลดต้นทุนการผลิตเพื่อให้ผลกำไรสูงขึ้น 2.5 เท่าและเป็นการสร้างแรงจูงใจให้เกษตรกร ส่วนนโยบายด้านการตลาดของเวียดนาม อาทิ กำหนดให้การส่งออกข้าวต้องมีการออกใบอนุญาตส่งออก โครงการสร้างเสถียรภาพตลาดข้าวในประเทศ⁵ เป็นต้น

จากข้อตกลงของการจัดตั้งประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (ASEAN Economic Community: AEC) ที่กำหนดให้ในปี 2553 ประเทศในอาเซียนเดิม คือ ไทย อินโดนีเซีย มาเลเซีย สิงคโปร์ ฟิลิปปินส์ และบรูไน ต้องลดภาษีสินค้าเป็นศูนย์ และกำหนดให้ในปี 2558 ประเทศในกลุ่ม CLMV ประกอบด้วย เวียดนาม พม่า กัมพูชา และลาว ต้องลดภาษีสินค้าเป็นศูนย์ ย่อมส่งผลกระทบต่อสินค้าเกษตรของไทย ทั้งด้านบวกและด้านลบ ซึ่งอาจก่อให้เกิดทั้งอุปสรรคและโอกาสให้กับประเทศไทย ประเด็นนี้ถือว่าเป็นความท้าทายอย่างหนึ่งของประเทศไทยว่าจะสามารถฉกฉวยโอกาสได้มากน้อยเพียงใด ในขณะเดียวกันก็ควรมีมาตรการรองรับการเปิดเสรีในครั้งนี้ เพื่อลดผลกระทบด้านลบที่มีต่อชาวนา โรงสีข้าว ผู้ส่งออกข้าว และอุตสาหกรรมต้นน้ำของการปลูกข้าวของไทยอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

ตารางที่ 1.1 เนื้อที่เพาะปลูกข้าว ผลผลิตต่อไร่ และผลผลิตข้าวสารของอาเซียน

ประเทศ	เนื้อที่เพาะปลูก (ล้านไร่)			ผลผลิตต่อไร่ (กิโลกรัม/ไร่)			ผลผลิตข้าวสาร (ล้านตัน)		
	2550/51	2551/52	2552/53	2550/51	2551/52	2552/53	2550/51	2551/52	2552/53
อินโดนีเซีย	74.4	76.1	75.0	771.2	780.8	801.6	37.0	38.3	38.8
เวียดนาม	46.3	45.8	45.8	796.8	808.0	803.2	24.4	24.4	24.3
ไทย	67.7	67.5	68.1	443.2	444.8	454.4	19.8	19.9	20.4
พม่า	44.3	41.9	43.8	417.6	417.6	422.4	10.7	10.2	10.8
ฟิลิปปินส์	27.2	28.3	27.8	612.8	603.2	576.0	10.5	10.8	10.1
กัมพูชา	16.1	16.3	16.6	419.2	440.0	443.2	4.2	4.5	4.6
ลาว	5.1	5.3	5.5	561.6	564.8	579.2	1.7	1.8	1.9
มาเลเซีย	4.1	4.1	4.2	558.4	572.8	588.8	1.5	1.5	1.6
รวม	285.1	285.3	286.8	572.6*	579.0*	583.6*	109.8	111.3	112.5

ที่มา: USDA, Foreign Agricultural Service, 2010

⁵“สถานการณ์ข้าวของประเทศเวียดนาม” สำนักงานส่งเสริมการค้าระหว่างประเทศ กระทรวงพาณิชย์ (2553)

ตารางที่ 1.2 อัตราการขยายตัวของเนื้อที่เพาะปลูกข้าว ผลผลิตต่อไร่ และผลผลิตข้าวสารของอาเซียน

ประเทศ	เนื้อที่เพาะปลูก (ร้อยละ)		ผลผลิตต่อไร่ (ร้อยละ)		ผลผลิตข้าวสาร (ร้อยละ)	
	2551/52	2552/53	2551/52	2552/53	2551/52	2552/53
อินโดนีเซีย	2.3	-1.4	1.2	2.7	3.5	1.3
เวียดนาม	-1.2	0.1	1.4	-0.6	0.0	-0.4
ไทย	-0.3	1.0	0.4	2.2	0.3	2.8
พม่า	-5.5	4.5	-	1.2	-5.4	5.2
ฟิลิปปินส์	4.1	-1.8	-1.6	-4.5	2.6	-6.1
กัมพูชา	1.6	1.5	5.0	0.7	6.6	2.4
ลาว	3.5	3.6	0.6	2.6	4.1	5.6
มาเลเซีย	1.7	1.5	2.6	2.8	4.1	3.3

ที่มา: คำนวณจากฐานข้อมูล USDA, Foreign Agricultural Service, 2010

จากที่กล่าวมาข้างต้น ศูนย์ศึกษาการค้าระหว่างประเทศ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย ได้เล็งเห็นถึงความสำคัญและจำเป็นในการศึกษาข้าวของไทย หลังจากเข้าสู่การเป็นประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนว่าได้รับผลกระทบจากการเปิดเสรีครั้งนี้ในทางบวกและทางลบมากน้อยเพียงใด ทั้งกิจกรรมการผลิตระดับต้นน้ำ และกิจกรรมการผลิตระดับปลายน้ำ รวมถึงนำเสนอข้อเท็จจริงเพื่อให้ข้าวไทยสามารถอยู่รอดได้ในภาวะการค้าที่ไร้พรมแดนในปัจจุบัน

1.2 วัตถุประสงค์

- 1) เพื่อศึกษาเปรียบเทียบศักยภาพการผลิต การค้า และนโยบายของของข้าวไทยกับเวียดนาม
- 2) เพื่อวิเคราะห์ผลกระทบที่มีต่อรายได้ การใช้ปัจจัยการผลิต การใช้ที่ดินของชาวนาไทย
- 3) เพื่อนำเสนอข้อเท็จจริงจากผลกระทบของประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนต่อความอยู่รอดของข้าวไทย

1.3 ขอบเขตการศึกษา

สำหรับขอบเขตของการศึกษาในครั้งนี้ ประกอบด้วย

- 1) ศึกษาเปรียบเทียบศักยภาพของข้าวไทยกับประเทศผู้ผลิตข้าวสำคัญของอาเซียนที่เป็นคู่แข่งกับไทย คือ เวียดนาม
- 2) การวิเคราะห์ด้านการค้าข้าวนั้น พิจารณาการค้าภายในภูมิภาคอาเซียนเท่านั้น
- 3) กลุ่มเป้าหมายหลักของการศึกษาผลกระทบที่เกิดขึ้นจากประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน คือ ชาวนา
- 4) การวิเคราะห์ทิศทางและปัจจัยที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงการนำเข้าข้าวไทยจากประเทศคู่ค้าที่สำคัญ 2 ประเทศ คือ มาเลเซีย และฟิลิปปินส์

1.4 แนวทางการดำเนินการวิจัย

ขั้นตอนที่ 1: การทบทวนเอกสารที่เกี่ยวข้อง

ขั้นตอนนี้เป็นการทบทวนเอกสารในระยะเวลาที่ผ่านมา เพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานประกอบการศึกษา โดยเป็นทั้งเอกสารเผยแพร่ของหน่วยงานต่างๆ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาวิเคราะห์การค้าข้าวของไทย เช่น ผลกระทบจากการดำเนินนโยบายภาษีทางการค้าที่มีต่อผู้ผลิตในระดับต่างๆ ผลกระทบต่อผู้ส่งออก การกระจายรายได้ในแต่ละระดับการผลิต ปัญหาและอุปสรรคของการผลิตและการแข่งขันทางการค้า เป็นต้น

ขั้นตอนที่ 2: การเก็บข้อมูล

ในขั้นตอนนี้เป็นการจัดเก็บข้อมูลเพื่อใช้ประกอบการศึกษา ประกอบด้วยข้อมูลปฐมภูมิ และข้อมูลทุติยภูมิ ดังนี้

1) ข้อมูลปฐมภูมิ

การรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิเพื่อใช้ประกอบการศึกษานี้ ประกอบด้วยข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึก การสำรวจข้อมูลภาคสนาม และการเดินทางสำรวจข้อมูลภาคสนามในประเทศเวียดนามที่เป็นประเทศผู้ผลิตข้าวที่สำคัญของอาเซียน โดยมีแนวทางการดำเนินงานดังนี้

1.1) การสัมภาษณ์เชิงลึก

ในการสัมภาษณ์เชิงลึกประกอบด้วยกลุ่มเป้าหมายในการสัมภาษณ์ 3 กลุ่มด้วยกัน คือ ชาวนา ผู้ประกอบการโรงสีข้าว และผู้ส่งออกข้าว เพื่อรวบรวมข้อมูลต่างๆ เช่น ปริมาณข้าวที่ผลิตได้ต่อไร่ต่อปี ระดับราคาสินค้าทั้งข้าวเปลือกและข้าวสารที่ผู้ผลิตในแต่ละระดับได้รับ ต้นทุนการผลิตข้าว

จำแนกตามประเภทของวัตถุดิบหลักๆ ในการผลิต ช่องทางการขายข้าว ต้นทุนการผลิต ปัญหาและอุปสรรคด้านการผลิต แนวโน้มและสาเหตุของมูลค่าการจำหน่ายที่เปลี่ยนแปลงไป และข้อเสนอแนะในการส่งเสริมและพัฒนา เป็นต้น

1.2) การสำรวจข้อมูลภาคสนาม

การสำรวจข้อมูลภาคสนามนั้น ได้แบ่งกลุ่มตัวอย่างหลักๆ ออกเป็น 2 กลุ่ม คือ ชาวนาและผู้ประกอบการโรงสีข้าว โดยในการสำรวจข้อมูลชาวนานั้นจะมีการจำแนกประเภทเพื่อให้ครอบคลุมมากขึ้น โดยแบ่งชาวนาตามพื้นที่เขตชลประทาน และขนาดของพื้นที่ถือครอง ดังนี้

- แบ่งตามพื้นที่เขตชลประทาน
 - (1) ชาวนาที่อยู่ในเขตชลประทาน
 - (2) ชาวนาที่อยู่นอกเขตชลประทาน
- แบ่งตามขนาดของพื้นที่ถือครอง
 - (1) ชาวนารายเล็ก มีพื้นที่ถือครองน้อยกว่า 20 ไร่
 - (2) ชาวนารายกลาง มีพื้นที่ถือครอง 20 - 50 ไร่
 - (3) ชาวนารายใหญ่ มีพื้นที่ถือครองมากกว่า 50 ไร่
- แบ่งตามประเภทของข้าว
 - (1) ข้าวหอม
 - (2) ข้าวขาว
 - (3) ข้าวเหนียว

2) ข้อมูลทุติยภูมิ

ในขั้นตอนนี้เป็นการรวบรวมข้อมูลทุติยภูมิ ซึ่งเป็นข้อมูลในเชิงปริมาณต่างๆ เพื่อใช้ประกอบการวิเคราะห์และคำนวณผลกระทบจากการเป็นประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนต่อสินค้าข้าวของไทย เช่น

- ข้อมูลตารางปัจจัยการผลิตและผลผลิต (Input - Output Table : I/O Table)
- บัญชีเศรษฐกิจเงินทุน (Flow of Fund: FOF)
- บัญชีรายได้ประชาชาติ (National Account: NA)
- ข้อมูลการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน (Household Socio - Economic Survey: SES)
- ราคาและปริมาณการส่งออก-นำเข้าข้าวของไทยและประเทศในอาเซียน
- ราคาและปริมาณการผลิตข้าวของไทยและประเทศในอาเซียน
- อัตราแลกเปลี่ยนเงินตรา
- ข้อมูลการใช้จ่ายงบประมาณของภาครัฐจากสำนักงานงบประมาณ

- ข้อมูลด้านภาษี เป็นต้น

ข้อมูลดังกล่าวข้างต้น เป็นข้อมูลที่หน่วยงานต่างๆ ทั้งภาครัฐบาลและเอกชนได้รวบรวมและจัดรูปแบบเพื่อสะดวกในการใช้งานไว้แล้ว ซึ่งสามารถค้นคว้าได้จากหน่วยงานนั้นโดยตรงหรือจากเว็บไซต์ของแต่ละหน่วยงาน เช่น

- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ
- สำนักงานสถิติ
- กรมโรงงานอุตสาหกรรม
- สำนักงานเศรษฐกิจอุตสาหกรรม
- สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร
- กรมการค้าต่างประเทศ
- กรมส่งเสริมการค้าส่งออก
- กรมสรรพากร
- กรมศุลกากร
- กรมสรรพสามิต
- สภาหอการค้าแห่งประเทศไทย
- สภาอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย เป็นต้น

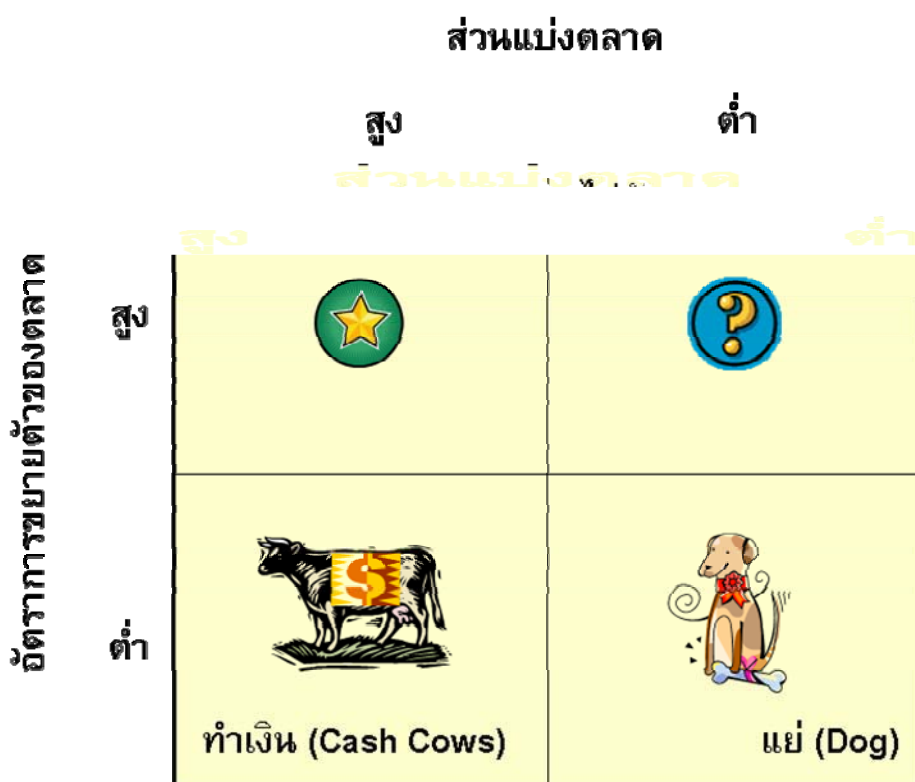
ขั้นตอนที่ 3: การวิเคราะห์ผล

การวิเคราะห์ผลกระทบของการเป็นประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนที่มีต่อข้าวของไทยนั้น ประกอบด้วยวิธีการวิเคราะห์ 3 ส่วนด้วยกัน ดังนี้

1) การวิเคราะห์เปรียบเทียบศักยภาพของข้าวไทยกับเวียดนาม

การวิเคราะห์เปรียบเทียบศักยภาพของข้าวไทยกับประเทศเวียดนามภายหลังจากการเป็นประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนนั้น อาศัยการวิเคราะห์เชิงพรรณนาร่วมกับการวิเคราะห์เชิงปริมาณโดยอาศัยแบบจำลอง BCG (BCG Model) หรือ The Boston Consulting Group Model และแบบจำลองไดมอนด์ (Diamond Model) ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1.1) แบบจำลอง BCG (BCG Model) หรือ The Boston Consulting Group Model เป็นแบบจำลองที่ใช้ประเมินศักยภาพในการแข่งขันของสินค้าต่างๆ โดยสามารถแสดงฐานะของสินค้าในเชิงเปรียบเทียบกับตลาดของสินค้านั้น ซึ่งมีเกณฑ์การพิจารณา 2 ด้าน คือ ส่วนแบ่งตลาดเชิงเปรียบเทียบของสินค้านั้น (Relative Market Share) และอัตราการขยายตัวของตลาดสินค้านั้น (Market Growth Rate) แล้วนำมาจัดเป็น 4 กลุ่ม ดังนี้ (ภาพที่ 1.2)

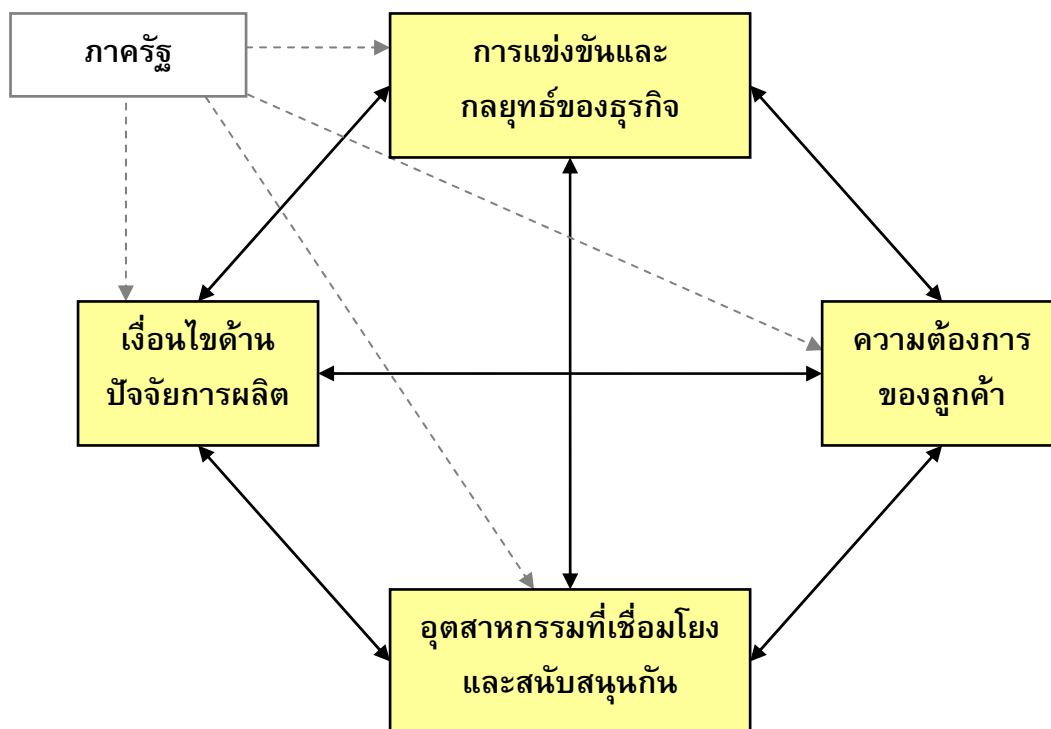
ภาพที่ 1.2 การจัดกลุ่มของสินค้าโดยใช้ BCG Model

- 1) กลุ่มดาวรุ่ง (Stars) หมายถึง สินค้านั้นมีศักยภาพในการแข่งขันสูงและกำลังอยู่ในภาวะเติบโต
- 2) กลุ่มทำเงิน (Cash Cows) หมายถึง สินค้านั้นมีศักยภาพในการแข่งขันปานกลางแต่กำลังอยู่ในภาวะชะลอตัว
- 3) กลุ่มไม่ชัดเจน (Question) หมายถึง สินค้านั้นยังไม่ทราบชัดเจนว่าจะมีศักยภาพในการแข่งขันหรือไม่
- 4) กลุ่มแย้ (Dog) หมายถึง สินค้านั้นมีศักยภาพในการแข่งขันต่ำลงและกำลังอยู่ในภาวะชะลอตัว

1.2) แบบจำลองไดมอนด์ หรือ Diamond Model เป็นกรอบแนวคิดหรือตัวแบบสำหรับการวิเคราะห์ความสามารถในการแข่งขันของเครือข่ายวิสาหกิจหรือคลัสเตอร์ โดยเป็นการพิจารณาและประเมินสถานการณ์ปัจจุบันของปัจจัยแวดล้อมทางธุรกิจที่สำคัญ 4 ด้านที่จะมีผลกระทบต่อความสามารถในการเพิ่มผลิตภาพ (Productivity) ของบริษัทที่อยู่ในเครือข่ายวิสาหกิจ อันจะนำไปสู่การเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของเครือข่ายวิสาหกิจนั้นโดยรวมในท้ายที่สุด ว่าสถานการณ์เหล่านั้นมีลักษณะที่เป็นการเอื้อหรือเป็นอุปสรรคต่อการปรับปรุงหรือพัฒนาผลิตภาพของธุรกิจใน

เครือข่ายวิสาหกิจนั้นๆ หรือไม่ รวมไปถึงการวิเคราะห์บทบาทของภาครัฐที่จะมีผลต่อปัจจัยแวดล้อมต่างๆ ทั้ง 4 ด้านนั้นด้วย (ภาพที่ 1.3) ดังนี้

- (1) ด้านปัจจัยการผลิต (Input Factor Conditions) ที่มีผลต่อการดำเนินธุรกิจของบริษัท ได้แก่
 - ทรัพยากรมนุษย์
 - แหล่งเงินทุน
 - โครงสร้างพื้นฐานด้านสาธารณูปโภค
 - โครงสร้างพื้นฐานด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี
 - การบริหารจัดการ
 - ทรัพยากรธรรมชาติ
- (2) การแข่งขันและกลยุทธ์ของธุรกิจ (Firm Strategy, Structure and Rivalry Context) ได้แก่
 - ประสิทธิภาพการผลิต
 - การลงทุน
 - ลักษณะและบรรยากาศของการแข่งขันทางธุรกิจ
 - กลไกการตลาด
 - ความยั่งยืนของอุตสาหกรรม
- (3) ด้านอุปสงค์ (Demand Conditions) ที่เป็นการตอบสนองความต้องการของตลาดภายในประเทศและต่างประเทศในด้านต่างๆ ได้แก่
 - ทักษะคติและรสนิยมของผู้บริโภค
 - ระดับความพึงพอใจและความต้องการของผู้บริโภคต่อสินค้าและบริการของบริษัท
 - ลักษณะและโครงสร้างการแบ่งส่วนการตลาดสำหรับสินค้าและบริการของบริษัท
 - ความต้องการของผู้บริโภคในแต่ละส่วนการตลาดเป็นที่คาดเดาได้ในระดับใด
- (4) อุตสาหกรรมที่เชื่อมโยงและสนับสนุนกัน (Related and Supporting Industries)
 - การมีอยู่ของกิจกรรมทางธุรกิจต่างๆ ที่เกี่ยวข้องและเชื่อมโยงกันในสายของห่วงโซ่อุปทาน หรือที่เรียกว่าอุตสาหกรรมต้นน้ำ และปลายน้ำ มีความครบถ้วนและเกื้อหนุนกันมากน้อยเพียงใด เช่น แลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารความรู้ระหว่างกัน วิจัยและพัฒนาผลิตภัณฑ์/ตลาดร่วมกัน เป็นต้น
 - ความสามารถในการทำ Cluster
- (5) ภาครัฐ (Government)

ภาพที่ 1.3 การวิเคราะห์ความสามารถในการแข่งขันของสินค้าและบริการโดยใช้ Diamond Model

2) การวิเคราะห์ผลกระทบที่มีต่อรายได้ การใช้ปัจจัยการผลิต การใช้ที่ดินของชาวนาไทย

การวิเคราะห์ผลกระทบต่อยาได้ การใช้ปัจจัยการผลิต การใช้ที่ดินของชาวนาไทย รวมถึงช่องว่างของการกระจายรายได้ของกิจการต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับข้าว นั่นคือ ชาวนา ที่แบ่งตามพื้นที่ถือครอง โรงสีข้าว และผู้ส่งออกข้าว ว่าจะมีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างไร โดยใช้แบบจำลองเมตริกซ์บัญชีสังคม (Social Accounting Matrix: SAM) ปี 2550 ซึ่งเป็นแบบจำลองที่แสดงอยู่ในรูปแบบของตารางเมตริกซ์ที่สามารถนำมาใช้วิเคราะห์และวางแผนเศรษฐกิจได้อย่างมีประสิทธิภาพ เนื่องจากตารางเมตริกซ์บัญชีสังคมเป็นตารางที่สามารถแสดงระบบการไหลเวียนหรือการเคลื่อนย้ายของปัจจัยต่างๆ ในระบบเศรษฐกิจ หรือสามารถสรุปอย่างง่ายว่า ตารางเมตริกซ์บัญชีสังคมเป็นตารางที่แสดงรายรับและรายจ่ายของกิจกรรมทั้งหมดในระบบเศรษฐกิจ ทั้งภาคเกษตรกรรม ภาคอุตสาหกรรม และภาคบริการ รวมทั้งสามารถวิเคราะห์ผลกระทบจากปัจจัยภายนอก เช่น มูลค่าการส่งออก-นำเข้า นโยบาย และแผนงานต่างๆ ของรัฐบาล เป็นต้น ที่เปลี่ยนแปลงว่าจะส่งผลอย่างไรต่อระบบเศรษฐกิจ จึงอาจกล่าวได้ว่าจุดประสงค์หลักของการสร้างตารางเมตริกซ์บัญชีสังคมนั้นเพื่อใช้วิเคราะห์การหมุนเวียนของเงินในระบบเศรษฐกิจทั้งในรูปแบบของรายรับและรายจ่ายของกิจกรรมต่างของเศรษฐกิจ ทั้งกิจกรรมการผลิต ปัจจัยการผลิต สถาบันต่างๆ เช่น ครัวเรือน รัฐบาล และหน่วยธุรกิจ เป็นต้น และภาคต่างประเทศ อีกทั้งยังสามารถนำมาใช้เป็นเครื่องมือวิเคราะห์เศรษฐกิจและทำนายผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงของปัจจัยภายนอก เช่น การแทรกแซงนโยบายต่างๆ ของรัฐบาล การเปลี่ยนแปลงของการบริโภค และการค้าระหว่างประเทศ เป็นต้น

1.5 ระยะเวลาการดำเนินงานโครงการ

โครงการฯ มีระยะเวลาการดำเนินงานทั้งสิ้น 12 เดือน ซึ่งตลอดระยะเวลาของโครงการฯ มีการทำงานในแต่ละช่วงเวลาดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 1.3 ระยะเวลาที่ใช้ในการดำเนินงานโครงการ

กิจกรรม	เดือนที่มีกิจกรรมและภาระงาน											
	เดือน 1			เดือน 2			เดือน 3			เดือน 4		
	1	2	3	4	1	2	3	4	1	2	3	4
1. การทบทวนเอกสารที่เกี่ยวข้อง												
2. รวบรวมข้อมูลสถิติจากหน่วยงานต่างๆ												
3. รวบรวมจำนวนและรายชื่อตัวอย่างในการสัมภาษณ์และสำรวจข้อมูลภาคสนามทั้งชาวนา ไร่อีสาน และผู้ส่งออกข้าว												
4. กำหนดกรอบตัวอย่างในการสำรวจ เช่น รายชื่อของตัวอย่าง ที่อยู่ เบอร์ติดต่อ เป็นต้น												
5. กำหนดกรอบคำถามในการสัมภาษณ์เชิงลึก												
6. ติดต่อ และการเข้าสัมภาษณ์เชิงลึก												
7. จัดทำแบบสอบถาม												
8. จัดทำสำรวจข้อมูลภาคสนาม												
9. ติดต่อและประสานงานในการเดินทางสำรวจข้อมูล (สัมภาษณ์เชิงลึก) ในเวียดนาม												
10. การทดลองสำรวจภาคสนาม (Pre-Test)												
11. ประชุมทีมสำรวจภาคสนาม เพื่อสอบถามปัญหา และอุปสรรคจากการสำรวจ												
12. เดินทางสำรวจข้อมูลในประเทศเวียดนาม												
13. ปรับปรุงแบบสอบถามให้สมบูรณ์												

ตารางที่ 1.3 (ต่อ)

กิจกรรม	เดือนที่มีกิจกรรมและภาระงาน																							
	เดือน 1				เดือน 2				เดือน 3				เดือน 4				เดือน 5				เดือน 6			
	1	2	3	4	1	2	3	4	1	2	3	4	1	2	3	4	1	2	3	4	1	2	3	4
14.อบรมทีมสำรวจภาคสนามทุกคน เพื่ออธิบายวัตถุประสงค์ของการสำรวจ และทำความเข้าใจแบบสอบถาม																								
15. เริ่มสำรวจข้อมูลภาคสนาม เช่น จิตต่อขอเข้าสู่สำรวจข้อมูล ทำจดหมาย ประสานงานเพื่อขอวันและเวลาในการเข้าพบ เป็นต้น																								
16. ตรวจสอบแบบสอบถาม ทั้งความถูกต้องครบถ้วน และมีบริษัอยู่จริง																								
17. นัดพบผู้สำรวจชุดที่ไม่ถูกต้อง เพื่อสอบถามความเข้าใจและปัญหา พร้อมทั้งตีกลับแบบสอบถามไปแก้ไขให้ถูกต้อง																								
18. บันทึกข้อมูล แก้ไข และประมวลผลการสำรวจภาคสนาม																								
19. นำเสนอความก้าวหน้าของโครงการ																								
20. จัดทำรายงานขั้นต้น																								
21. ส่งรายงานการศึกษาขั้นต้น																								
22. การวิเคราะห์ผล																								
23. ตรวจสอบความถูกต้องของผลการวิเคราะห์																								
24. จัดทำ (ร่าง) รายงานฉบับสมบูรณ์																								
25. ส่ง (ร่าง) รายงานฉบับสมบูรณ์																								
26. จัดทำรายงานฉบับสมบูรณ์																								
27. ส่งรายงานฉบับสมบูรณ์																								

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

- 1) ทราบจุดเด่นและจุดด้อยของการผลิต การค้า และนโยบายที่เกี่ยวกับข้าวของไทยกับเวียดนาม
- 2) ทราบมูลค่าของผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการเป็นประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนที่มีต่อการผลิต รายได้ การใช้ปัจจัยการผลิต การใช้ที่ดินของชาวนาไทย
- 3) ทราบถึงความแตกต่างของรายได้ของชาวนาไทย
- 4) ทราบข้อเท็จจริงของผลกระทบ และความอยู่รอดของข้าวไทยหลังจากเป็นประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน

บทที่ 2

บททวนวรรณกรรม

งานวิจัยที่มีเกี่ยวข้องกับข้าวของไทยนั้นมีการศึกษาในหลายประเด็นแต่ในการศึกษาครั้งนี้ จะเน้นเกี่ยวกับงานวิจัยที่มีความเกี่ยวข้องกับปัจจัยที่มีผลกระทบต่อการส่งออกข้าว ศักยภาพการค้าข้าว ศักยภาพการผลิตข้าว โดยมีงานวิจัยที่เกี่ยวข้องและมีความเป็นปัจจุบัน ดังนี้

2.1 ประเด็นปัจจัยที่มีผลกระทบต่อการส่งออกข้าว

การศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลกระทบต่อการส่งออกข้าว พบว่ามีการศึกษาโดยใช้วิธีการทาง เศรษฐมิติในการวิเคราะห์ประมาณค่าสมการโครงสร้างจากข้อมูลitudinal อาทิ การศึกษาของ ชณัญญา อยู่เสนาสน์ (2539) เป็นการศึกษาเรื่องการวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อการส่งออกข้าวไทย พบว่า ในตลาดข้าวคุณภาพสูงการส่งออกข้าวของประเทศสหรัฐอเมริกาไม่มีผลกระทบต่อการส่งออกข้าวของ ไทย ในขณะที่ตลาดข้าวคุณภาพต่ำ การส่งออกข้าวของจีนมีผลต่อการส่งออกข้าวของไทย และ นอกจากนี้การเปลี่ยนแปลงรายได้ของประเทศคู่ค้ามีผลกระทบในทิศทางเดียวกันกับราคาส่งออกข้าว ของไทยในตลาดข้าวคุณภาพสูง ในขณะที่เดียวกันการเปลี่ยนแปลงของรายได้ของประเทศคู่ค้ามี ผลกระทบในทิศทางตรงกันข้ามกับราคาส่งออก และปริมาณผลผลิตข้าวของไทยมีผลกระทบต่อการราคา ส่งออกทั้งในตลาดข้าวคุณภาพสูงและคุณภาพต่ำในทิศทางตรงกันข้ามแต่ในตลาดข้าวคุณภาพสูงจะมีค่า ความยืดหยุ่นของราคาส่งออกสูงกว่าตลาดข้าวคุณภาพต่ำ

การศึกษาของ ประภาพร ศรีเหรา (2543) ทำการวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงตลาดและสาเหตุที่ ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงส่วนแบ่งตลาดซึ่งเป็นวัตถุประสงค์หนึ่งของการศึกษา โดยศึกษาเปรียบเทียบ ส่วนแบ่งตลาดส่งออกข้าวระหว่างไทยและเวียดนามในตลาดนำเข้าที่สำคัญคือ ตลาดเอเชีย ยุโรป และ อเมริกา โดยพบว่าปัจจัยที่มีผลต่อค่าความยืดหยุ่นแห่งการทดแทนกันในการส่งออกข้าวไทยต่อ เวียดนามมากที่สุดคือ อัตราส่วนของราคาส่งออกข้าวไทยต่อเวียดนามที่มีค่าความยืดหยุ่นเท่ากับ -3.32 รองลงมาคือ อัตราส่วนของอุปทานเพื่อการส่งออกข้าวไทยต่อเวียดนามและอัตราการพึงพาการนำเข้า ข้าวของตลาดโลก ที่มีค่าความยืดหยุ่นเท่ากับ 2.63 และ 0.68 ตามลำดับ

การศึกษาของ จัตรตะวัน แสนบุตดา ศิรินทร เลียงจินดาถาวร และลักขณา ศิริจำปา (2547) ทำการศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความร่วมมือทางธุรกิจ กรณีศึกษาอุตสาหกรรมข้าวในเขตจังหวัดร้อยเอ็ด ขอนแก่น มหาสารคาม พบว่าปัจจัยที่มีผลต่อความตั้งใจในการร่วมมือทางธุรกิจ โดยใช้ตัวแปรที่เกี่ยวกับ ปัจจัยการผลิตในกระบวนการธุรกิจ ตัวแปรเกี่ยวกับกลไกตลาด ตัวแปรเกี่ยวกับโครงสร้างการแข่งขัน

ตัวแปรเกี่ยวกับอุตสาหกรรมต่อเนื่อง ตัวแปรเกี่ยวกับการสนับสนุนของรัฐบาลและอุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้อง ตัวแปรเกี่ยวกับประโยชน์ที่ได้รับจากการรวมกลุ่มอุตสาหกรรม และตัวแปรเกี่ยวกับความเชื่อถือ พบว่าตัวแปรที่มีผลต่อความตั้งใจในการร่วมมือทางธุรกิจ คือ บทบาทของรัฐบาลและการประสานความร่วมมือของธุรกิจ ประโยชน์ที่ได้รับจากการรวมกลุ่มอุตสาหกรรม ความเชื่อถือต่อการรวมกลุ่มอุตสาหกรรมมีอิทธิพลต่อความตั้งใจในการร่วมมือทางธุรกิจของวิสาหกิจ

2.2 ประเด็นศักยภาพการค้าข้าวของไทย

การศึกษาเกี่ยวกับศักยภาพการค้าข้าวของไทย โดยใช้วิธีการวิเคราะห์ส่วนแบ่งตลาดเพื่อการวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงของส่วนแบ่งตลาดเช่น การศึกษาของ ประภาพร ศรีเหรา (2543) ทำการศึกษาเปรียบเทียบสถานการณ์การแข่งขันการค้าข้าวส่งออกของประเทศไทยและเวียดนามในตลาดนำเข้าที่สำคัญคือ ตลาดเอเชีย ยุโรป และอเมริกา โดยพบว่าช่วงที่ 1 (พ.ศ. 2531 – 2535) และช่วงที่ 2 (พ.ศ. 2536 – 2540) พบว่าไทยเสียเปรียบด้านการแข่งขันการส่งออกข้าวไปยังตลาดโลกให้แก่เวียดนาม โดยเมื่อพิจารณาในตลาดเอเชียทั้งไทยและเวียดนามสามารถส่งออกข้าวได้มากขึ้นแต่ไทยมีส่วนแบ่งตลาดลดลงร้อยละ 2.76 ในขณะที่เวียดนามมีส่วนแบ่งตลาดเพิ่มขึ้นร้อยละ 4.77 เมื่อพิจารณาตลาดยุโรปพบว่ามีปริมาณการนำเข้าข้าวแต่ปริมาณการส่งออกข้าวไทยไปยุโรปลดลงร้อยละ 6.97 ในขณะที่เวียดนามมีการส่งออกข้าวเพิ่มขึ้นร้อยละ 10.77 และเวียดนามมีส่วนแบ่งตลาดในยุโรปมากกว่าไทย 2.53 เท่า โดยสาเหตุที่ไทยไม่สามารถแข่งขันในตลาดยุโรปได้เนื่องจากราคาข้าวส่งออกของไทยแพงกว่าเวียดนามถึง 1.48 เท่า และเมื่อพิจารณาตลาดอเมริกาพบว่ามีปริมาณการนำเข้าข้าวเพิ่มขึ้นแต่ปริมาณการส่งออกข้าวของไทยลดลงร้อยละ 9.37 ในขณะที่เวียดนามมีการส่งออกเพิ่มขึ้นร้อยละ 4.51 โดยสาเหตุที่ไทยไม่สามารถแข่งขันในตลาดยุโรปได้เนื่องจากราคาข้าวส่งออกของไทยแพงกว่าเวียดนามถึง 1.66 เท่า และเมื่อพิจารณาเป็นค่าสัมประสิทธิ์ของความยืดหยุ่นแห่งการทดแทนกันของอัตราส่วนระหว่างราคาส่งออกข้าวไทยต่อราคาส่งออกข้าวเวียดนามพบว่า ในตลาดโลกมีค่าเท่ากับ -3.32 ซึ่งหมายความว่าถ้าอัตราส่วนราคาส่งออกข้าวไทยเปรียบเทียบกับเวียดนามสูงขึ้นร้อยละ 1 ทำให้ส่วนแบ่งตลาดของไทยลดลงร้อยละ 3.32 ในขณะที่ค่าสัมประสิทธิ์ของความยืดหยุ่นแห่งการทดแทนกันระหว่างไทยและเวียดนามเท่ากับ 2.63 ซึ่งหมายความว่าถ้า อัตราส่วนของอุปทานเพื่อการส่งออกข้าวไทยต่อเวียดนามเพิ่มขึ้นร้อยละ 1 จะทำให้ส่วนแบ่งตลาดเปรียบเทียบของข้าวไทยต่อเวียดนามในตลาดโลกเพิ่มขึ้นร้อยละ 2.63

การศึกษาของ ดุษฎี สดศรีชัย (2546) ทำการศึกษาเรื่องการบริหารการส่งออกข้าวของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการส่งออกข้าวและวิเคราะห์ปัญหาการบริหารการส่งออกข้าวด้วยวิธีการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก พบว่าเจ้าหน้าที่ในกองการค้าธัญพืช กรมการค้าต่างประเทศ เจ้าหน้าที่สำนักงานคณะกรรมการตรวจข้าว สภาหอการค้าแห่งประเทศไทยเห็นว่า นโยบายและมาตรการต่างๆ ที่ใช้ในปัจจุบันว่ามีการ

ปรับตัวที่ดีขึ้น เช่น การกำหนดให้ข้าวหอมมะลิไทยเป็นสินค้ามาตรฐานมีความชัดเจนมากขึ้นและมีการปรับตัวเชิงนโยบายขนานใหญ่ และเป็นการยกระดับการค้าข้าวของไทย ทำให้ขายข้าวได้ราคาสูงขึ้น ในขณะที่เจ้าหน้าที่สมาคมผู้ส่งออกข้าวต่างประเทศพบว่ามาตรการที่กำหนดออกมาบังคับใช้นั้นกำหนดขึ้นมาโดยอาศัยข้อมูลในทางวิชาการเป็นส่วนมาก ขาดการศึกษาจากสถานการณ์ในความเป็นจริง ทำให้เกิดความเข้าใจที่ไม่ถูกต้อง เมื่อมีการกำหนดมาตรการออกมาบังคับใช้ทำให้ไม่สามารถบรรลุตามวัตถุประสงค์ และยังก่อให้เกิดอุปสรรคและปัญหาให้กับผู้ประกอบการส่งออกข้าวเป็นอย่างมาก ปัญหาในการบริหาร คือ การกำหนดใช้นโยบายและมาตรการใหม่ๆ ส่งผลกระทบแก่เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง ทำให้ต้องมีการทำความเข้าใจและปรับเปลี่ยนลักษณะการปฏิบัติงานให้สอดคล้องกับนโยบายและมาตรการที่กำหนดขึ้นมา การขาดการประสานงานที่ดีระหว่างหน่วยงานส่งผลกระทบต่อการบริหารงานของหน่วยงานก่อให้เกิดข้อผิดพลาดในการปฏิบัติงาน

การศึกษาของ ฌ็องกาญจน์ สิบพงศ์ภา ศิริกาญจน์ เลิศอำไพพนธ์ และอัญชลี พัฒนศักดิ์ภิญโญ (2549) ซึ่งทำการศึกษาศักยภาพการส่งออกของข้าวไทย กรณีศึกษาเปรียบเทียบข้าวไทย – ข้าวเวียดนาม การศึกษานี้เป็นรายงานวิจัยดีเด่น งานเศรษฐศาสตร์วิชาการ ครั้งที่19 โครงการ Mini Symposium โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาพัฒนาการเศรษฐกิจข้าวไทยและภาคเศรษฐกิจข้าวเวียดนาม เปรียบเทียบศักยภาพในการแข่งขันของภาคเศรษฐกิจข้าวไทยและภาคเศรษฐกิจข้าวเวียดนามในตลาดข้าวระหว่างประเทศ วิธีการศึกษาใช้การศึกษาข้อมูลเชิงประจักษ์ที่เกี่ยวข้องกับภาคเศรษฐกิจข้าวไทยและภาคเศรษฐกิจข้าวเวียดนามในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับ ภาคการผลิต ภาคการบริโภค และภาคการส่งออก และการวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาสและอุปสรรค (SWOT) การเปรียบเทียบศักยภาพในการแข่งขัน ใช้การวิเคราะห์เชิงเปรียบเทียบภาคเศรษฐกิจข้าวไทย และภาคเศรษฐกิจข้าวเวียดนามในประเด็นเช่น ปริมาณผลผลิต ผลผลิตต่อไร่ การบริโภค ปริมาณการส่งออก มูลค่าการส่งออก ราคาข้าวส่งออก ความได้เปรียบเชิงเปรียบเทียบ และนโยบายของรัฐบาลที่ส่งผลต่อความสามารถในการแข่งขันโดยการวิเคราะห์สภาพแวดล้อม ของข้าวไทยโดยแบ่งช่วงการเปรียบเทียบศักยภาพในการแข่งขันออกเป็น 3 ช่วง คือช่วงที่ 1 (พ.ศ.2520 – 2531) ซึ่งเป็นช่วงก่อนที่เวียดนามเข้าสู่ตลาดข้าวระหว่างประเทศ ช่วงที่ 2 (พ.ศ.2532 – 2542) ช่วงเวลาที่เวียดนามกลับเข้าสู่ตลาดข้าวระหว่างประเทศ ช่วงที่ 3 (พ.ศ.2543 – 2548) โดยแบ่งประเด็นการศึกษาเปรียบเทียบของศักยภาพของการแข่งขัน หรือศักยภาพในการส่งออก เป็น 3 ประเด็นคือ 1) ภาคการผลิตโดยแบ่งปัจจัยทางด้านอุปทานเป็น 3 ตัวแปร คือ พื้นที่เพาะปลูกข้าว พบว่า พื้นที่เพาะปลูกข้าวของไทยมีอัตราการขยายตัวสูงกว่าเวียดนามในช่วงที่ 1 และ 3 แต่มีอัตราการขยายตัวต่ำว่าในช่วงที่ 2 เนื่องจากเวียดนามมีข้อจำกัดในการเพิ่มพื้นที่เพาะปลูกข้าวในแหล่งเพาะปลูกข้าวที่สำคัญและมีแนวโน้มแปลงพื้นที่เพาะปลูกข้าวไปเป็นพื้นที่ในเขตเมืองหรือพื้นที่อุตสาหกรรมมากขึ้น ปริมาณผลผลิตข้าวภายในประเทศ พบว่าไทยสามารถผลิตข้าวได้มากกว่าเวียดนามแค่ในช่วงที่ 1 แต่ทั้งไทยและเวียดนามมีปริมาณผลผลิตข้าวเฉลี่ยเพิ่มขึ้นตลอดแต่เวียดนามมีอัตราการขยายตัวมากกว่ามาโดยตลอด ปริมาณผลผลิตข้าวต่อพื้นที่เพาะปลูก พบว่าไทยมีปริมาณผลผลิตต่อพื้นที่ต่ำกว่าเวียดนามมาโดยตลอด เนื่องมาจากพื้นที่เพาะปลูกส่วนใหญ่อยู่นอกเขตชลประทานร้อยละ 80.0 ในขณะที่

ที่เวียดนามมีพื้นที่เพาะปลูกในเขตชลประทานร้อยละ 53.2) ภาคการบริโภคในการวิจัยใช้ข้อมูลการบริโภคข้าวเป็นตัวแทนอุปสงค์เฉพาะช่วงที่ 2 และ 3 เนื่องจากไม่มีข้อมูลในช่วงที่ 1 ของเวียดนาม เมื่อเปรียบเทียบระหว่างไทยกับเวียดนามพบว่าการบริโภคข้าวของไทยน้อยกว่าเวียดนามเนื่องจากจำนวนประชากรที่น้อยกว่า และเมื่อพิจารณาการบริโภคข้าวต่อปริมาณผลผลิตข้าวระหว่างไทยและเวียดนามพบว่า ไทยมีการบริโภคข้าวต่อปริมาณผลผลิตน้อยกว่าเวียดนามโดยตลอด ซึ่งจะส่งผลดีต่อภาคการส่งออก และ 3) ภาคการส่งออก ในปี พ.ศ.2548 พบว่าประเทศไทยส่งออกข้าวประเภทต่างๆ เรียงลำดับจากมากที่สุดไปหาน้อยที่สุด คือ ข้าวหอมมะลิ ข้าวหนึ่งประมาณ ข้าวคุณภาพปานกลาง (ข้าว 10% – 15%) และข้าวคุณภาพต่ำ (ข้าว 20% – 35% / ปลายข้าว) ข้าวคุณภาพสูง (ข้าว 100% – 5%) และ ข้าวเหนียว คิดเป็นร้อยละ 29.3 24.0 22.7 21.3 และ 2.7 ของการส่งออกข้าวทั้งหมดตามลำดับ ในขณะที่เวียดนามส่งออกข้าวคุณภาพปานกลางและคุณภาพต่ำมากที่สุดประมาณร้อยละ 62 จากการส่งออกข้าวทั้งหมด พบว่าในตลาดข้าวคุณภาพสูงไทยสามารถส่งออกมากกว่าเวียดนามประมาณ 2 เท่า ในขณะที่ตลาดข้าวคุณภาพต่ำไทยส่งออกน้อยกว่าเวียดนามเกือบ 2 เท่า ตลาดส่งออกไทยเน้นเจาะกลุ่มลูกค้าที่มีกำลังซื้อสูงเช่น สหรัฐอเมริกา แคนาดา จีน ฮองกง อิหร่าน อิรัก และซาอุดีอาระเบีย ซึ่งมีรสนิยมในการบริโภคข้าวสอดคล้องกับสินค้าของไทย ในขณะที่ตลาดส่งออกของเวียดนามเน้นประเทศที่กำลังซื้อไม่สูงนัก เช่น ประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้และแอฟริกา ซึ่งความต้องการเป็นข้าวคุณภาพปานกลางถึงต่ำ และข้าวหนึ่ง แต่ความต้องการที่เพิ่มขึ้นของแอฟริกาทำให้เวียดนามเพิ่มการส่งออกได้มากขึ้น แต่ตลาดข้าวหนึ่งที่ไทยส่งออกรองข้าวหอมมะลียังได้เปรียบเวียดนามเนื่องจากเวียดนามยังไม่มี การส่งออกอย่างจริงจัง ปริมาณการส่งออกข้าวระหว่างไทยและเวียดนามตลาดทั้งสามช่วงเวลาไทยมีปริมาณการส่งออกที่มากกว่าเวียดนามแต่อัตราการขยายตัวของปริมาณการส่งออกนั้นน้อยกว่าเวียดนามทั้งสามช่วง

2.3 ประเด็นศักยภาพการผลิตข้าว

การศึกษาของ วุฒิพงศ์ กะสินัง (2547) เป็นการจัดทำแผนยุทธศาสตร์การผลิตข้าวของหมู่ที่ 6 บ้านวัดพริก ตำบลวัดพริก อำเภอเมือง ในโครงการจัดรูปที่ดินจังหวัดพิษณุโลกพบว่าปัญหาการผลิตข้าว เช่น ปัญหาด้านการวางแผนการผลิตข้าว เมล็ดพันธุ์ พื้นที่ดินทำนา การดูแลรักษา การเก็บเกี่ยว รวบรวมข้าวเปลือก ต้นทุนการผลิตสูง และโครงสร้างพื้นฐาน โดยปัญหาสำคัญเร่งด่วนที่พบคือ พันธุ์ข้าวไม่ตรงกับความต้องการตลาด ขาดการวางแผนการผลิตข้าวที่ดี ขาดกฎเกณฑ์ ระเบียบการใช้น้ำอย่างจริงจัง ดินขาดความอุดมสมบูรณ์ ขาดความรู้เรื่องสารเคมี การดูแลสุขภาพ และสิ่งแวดล้อม ยุทธศาสตร์การพัฒนาการผลิตข้าว 3 ยุทธศาสตร์ย่อยคือ ยุทธศาสตร์ที่ 1 การพัฒนาเกษตรกรและองค์กรเกษตรกร ยุทธศาสตร์ที่ 2 เร่งรัดและสร้างมูลค่าเพิ่ม และยุทธศาสตร์ที่ 3 สร้างชีวิตและสิ่งแวดล้อม และมีโครงการสนับสนุนยุทธศาสตร์ 3 โครงการคือ 1) โครงการทำนาปลอดสารพิษ 2) ปรับปรุงบำรุงดินในนาข้าว และ 3) โครงการสร้างตลาดกลางผลิตผลการเกษตรประจำตำบล

การศึกษาของ รณชัย ไชยยะ (2548) เป็นการศึกษาแนวทางการลดต้นทุนการผลิตข้าวของเกษตรกรผู้ปลูกข้าว บ้านโนนพลวง หมู่ 7 ตำบลเทพนิมิต กิ่งอำเภอบึงสามัคคี จังหวัดกำแพงเพชร พบว่าเกษตรกรส่วนใหญ่เช่าพื้นที่ปลูกข้าว แรงงานที่ใช้เป็นแรงงานในครัวเรือน พันธุ์ข้าวที่ใช้ส่วนใหญ่ใช้พันธุ์ไม่ไวแสง และใช้เมล็ดพันธุ์ที่เก็บไว้เองในการเพาะปลูก โดยใช้ประมาณ 21 – 30 กิโลกรัมต่อไร่ วิธีการปลูกใช้วิธีหว่านน้ำตมทั้งหมด อัตราการใช้สารเคมีพบว่าส่วนใหญ่ใช้ตามความเคยชินไม่ได้อ่านตามคำแนะนำจากฉลากหรือคำแนะนำจากนักวิชาการ โดยสารเคมีที่ใช้ได้แก่สารเคมีกำจัดวัชพืช สารเคมีกำจัดหอยเชอรี่ สารเคมีกำจัดแมลงศัตรูข้าว ปัญหาการผลิตข้าวของเกษตรกรได้แก่ ปัญหาด้านพันธุ์ข้าวที่มีเมล็ดพันธุ์ปน ขาดความรู้ ความเข้าใจในการคัดเลือกเมล็ดพันธุ์ อัตราการงอกของเมล็ดพันธุ์ต่ำ การใช้เมล็ดพันธุ์มีปริมาณมาก ไม่มีการทดสอบการงอกก่อนหว่าน และเมล็ดพันธุ์ข้าวมีราคาแพง ปัญหาด้านการเตรียมดินพบว่าระยะพักดินหลังการเก็บเกี่ยวเนื่องจากเกษตรกรส่วนใหญ่เช่าที่ดินในการเพาะปลูก และมีการเพาะปลูกมากกว่า 2 ครั้ง ทำให้ไม่มีการพักดินและค่าน้ำมันเชื้อเพลิงแพง ปัญหาการใช้ปุ๋ยพบว่าราคาปุ๋ยมีราคาแพง ขาดความรู้ ความเข้าใจในการใช้ปุ๋ยอย่างถูกต้องทำให้โครงสร้างดินเสื่อม ปัญหาการใช้สารเคมีพบว่าขาดความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับศัตรูข้าว ไม่รู้จักศัตรูศัตรูธรรมชาติ ขาดความรู้ในการวินิจฉัยโรค ใช้สารเคมีไม่ถูกต้องกับชนิดของโรค สารเคมีมีราคาแพง ต้นทุนการผลิตข้าวของเกษตรกรผู้ปลูกข้าวดังกล่าวมีต้นทุนเฉลี่ย 2,048 บาทต่อไร่ โดยปัจจัยที่ทำให้ต้นทุนการผลิตข้าวสูงคือปุ๋ยเคมีและสารเคมีที่ใช้ในการปลูกข้าว แนวทางการลดต้นทุนการผลิตข้าวพบว่า การลดต้นทุนด้านเมล็ดพันธุ์ข้าว เช่น การทำแปลงผลิตเมล็ดพันธุ์เอง ทำนาแบบลดการไถพรวน ใช้เมล็ดพันธุ์ดีจากศูนย์ขยายพันธุ์พืช การทำนาแบบลุ่มตอซัง การลดต้นทุนด้านการเตรียมดิน เช่น การไถทำเทือกเอง การลงแขกในการไถเตรียมดิน ทำนาแบบวิธีการลดการไถพรวนดิน การลดต้นทุนการใช้ปุ๋ย เช่น ใช้ปุ๋ยเคมีให้ถูกต้องเหมาะสมกับประเภทของดิน ปลูกพืชหมุนเวียน ลดการเผาฟาง ใช้ปุ๋ยเคมีผสมกับปุ๋ยอินทรีย์ ใช้ปุ๋ยน้ำชีวภาพฉีดพ่นทางใบ การลดต้นทุนด้านการใช้สารเคมี เช่น การสำรวจระดับเศรษฐกิจก่อนการใช้สารเคมี ใช้สารเคมีตามชนิดของแมลงศัตรูข้าว ใช้เมล็ดพันธุ์ข้าวพันธุ์ดีที่ต้านทานต่อโรคและแมลงศัตรูข้าว ใช้สารสมุนไพรป้องกันขับไล่และกำจัดแมลง

การศึกษาการเกี่ยวกับศักยภาพการผลิตข้าวของประเทศไทยของกิ่งแก้ว คุณเขต และคณะ (2550) เป็นการจัดเขตศักยภาพการผลิตข้าว 3 จังหวัดภาคกลางได้แก่ ปทุมธานี นครนายก และฉะเชิงเทรา ระหว่างปี พ.ศ. 2545 – 2549 เพื่อหาแนวทางการเพิ่มผลผลิต และใช้ประโยชน์ในการวางแผนการผลิตข้าว พบว่าดินนาส่วนใหญ่มีความเหมาะสมต่อการปลูกข้าวมาก และมีความอุดมสมบูรณ์ปานกลาง ยกเว้นพื้นที่ดินเปรี้ยวจัดในเขตจังหวัดปทุมธานี เกษตรกรทั่วไปในเขตชลประทานปลูกข้าวพันธุ์ไม่ไวต่อช่วงแสงที่ราชการรับรอง มีการใช้ปุ๋ยอัตราสูงกว่าคำแนะนำของราชการ แต่ได้ผลผลิตใกล้เคียงหรือต่ำกว่าการใช้ปุ๋ยตามคำแนะนำ ทำให้ต้นทุนการผลิตสูง ส่วนพื้นที่น่าน้ำฝนมีการปลูกข้าวพันธุ์ไวต่อช่วงแสง การเพิ่มผลผลิตด้วยจากการศึกษาพบว่าการใช้พันธุ์ข้าวไม่ไวต่อช่วงแสงช่วยเพิ่มผลผลิตข้าวได้ดีกว่าใช้ปุ๋ย การจัดเขตศักยภาพการผลิตข้าวด้วยการจัดทำแผนที่แสดงเขตศักยภาพเปรียบเทียบกับความเหมาะสมของดินต่อการปลูกข้าว ตลอดจนระดับการเพิ่มผลผลิตข้าวด้วยการใช้ปุ๋ยที่

เหมาะสม สามารถลดต้นทุนการผลิตและเพิ่มมูลค่าผลผลิตข้าวในแต่ละจังหวัดนั้นที่มีความแตกต่างกัน โดยรวมสามารถเพิ่มผลผลิตข้าวได้สูงสุดร้อยละ 10.0 ลดต้นทุนการผลิตได้สูงสุดร้อยละ 40.0 และเพิ่มมูลค่าผลผลิตได้ฤดูแล้งประมาณ 800 ล้านบาท หรือปีละ 1,600 ล้านบาท

จากการทบทวนวรรณกรรมในประเด็นทั้งสามประเด็นคือ ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อการส่งออกข้าว ศักยภาพการค้าข้าว ศักยภาพการผลิตข้าว สามารถนำมาใช้ในการวางแผนทางการศึกษาภายใต้โครงการศึกษาความอยู่รอดของข้าวไทยภายใต้ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนได้ต่อไป

บทที่ 3

การผลิต การค้า และนโยบายของข้าวไทยและเวียดนาม

การวิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้นด้านการผลิต การค้า และนโยบายที่เกี่ยวข้องกับข้าวไทยและข้าวเวียดนาม เพื่อเปรียบเทียบศักยภาพของข้าวจากทั้ง 2 ประเทศ ในด้านของส่วนแบ่งตลาดอาเซียนเชิงเปรียบเทียบและอัตราการขยายตัวของตลาดสินค้าข้าวของไทยและเวียดนาม รวมทั้งการเปรียบเทียบความสามารถของไทยและเวียดนามในด้านของปัจจัยการผลิต กลยุทธ์การแข่งขัน การตอบสนองความต้องการของตลาด ความเข้มแข็งของกิจกรรมที่เชื่อมโยงกัน และนโยบายรัฐบาล

3.1 การผลิต การค้า และนโยบายของข้าวไทย

3.1.1 การผลิตข้าวของไทย

ข้าวเป็นอาหารหลักและเป็นพืชเศรษฐกิจสำคัญที่ทำรายได้ให้กับประเทศมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ซึ่งจากขนาดพื้นที่การเกษตรทั้งหมดของประเทศไทยกว่า 130 ล้านไร่ พื้นที่ปลูกข้าวมีสัดส่วนมากถึงร้อยละ 50.0 หรือกว่า 69 ล้านไร่ จะเห็นได้จากมูลค่าการส่งออกข้าวในปี 2531 มีมูลค่า 69,352.8 ล้านบาท และเพิ่มเป็น 172,207.7 ล้านบาท ในปี 2552 หรือเพิ่มขึ้นร้อยละ 148.3 เมื่อพิจารณาการส่งออกข้าวในปี 2552 พบว่ามีสัดส่วนร้อยละ 30.8 ของมูลค่าส่งออกสินค้าเกษตร หรือคิดเป็นร้อยละ 3.3 ของมูลค่าการส่งออกทั้งหมด นอกจากนี้ข้าวยังเป็นรายได้หลักของชาวนาถึง 3.7 ล้านครัวเรือน จากครัวเรือนเกษตร 5.6 ล้านครัวเรือน หรือคิดเป็นร้อยละ 66.0 ของครัวเรือนเกษตรทั้งหมด และเป็นแหล่งจ้างงานเกษตรกรกว่า 4.1 ล้านครัวเรือน ซึ่งสามารถสร้างรายได้และความมั่นคงให้ภาคเกษตรไทยเป็นอย่างมาก

1) พื้นที่เพาะปลูก

ข้าวเป็นพืชในเขตร้อน ที่ต้องการอุณหภูมิและความชื้นสูงสำหรับการเจริญเติบโต ต้องการอุณหภูมิในช่วง 22 – 30 °C สำหรับดินที่เหมาะสมสำหรับการปลูกข้าวจะเป็นดินเหนียว เพราะมีคุณสมบัติในการอุ้มน้ำได้ดี มีค่าความเป็นกรดเป็นด่าง 5.0 – 6.5 และมีอินทรีย์วัตถุไม่น้อยกว่าร้อยละ 5.0 ซึ่งในปัจจุบันพื้นที่เพาะปลูกข้าวส่วนใหญ่อยู่ในแถบเอเชียถึงร้อยละ 90.0 ของพื้นที่ปลูกข้าวทั้งหมดของโลก ส่วนแหล่งปลูกข้าวที่สำคัญนอกอาเซียน ได้แก่ ประเทศบราซิล โคลัมเบีย เปรู อียิปต์ สหรัฐอเมริกา เม็กซิโก และประเทศอื่นๆ เป็นต้น

เนื่องจากข้าวเป็นอาหารหลักของคนไทย ดังนั้นจึงมีการปลูกข้าวในทุกภาคและเกือบทุกจังหวัดของประเทศ พื้นที่ในการเพาะปลูกและจำนวนครั้งในการปลูกของแต่ละปีขึ้นอยู่กับสภาพอากาศและสภาพพื้นที่ว่ามีปัจจัยที่เหมาะสมกับการเพาะปลูกมากน้อยเพียงไร รูปแบบในการปลูกข้าวของไทยแบ่งออกเป็น 2 แบบ คือ นาปี¹ กับนาปรัง² พื้นที่ในการปลูกข้าวนาปีของไทยระหว่างปี 2548/49 – 2552/53 พบว่ามีพื้นที่ในการเพาะปลูกลดลง ในปี 2548/49 มีพื้นที่ปลูกข้าวนาปีรวมทั้งประเทศ 57.8 ล้านไร่ แบ่งเป็นในเขตชลประทาน 15.5 ล้านไร่ นอกเขตชลประทาน 42.3 ล้านไร่ และมีอัตราการขยายตัวของพื้นที่ในการปลูกข้าวนาปีลดลงอย่างต่อเนื่องจนถึงปี 2552/53 มีพื้นที่เพาะปลูกข้าวนาปี 57.3 ล้านไร่ แบ่งเป็นในเขตชลประทาน 15.1 ล้านไร่ นอกเขตชลประทาน 42.2 ล้านไร่ ส่วนพื้นที่ในการปลูกข้าวนาปรังในช่วงปีเดียวกันกลับมีการขยายตัวเพิ่มขึ้น จากในปี 2548/49 มีพื้นที่เพาะปลูก 3.9 ล้านไร่ แบ่งเป็นพื้นที่ในเขตชลประทาน 7.7 ล้านไร่ นอกเขตชลประทาน 2.2 ล้านไร่ และในปี 2552/53 พื้นที่ในการปลูกข้าวนาปรังเพิ่มเป็น 12.1 ล้านไร่ แบ่งเป็นในเขตชลประทาน 9.3 ล้านไร่ และนอกเขตชลประทาน 2.8 ล้านไร่ และเมื่อพิจารณาภาพรวมของพื้นที่การปลูกข้าวรวมทั้งประเทศ จะเห็นว่าพื้นที่การปลูกข้าวของไทยเพิ่มขึ้น จาก 67.7 ล้านไร่ ในปี 2548/49 เป็น 69.4 ล้านไร่ ในปี 2552/53 (ตารางที่ 3.1)

สำหรับพื้นที่ปลูกข้าวของประเทศ เมื่อพิจารณาตามภูมิภาคพบว่าภาคที่มีพื้นที่ในการปลูกข้าวมากที่สุด คือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ คิดเป็นร้อยละ 49.0 ของพื้นที่ปลูกข้าวทั้งหมดทั้งประเทศ รองลงมาเป็นภาคเหนือ และภาคกลาง ร้อยละ 24.0 ภาคใต้ ร้อยละ 3.0 ตามลำดับ (ภาพที่ 3.1) และหากพิจารณาถึงลักษณะการปลูกข้าวในแต่ละภูมิภาคก็จะมีลักษณะที่แตกต่างกัน ดังนี้

ภาคเหนือ

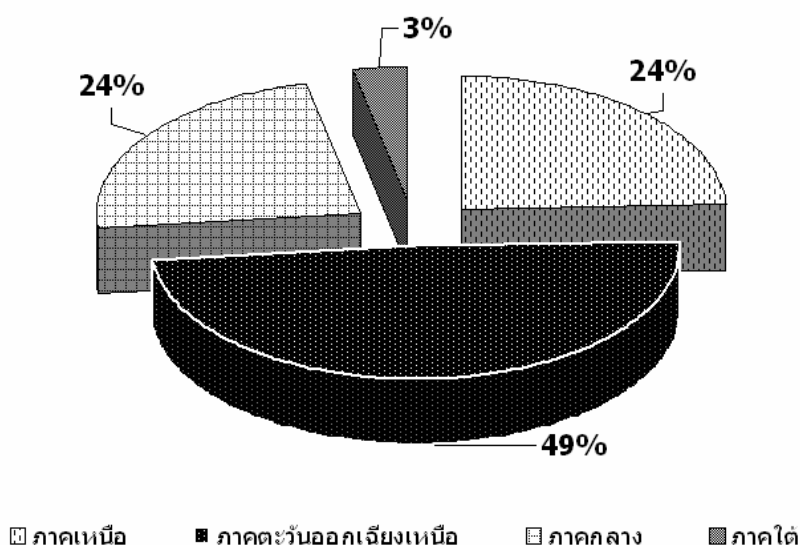
ภาคเหนือเป็นภาคที่มีความอุดมสมบูรณ์ของดินนาดีกว่าภาคอื่นๆ ข้าวที่ปลูกส่วนใหญ่จะเป็นข้าวนาสวนที่ปลูกบริเวณที่ราบระหว่างภูเขา เพราะมีระดับน้ำในนาตื้นกว่า 80 เซนติเมตร ส่วนข้าวไร่จะปลูกในที่ดอนและที่สูงบนภูเขา เพราะไม่มีน้ำขังในพื้นที่ปลูก ส่วนประเภทของข้าวที่ปลูกจะมีทั้งข้าวเหนียวและข้าวเจ้า ซึ่งข้าวนาปีจะทำการเก็บเกี่ยวในระหว่างเดือนพฤศจิกายนและธันวาคม

¹นาปี หมายถึง ข้าวที่ปลูกในฤดูฝนระหว่างวันที่ 1 พฤษภาคม ถึง 31 ตุลาคม สำหรับจังหวัดนครศรีธรรมราช พัทลุง สงขลา และปัตตานี ยะลา นราธิวาส หมายถึง ข้าวที่ปลูกอยู่ระหว่างวันที่ 1 มิถุนายน ถึง 28 กุมภาพันธ์ ของปีถัดไป

²นาปรัง หมายถึง ข้าวที่ปลูกอยู่ในฤดูแล้งหรือนอกฤดูฝนระหว่างวันที่ 1 พฤศจิกายน ถึง 30 เมษายน ของปีถัดไป สำหรับจังหวัดนครศรีธรรมราช พัทลุง สงขลา และปัตตานี ยะลา นราธิวาส หมายถึง ข้าวที่ปลูกอยู่ระหว่างวันที่ 1 มีนาคม ถึง 15 มิถุนายน

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

สภาพของพื้นที่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือเป็นที่ราบ และมักจะแห้งแล้ง ส่วนใหญ่ทางตอนเหนือของภาคจะปลูกข้าวเหนียว และทางตอนใต้ปลูกข้าวเจ้าบริเวณแถบริมฝั่งแม่น้ำโขง ในเขตจังหวัดอุบลราชธานี นครพนม และสกลนคร สำหรับความอุดมสมบูรณ์ของดินในภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีน้อยกว่าภาคอื่นๆ บางแห่งก็เป็นดินเกลือ ด้วยเหตุนี้จึงมีการทำนาปรังน้อยมาก ข้าวนาปีจะทำการเก็บเกี่ยวในช่วงเดือนตุลาคมและธันวาคม

ที่มา: สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ (2553)

ภาพที่ 3.1 พื้นที่ปลูกข้าวในแต่ละภูมิภาคของไทย

ภาคกลาง

พื้นที่ทำนาในภาคกลางเป็นที่ราบลุ่มการทำนาจะมีทั้งนาปีและนาปรัง ข้าวที่ปลูกส่วนใหญ่เป็นข้าวเจ้า ส่วนแหล่งปลูกข้าวที่สำคัญจะอยู่ในเขตจังหวัดปทุมธานี อยุธยา อ่างทอง สิงห์บุรี อุทัยธานี นครสวรรค์ พิจิตร พิษณุโลก สุพรรณบุรี และปราจีนบุรี ลักษณะการปลูกของชาวนาในภาคกลางจะปลูกข้าวนาเมืองหรือข้าวขึ้นน้ำ เพราะระดับน้ำในนาช่วงเดือนกันยายนและพฤศจิกายน จะลึกประมาณ 1 – 3 เมตร นอกเหนือจากนั้นปลูกข้าวนาสวน และสภาพพื้นดินที่ปลูกข้าวจะมีสภาพเป็นกรดหรือเป็นดินเหนียวมากกว่านาในภาคอื่นๆ สำหรับชาวนาปีที่ปลูกเป็นข้าวนาสวน เก็บเกี่ยวในช่วงเดือนตุลาคมและธันวาคม ส่วนชาวนาปีที่ปลูกเป็นข้าวนาเมืองเก็บเกี่ยวในช่วงเดือนธันวาคมและมกราคม

ภาคใต้

พื้นที่ปลูกข้าวในภาคใต้จะเป็นที่ราบริมทะเล และที่ราบระหว่างภูเขา การทำนาส่วนใหญ่ใช้น้ำฝน ซึ่งทางฝั่งตะวันตกจะมีฝนเร็วกว่าทางฝั่งตะวันออก และภาคใต้ฝนจะมาล่าช้ากว่าภาคอื่น ด้วยเหตุนี้ การทำนาในภาคใต้จึงช้ากว่าภาคอื่น ชาวนาในภาคใต้จะปลูกข้าวเจ้าในฤดูนาปีเป็นส่วนใหญ่ และมีส่วนน้อยที่อยู่ในเขตชลประทานของจังหวัดนครศรีธรรมราช พัทลุง และสงขลา มีการปลูกข้าวนาปรังและนาสวน ส่วนบริเวณพื้นที่ดอนและที่สูงบนภูเขาชาวนาจะปลูกข้าวไร่ เช่น การปลูกข้าวไร่เป็นพืชแซมยางพารา เป็นต้นสำหรับวิธีการเกี่ยวข้าวในภาคใต้จะมีความแตกต่างไปจากภาคอื่น เพราะชาวนาใช้กระเกี่ยวข้าวโดยเก็บที่ละรวงแล้วมัดเป็นกำ โดยจะเกี่ยวเกี่ยวในช่วงเดือนพฤศจิกายนและกุมภาพันธ์

2) ผลผลิตต่อไร่

จากรายงานข้อมูลพื้นฐานเศรษฐกิจการเกษตรระหว่างปี 2548/49 – 2552/53 ของสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ จะพบว่าผลผลิตข้าวต่อไร่ นาปีต่ำกว่านาปรัง ผลผลิตต่อไร่ของข้าวนาปีเฉลี่ยทั้งประเทศประมาณ 397.0 – 407.0 กิโลกรัมต่อไร่ โดยข้าวนาปีที่ปลูกในเขตชลประทานจะมีผลผลิตต่อไร่ระหว่าง 528.0 – 535.0 กิโลกรัม พื้นที่นอกเขตชลประทานผลิตได้ 352.0 – 363.0 กิโลกรัม ส่วนข้าวนาปรังผลผลิตต่อไร่เฉลี่ยทั้งประเทศในช่วงปีเดียวกัน ผลิตได้ 675.0 – 687.0 กิโลกรัม นาข้าวที่อยู่ในเขตชลประทานผลิตได้ 688.0 – 699.0 กิโลกรัมต่อไร่ และนาข้าวที่อยู่นอกเขตชลประทานผลิตได้ 626.0 – 650.0 กิโลกรัมต่อไร่ (ตารางที่ 3.1)

3) ผลผลิตข้าว

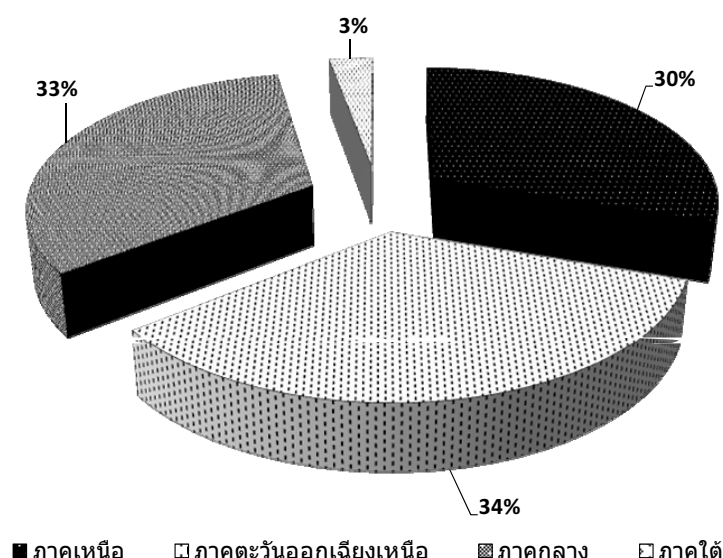
ผลผลิตข้าวของไทย ในช่วงปี 2548/49 – 2552/53 รวมทั้งประเทศ สามารถผลิตได้ 29.6 – 32.1 ล้านตันข้าวเปลือก หรือประมาณ 19.5 – 21.2 ล้านตันข้าวสาร ผลผลิตที่ได้มาจากข้าวนาปี ร้อยละ 74.0 และข้าวนาปรังร้อยละ 25.3 หากพิจารณาสัดส่วนของข้าวที่ผลิตในแต่ละภาค จะเห็นว่าภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีพื้นที่ในการเพาะปลูกมากที่สุด และสามารถผลิตข้าวมากที่สุดได้ประมาณร้อยละ 34.0 ของข้าวที่ผลิตได้ทั้งประเทศ รองลงมาเป็นภาคกลางผลิตได้ร้อยละ 33.0 ภาคเหนือร้อยละ 30.0 และภาคใต้ร้อยละ 3.0

แม้ว่าภาคตะวันออกเฉียงเหนือจะเป็นภาคที่มีพื้นที่ในการปลูกข้าวมากถึงร้อยละ 49.0 ของพื้นที่ปลูกทั้งประเทศ แต่สามารถผลิตข้าวได้ประมาณ 11.0 ล้านตันต่อปี หรือร้อยละ 34.0 ซึ่งเมื่อเทียบกับผลผลิตในภาคกลางและภาคเหนือที่มีพื้นที่เพาะปลูกเพียงภาคละร้อยละ 24.0 แต่ผลผลิตที่สามารถผลิตได้กลับใกล้เคียงกับภาคตะวันออกเฉียงเหนือ นั่น เนื่องจากในภาคตะวันออกเฉียงเหนือพื้นที่ในการปลูกข้าวส่วนใหญ่ ร้อยละ 96.3 เป็นนาปี ส่วนข้าวนาปรังมีพื้นที่ปลูกเพียงร้อยละ 3.7 เท่านั้น (ตารางที่ 3.1 และภาพที่ 3.2)

ตารางที่ 3.1 การผลิตข้าวของประเทศไทย

รายการ	2548/49	2549/50	2550/51	2551/52	2552/53
1. จำนวนครัวเรือน (ครัวเรือน)					
- ข้าวนาปี	3,726,935.0	3,728,691.0	3,700,529.0	3,715,324.0	3,711,478.0
- ข้าวนาปรัง	412,138.0	42,630.0	476,504.0	483,025.0	475,521.0
2. เนื้อที่เพาะปลูก (ล้านไร่)	67.7	67.6	67.0	69.8	69.4
- ข้าวนาปี	57.8	57.5	57.4	57.4	57.3
ในเขตชลประทาน	15.5	14.7	15.0	15.3	15.1
นอกเขตชลประทาน	42.3	42.8	42.4	42.2	42.2
- ข้าวนาปรัง	3.9	10.1	12.8	12.4	12.1
ในเขตชลประทาน	7.7	7.7	10.0	9.4	9.3
นอกเขตชลประทาน	2.2	2.4	2.8	3.0	2.8
3. ผลผลิตข้าวเปลือก (ล้านตัน)	30.3	29.6	32.1	31.7	31.3
- ข้าวนาปี	23.5	22.8	23.3	23.2	23.0
ในเขตชลประทาน	8.2	7.6	8.0	8.2	8.3
นอกเขตชลประทาน	15.4	15.3	15.4	15.1	14.7
- ข้าวนาปรัง	6.8	6.8	8.8	8.4	8.3
ในเขตชลประทาน	5.3	5.3	7.0	6.6	6.5
นอกเขตชลประทาน	1.4	1.5	1.8	1.9	1.8
4. ผลผลิตต่อไร่ (กิโลกรัม)					
- ข้าวนาปี	407.0	397.0	406.0	405.0	401.0
ในเขตชลประทาน	528.0	515.0	531.0	535.0	534.0
นอกเขตชลประทาน	363.0	356.0	362.0	358.0	352.0
- ข้าวนาปรัง	682.0	675.0	687.0	679.0	687.0
ในเขตชลประทาน	693.0	688.0	699.0	695.0	698.0
นอกเขตชลประทาน	643.0	635.0	644.0	626.0	650.0
5. ต้นทุนการผลิต (บาท/ตัน)					
- ข้าวนาปี : ต้นทุนรวม	5,602.5	5,905.1	5,985.4	8,859.3	8,714.7
ต้นทุนผันแปร	5,060.8	5,218.3	5,565.7	7,817.8	7,712.3
- ข้าวนาปรัง : ต้นทุนรวม	4,812.0	5,074.0	6,696.0	6,762.0	6,575.0
ต้นทุนผันแปร	4,233.0	4,489.0	5,940.0	5,748.0	5,875.2
6. ราคาที่เกษตรกรขายได้ (บาท/ตัน)					
- ข้าวนาปี 5%	6,729.0	6,908.0	9,951.0	9,612.0	10,893.0
- ข้าวเปลือกเจ้านาปรังความชื้น 14-15%	6,726.0	6,427.0	12,127.0	9,909.0	10,000.0
7. ผลตอบแทนสุทธิ					
- ข้าวนาปี (บาท/ไร่)	458.5	398.1	1,610.0	260.6	786.4
(บาท/ตัน)	1,126.5	1,002.9	3,965.6	752.7	2,178.3
- ข้าวนาปรัง (บาท/ไร่)	1,684.9	1,056.8	4,906.4	2,128.3	2,361.6
(บาท/ตัน)	1,914.0	1,353.0	5,431.0	3,147.0	3,425.0

ที่มา: สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ (2553)

ที่มา: สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ (2553)

ภาพที่ 3.2 ผลผลิตข้าวในแต่ละภูมิภาคของไทย

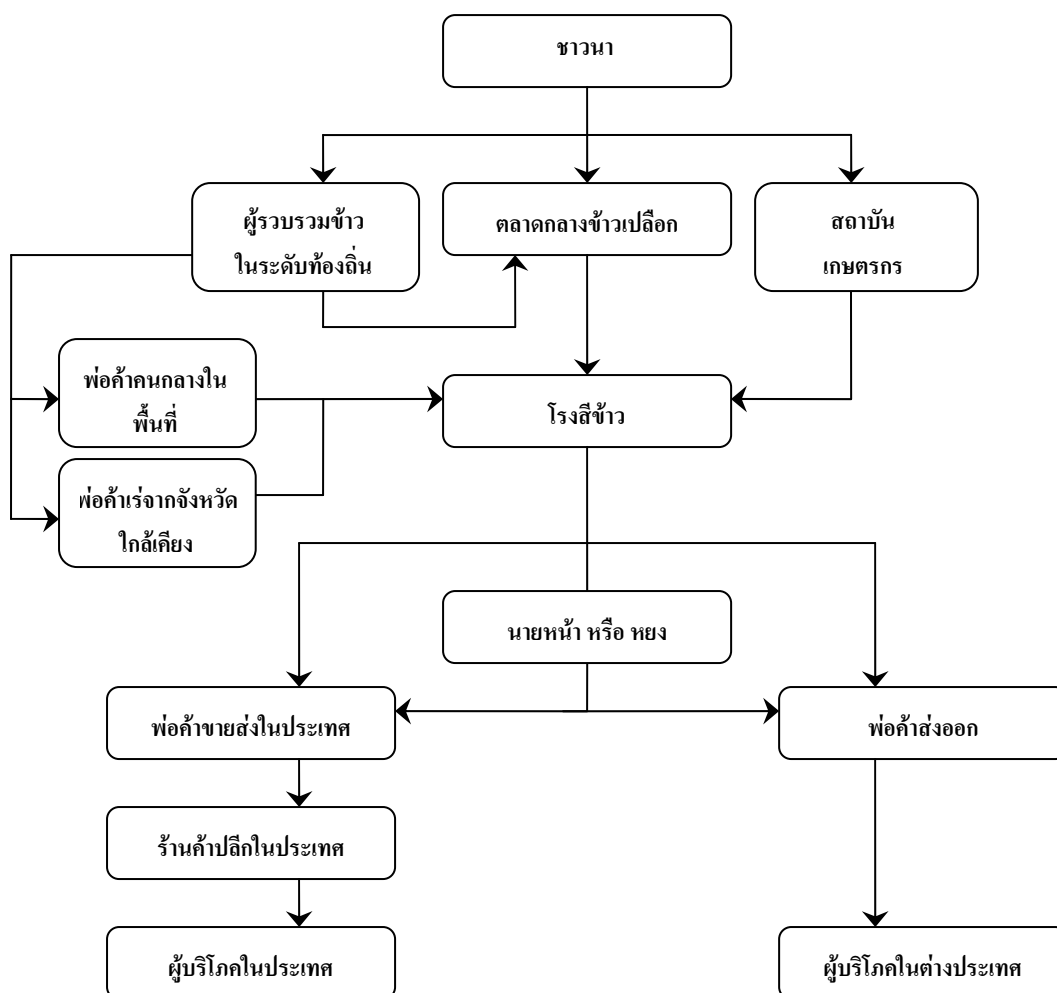
4) ต้นทุนในการผลิต ผลตอบแทน และกำไร

ต้นทุนในการผลิตข้าวของไทย แบ่งออกเป็นต้นทุนในการผลิตข้าวนาปีและข้าวนาปรัง จากข้อมูลของสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตรในช่วงปี 2548/49 – 2552/53 พบว่าต้นทุนรวมในการผลิตข้าวนาปีจะสูงกว่าต้นทุนรวมของการผลิตข้าวนาปรัง โดยในปี 2548/49 ต้นทุนรวมในการผลิตข้าวนาปีอยู่ที่ 5,602.0 บาทต่อตัน ในขณะที่ข้าวนาปรังมีต้นทุนรวมในการผลิต 4,812.0 บาทต่อตัน และจากปี 2548/49 ต้นทุนรวมในการผลิตข้าวทั้งนาปีและนาปรังมีอัตราการขยายตัวเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง และในปี 2552/53 ที่ผ่านมา ต้นทุนรวมในการผลิตข้าวนาปีสูงขึ้นเป็น 8,715.0 บาทต่อตัน ส่วนต้นทุนรวมของการผลิตข้าวนาปรังเพิ่มขึ้นเป็น 6,575.0 บาทต่อตัน

สำหรับกำไรต่อตันของข้าวนาปีและนาปรัง ในช่วง 5 ปีที่ผ่านมา ปีที่มีกำไรมากที่สุด คือ ปี 2550/51 เนื่องจากในปีดังกล่าว ราคาข้าวที่เกษตรกรขายได้ค่อนข้างสูงเมื่อเทียบกับปีอื่น โดยราคาข้าวนาปีมีราคารับซื้อตันละ 9,951.0 บาท ส่วนนาปรังตันละ 12,127.0 บาทต่อตัน และเมื่อหักต้นทุนในการผลิตแล้วเกษตรกรมีกำไรสุทธิ ข้าวนาปี 3,966.0 บาทต่อตัน และข้าวนาปรัง 5,431 บาทต่อตัน ส่วนในปี 2552/53 ราคารับซื้อข้าวนาปีและนาปรังไม่ต่างกันมากนักเฉลี่ยแล้วประมาณ 10,000 บาทต่อตัน และในส่วนที่เป็นกำไรของเกษตรกร ข้าวนาปีมีกำไรประมาณ 2,178.0 บาทต่อตัน ข้าวนาปรังได้กำไรประมาณ 3,425.0 บาทต่อตัน (ตารางที่ 3.1)

5) วิถีตลาดข้าวของไทย

ช่องทางการตลาดของข้าวไทย ผลผลิตที่ได้ส่วนใหญ่ชาวนานำไปขายยังแหล่งรับซื้อข้าวที่อยู่ใกล้แหล่งผลิต เนื่องจากชาวนาไม่มียุ้งฉางและลานตากข้าวเป็นของตนเอง ทำให้ต้องขายข้าวในรูปแบบของข้าวสด โดยแหล่งที่เกษตรกรจะนำข้าวไปขาย คือ โรงสี ลานรับซื้อพีซีไร์ สหกรณ์การเกษตร และขายให้ผู้รวบรวมข้าวที่ไปรับซื้อข้าวของเกษตรกรถึงนาข้าวหรือไปซื้อข้าวที่ตลาดกลางและท่าข้าว โดยปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจขายข้าวให้กับแหล่งใดของเกษตรกรนั้นขึ้นอยู่กับราคารับซื้อ ระยะทางจากนาข้าวของเกษตรกรกับแหล่งรับซื้อ เป็นต้น ข้าวจากแหล่งรับซื้อข้าวเปลือกทุกแหล่งจะถูกนำไปขายต่อให้กับโรงสี จากนั้นข้าวบางส่วนจะถูกแปรรูปเป็นข้าวสารเพื่อขายต่อให้กับนายหน้าหรือหยัง พ่อค้าส่งในประเทศ และผู้ส่งออก ส่วนข้าวเปลือกอีกส่วนหนึ่งจะถูกขายให้กับโรงสีด้วยกัน สำหรับข้าวสารที่ขายให้หยังจะถูกขายต่อให้ผู้ส่งออกและพ่อค้าส่งในประเทศ สามารถแสดงความเชื่อมโยงในแต่ละระดับได้ดังภาพที่ 3.3

ที่มา: ปรับปรุงจาก “วิถีการตลาดข้าว” สำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัดนครนายก (2552)

ภาพที่ 3.3 วิถีตลาดข้าวของไทย

6) บัญชีสมดุลข้าวประเทศไทย

ปัจจุบันความมั่นคงทางอาหารเป็นสิ่งที่ทุกประเทศให้ความสำคัญ รวมถึงประเทศไทยที่บริโภคข้าวเป็นอาหารหลักด้วย จากข้อมูลบัญชีสมดุลข้าวของประเทศไทยในช่วง 10 ปี คือระหว่างปี 2544 – 2553 พบว่าสต็อกข้าวของไทยเพิ่มขึ้นจาก 1.7 ล้านตันข้าวสาร ในปี 2544 เป็น 4.8 ล้านตันข้าวสาร ในปี 2552 ซึ่งคิดเป็นร้อยละ 50.5 ของความต้องการบริโภคข้าวภายในประเทศ และจากการคาดการณ์ของกระทรวงเกษตรสหรัฐอเมริกา (Foreign Agricultural Service, United States Department of Agriculture: USDA) ในปี 2553 สต็อกข้าวปลายปีของไทยอาจเพิ่มขึ้นเป็น 5.9 ล้านตันข้าวสาร (ตารางที่ 3.2)

ตารางที่ 3.2 บัญชีสมดุลข้าวของประเทศไทย ปี พ.ศ. 2544 – 2553 หน่วย: ล้านตันข้าวสาร

รายการ	2544	2545	2546	2547	2548	2549	2550	2551	2552	2553
สต็อกต้นปี	1.7	1.7	3.1	3.3	1.7	2.3	3.6	2.5	2.7	4.8
ผลผลิต	16.9	17.5	17.2	18.0	17.4	18.2	18.3	19.8	19.9	20.4
นำเข้า	n/a	n/a	n/a	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.1	n/a
ส่งออก	7.5	7.3	7.6	10.1	7.3	7.4	9.6	10.0	8.6	10.0
ใช้ในประเทศ	9.4	9.4	9.5	9.5	9.5	9.5	9.8	9.6	9.5	9.6
สต็อกปลายปี	1.7	2.4	3.3	1.7	2.3	3.6	2.5	2.7	4.8	5.9

หมายเหตุ: n/a คือ ไม่พบข้อมูล

ข้อมูลนำเข้า มาจากศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร สำนักงานปลัดกระทรวงพาณิชย์ โดยความร่วมมือจากกรมศุลกากร

ที่มา: USDA, Grain: World Markets and Trade (March 2010)

3.1.2 การผลิตข้าวของอาเซียน

แม้ว่าไทยจะเป็นประเทศผู้ผลิตหลักและประเทศผู้ส่งออกข้าวเป็นอันดับ 1 ของโลก แต่ไทยไม่ได้เป็นประเทศเดียวในอาเซียนที่มีศักยภาพในการผลิตข้าวเพื่อการบริโภคภายในประเทศและเพื่อการส่งออก นั่นคือมีประเทศเพื่อนบ้านที่เป็นทั้งประเทศคู่แข่งและประเทศคู่ค้าข้าวของไทย คือ พม่า เวียดนาม ลาว อินโดนีเซีย มาเลเซีย ฟิลิปปินส์ และกัมพูชา ซึ่งจากรายงานสถิติของกระทรวงเกษตรสหรัฐอเมริกา สามารถพิจารณาได้ดังนี้

1) เนื้อที่เพาะปลูก

เนื้อที่เพาะปลูกข้าวทั้งหมดของอาเซียน ในช่วงปีเพาะปลูก 2550/51 ถึง 2552/53 พบว่าอาเซียนมีเนื้อที่เพาะปลูกทั้งหมด 285.1 ล้านไร่ และเพิ่มขึ้นเป็น 286.8 ล้านไร่ คิดเป็นอัตราการขยายตัวเพิ่มขึ้นร้อยละ 0.6 แต่เมื่อพิจารณาเป็นรายประเทศ พบว่าอินโดนีเซียมีเนื้อที่เพาะปลูกมากที่สุด จำนวน 74.3 ล้านไร่ รองลงมาคือ ไทย 67.4 ล้านไร่ และเวียดนาม 46.3 ล้านไร่ ตามลำดับ แต่หากพิจารณาอัตราการขยายตัวในช่วงปีดังกล่าวแล้ว เวียดนามและพม่ามีอัตราการขยายตัวของเนื้อที่

เพาะปลูกลดลง โดยเวียดนามมีอัตราการขยายตัวลดลงร้อยละ 1.2 ในปี 2551/52 แต่ในปี 2552/53 เนื้อที่เพาะปลูกขยายตัวเพิ่มขึ้นร้อยละ 0.1 ส่วนพม่ามีอัตราการขยายตัวลดลงร้อยละ 5.5 ในปี 2551/52 และในปี 2552/53 มีเนื้อที่ปลูกข้าวเพิ่มขึ้นร้อยละ 4.5 นอกจากนี้ในปี 2552/53 พบว่ายังมีประเทศสมาชิกอาเซียนประเทศอื่นที่มีเนื้อที่ปลูกข้าวลดลงอีก คือ ประเทศอินโดนีเซีย ลดลงร้อยละ 1.4 และประเทศฟิลิปปินส์ลดลงร้อยละ 1.8 สำหรับไทยมีอัตราการขยายตัวของเนื้อที่เพาะปลูกลดลงร้อยละ 0.3 ในปี 2551/52 และกลับมาขยายตัวเพิ่มขึ้นร้อยละ 0.9 ในปี 2552/53 (ตารางที่ 3.3)

2) ผลผลิตต่อไร่

ผลผลิตต่อไร่ของอาเซียน หากพิจารณาในภาพรวมระหว่างปี 2550/51 ถึง 2552/53 พบว่ามีผลผลิตต่อไร่เฉลี่ยอยู่ที่ 572.8 – 583.6 กิโลกรัมต่อไร่ โดยแยกได้เป็น 2 กลุ่ม คือ

2.1) กลุ่มที่มีผลผลิตต่อไร่สูงกว่าค่าเฉลี่ยในแต่ละปี คือ อินโดนีเซีย เวียดนาม และฟิลิปปินส์

2.2) กลุ่มที่มีผลผลิตต่อไร่ต่ำกว่าค่าเฉลี่ยในแต่ละปี คือ ไทย พม่า ลาว กัมพูชา และมาเลเซีย

หากพิจารณาอัตราการขยายตัวของผลผลิตต่อไร่ พบว่าในช่วงปีดังกล่าวประเทศที่มีอัตราการขยายตัวสูงสุด คือ กัมพูชา มีอัตราการขยายตัวเพิ่มขึ้นร้อยละ 5.0 ในปี 2551/52 รองลงมาคือ อินโดนีเซียมีอัตราการขยายตัวเพิ่มขึ้นร้อยละ 2.7 และมาเลเซีย 2.8 ในปี 2552/53 ตามลำดับ (ตารางที่ 3.3)

3) ผลผลิตข้าวสาร

สำหรับผลผลิตข้าวสาร ประเทศที่มีผลผลิตมากที่สุดคือ ประเทศอินโดนีเซีย รองลงมาคือ เวียดนาม ไทย พม่า และฟิลิปปินส์ ตามลำดับ ซึ่งตลอดช่วงปี 2550/51 ถึง 2552/53 ปริมาณผลผลิตข้าวของแต่ละประเทศยังไม่การเปลี่ยนแปลงมากนัก แต่ประเทศที่ถูกจับตามองและกล่าวถึงมากในปัจจุบัน คือ ประเทศเวียดนามเนื่องจากเป็นประเทศที่สามารถผลิตข้าวได้มากเป็นอันดับ 2 ของอาเซียน และมีตลาดส่งออกหลักเช่นเดียวกับไทย จึงถือว่าเป็นคู่แข่งที่สำคัญของไทยโดยเฉพาะในกลุ่มข้าวขาว สำหรับผลผลิตข้าวสารของเวียดนาม ปี 2552/53 นั้นสามารถผลิตได้ทั้งสิ้น 24.3 ล้านตัน ส่วนไทยอยู่ในอันดับสอง ผลิตได้ 20.4 ล้านตัน นอกจากนี้เป็นพม่า ผลิตข้าวสารได้ 10.7 ล้านตัน กัมพูชา 4.6 ล้านตัน และลาว 1.9 ล้านตัน ตามลำดับ (ตารางที่ 3.3 และตารางที่ 3.4)

สำหรับปริมาณการบริโภคข้าวของประเทศในอาเซียน จากสถิติระหว่างปี 2549 – 2553 พบว่าประเทศที่มีปริมาณการบริโภคข้าวสูงสุด คือ กัมพูชา รองลงมาเวียดนาม พม่า และอินโดนีเซีย ซึ่งในปี 2553 ไทยเป็นประเทศที่มีปริมาณการบริโภคข้าวน้อยที่สุด 141.9 กิโลกรัม/คน/ปี ในขณะที่กัมพูชามีปริมาณการบริโภคข้าวถึง 278.5 กิโลกรัม/คน/ปี เวียดนาม 217.0 กิโลกรัม/คน/ปี และพม่า 163.4 กิโลกรัม/คน/ปี นอกจากนี้กระทรวงเกษตรสหรัฐอเมริกา (USDA) ยังได้พยากรณ์ปริมาณการบริโภคข้าวของประเทศในอาเซียนในปี 2554 ไว้ว่าประเทศที่มีความต้องการในการบริโภคข้าวเพิ่มขึ้นประกอบด้วย

ประเทศกัมพูชา เวียดนาม อินโดนีเซีย และไทย ส่วนประเทศฟิลิปปินส์และพม่ามีแนวโน้มของความ
ต้องการบริโภคข้าวลดลง (ตารางที่ 3.5)

ตารางที่ 3.3 เนื้อที่เพาะปลูกข้าว ผลผลิตต่อไร่ และผลผลิตข้าวสารของอาเซียน

ประเทศ	เนื้อที่เพาะปลูก (ล้านไร่)			ผลผลิตต่อไร่ (กิโลกรัม/ไร่)			ผลผลิตข้าวสาร (ล้านตัน)		
	2550/51	2551/52	2552/53	2550/51	2551/52	2552/53	2550/51	2551/52	2552/53
อินโดนีเซีย	74.4	76.1	75.0	771.2	780.8	801.6	37.0	38.3	38.8
เวียดนาม	46.3	45.8	45.8	796.8	808.0	803.2	24.4	24.4	24.3
ไทย	67.7	67.5	68.1	443.2	444.8	454.4	19.8	19.9	20.4
พม่า	44.3	41.9	43.8	417.6	417.6	422.4	10.7	10.2	10.8
ฟิลิปปินส์	27.2	28.3	27.8	612.8	603.2	576.0	10.5	10.8	10.1
กัมพูชา	16.1	16.3	16.6	419.2	440.0	443.2	4.2	4.5	4.6
ลาว	5.1	5.3	5.5	561.6	564.8	579.2	1.7	1.8	1.9
มาเลเซีย	4.1	4.1	4.2	558.4	572.8	588.8	1.5	1.5	1.6
รวม	285.1	285.3	286.8	572.6*	579.0*	583.6*	109.8	111.3	112.5

ที่มา: USDA, Foreign Agricultural Service (2010)

ตารางที่ 3.4 อัตราการขยายตัวของเนื้อที่เพาะปลูกข้าว ผลผลิตต่อไร่ และผลผลิตข้าวสารของอาเซียน

ประเทศ	เนื้อที่เพาะปลูก (ร้อยละ)		ผลผลิตต่อไร่ (ร้อยละ)		ผลผลิตข้าวสาร (ร้อยละ)	
	2551/52	2552/53	2551/52	2552/53	2551/52	2552/53
อินโดนีเซีย	2.3	-1.4	1.2	2.7	3.5	1.3
เวียดนาม	-1.2	0.1	1.4	-0.6	0.0	-0.4
ไทย	-0.3	1.0	0.4	2.2	0.3	2.8
พม่า	-5.5	4.5	-	1.2	-5.4	5.2
ฟิลิปปินส์	4.1	-1.8	-1.6	-4.5	2.6	-6.1
กัมพูชา	1.6	1.5	5.0	0.7	6.6	2.4
ลาว	3.5	3.6	0.6	2.6	4.1	5.6
มาเลเซีย	1.7	1.5	2.6	2.8	4.1	3.3

ที่มา: คำนวณจากฐานข้อมูล USDA, Foreign Agricultural Service (2010)

ตารางที่ 3.5 ปริมาณการบริโภคข้าวของประเทศในอาเซียน

หน่วย: กิโลกรัม/คน/ปี

ประเทศ	2549	2550	2551	2552	2553	2554
กัมพูชา	252.1	272.1	277.1	270.4	278.5	280.6
เวียดนาม	218.5	220.5	225.1	217.9	217.0	218.3
พม่า	184.1	185.1	174.3	160.9	163.4	161.8
อินโดนีเซีย	160.4	159.1	159.0	160.2	162.4	166.2
ฟิลิปปินส์	123.3	135.3	149.2	148.0	146.6	144.0
ไทย	146.2	148.8	144.8	141.8	141.9	143.4

หมายเหตุ: คำนวณโดยนำปริมาณการบริโภคข้าวสาร (ตารางที่ 3.6) หารด้วยจำนวนประชากร

ที่มา: คำนวณจาก USDA, World Rice Production, Consumption, and Stock, May (2010)

หากพิจารณาสต็อกข้าวของประเทศในอาเซียน ระหว่างปี 2550/51 ถึง 2552/53 จะเห็นว่า อินโดนีเซียและฟิลิปปินส์ มีจำนวนสต็อกข้าวค่อนข้างสูงเมื่อเทียบกับประเทศอื่นๆ โดยเฉพาะฟิลิปปินส์ มีสต็อกข้าว 2.5 – 4.4 ล้านตัน ส่วนอินโดนีเซียมีสต็อกข้าวสูงถึง 5.67.2 ล้านตัน เนื่องจากทั้งสองประเทศผลิตข้าวไม่เพียงพอต่อการบริโภคของคนในประเทศ จึงทำให้ต้องมีสต็อกข้าวไว้ในจำนวนมากเพื่อความมั่นคงทางด้านอาหารของประเทศ ในขณะที่ประเทศผู้ผลิตและส่งออกรายใหญ่ของอาเซียน อย่างไทยกับเวียดนาม สามารถผลิตข้าวได้เพียงพอกับความต้องการบริโภคภายในประเทศ และยังมีเหลือในการส่งออกเป็นจำนวนมาก ในช่วง 3 ปีที่ผ่านมาสต็อกข้าวของไทยเพิ่มขึ้นจาก 2.7 ล้านตัน ในปี 2550/51 เป็น 6.6 ล้านตัน ในปี 2552/53 ในขณะที่เวียดนามสต็อกข้าวของประเทศกลับมีจำนวนลดลงจาก 2.0 ล้านตัน เป็น 1.9 ล้านตัน ส่วนสต็อกข้าวของแต่ละประเทศในปี 2553/54 กระทรวงเกษตรสหรัฐอเมริกาได้พยากรณ์ไว้ว่า อินโดนีเซียจะมีสต็อกข้าวปลายปีประมาณ 7.2 ล้านตัน ไทย 7.5 ล้านตัน และฟิลิปปินส์ 2.1 ล้านตัน และหากเปรียบเทียบสัดส่วนของสต็อกข้าวปลายปีกับปริมาณการบริโภคข้าวภายในประเทศแล้ว จะพบว่าไทยและอินโดนีเซียมีปริมาณสต็อกข้าวเพิ่มขึ้นตลอดจากปี 2550/51 ถึง 2552/53 แต่เวียดนามกับฟิลิปปินส์กลับมีปริมาณสต็อกลดลง และในปีล่าสุดจะเห็นได้อย่างชัดเจนว่าไทยมีสัดส่วนสต็อกข้าวต่อการบริโภคสูงที่สุดถึงร้อยละ 65.6 รองลงมาคือ อินโดนีเซีย 21.0 ฟิลิปปินส์ 18.4 และ เวียดนาม 9.9 ตามลำดับ (ตารางที่ 3.6)

ตารางที่ 3.6 การผลิต การบริโภค การส่งออก การนำเข้าและสต็อกข้าวของประเทศในอาเซียน

หน่วย: ล้านตันข้าวสาร

ประเทศ		อินโดนีเซีย	ไทย	ฟิลิปปินส์	เวียดนาม	พม่า	กัมพูชา	มาเลเซีย	สิงคโปร์
การผลิต	2550/51	37.0	19.8	10.5	24.4	10.7	4.2	1.5	-
	2551/52	38.3	19.9	10.8	24.4	10.2	4.5	1.5	-
	2552/53	37.1	20.3	9.8	24.4	10.6	4.8	1.6	-
	2553/54	38.0	20.4	10.8	24.8	11.0	4.8	n/a	-
การบริโภค	2550/51	36.4	9.6	13.5	19.4	10.3	3.9	n/a	n/a
	2551/52	37.1	9.5	13.7	19.0	9.6	3.8	n/a	n/a
	2552/53	38.0	9.7	13.6	19.2	10.0	4.0	n/a	n/a
	2553/54	38.2	9.9	13.7	19.5	10.1	4.0	n/a	n/a
การส่งออก	2550/51	-	10.0	-	4.6	0.5	0.5	-	0.1
	2551/52	-	8.6	-	6.0	1.1	0.8	-	0.0
	2552/53	-	9.0	-	6.2	0.3	0.9	-	0.0
	2553/54	-	10.0	-	5.8	0.7	0.9	-	n/a
นำเข้า	2550/51	0.4	0.0	2.5	0.3	n/a	n/a	1.0	0.3
	2551/52	0.3	0.3	2.0	0.5	n/a	n/a	1.1	0.3
	2552/53	0.7	0.3	2.6	0.5	n/a	n/a	1.0	0.4
	2553/54	0.3	0.4	2.5	0.5	n/a	n/a	1.0	n/a
สต็อกปลายปี	2550/51	5.6	2.7	4.4	2.0	n/a	n/a	n/a	n/a
	2551/52	7.1	4.8	4.1	2.0	n/a	n/a	n/a	n/a
	2552/53	7.2	6.6	2.5	1.9	n/a	n/a	n/a	n/a
	2553/54	7.2	7.5	2.1	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a
สต็อกปลายปี/ การบริโภค (ร้อยละ)	2550/51	15.4	28.1	32.6	10.3	n/a	n/a	n/a	n/a
	2551/52	19.1	50.5	29.9	10.5	n/a	n/a	n/a	n/a
	2552/53	21.0	65.6	18.4	9.9	n/a	n/a	n/a	n/a
	2553/54	18.8	75.8	15.3	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a

หมายเหตุ: n/a คือ ไม่พบข้อมูล

ที่มา: USDA, Grain: World Markets and Trade (October 2010)

3.1.3 การส่งออกนำเข้าข้าวของไทย

1) การส่งออกข้าวไทยในตลาดอาเซียน

สำหรับการส่งออกของไทยในตลาดอาเซียน ระหว่างปี 2547 – 2552 จะเห็นได้ว่ามูลค่าการส่งออกของไทยในปี 2547 – 2551 เพิ่มขึ้นจาก 329.8 ล้านเหรียญสหรัฐ เป็น 1,052.5 ล้านเหรียญสหรัฐ ในปี 2551 และมีมูลค่าการส่งออกลดลงเหลือ 463.1 ในปี 2552 คิดเป็นอัตราการขยายตัวลดลงถึงร้อยละ 56.0 แต่เมื่อเปรียบเทียบมูลค่าการส่งออกข้าวไทยระหว่างปี 2551 กับปี 2552

และเมื่อพิจารณาเป็นรายประเทศ พบว่าในปี 2552 มูลค่าการส่งออกข้าวของไทยในอาเซียนมีอัตราการขยายตัวลดลงเกือบทุกประเทศ ยกเว้นลาวกับอินโดนีเซีย ส่วนประเทศที่มีอัตราการขยายตัวลดลงมากที่สุด ได้แก่ พม่า ขยายตัวลดลงร้อยละ 90.3 รองลงมา คือ ฟิลิปปินส์ ขยายตัวลดลงถึงร้อยละ 81.2 และ มาเลเซียขยายตัวลดลงร้อยละ 68.6 ตามลำดับ (ตารางที่ 3.7)

ตารางที่ 3.7 มูลค่าการส่งออกข้าวไทยในตลาดอาเซียน

ประเทศ	มูลค่า (ล้านเหรียญสหรัฐ)						อัตราขยายตัว (%)				
	2547	2548	2549	2550	2551	2552	2548	2549	2550	2551	2552
สิงคโปร์	83.1	72.7	83.6	108.2	184.5	147.5	- 12.6	15.0	29.5	70.6	- 20.1
มาเลเซีย	131.0	138.9	136.5	161.5	372.5	117.0	6.1	- 1.7	18.3	130.6	- 68.6
อินโดนีเซีย	48.4	27.7	48.3	140.3	52.6	74.9	- 42.7	74.0	190.6	- 62.5	42.2
ฟิลิปปินส์	45.0	20.4	32.1	125.6	381.5	71.6	- 54.6	57.3	291.1	203.8	- 81.2
บรูไน	16.1	16.4	19.9	21.8	39.2	34.3	2.2	21.3	9.3	79.9	- 12.4
ลาว	2.1	1.8	2.0	3.2	5.2	11.5	- 14.1	14.1	54.1	66.0	120.1
กัมพูชา	3.7	5.4	6.0	9.0	7.8	4.5	48.3	10.2	50.2	- 13.2	- 42.9
เวียดนาม	0.4	0.4	0.9	1.4	2.2	1.1	- 13.6	150.0	59.7	56.1	- 49.1
พม่า	0.1	0.5	0.2	0.7	6.9	0.7	509.4	- 57.7	221.5	970.6	- 90.3
อาเซียน	329.8	284.2	329.5	571.5	1,052.5	463.1	- 13.8	15.9	73.5	84.2	- 56.0

ที่มา: ศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร สำนักงานปลัดกระทรวงพาณิชย์ โดยความร่วมมือจากกรมศุลกากร (2553)

เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบปริมาณการส่งออกข้าวของไทยและเวียดนามในตลาดอาเซียน จะเห็นว่าในปี 2548 – 2552 เวียดนามส่งออกข้าวไปตลาดอาเซียน 2,021.7 พันตัน ในปี 2548 และเพิ่มเป็น 2,596.2 พันตันในปี 2552 โดยประเทศที่เวียดนามส่งออกข้าวไปมากที่สุด คือ ฟิลิปปินส์ มีปริมาณการส่งออกเฉลี่ยในช่วง 5 ปีที่ผ่านมา 1,575.3 พันตันต่อปี คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 66.1 ของการส่งออกข้าวทั้งหมดของเวียดนามในตลาดอาเซียนโดยเฉลี่ย 5 ปี ในขณะที่ปริมาณการส่งออกข้าวของไทยในตลาดอาเซียน ปี 2548 มีเพียง 886.7 พันตัน แม้ว่าในปี 2550 และ 2551 มีการส่งออกเพิ่มขึ้นเป็น 1,500.0 พันตัน แต่เมื่อเปรียบเทียบกับเวียดนามในตลาดอาเซียนแล้ว ไทยยังเป็นรองเวียดนามอยู่ค่อนข้างมาก ซึ่งนอกจากเวียดนามครองตลาดข้าวในฟิลิปปินส์ได้แล้ว ยังมีแนวโน้มที่ส่งออกข้าวไปมาเลเซียได้มากขึ้น จากสถิติปี 2548 เวียดนามส่งออกข้าวไปมาเลเซียได้ 255.7 พันตัน เพิ่มขึ้นเป็น 860.9 พันตัน ในปี 2552 ในขณะที่ไทย ส่งข้าวไปมาเลเซียได้ลดลงจากที่เคยส่งออกได้ 434.8 – 520.8 พันตัน ในปี 2548 – 2551 เหลือ 165.1 พันตัน ในปี 2552 (ตารางที่ 3.8 และ 3.9)

ตารางที่ 3.8 การส่งออกข้าวไทยในตลาดอาเซียน

ประเทศ	ปริมาณ (พันตัน)					อัตราการขยายตัว (%)			
	2548	2549	2550	2551	2552	2549	2550	2551	2552
สิงคโปร์	181.2	184.9	220.7	240.6	190.4	2.0	19.4	9.0	- 20.9
มาเลเซีย	434.8	374.4	406.6	520.8	165.1	- 13.9	8.6	28.1	- 68.3
อินโดนีเซีย	119.0	169.3	440.1	126.7	219.1	42.3	160.0	- 71.2	72.9
ฟิลิปปินส์	77.3	112.0	412.2	601.9	155.4	44.9	267.9	46.0	- 74.2
บรูไน	31.6	33.0	31.9	35.8	32.1	4.6	- 3.4	12.1	- 10.2
ลาว	7.5	8.3	11.8	19.0	46.6	10.9	41.9	61.2	144.8
กัมพูชา	32.1	31.9	39.7	22.3	15.0	- 0.4	24.2	- 43.8	- 32.5
เวียดนาม	1.2	2.3	2.8	3.5	2.3	92.9	21.5	25.2	- 35.1
พม่า	2.0	0.7	2.1	12.1	1.8	- 66.4	213.4	469.5	- 85.3
อาเซียน	886.7	916.9	1,568.0	1,582.7	827.8	3.4	71.0	0.9	- 47.7

ที่มา: Global trade Atlas (2010)

ตารางที่ 3.9 การส่งออกข้าวเวียดนามในตลาดอาเซียน

ประเทศ	ปริมาณ (พันตัน)					อัตราการขยายตัว (%)			
	2548	2549	2550	2551	2552	2549	2550	2551	2552
ฟิลิปปินส์	1,695.8	1,463.7	1,380.8	1,662.2	1,673.9	- 13.8	- 5.6	20.4	0.7
มาเลเซีย	255.7	449.6	278.0	471.3	860.9	75.8	- 38.2	50.0	106.5
สิงคโปร์	25.5	61.0	69.7	33.5	40.4	139.6	14.2	- 52.0	20.8
อินโดนีเซีย	44.8	272.8	1,022.8	125.1	21.0	509.4	274.9	- 87.8	- 83.2
อาเซียน	2,021.7	2,247.1	2,751.3	2,292.0	2,596.2	11.1	22.5	- 18.7	16.0

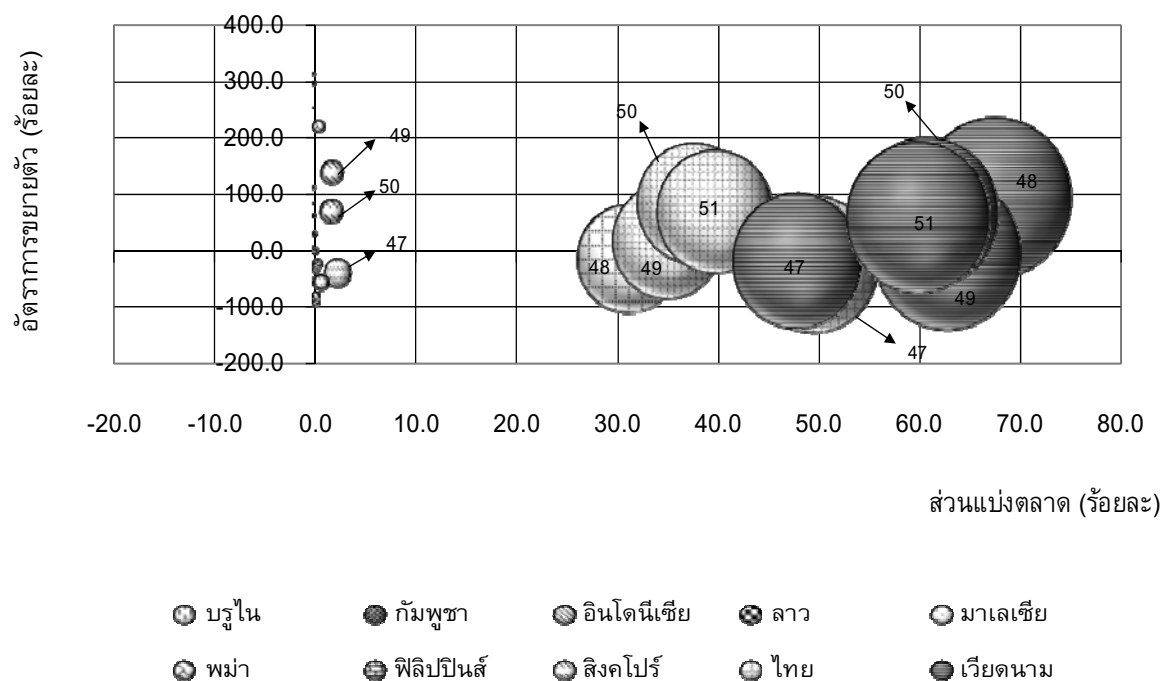
ที่มา: Global trade Atlas (2010)

2) ตำแหน่งข้าวไทยในตลาดอาเซียนและตลาดโลก

2.1) ตำแหน่งข้าวไทยในตลาดอาเซียน

เมื่อพิจารณาส่วนแบ่งตลาดข้าวในตลาดอาเซียนในระหว่างปี 2547 – 2551 มีประเทศผู้ส่งออกข้าวรายใหญ่เพียง 2 ประเทศ คือ ไทยกับเวียดนาม และเมื่อเปรียบเทียบอัตราการขยายตัวและส่วนแบ่งตลาดของไทยกับเวียดนามแล้วพบว่าปี 2547 ไทยยังมีการส่งออกข้าวเป็นอันดับ 1 ในตลาดอาเซียน แต่มีอัตราการขยายตัวและส่วนแบ่งตลาดมากกว่าเวียดนามเพียงเล็กน้อยเท่านั้น ในขณะที่ปี 2548 เวียดนามมีอัตราการขยายตัวของการส่งออกเพิ่มขึ้นอย่างมากถึงร้อยละ 94.2 และมีส่วนแบ่งตลาดถึงร้อยละ 67.5 ซึ่งในปีเดียวกันนั้นไทยกลับมีอัตราการขยายตัวลดลงร้อยละ 13.4 และมีส่วนแบ่งตลาดเพียงร้อยละ 31.1 เท่านั้น ถึงแม้ว่าต่อมาในปี 2549-2551 ไทยจะมีอัตราการขยายตัวในการส่งออกเพิ่มขึ้นโดยตลอด แต่ไทยก็ยังไม่สามารถแย่งส่วนแบ่งตลาดข้าวส่วนใหญ่มาจาก

เวียดนามได้ ดังนั้นเราคงต้องยอมรับว่า 5 ปีที่ผ่านมาไทยได้สูญเสียตลาดข้าวในอาเซียนให้กับเวียดนามไปแล้วอย่างสิ้นเชิง

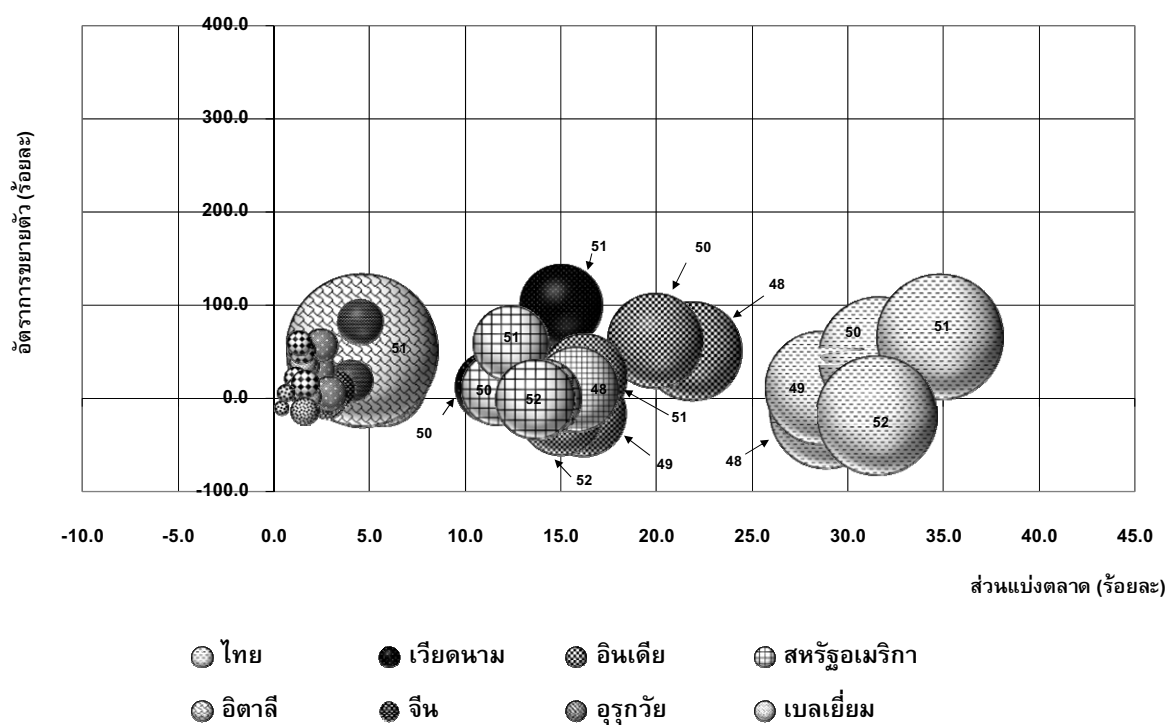
หมายเหตุ: ตัวเลขในรูปภาพแสดงถึงปี พ.ศ.

ที่มา: คำนวณจากฐานข้อมูล Global Trade Atlas และ CEIC Database, 2010

ภาพที่ 3.4 ส่วนแบ่งตลาดและอัตราการขยายตัวของการส่งออกข้าวในตลาดอาเซียน

2.2) ตำแหน่งข้าวไทยในตลาดโลก

ถ้าพิจารณาส่วนแบ่งตลาดข้าวของไทยในตลาดโลก จะเห็นว่าในระหว่างปี 2548 – 2550 ไทยเป็นผู้ส่งออกข้าวอันดับ 1 ของโลก อินเดียตามมาเป็นอันดับ 2 และสหรัฐอเมริกาส่งออกเป็นอันดับ 3 และในช่วงปี 2551 – 2552 ไทยยังเป็นผู้ส่งออกข้าวอันดับ 1 เช่นเดิม แต่ประเทศผู้ส่งออกข้าวมากเป็นอันดับ 2 และ 3 เปลี่ยนเป็น เวียดนาม กับ อินเดีย ส่วนสหรัฐอเมริกา ส่งออกข้าวได้เป็นอันดับ 4 หากเปรียบเทียบส่วนแบ่งตลาดในช่วงปี 2548-2552 จะพบว่าไทยมีส่วนแบ่งตลาดสูงกว่าเวียดนาม อินเดียและสหรัฐอเมริกาค่อนข้างมาก ซึ่งช่วงปีดังกล่าวไทยมีส่วนแบ่งตลาดอยู่ระหว่างร้อยละ 28.7 – 34.8 ในขณะที่เวียดนามมีส่วนแบ่งตลาดอยู่ที่ร้อยละ 11.3 – 15.5 และอินเดียมีส่วนแบ่งตลาดอยู่ที่ร้อยละ 15.0 – 21.9 ถึงแม้ว่า ในปี 2552 ไทยจะมีอัตราการขยายตัวในการส่งออกลดลงถึง ร้อยละ 18.8 แต่โดยภาพรวมแล้วไทยยังคงเป็นผู้ส่งออกข้าวรายใหญ่ที่สุดของโลก

หมายเหตุ: ตัวเลขในรูปภาพแสดงถึงปี พ.ศ.

ที่มา: คำนวณจากฐานข้อมูล Global Trade Atlas, 2010

ภาพที่ 3.5 ส่วนแบ่งตลาดและอัตรการขยายตัวของการส่งออกข้าวในตลาดโลก

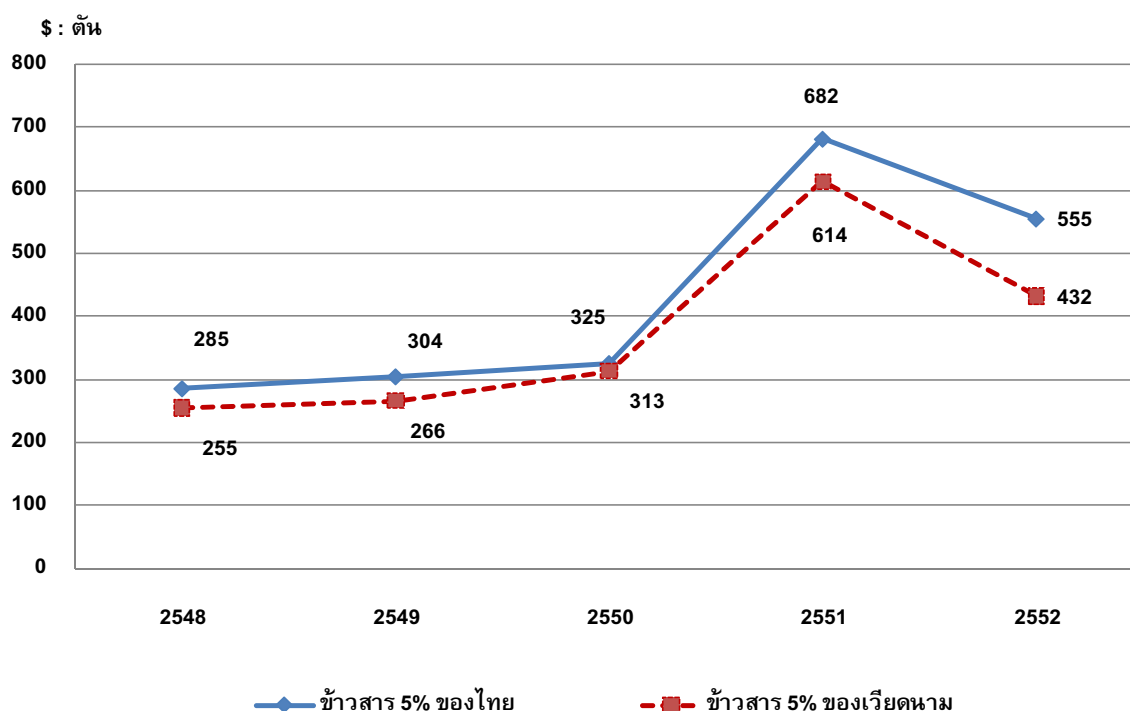
สำหรับราคาส่งออกข้าวของไทยในตลาดอาเซียนและตลาดโลก ซึ่งในตลาดอาเซียนราคาส่งออกข้าวถือว่าเป็นปัจจัยสำคัญในการตัดสินใจสั่งซื้อข้าวของประเทศฟิลิปปินส์ที่เป็นประเทศนำเข้าข้าวรายใหญ่ และในสภาวะเศรษฐกิจของโลกในปัจจุบันประเทศอื่นๆ ในอาเซียนเริ่มหันมาบริโภคข้าวที่มีราคาถูกมากขึ้น หากพิจารณาเปรียบเทียบราคาส่งออกข้าวสาร 5% และ 25% ของไทยกับเวียดนามที่เป็นผู้ส่งออกหลัก ในช่วง ปี 2544 – 2552 พบว่าราคาส่งออกข้าวสาร 5% ของไทย ในปี 2548 – 2552 สูงกว่าเวียดนามมาตลอด ซึ่งจากปี 2548 ราคาส่งออกข้าวของไทยสูงกว่าเวียดนามตันละ 30 เหรียญสหรัฐ แต่ในปี 2552 ราคาส่งออกข้าวสาร 5% ของไทยสูงกว่าเวียดนามถึงตันละ 123 เหรียญสหรัฐ (ตารางที่ 3.10 และภาพที่ 3.6)

ตารางที่ 3.10 เปรียบเทียบราคาส่งออกข้าวระหว่างไทยกับเวียดนาม (FOB) หน่วย: เหรียญสหรัฐ/ตัน

รายการ	ข้าวสาร 5% ของไทย	ข้าวสาร 5% ของเวียดนาม	ข้าวสาร 25% ของไทย	ข้าวสาร 25% ของเวียดนาม
2544	n/a	166	153	148
2545	n/a	187	171	168
2546	n/a	183	176	167
2547	n/a	224	225	212
2548	285	255	259	239
2549	304	266	269	249
2550	325	313	305	294
2551	682	614	603	553
2552	555	432	460	384

หมายเหตุ: n/a คือ ไม่พบข้อมูล

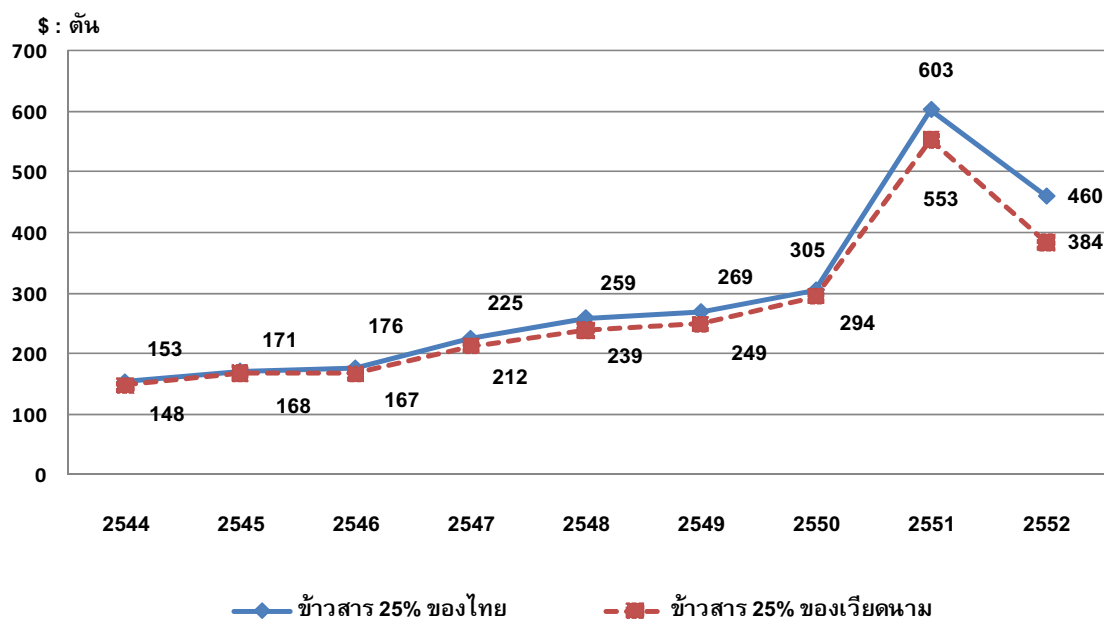
ที่มา: FAO, Rice Market Monitor, collected from Jackson Son & Co. (London) Ltd. and other public sources. (2010)

ที่มา: FAO, Rice Market Monitor, collected from Jackson Son & Co. (London) Ltd. and other public sources. (2010)

ภาพที่ 3.6 เปรียบเทียบราคาส่งออกข้าวสาร 5% ระหว่างไทยกับเวียดนาม (FOB)

ส่วนข้าว 25% ราคาส่งออกข้าวของไทยกับเวียดนามในปี 2544 – 2550 ไม่แตกต่างกันมาก ราคาส่งออกข้าวของไทยจะสูงกว่าเวียดนามประมาณ 5 – 11 เหรียญสหรัฐ ต่อตัน แต่ปี 2551 – 2552 ราคาส่งออกข้าวของไทยขยับสูงขึ้น ห่างจากราคาส่งออกข้าวของเวียดนามมากถึง 50 – 76 เหรียญสหรัฐ ต่อตัน (ภาพที่ 3.7)

ที่มา: FAO, Rice Market Monitor, collected from Jackson Son & Co. (London) Ltd. and other public sources. (2010)

ภาพที่ 3.7 เปรียบเทียบราคาส่งออกข้าวสาร 25% ระหว่างไทยกับเวียดนาม (FOB)

ด้านราคาข้าวในตลาดโลก ประเทศผู้ส่งออกข้าวที่สำคัญนอกจากไทยกับเวียดนาม ยังมีประเทศอินเดีย ปากีสถาน อียิปต์และสหรัฐอเมริกา ซึ่งไทยเป็นประเทศที่มีการส่งออกข้าวได้หลากหลายชนิดมากกว่าประเทศอื่น เมื่อเปรียบเทียบราคาส่งออกข้าวของไทยกับประเทศคู่แข่งในส่วน of ข้าวคุณภาพสูง เช่น ข้าวหอมมะลิ 100% ของไทย กับข้าวบาสมาดิ ของปากีสถาน ระหว่างปี 2544 – 2551 ราคาส่งออกของข้าวบาสมาดิจะสูงกว่าของไทย แต่ในปี 2552 ราคาข้าวข้าวหอมมะลิ 100% ของไทยกลับมีราคาส่งออกสูงกว่า ส่วนในตลาดข้าวขาว 25% ระหว่างปี 2544 – 2552 มีผู้ส่งออกหลักอยู่ 4 ประเทศด้วยกัน คือ ไทย เวียดนาม ปากีสถาน และอินเดีย ซึ่งเมื่อเปรียบเทียบราคาส่งออกของทั้ง 4 ประเทศ พบว่าราคาส่งออกข้าวของไทยสูงที่สุด ส่วนอีก 3 ประเทศราคามีส่งออกข้าวไม่ต่างกันมาก (ตารางที่ 3.11)

ตารางที่ 3.11 ราคาข้าวในตลาดโลก (FOB)

หน่วย: เหรียญสหรัฐ/ตัน

รายการ	2544	2545	2546	2547	2548	2549	2550	2551	2552
ข้าวสารชนิด 100% ชั้น 2 ของไทย	177	197	201	244	291	311	335	695	587
ข้าวหนึ่ง 100% ของไทย	194	194	196	247	285	300	332	722	619
ข้าวสารเมล็ดยาว 2/4% ของสหรัฐ	264	207	284	372	319	394	436	782	545
ข้าวสาร 5% ของไทย	n/a	n/a	n/a	n/a	285	304	325	682	555
ข้าวสาร 5% ของเวียดนาม	166	187	183	224	255	266	313	614	432
ข้าวสาร 25% ของไทย	153	171	176	225	259	269	305	603	460
ข้าวสาร 25% ของเวียดนาม	148	168	167	212	239	249	294	553	384
ข้าวสาร 25% ของปากีสถาน	148	159	175	230	235	230	290	498	351
ข้าวสาร 25% ของอินเดีย	185	140	163	n/a	236	247	292	n/a	n/a
ปลายข้าว เอ วัน เลิศ* ของไทย	135	151	151	207	219	217	275	506	329
ข้าวแคลิฟอร์เนีย เมล็ดปานกลาง 2/4%** ของสหรัฐ	267	271	370	493	418	512	557	913	1,021
ข้าวอีลิปต์ เมล็ดสั้น 2.5% 178 Camolino	204	279	291	317	327	353	404	n/a	765
ข้าวบาสมาดิ ของปากีสถาน	332	366	357	468	473	516	677	1,077	937
ข้าวหอมมะลิ 100% ของไทย	275	306	449	443	404	470	550	914	954

หมายเหตุ: n/a คือ ไม่พบข้อมูล

ที่มา: FAO, Rice Market Monitor, collected from Jackson Son & Co. (London) Ltd. and other public sources. (2010)

3.1.4 นโยบายที่เกี่ยวข้องกับข้าวของประเทศไทย

1) นโยบายด้านราคาข้าว

จากการทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับนโยบายด้านราคาข้าวของไทยตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน พบว่างานวิจัยของ สมพร อิศวิลานนท์ (2553) มีเนื้อหาที่ครอบคลุมและมีความสมบูรณ์มากที่สุด ดังนั้นในการศึกษานี้จึงขอให้นำเนื้อหาของงานวิจัยดังกล่าวมานำเสนอ ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1.1) มาตรการพยุงราคาข้าวเปลือก³

มาตรการพยุงราคาข้าวเปลือกของไทย เริ่มมีการนำมาใช้ตั้งแต่ปี 2498 โดยรัฐบาลได้จัดตั้งองค์การคลังสินค้า (อคส.) เพื่อทำหน้าที่ออกไปรับซื้อและรวบรวมข้าวเปลือกจากเกษตรกรในช่วงหลังฤดูการเก็บเกี่ยว แต่ในทางปฏิบัติไม่ได้มีการดำเนินงานอย่างจริงจัง จนถึงปี 2503 รัฐบาลจึงได้จัดตั้งคณะกรรมการสำรองข้าวเพิ่มขึ้น เพื่อทำหน้าที่ออกไปรับซื้อข้าวเปลือกจากชาวนาโดยเฉพาะในจังหวัดที่มีการร้องเรียนเรื่องราคาข้าวเปลือกตกต่ำ แต่เนื่องจากรัฐมีเงินทุนหมุนเวียนในการใช้สำหรับการดำเนินโครงการดังกล่าวในจำนวนน้อย จึงทำให้การทำตามนโยบายไม่สามารถทำได้อย่างต่อเนื่อง ภายใต้อำนาจของรัฐบาลยังมีความพยายามในการที่จะให้มาตรการพยุงราคาข้าวเปลือกได้มีการดำเนินการอย่างจริงจังมากขึ้น ซึ่งตั้งแต่ปี 2509 เป็นต้นมาเกิดภาวะราคาข้าวตกต่ำจะเกิดเป็นช่วงๆ รัฐบาลจึงได้มอบหมายให้คณะกรรมการสำรองข้าวเป็นหน่วยงานที่ทำการรับซื้อข้าวเปลือกส่วนกลาง ส่วนองค์การคลังสินค้าให้เป็นหน่วยงานที่รับซื้อข้าวเปลือกในภูมิภาค โดยข้าวเปลือกที่รับเข้ามาซื้อตามโครงการนี้จะถูกแปรสภาพเป็นข้าวสาร ส่วนหนึ่งส่งขายให้รัฐบาลต่างประเทศ และอีกส่วนหนึ่งสำรองข้าวไว้ให้องค์การคลังสินค้าและกรมการค้าภายใน เพื่อนำไปขายให้กับประชาชน ตามนโยบายตรึงราคาข้าวสารในตลาด

ความพยายามของรัฐในการยกระดับราคาข้าวเปลือกให้สอดคล้องกับราคาข้าวสาร เริ่มขึ้นในปี 2516 โดยรัฐบาลประกันข้าวเปลือกตันละ 2,500 บาท และกำหนดราคาข้าวสารถึงละ 75 บาท ต่อมาปี 2517 รัฐบาลจัดตั้งกองทุนสงเคราะห์เกษตรกร และองค์การตลาดเพื่อเกษตรกร (อตก.) ซึ่งรัฐบาลในขณะนั้นได้มอบหมายให้ อตก. เป็นหน่วยงานรับซื้อข้าวเปลือกจากชาวนา และแปรรูปข้าวเปลือกที่ซื้อมาเป็นข้าวสาร โดยข้าวสารที่ได้ส่วนหนึ่งนำออกขายต่างประเทศตามโควตาที่กรมการค้าต่างประเทศจัดสรรให้ตามสัญญาซื้อขายระหว่างรัฐบาลกับรัฐบาล ส่วนที่เหลือขายให้กับองค์การคลังสินค้าเพื่อขายให้กับประชาชน

การใช้มาตรการพยุงราคาข้าวในช่วงปี 2519 – 2523 รัฐบาลมอบหมายให้ อตก. ทำหน้าที่รับซื้อข้าวเปลือกเพื่อไม่ให้ราคาตกต่ำจนเกินไป โดยราคารับซื้อข้าวเปลือกจะกำหนดตามราคาตลาดในแต่ละท้องถิ่น ภายใต้อำนาจกำหนดว่าราคาที่รับซื้อต้องไม่สูงกว่าระดับราคาขั้นสูงที่ทาง

³หลักการของมาตรการพยุงราคา คือ การกำหนดราคาขั้นต่ำ โดยการที่รัฐบาลเข้าไปสร้างอุปสงค์เทียมขึ้นในตลาดการค้าสินค้าเกษตร เพื่อกระตุ้นให้ราคาสินค้าเกษตรสูงขึ้น และป้องกันการกดราคารับซื้อของพ่อค้าคนกลาง การพยุงราคาเป็นการดำเนินนโยบายของรัฐที่จะกำหนดราคารับซื้อสินค้าชนิดใดชนิดหนึ่งในช่วงเวลาหนึ่งที่สินค้านั้นราคาตกต่ำ ซึ่งส่วนมากจะเป็นสินค้าเกษตร เมื่อรัฐกำหนดราคาพยุงแล้วก็จะรับซื้อสินค้านั้นไว้ โดยการกำหนดราคาพยุงนี้จะต้องสูงกว่าราคาตลาดในขณะนั้น เพื่อให้เกษตรกรได้เปรียบเทียบกับราคารับซื้อผลผลิตระหว่างรัฐกับเอกชน เมื่อราคารับซื้อของรัฐสูงกว่า เอกชนก็จะอยู่ไม่ได้ต้องปรับราคารับซื้อให้สูงกว่าหรือเท่ากับราคาที่รัฐบาลกำหนด จึงเท่ากับเป็นการยกราคาตลาดให้สูงขึ้น หลังจากที่มีการปรับราคาตลาดรัฐบาลจะหยุดการรับซื้อปล่อยให้กลไกตลาดทำงานต่อไป

คณะกรรมการรักษาระดับราคากำหนดขึ้น อย่างไรก็ตามมาตรการดังกล่าวยังมีข้อบกพร่องและไม่ประสบความสำเร็จ

ส่วนสาเหตุที่ทำให้การดำเนินงานพยุงราคาข้าวในช่วงดังกล่าวไม่เป็นไปตามเป้าหมายในช่วงปีการเพาะปลูก 2521/22 – 2522/23 จากรายงานการประเมินผลการพัฒนาในระยะครึ่งแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 4⁴ ของสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ได้สรุปสาเหตุไว้ดังนี้

(1) การเริ่มตั้งหน่วยรับซื้อข้าวเปลือกล่าช้ากว่าแผนที่กำหนดไว้ อันเนื่องมาจากกระเป๋ยบและขั้นตอนในการปฏิบัติงานยุ่งยากเกินกว่าที่เจ้าหน้าที่ในแต่ละท้องถิ่นผู้ปฏิบัติงานจะสามารถเข้าใจในเวลาอันรวดเร็วได้ จึงไม่สามารถดำเนินการได้ทันกับความต้องการของชาวนาที่ได้เก็บเกี่ยวข้าวไปก่อน ซึ่งชาวนาเหล่านั้นต้องรีบขายข้าวให้กับพ่อค้าเอกชน เพื่อนำเงินมาใช้หนี้และใช้จ่ายในครอบครัว

(2) ราคาซื้อขายข้าวเปลือกในบางพื้นที่อยู่ในระดับที่ใกล้เคียงหรือสูงกว่าราคาพยุ่ง ทำให้ชาวนานำข้าวไปขายให้พ่อค้าเอกชนในพื้นที่มากกว่านำมาขายให้หน่วยรับซื้อข้าวของรัฐ

(3) ชาวนาในบางพื้นที่อยู่ห่างไกลจากหน่วยรับซื้อข้าวของรัฐ การนำข้าวมาขายต้องเสียค่าใช้จ่ายในการขนส่งมากจนไม่คุ้มกับราคาข้าวที่ขายได้ เมื่อเทียบกับราคาที่ขายให้กับพ่อค้าที่มารับซื้อถึงบ้าน

(4) หน่วยรับซื้อข้าวของรัฐบางแห่ง มีชาวนานำข้าวมาขายให้มากกว่าจำนวนเงินงบประมาณที่ได้รับ แม้ว่าจะได้รับงบประมาณเพิ่มเติมภายหลังแต่ก็ล่าช้าไม่ทันกับความต้องการ

(5) เงินทุนที่ใช้หมุนเวียนในการซื้อข้าวเพื่อพยุงราคามีไม่เพียงพอ ทั้งนี้เพราะผลผลิตที่รับซื้อไว้ยังไม่สามารถแปรรูปและระบายออกสู่ตลาดภายในและภายนอกได้ทันที เพื่อนำเงินมาเป็นทุนหมุนเวียนในการรับซื้อข้าวในรอบต่อไป

(6) สถานที่เก็บรักษาผลผลิต เช่น ยุ้ง ฉาง เป็นต้น มีไม่เพียงพอต้องเช่าจากเอกชน ส่วนในช่วงเวลาที่ยุ้ง ฉาง มีการเก็บข้าวไว้เต็ม ก็ต้องประกาศหยุดรับซื้อชั่วคราว

(7) จำนวนเจ้าหน้าที่ที่ดำเนินงานรับซื้อข้าวมีไม่เพียงพอ ที่มีอยู่ก็ไม่มีความรู้และความชำนาญในเรื่องข้าว เช่น การดูคุณภาพข้าวเพื่อตีราคา เจ้าหน้าที่บางหน่วยไม่สามารถทำได้ต้องจ้างผู้เชี่ยวชาญภายนอกมาตีราคาข้าวให้ เป็นต้น

(8) การดำเนินงานล่าช้า ไม่ทันต่อเวลาที่เกษตรกรมีความจำเป็น ทำให้ผลผลิตส่วนใหญ่ตกอยู่กับพ่อค้าคนกลาง ผลประโยชน์จากการพยุงราคาจึงไปตกที่พ่อค้าคนกลางมากกว่าเกษตรกร

(9) ปัญหาการคอร์รัปชันของข้าราชการที่ออกไปดำเนินงาน เมื่อเสร็จสิ้นการดำเนินงานพยุงราคาในแต่ละปีแล้ว มักจะปรากฏให้เห็นว่ามีข้าวเปลือกหายไปจากโรงสี ที่ อดก. รับซื้อข้าวแล้วนำไปฝากไว้ที่หลายแสนตัน

⁴ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 4 พ.ศ. 2520 – 2524

การดำเนินงานตามมาตรการพุงราคาเริ่มลดบทบาทลงในช่วงปี 2524 เนื่องจากความต้องการข้าวเพื่อการส่งออกมีมากขึ้น ทำให้ระดับราคาข้าวเปลือกเพิ่มสูงขึ้นตามไปด้วย โดยในช่วงดังกล่าวมาตรการพุงราคาได้ลดบทบาทลงไปพร้อมๆ กับการเพิ่มบทบาทของมาตรการการจัดตั้งมูลภัณฑ์กันชนข้าวสาร โดยรัฐจัดหาสินค้าอัตราดอกเบี้ยต่ำให้กับโรงสี เพื่อให้โรงสีซื้อข้าวจากเกษตรกรแล้วนำมาสีเป็นข้าวสารส่งมอบให้ อคส. เพื่อเป็นข้าวสำรองแล้วนำไปจำหน่ายในราคาถูกให้กับผู้บริโภคต่อไป แต่การดำเนินงานของ อคส. ในช่วงนั้นประสบภาวะขาดทุนอย่างหนักหลังจากที่ดำเนินการตามนโยบายดังกล่าวมาระยะหนึ่ง เพราะ อคส. ต้องออกไปรับซื้อข้าว ทำให้ราคาข้าวที่ อคส. รับซื้อมาในบางท้องที่สูงกว่าราคาตลาด ซึ่งรัฐเองก็เริ่มตระหนักและให้ความสนใจในเรื่องการจัดตั้งตลาดกลางข้าวเปลือกในแหล่งปลูกข้าวที่สำคัญๆ เพื่อให้เกษตรกรขายสามารถนำข้าวเปลือกมาขายให้กับโรงสีได้โดยตรง และเป็นการตัดทอนพ่อค้าคนกลาง พร้อมกับเริ่มมีการผลักดันโครงการรับจำนำข้าวเปลือกในการสร้างเสถียรภาพด้านราคาในเวลาต่อมา

1.2) การรับจำนำข้าวเปลือก

โครงการรับจำนำข้าวเปลือก เริ่มมีการดำเนินการมาตั้งแต่ปีเพาะปลูก 2524/25 ซึ่งเป็นช่วงที่ราคาข้าวในประเทศค่อนข้างตกต่ำ รัฐบาลต้องการช่วยเหลือชาวนาที่ประสบปัญหาการค้าข้าวตกต่ำจากภาวะข้าวล้นตลาดในช่วงฤดูการเก็บเกี่ยว โดยรัฐมอบหมายให้ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.) เป็นองค์กรหลักในการทำหน้าที่รับจำนำข้าวเปลือกจากชาวนาในอัตราดอกเบี้ยต่ำเพื่อจูงใจให้ชาวนาชะลอการขายข้าวในช่วงต้นฤดูกาลเก็บเกี่ยว และลดอุปทานข้าวที่จะออกสู่ตลาด ในขณะเดียวกันก็เป็นการช่วยให้ชาวนาที่เดือดร้อนเงินในช่วงเก็บเกี่ยวมีเงินไปใช้ก่อนโดยไม่ต้องขายข้าวเมื่อราคาข้าวหลังฤดูกาลเก็บเกี่ยวสูงขึ้นชาวนาค่อยมาไถ่ถอนข้าวเปลือกไปขายในตลาด พร้อมกับจ่ายดอกเบี้ยให้แก่รัฐ ซึ่งรัฐคิดดอกเบี้ยในอัตราต่ำเพื่อช่วยเหลือเกษตรกร แต่หากไม่มาไถ่ถอนในเวลาที่กำหนดข้าวเปลือกที่นำมาจำนำก็จะตกเป็นของรัฐซึ่งจะนำออกจำหน่ายต่อไป

ในระยะแรกโครงการรับจำนำเป็นโครงการเสริมขนาดเล็ก เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการสามารถกู้ยืมเงินได้ไม่เกินร้อยละ 80.0 ของมูลค่าข้าวเปลือกที่นำมาจำนำตามมูลค่าตลาด และในวงเงินกู้ไม่เกินรายละ 100,000 บาท โดย ธ.ก.ส. จะคิดอัตราดอกเบี้ยร้อยละ 13.0 ต่อปี แต่มีเงื่อนไขว่าเกษตรกรต้องมาไถ่ถอนข้าวเปลือกคืนตามเวลาที่กำหนดไว้ และหากไม่มาไถ่ถอนตามเวลาที่กำหนดข้าวเปลือกที่นำมาจำนำจะตกเป็นของ ธ.ก.ส. ซึ่ง ธ.ก.ส. จะนำข้าวนี้ออกจำหน่ายเพื่อชำระหนี้สินต่อไป สำหรับผลของการดำเนินงานในปีแรกไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควร เนื่องจากเกษตรกรต้องเสียค่าใช้จ่าย เช่น ค่าดอกเบี้ย ค่าขนส่ง และค่าอื่นๆ เป็นต้น สูงกว่าราคาข้าวที่รับเพิ่มขึ้น

ต่อมาในปีการเพาะปลูก 2529/30 โครงการรับจำนำข้าวเปลือกได้เปลี่ยนจากโครงการเสริมมาเป็นโครงการหลัก โดยรัฐบาลผลักดันให้ ธกส.เข้ามามีบทบาทในการรับจำนำข้าวเปลือกจำนวน

มากเพื่อรักษาระดับราคาข้าวไม่ให้ตกต่ำ พร้อมกับกำหนดให้ ธ.ก.ส. เรียกเก็บดอกเบี้ยจากเกษตรกรร้อยละ 3.0 ต่อปี ในช่วงเดือน มกราคม – มิถุนายน และ ร้อยละ 6.0 ต่อปี ในช่วงเดือน กรกฎาคม – สิงหาคม ซึ่งผลการดำเนินงานตามโครงการในปีดังกล่าวพบว่าระดับราคาข้าวเปลือกชนิดต่างๆ ปรับตัวสูงขึ้น ทำให้เกษตรกรเริ่มให้ความสนใจมาเข้าร่วมโครงการรับจำนำข้าวเปลือกมากขึ้น เนื่องจากเห็นว่าราคาข้าวเปลือกเพิ่มขึ้นมากกว่าดอกเบี้ยที่จะต้องจ่ายให้กับ ธ.ก.ส. และในปีการเพาะปลูก 2530/31 คณะกรรมการนโยบายและมาตรการข้าว (กนข.) ในขณะนั้นได้เปลี่ยนเงื่อนไขของอัตราดอกเบี้ยใหม่ โดยกำหนดให้เกษตรกรเสียดอกเบี้ยร้อยละ 3.0 ต่อปี ตลอดระยะเวลาจำนำ โดยที่ ธ.ก.ส. จะได้รับเงินชดเชยดอกเบี้ยเงินกู้จากกองทุนสงเคราะห์เกษตรกร นอกจากนั้นในปีดังกล่าวคณะกรรมการ กนข. ยังได้กำหนดให้มีโครงการอื่นๆ เป็นโครงการเสริมอีกด้วย เช่น โครงการรับซื้อข้าวเปลือกของกองทัพบก โครงการแทรกแซงตลาดข้าวเปลือกของกระทรวงมหาดไทย ตลอดจนโครงการเร่งระบายข้าวสารส่งออก เพื่อรักษาระดับราคาข้าวเปลือกตามฤดูกาลผลิตของกระทรวงพาณิชย์ เป็นต้น

ในปีการเพาะปลูก 2534/35 รัฐบาลปรับเปลี่ยนงานกองทุนสงเคราะห์เกษตรกรที่ดัดขึ้นในปี 2517 มาเป็นคณะกรรมการนโยบายและมาตรการช่วยเหลือเกษตรกร (คชก.) และออกระเบียบว่าด้วยกองทุนรวมเพื่อช่วยเหลือเกษตรกร ในปี 2534 พร้อมจัดตั้ง “กองทุนรวมเพื่อเกษตรกร” โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อช่วยเหลือเกษตรกรทั้งระบบและครอบคลุมสินค้าเกษตรทุกชนิด ดังนั้นโครงการต่างๆ ที่เกี่ยวกับการแทรกแซงระดับราคาจึงอยู่ภายใต้การสนับสนุนเงินทุนจากกองทุนรวมเพื่อการเกษตร รวมถึงโครงการรับจำนำข้าวเปลือกของ ธ.ก.ส. ด้วย ส่วนเงินชดเชยดอกเบี้ยเงินกู้ที่ให้กับ ธ.ก.ส. ได้นำมาจากกองทุนฯ นี้เช่นกัน พร้อมทั้งปรับเปลี่ยนจำนวนเงินกู้ที่เกษตรกรได้รับจากร้อยละ 80.0 เป็นไม่เกินร้อยละ 90.0 ในปีการเพาะปลูก 2533/34 และเพิ่มเป็นร้อยละ 95.0 ของราคาเป้าหมาย ในปีการเพาะปลูก 2541/42 และให้ ธ.ก.ส. รับจำนำข้าวเปลือกเฉพาะข้าวเปลือกในยุ้งฉางของเกษตรกร แต่เมื่อพ้นฤดูเก็บเกี่ยวแล้วระดับราคาข้าวเปลือกไม่ได้ปรับตัวดีขึ้น กนข. จึงได้มีมติให้เกษตรกรและสถาบันเกษตรกรที่ไม่มียุ้งฉางให้นำข้าวเปลือกไปฝากไว้ที่เก็บหรือยุ้งฉางของ อตก. หรือของโรงสีที่ อตก. เข้าไว้แล้วนำไปประทอนสินค้าที่ อตก. ออกให้ไปจำนำกับ ธ.ก.ส.

แม้ว่าโครงการรับจำนำข้าวเปลือกจะสามารถช่วยเหลือแก้ปัญหาในเรื่องรายได้ของเกษตรกรได้ส่วนหนึ่ง แต่พบว่าสร้างปัญหาและผลกระทบต่อตลาดข้าวไทยมาโดยตลอด จนกลายเป็นปัญหาเรื้อรังของประเทศ สาเหตุหลักเกิดจากการใช้วิธีรับจำนำที่ผิดไปจากหลักการและเจตนารมณ์เดิม ประกอบกับการดำเนินงานของโครงการรับจำนำจนถึงปี 2543 ยังไม่ทำให้สถานการณ์ของราคาข้าวเปลือกดีขึ้น รัฐบาลจึงปรับรูปแบบให้มีการดำเนินโครงการรับจำนำข้าวเปลือกนาปี โครงการรับจำนำข้าวสาร และมาตรการอื่นไปพร้อมกัน โดยข้าวเปลือกนาปีรับจำนำตั้งแต่เดือน พฤศจิกายน – มีนาคม และข้าวเปลือกนาปรังรับจำนำตั้งแต่เดือน มีนาคม – สิงหาคม แต่ในปี 2543 ไม่ได้กำหนดราคาเป้าหมาย แต่ใช้การกำหนดราคาจำนำแทน นั่นหมายถึงว่าเกษตรกรสามารถนำข้าวเปลือกมาจำนำและกู้เงินได้ร้อยละ 100.0 ของราคาที่ กนข. กำหนด ส่วนหลักเกณฑ์อื่นยังคงไว้เช่นเดียวกับโครงการใน

ปีที่ผ่านมา และการที่รัฐกำหนดให้ราคารับจำนำสูงกว่าราคาข้าวในท้องตลาด ทำให้ชาวนาส่วนใหญ่ที่นำข้าวมาเข้าร่วมโครงการไม่มาไถ่ถอนข้าวออกไป เป็นการสร้างภาระให้กับรัฐบาลเป็นข้าวคงเหลือในคลังของรัฐบาลซึ่งแต่ละปีมีจำนวนเพิ่มขึ้น

จากสถิติพบว่าปริมาณข้าวเปลือกในคลังของรัฐบาลมีจำนวนเพิ่มขึ้นจาก 1.81 ล้านตัน ในปีการเพาะปลูก 2546/47 เป็น 8.06 ล้านตันในปีการเพาะปลูก 2547/48 หลังจากนั้นโครงการรับจำนำข้าวเปลือกก็มีการดำเนินการอย่างต่อเนื่อง เนื่องจากเป็นเครื่องมือแก้ปัญหาราคาคงต่ำที่เกษตรกรพึงพอใจ อีกทั้งผลประโยชน์จากการดำเนินโครงการยังเป็นแรงจูงใจให้รัฐบาลทุกยุคทุกสมัยต้องดำเนินการโดยเฉพาอย่างยิ่งการกำหนดราคารับจำนำสูง และปริมาณการรับจำนำที่เพิ่มขึ้นเรื่อยๆ เพื่อหวังผลประโยชน์ทางการเมือง

การปรับราคาจำนำเพิ่มขึ้นแม้จะเป็นเหตุผลด้านนโยบายเพื่อการยกระดับรายได้ให้เกษตรกรมีระดับรายได้สูงขึ้น แต่การยกระดับราคาที่สูงกว่าระดับราคาตลาด และมีการรับจำนำตามเป้าหมายจำนวนมากย่อมสร้างผลกระทบต่อกิจกรรมของตลาดกลางข้าวเปลือก เพราะรัฐกลายเป็นผู้รับซื้อข้าวเปลือกรายใหญ่ และจากการปรับเปลี่ยนรูปแบบโครงการรับจำนำข้าวเปลือกไปสู่การแทรกแซงกลไกตลาดในรูปของการประกันราคาขั้นต่ำ จะทำให้มีการเปลี่ยนแปลงในช่องทางตลาดข้าวจากเดิมที่เกษตรกรขาย ผ่านพ่อค้าในหมู่บ้านและตลาดกลาง ไปสู่การขายผ่านโรงสี นอกจากนี้ระดับราคาจำนำที่ปรับตัวสูงขึ้นในระยะเวลาต่อมาได้สร้างภาระทางการคลังให้กับประเทศที่ต้องจัดหาเงินมาอุดหนุนโครงการดังกล่าว แม้มูลค่ารับจำนำจะลดลงในปีการเพาะปลูก 2549/50 และปีการเพาะปลูก 2550/51 แต่หากพิจารณาจากการมาไถ่ถอนคืนของเกษตรกรที่นำข้าวมาจำนำในโครงการ พบว่าในแต่ละปีมีการไถ่ถอนคืนจำนวนน้อยมาก โดยเฉพาะการจำนำใบประทวนในปีการเพาะปลูก 2547/48 มีการมาไถ่ถอนเพียงร้อยละ 5.0 ของจำนวนที่รับจำนำ สำหรับในปีการเพาะปลูก 2549/50 และ 2550/51 เป็นการใช้นโยบายการรับจำนำในระดับราคาที่ใกล้เคียงกับราคาตลาดทำให้มีปริมาณข้าวสู่โครงการในจำนวนน้อย และมีผลต่อการไถ่ถอนในระดับสูง ซึ่งหากเป็นเช่นนี้จะนำไปสู่ผลกระทบต้องงบประมาณของรัฐในการอุดหนุนโครงการรับจำนำ การบริหารจัดการข้าวในสต็อก รวมถึงการระบายข้าวออกจากสต็อก

1.3) โครงการประกันรายได้เกษตรกรผู้ปลูกข้าว

นโยบายประกันรายได้เกษตรกรผู้ปลูกข้าวมีฐานแนวคิดมาจากหลักการประกันความเสี่ยงเนื่องจากความผันผวนของราคา ในหลักการดังกล่าวเป็นการประกันว่าชาวนาจะลดความเสียหายจากราคาข้าวในตลาดต่ำกว่าที่ควร ไม่ใช่เป็นการประกันว่าราคาตลาดจะเป็นอย่างไรเมื่อชาวนาขายข้าว⁵

⁵เดิมเรียกโครงการประกันราคาข้าวและได้มีการเปลี่ยนแปลงชื่อเป็นโครงการประกันรายได้เกษตรกรผู้ปลูกข้าวเมื่อการประชุมคณะกรรมการนโยบายข้าวครั้งที่ 8/2552 วันที่ 16 กันยายน 2552

การประกันความเสี่ยงเป็นการจัดทำสัญญาข้อตกลงระหว่างรัฐบาล โดยมี ธ.ก.ส. เป็นตัวแทน กับเกษตรกรผู้ปลูกข้าวแต่ละราย ว่าควรจะได้รับผลตอบแทนจากการปลูกข้าวในจำนวนเท่าใด โดยรัฐประกาศให้เกษตรกรผู้ปลูกข้าวมาแจ้งจำนวนพื้นที่และปริมาณผลผลิตพร้อมกับกำหนดราคาเป้าหมาย พร้อมทั้งจำกัดปริมาณผลผลิตสูงสุดที่จะรับประกันรายได้สำหรับเกษตรกรแต่ละราย เมื่อถึงฤดูกาลเก็บเกี่ยวหากระดับราคาอ้างอิงในขณะนั้นต่ำกว่าระดับราคาเป้าหมาย รัฐจะจ่ายส่วนต่างระหว่างราคาเป้าหมายกับราคาอ้างอิงเพื่อชดเชยรายได้ของเกษตรกรที่ขาดหายไป ทั้งนี้ในระยะเริ่มต้นของโครงการรัฐจะยังไม่พิจารณาหรือยังไม่เรียกเก็บเบี้ยประกันความเสี่ยง การปรับเปลี่ยนนโยบายดังกล่าว นอกจากสร้างหลักประกันรายได้ให้กับเกษตรกรแล้ว ยังเป็นการสนับสนุนกลไกตลาดข้าวเปลือกในระดับต่างๆ ทั้งนี้เพราะเกษตรกรเมื่อเก็บเกี่ยวข้าวสามารถนำผลผลิตไปจำหน่ายให้กับคนกลางที่ได้ก็ได้ และขณะเดียวกันรัฐจะลดบทบาทในการเป็นผู้เก็บสต็อกข้าวลงโดยให้เอกชนเป็นผู้ทำหน้าที่แทน ซึ่งคณะกรรมการนโยบายข้าวแห่งชาติ (กขช.) ได้ให้ความเห็นชอบจัดทำโครงการประกันรายได้เกษตรกรผู้ปลูกข้าว สำหรับฤดูนาปี ปีการเพาะปลูก 2552/53 พร้อมกับกำหนดให้ขึ้นทะเบียนเกษตรกรในช่วงระหว่างเดือน กรกฎาคม – ตุลาคม 2552 ส่วนการใช้สิทธิในการรับเงินประกันให้เกษตรกรสามารถเริ่มการใช้สิทธิได้ตั้งแต่วันที่ 1 พฤศจิกายน ไปจนถึงสิ้นเดือนกุมภาพันธ์ ยกเว้นเกษตรกรในภาคใต้

สำหรับขั้นตอนการดำเนินงานของโครงการประกันรายได้เกษตรกรผู้ปลูกข้าว สรุปสาระสำคัญได้ดังนี้

(1) การประกาศเป้าหมายพื้นที่ดำเนินการ ทั้งนี้รัฐได้ประกาศการประกันรายได้เกษตรกรผู้ปลูกข้าวเปลือกหอมมะลิรวม ข้าวหอมจังหวัด ข้าวเปลือกเจ้า ข้าวเปลือกปทุมธานี และข้าวเปลือกเหนียวในพื้นที่เพาะปลูกข้าวทั่วประเทศ

(2) การประกาศราคาเป้าหมายและปริมาณประกันรายได้ของเกษตรกร ได้กำหนดปริมาณและราคาประกันรายได้จากการขายข้าวเปลือก ณ ความชื้นไม่เกิน 15.0% โดยกำหนดราคาประกันรายได้ข้าวหอมมะลิไว้ที่ 15,300 บาทต่อตัน และข้าวเหนียวไม่เกิน 14 ตัน ข้าวหอมจังหวัดในราคา 14,300 บาทต่อตัน และข้าวเหนียวไม่เกิน 14 ตัน ข้าวหอมจังหวัดในราคา 14,300 บาทต่อตัน ให้สิทธิ์ข้าวเหนียวไม่เกิน 16 ตัน ข้าวเปลือกเจ้าและข้าวเปลือกปทุมธานีราคาตันละ 10,000 บาทต่อตัน ให้สิทธิ์ข้าวเหนียวไม่เกิน 25 ตัน ส่วนข้าวเปลือกเหนียวราคาตันละ 9,500 บาทต่อตัน ให้สิทธิ์ข้าวเหนียวไม่เกิน 16 ตัน

(3) การรับขึ้นทะเบียนเกษตรกรโดยกรมส่งเสริมการเกษตร มีช่วงกรอบเวลาระหว่างเดือน กรกฎาคม – ตุลาคม 2552 ยกเว้นในภาคใต้ เดือนกรกฎาคม – กุมภาพันธ์ 2553 ทั้งนี้จะต้องจัดให้มีการประชุมประชาคมโดยคณะกรรมการระดับตำบลเพื่อรับรองพื้นที่การเพาะปลูกและชนิดของพันธุ์ข้าว พร้อมกับการออกหนังสือรับรองให้เกษตรกร

(4) เกษตรกรที่ผ่านการขึ้นทะเบียนและรับรองพื้นที่เพาะปลูกข้าว จะเข้ารับการจัดทำข้อตกลงสัญญาประกันรายได้ กับ ธ.ก.ส. และพิจารณาอนุมัติ

(5) การกำหนดราคาอ้างอิงเพื่อการจ่ายเงินชดเชย ให้คณะกรรมการกำหนดเกณฑ์กลางอ้างอิงโครงการประกันรายได้เกษตรกรผู้ปลูกข้าว เป็นผู้กำหนดเกณฑ์กลางอ้างอิงที่จะใช้เป็นเกณฑ์ในการจ่ายเงินชดเชยรายได้ให้เกษตรกรผู้ปลูกข้าวทุกวันที่ 1 และ 16 ของเดือน ซึ่งเป็นส่วนต่างของราคาประกันรายได้กับราคาอ้างอิง

(6) ระยะเวลาโครงการได้กำหนดตั้งแต่เดือน กรกฎาคม 2552 – กรกฎาคม 2553

(7) การใช้สิทธิในการประกันรายได้ เมื่อเกษตรกรมาทำสัญญาประกันรายได้กับ ธ.ก.ส. และได้กำหนดวันที่ประสงค์ใช้สิทธิประกันรายได้ ให้เกษตรกรเลือกใช้สิทธิได้ตั้งแต่วันถัดจากวันทำสัญญาเป็นต้นไป แต่ไม่เกินระยะเวลาการขอใช้สิทธิประกันรายได้ตามที่ กชช. กำหนด (ภายในวันที่ 28 กุมภาพันธ์ 2553 ยกเว้นภาคใต้ภายใน 31 พฤษภาคม)

(8) การจ่ายเงินชดเชยรายได้ตามเกณฑ์กลางอ้างอิงให้เกษตรกร ธ.ก.ส. จะจ่ายชดเชยรายได้ตามเกณฑ์กลางอ้างอิงให้แก่เกษตรกรในวันที่เกษตรกรใช้สิทธิประกันรายได้ ตามอัตราที่คณะกรรมการกำหนดเกณฑ์กลางอ้างอิงได้กำหนด โดยผ่านความเห็นชอบจากประธาน กชช.

ตารางที่ 3.12 เปรียบเทียบข้อดีและข้อด้อยของโครงการรับจำข้าวเปลือก

ข้อดี	ข้อด้อย
1. เป็นวิธีที่ใช้แก้ปัญหาได้รวดเร็วที่สุด เมื่อเทียบกับวิธีการอื่นๆ เช่น การส่งเสริมให้เกษตรกรปรับเปลี่ยนการปลูกพืชชนิดอื่น การส่งเสริมให้พัฒนาคุณภาพผลผลิต เป็นต้น 2. เป็นวิธีที่เกษตรกรส่วนใหญ่มีความพึงพอใจ	1. โครงการรับจำนำที่ผ่านมาทำให้กลไกตลาดถูกบิดเบือน เนื่องจากรัฐบาลกำหนดราคารับจำนำสูงเกินไปโดยไม่คำนึงถึงราคาตามกลไกตลาด ทำให้เกษตรกรมุ่งที่จะนำข้าวเข้าร่วมโครงการรับจำนำแต่เพียงอย่างเดียว โดยไม่มีการซื้อขายปกติตามกลไกตลาด และเนื่องจากราคารับจำนำสูงกว่าราคาซื้อขายในตลาด ทำให้เกษตรกรไม่ได้ถอนข้าวที่นำมาจำนำไว้ 2. การรับซื้อข้าวของผู้ส่งออก จากเดิมที่เคยรับซื้อข้าวจากโรงสี ก็หันมาอุปโภคบริโภคข้าวจากคลังของรัฐบาลแทน ทำให้มีผลกระทบต่อกลไกราคาข้าวในตลาด 3. เกษตรกรเกิดค่านิยมในการปลูกข้าวเพื่อขายให้แก่โครงการรับจำนำแต่เพียงอย่างเดียว โดยไม่มีการพัฒนาศักยภาพของตนเอง เช่น การปรับปรุงและพัฒนาพันธุ์ข้าว การเพิ่มประสิทธิภาพผลผลิต การลดต้นทุนการผลิต เป็นต้น 4. รัฐบาลต้องใช้งบประมาณจำนวนมากในการรับซื้อผลผลิตจากเกษตรกร และงบประมาณในการบริหารจัดการ ได้แก่ ค่าจัดเก็บ ค่าแปรสภาพ ค่าเสื่อมคุณภาพ ค่าใช้จ่ายเพื่อระบายผลผลิต เมื่อนำข้าวในสต็อกออกมาประมูลขายก็ประสบกับปัญหาขาดทุนเพราะรับจำนำข้าวจากเกษตรกรมาในราคาที่สูงกว่าราคาข้าวในตลาด 5. ระเบียบและขั้นตอนในการรับจำนำเปิดโอกาสให้มีการทุจริตคอร์รัปชันในทุกระดับ ตั้งแต่ข้าราชการระดับล่างไปจนถึงระดับผู้บริหาร นักการเมือง ผู้ประกอบการที่เข้าร่วมโครงการฯ สำหรับการทุจริตคอร์รัปชันส่วนใหญ่จะอยู่ในรูปของการสวมสิทธิ์เกษตรกร การปลอมปนข้าว การเวียนเทียนข้าวในโกดัง การนำผลผลิตจากประเทศเพื่อนบ้านมาเข้าร่วมโครงการรับจำนำของไทย

ที่มา: ศูนย์ศึกษาการค้าระหว่างประเทศ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย (2553)

ตารางที่ 3.13 เปรียบเทียบข้อดีและข้อด้อยของโครงการประกันรายได้เกษตรกรผู้ปลูกข้าว

ข้อดี	ข้อด้อย
1. เกษตรกรและสนับสนุนต่อกลไกตลาด เพราะรัฐไม่ได้เข้าไปมีบทบาทเป็นผู้ซื้อผู้ขายในตลาดเหมือนกับโครงการรับจำนำ 2. เกษตรกรสามารถทราบล่วงหน้าก่อนการเพาะปลูกว่าจะขายผลผลิตได้ในราคาใด ซึ่งจะช่วยให้เกษตรกรตัดสินใจในการเลือกปลูกข้าว 3. รัฐบาลไม่ต้องรับภาระในการเก็บสต็อกข้าวเปลือกและระบายข้าวสาร 4. สร้างความเข้มแข็งให้เกษตรกรในการเรียนรู้ในระบบตลาดและการตัดสินใจขายข้าว 5. เป็นการช่วยเหลือรายได้ขั้นต่ำให้กับเกษตรกรทุกรายที่มามีผลผลิตโดยถ้วนหน้า เพราะเกษตรกรที่มากขึ้นทะเบียนขอรับการประกันราคาไว้จะได้รับเงินชดเชยส่วนต่าง ภายใต้เงื่อนไขของจำนวนข้าวตามจำนวนสูงสุดที่รัฐประกาศไว้ล่วงหน้า 6. แก้ปัญหาการสวมสิทธิ์ในกรณีของการรับจำนำ และการทุจริตที่เกี่ยวข้องกับการเก็บข้าวไว้ในยุ้งฉาง รวมถึงการทุจริตในโครงการของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง 7. มีขั้นตอนที่ไม่ซับซ้อน รัฐบาลไม่ต้องดำเนินการเก็บรักษาสินค้าและแปรรูปผลผลิตสามารถป้องกันการทุจริตได้ส่วนหนึ่ง เกษตรกรได้เงินโดยตรงจากรัฐบาลหากราคาที่ซื้อขายต่ำกว่าราคาประกัน 8. กลไกตลาดทำงานเป็นปกติไม่ถูกบิดเบือนเหมือนระบบการรับจำนำ เพราะมีการซื้อขายกันปกติตามราคาตลาด 9. เกษตรกรได้รับผลประโยชน์อย่างเต็มเม็ดเต็มหน่วย สามารถแก้ไขปัญหาการแทรกแซงจากภาคการเมืองได้เป็นอย่างดี 10. เป็นแนวทางการสนับสนุนด้านราคาที่สอดคล้องขององค์การการค้าโลก (WTO) เพราะไม่ใช่อุดหนุนการส่งออก แต่เป็นเพียงการดูแลและพยุงราคาสินค้าเกษตรกรภายในประเทศ	1. เป็นเรื่องใหม่ที่เกษตรกรและผู้เกี่ยวข้องจะต้องทำความเข้าใจในการเข้าสู่ระบบประกันรายได้และตลอดจนการขอรับสิทธิ์ชดเชยรายได้ซึ่งในประเด็นนี้มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่รัฐจะต้องเร่งการประชาสัมพันธ์ให้เกิดความเข้าใจในทุกฝ่ายไปในทิศทางเดียวกันเพราะเรื่องดังกล่าวมีความสำคัญต่อความสัมฤทธิ์ผลของโครงการ 2. เนื่องจากโครงการประกันรายได้จะต้องมีการจดทะเบียนเกษตรกรผู้ปลูกข้าว รวมถึงการตรวจสอบพื้นที่เพาะปลูกและพื้นที่ปลูก ซึ่งจะต้องมีการตรวจสอบที่เข้มข้นเพื่อการป้องกันการแจ้งข้อมูลเท็จ รวมถึงการสวมสิทธิ์ 3. การที่เกษตรกรนำข้าวพันธุ์เบาปะปนเข้ามาร่วมโครงการ จะสร้างผลกระทบต่อคุณภาพข้าว เพราะหากมีจำนวนเกษตรกรผู้ปลูกข้าวพันธุ์เบาที่ไม่ผ่านการรับรองจากกรมการข้าวจำนวนมากเข้ามาในระบบการจดทะเบียน ทั้งนี้รัฐและผู้เกี่ยวข้องในการดำเนินการจดทะเบียนจะต้องเข้มงวดต่อการรับจดทะเบียน เพื่อไม่ให้เกษตรกรนำข้าวพันธุ์เบาเข้ามาในโครงการ 4. โครงการประกันรายได้ไม่ได้มีการดึงอุปทานส่วนเกินออกจากตลาด ส่งผลให้ราคาจำหน่ายในตลาดในช่วงต้นฤดูลดต่ำลงมาก หรือกรณีที่เกษตรกรนำผลผลิตออกจำหน่ายในปริมาณพร้อมๆ กัน จะทำให้ราคาตลาดลดต่ำลงมากในทันที ซึ่งรัฐจะต้องรับภาระชดเชยส่วนต่างราคาสูงกว่าที่คาดการณ์ไว้ 5. การที่คณะรัฐมนตรีได้มีมติให้เกษตรกรใช้สิทธิ์ขอรับค่าชดเชยส่วนต่างได้ทันทีหลังจากวันทำสัญญาประกันรายได้กับ ธ.ก.ส. โดยไม่คำนึงถึงว่าเกษตรกรจะได้เก็บเกี่ยวข้าวแล้วหรือยัง จะทำให้การพัฒนารูปแบบของการประกันรายได้ที่ได้กล่าวถึงนี้ไปสู่การสร้างเป็นกลไกในการประกันความเสี่ยงเนื่องจากความผันผวนของราคา 6. หากราคาตลาดต่ำกว่าราคาประกันมาก รัฐบาลต้องใช้งบประมาณมากจำนวนในการชดเชยส่วนต่าง 7. ปัญหาการทุจริตคอร์รัปชันยังสามารถเกิดขึ้นได้เหมือนการรับจำนำ หากไม่มีการตรวจสอบและควบคุมที่รัดกุม โดยเฉพาะในส่วนของการลงทะเบียนเกษตรกร ที่อาจมีการสวมสิทธิ์ได้ 8. หากผู้รับซื้อหรือผู้ค้ามีการสมยอมหรือฮั้วราคาซื้อในราคาที่ต่ำกว่าราคาประกันก็อาจทำให้กลไกตลาดบิดเบือนได้

ที่มา: ศูนย์ศึกษาการค้าระหว่างประเทศ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย (2553)

2) นโยบายการเช่าและถือครองที่ดินในการทำการเกษตรของต่างชาติ

ปัจจุบันกระแสข่าวการเข้ามาเช่าที่ดินทำการเกษตรในประเทศไทยของต่างชาติ เป็นที่กล่าวถึงอย่างมาก แต่เมื่อพิจารณาตามพระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจของคนต่างด้าว พ.ศ.2542 ระบุไว้ชัดเจนว่าคนต่างชาติไม่สามารถเข้ามาลงทุนทำธุรกิจทำนาและเลี้ยงสัตว์ในประเทศไทยได้ เพราะถือเป็นธุรกิจต้องห้ามของคนต่างชาติ ที่ถูกกำหนดไว้ในบัญชี 1 ให้สงวนสำหรับคนไทยเท่านั้น และรัฐบาลได้มีการพิจารณาร่างพระราชบัญญัติการคุ้มครองพื้นที่เกษตรกรรม ประกอบด้วยสาระสำคัญ 3 ส่วน ดังนี้

(1) การกำหนดเขตคุ้มครองพื้นที่เกษตรกรรม ให้ดำเนินการในท้องที่มีที่ดินเหมาะสมต่อการเกษตร หรือท้องที่ที่รัฐได้ลงทุนจัดทำโครงสร้างพื้นฐานด้านการชลประทานไว้แล้ว ซึ่งปัจจุบันมีอยู่ประมาณ 100 ล้านไร่ ที่สำรวจแล้วว่ามีศักยภาพในการทำนา ทำสวน ทำไร่ ปศุสัตว์ เลี้ยงสัตว์น้ำ ฯลฯ

(2) จะมีการส่งเสริมให้เกษตรกรในพื้นที่เขตคุ้มครอง มีความเข้มแข็งทั้งในส่วนของภาคการผลิตและการตลาด

(3) พ.ร.บ. ฉบับนี้ เกี่ยวข้องกับพื้นที่เกษตรกรรมใน 2 ส่วน คือ ส่วนที่ประกาศเป็นเขตคุ้มครองพื้นที่เกษตรกรรมแล้ว ห้ามไม่ให้เจ้าของที่ดินหรือผู้ครอบครองใช้ที่ดินนั้นเพื่อประโยชน์อย่างอื่นที่ไม่ใช่เกษตรกรรมหรือกระทำการใดๆ ที่ก่อให้เกิดความเสียหายแก่การใช้ประโยชน์พื้นที่เกษตรกรรม อาทิ การสร้างโรงงานอุตสาหกรรม ที่อาจเกิดมลภาวะและผลกระทบต่อพื้นที่เกษตรกรรมอื่นโดยรอบ ทั้งนี้ หากจะทำกิจกรรมอื่นที่นอกเหนือจากเกษตรกรรม จะต้องผ่านการพิจารณาจากคณะกรรมการคุ้มครองพื้นที่เกษตรกรรมจังหวัดก่อน อีกส่วนหนึ่ง คือ ที่ดินที่เจ้าของไม่ต้องการประกอบเกษตรกรรมต่อไป ให้คณะกรรมการคุ้มครองพื้นที่เกษตรกรรมกลาง ซึ่งมีนายกรัฐมนตรีหรือรองนายกรัฐมนตรีที่ได้รับมอบหมาย เป็นประธาน พิจารณามอบหมายให้กองทุนต่างๆ ที่อยู่ในความดูแลของกระทรวงเกษตรฯ อาทิ กองทุนปฏิรูปที่ดิน กองทุนสงเคราะห์เกษตรกร กองทุนหมุนเวียนเพื่อการกู้ยืมแก่เกษตรกรและผู้ยากจน เป็นผู้จัดซื้อที่ดินตามราคาประเมินของกรมธนารักษ์ และให้นำไปดำเนินการให้เช่าหรือให้เช่าซื้อแก่เกษตรกร ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่คณะกรรมการกลางฯ จะกำหนดขึ้นต่อไป

นอกจากนี้ พระราชบัญญัติการคุ้มครองพื้นที่เกษตรกรรม ยังได้กำหนดบทลงโทษทั้งจำและปรับไว้ใน 3 กรณี คือ

(1) ผู้ที่ถูกตรวจสอบพบว่าถือครองที่ดินเพื่อคนต่างด้าวหรือเป็นเจ้าของที่ดินแทนคนต่างด้าวแล้วฝ่าฝืนไม่ส่งเอกสารหรือสิ่งใดๆ ที่พนักงานร้องขอ

(2) ผู้ที่ฝ่าฝืนกระทำการอื่นที่ไม่ได้รับอนุญาตจากคณะกรรมการในเขตพื้นที่คุ้มครองฯ

(3) เจ้าของที่ดินที่ไม่อำนวยความสะดวกแก่พนักงานเจ้าหน้าที่ในการเข้าไปสำรวจ ตรวจสอบรังวัดที่ดินในเขตที่จะกำหนดเป็นเขตคุ้มครองฯ

หลักการข้างต้นนี้ได้รับความเห็นชอบจากคณะกรรมการกำหนดแนวทางและยกร่างกฎหมายการคุ้มครองพื้นที่เกษตรกรรม อันประกอบด้วยหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และตัวแทนกลุ่มเกษตรกรแล้ว⁶

อย่างไรก็ตามในขณะที่ประเทศไทยต่อต้านด้านการเข้ามาเช่าพื้นที่ทำการเกษตรของต่างชาติ แต่ประเทศเพื่อนบ้านอย่าง เวียดนาม ลาว พม่า และกัมพูชา กลับมีนโยบายส่งเสริมให้ต่างชาติเข้าไปเช่าพื้นที่ทำการเกษตรในประเทศ โดยมีนโยบายให้เช่าพื้นที่ด้วยระยะเวลามากกว่า 30 ปี และสามารถส่งผลผลิตทั้งหมดที่ผลิตได้กลับไปยังประเทศของผู้ลงทุน ถึงแม้จะมีนโยบายการเช่าและถือครองที่ดินในการทำการเกษตรของต่างชาติที่ชัดเจน แต่ผู้ลงทุนส่วนใหญ่กลับให้ความสนใจที่จะลงทุนในประเทศไทยมากกว่า เนื่องจากประเทศเหล่านั้นมีความเสี่ยงในเรื่องการเมือง การกำหนดนโยบาย ซึ่งสามารถเปลี่ยนแปลงได้ตลอดเวลาไม่มีมั่นคงในสายตาของนักลงทุน ในขณะที่ไทยมีนโยบายหลายด้านที่เอื้อกับการลงทุน มีระบบโครงสร้างพื้นฐานที่ดีกว่าและไม่มีความเสี่ยงจากการเปลี่ยนแปลงด้านนโยบาย

3.2 การผลิต การค้า และนโยบายของข้าวเวียดนาม

3.2.1 การผลิตข้าวของเวียดนาม

1) การปลูกข้าวก่อนศตวรรษที่ 19

เวียดนามให้ความสำคัญกับการปลูกข้าวมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน พื้นที่ปลูกข้าวในอดีตส่วนใหญ่อยู่บริเวณภูเขาหรือหุบเขา สำหรับการำนาของชนเวียดนามสมัยนั้นเริ่มจากการเผาป่าเพื่อหาพื้นที่เพาะปลูก และใช้แรงงานจากคนเป็นหลัก ซึ่งต่อมาเริ่มมีการพัฒนารูปแบบของการปลูกข้าวมากขึ้น เช่น การปรับพื้นที่ให้เหมาะกับการเพาะปลูก การนำแรงงานสัตว์หรือเครื่องทุ่นแรงอื่น เป็นต้น มาใช้ทำนา การคิดค้นพันธุ์ข้าวและกรรมวิธีในการปลูกข้าวใหม่ๆ เข้ามาใช้ในการทำนามากขึ้น สำหรับช่วงเวลาปลูกข้าวในอดีตจะปลูกได้ปีละ 2 ครั้ง คือ ฤดูร้อนกับฤดูหนาว⁷ แต่ปัจจุบันสามารถปลูกได้ 3 ครั้งต่อปี คือ ช่วงฤดูหนาว – ไร่ไม่ผลิ ฤดูร้อน – ไร่ไม่ร้าง และฤดูหนาว ด้านการพัฒนาและส่งเสริมการปลูกข้าวของเวียดนามในยุคแรกๆ ที่เห็นได้ชัดและเป็นรูปธรรม คือ ในช่วงศตวรรษที่ 15 สมัยที่กษัตริย์ลีไท่ได้

⁶ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ได้มีการทำประชาพิจารณ์ ทั้ง 4 ภาค ของประเทศ โดยการเปิดเวทีรับฟังความคิดเห็นผู้ประกอบการอาชีพเกษตรกร เพื่อต้องการให้เกษตรกรที่มีผลกระทบโดยตรงได้เข้ามามีส่วนสำคัญในการช่วยกันร่าง พ.ร.บ. การคุ้มครองพื้นที่เกษตรกรรม หลังจากเสร็จในเรื่องของการรับฟังความคิดเห็นคนที่ประกอบอาชีพเกษตรกรแล้ว จะมีการเปิดรับฟังความคิดเห็นกับผู้ที่ได้รับผลกระทบและมีส่วนได้ส่วนเสียอื่นๆ เช่น ภาคอสังหาริมทรัพย์ ภาคอุตสาหกรรม เป็นต้น ให้เข้าร่วมรับฟังความคิดเห็นด้วย เพื่อให้ทราบว่าการมีการผ่านร่าง พ.ร.บ.ดังกล่าวออกมาเป็นกฎหมายแล้ว ไม่สามารถที่จะซื้อที่ดินของชาวนาไปลงทุนทำธุรกิจอื่นได้

⁷ ฤดูหนาว เริ่มตั้งแต่เดือนธันวาคม ถึงเดือนกุมภาพันธ์ ฤดูไร่ไม่ผลิ เริ่มตั้งแต่เดือนมีนาคม ถึงเดือนเมษายน ฤดูร้อน เริ่มตั้งแต่เดือนพฤษภาคม ถึงเดือนสิงหาคม และฤดูไร่ไม่ร้างเริ่มตั้งแต่เดือนกันยายน ถึงเดือนพฤศจิกายน

(Vua Lê Thánh Tông) ขึ้นครองราชย์ ในตอนนั้นพระองค์มีนโยบายส่งเสริมด้านการเกษตรโดยเฉพาะการขยายพื้นที่ปลูกข้าว ซึ่งมีวัตถุประสงค์หลักเพื่อเพิ่มการผลิตข้าวให้เพียงพอต่อความต้องการบริโภคของคนในประเทศ และเพิ่มสินทรัพย์ให้กับประเทศ ซึ่งทำให้พื้นที่ปลูกข้าวในขณะนั้นขยายเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว ส่วนสาเหตุการส่งเสริมให้ปลูกข้าวมากกว่าพืชชนิดอื่น เพราะข้าวเป็นอาหารหลักของชาวเวียดนาม อีกทั้งข้าวยังเป็นพืชที่สามารถปลูกได้ทั้งที่ลุ่ม ที่ดอน หรือแม้กระทั่งบนภูเขา ทนต่อสภาพอากาศหนาว อากาศแห้งแล้ง และสภาพอากาศที่เปลี่ยนแปลงได้

2) การปลูกข้าวหลังศตวรรษที่ 19

เวียดนามเริ่มนำเทคโนโลยีเข้ามาใช้ในการปลูกข้าว ตั้งแต่ช่วงกลางของศตวรรษที่ 19 – 20 ซึ่งเป็นช่วงที่เวียดนามตกเป็นอาณานิคมของฝรั่งเศส (ระหว่างปี 1868 – 1954) ฝรั่งเศสและประเทศพันธมิตรนำเทคโนโลยีหลายอย่างเข้ามาใช้พัฒนาการปลูกข้าว โดยมีจุดประสงค์เพื่อช่วยเพิ่มผลผลิตในการเพาะปลูกให้สูงขึ้น ทำให้ฝรั่งเศสและประเทศพันธมิตรสามารถเก็บเกี่ยวผลประโยชน์จากเวียดนามได้มากขึ้น ผลจากการที่ฝรั่งเศสนำเทคโนโลยีเข้ามาใช้ในสมัยนั้น ทำให้เวียดนามสามารถผลิตข้าวต่อเฮกตาร์จาก 1.2 ตันต่อเฮกตาร์ในต้นศตวรรษที่ 20 เป็น 2.0 ตันต่อเฮกตาร์ในปี 1970

พื้นที่ปลูกข้าวของเวียดนามอยู่ในภาคใต้ ภาคกลาง และภาคเหนือของประเทศ โดยบริเวณที่มีการปลูกข้าวมากที่สุดอยู่ในภาคใต้ รองลงมาเป็นภาคเหนือ และภาคกลาง และจากการที่รัฐบาลมีนโยบายส่งเสริมการขยายพื้นที่ปลูกข้าวในภาคใต้ ประกอบกับสภาพภูมิประเทศและภูมิอากาศในภาคใต้เหมาะสมกับการปลูกข้าว ทำให้พื้นที่ปลูกข้าวในภาคใต้มีอัตราการขยายตัวเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว เห็นได้จากข้อมูลของ The South Vietnam Agricultural Engineering Science Institute⁸ ที่ระบุว่าในปี 1868 ภาคใต้ของเวียดนามมีพื้นที่ปลูกข้าวเพียง 2.2 แสนเฮกตาร์ เพิ่มขึ้นเป็น 8.5 แสนเฮกตาร์ในปี 1890 จากนั้นเพิ่มเป็น 1.2 ล้านเฮกตาร์ในปี 1900 และ 2.2 ล้านเฮกตาร์ในปี 1924 แสดงให้เห็นว่าช่วงระยะเวลา 56 ปี ภาคใต้ของเวียดนามมีพื้นที่ปลูกข้าวเพิ่มขึ้นถึง 2.0 ล้านเฮกตาร์ ในขณะที่ภาคเหนือมีพื้นที่ปลูกข้าวประมาณ 2 – 3 แสนเฮกตาร์ในปี 1873 แล้วเพิ่มขึ้นเป็น 1.3 ล้านเฮกตาร์ในปี 1927 และสูงสุดในปี 1942 มีพื้นที่ปลูกข้าว 1.5 ล้านเฮกตาร์ อย่างไรก็ตามปัจจุบันพื้นที่ปลูกข้าวในภาคเหนือมีแนวโน้มลดลงทุกปีเนื่องจากการขยายตัวของเมืองเพิ่มขึ้น ส่วนภาคกลางมีพื้นที่ปลูกข้าวประมาณ 9.3 แสนเฮกตาร์ในปี 1927 และมีการขยายพื้นที่ปลูกข้าวสูงสุด 1.2 ล้านเฮกตาร์ในปี 1944

สำหรับผลผลิตข้าวเฉลี่ยต่อเฮกตาร์ของเวียดนามจากที่เพิ่มขึ้นในช่วงยุคหลังอาณานิคมของฝรั่งเศส (ต้นศตวรรษที่ 20) เป็น 1.2 ตันต่อเฮกตาร์นั้น ต่อมาในปี 1960 เกษตรกรเวียดนามเริ่มมีการใช้ปุ๋ยเคมีและการคัดเลือกพันธุ์ข้าวมากขึ้น ทำให้ผลผลิตเฉลี่ยทั้งประเทศเพิ่มขึ้นเป็น 1.9 ตันต่อเฮกตาร์

⁸ Vietnam Rice Production with Achievement & Challenges (2009)

และสามารถผลิตข้าวเปลือกได้ 9.0 ล้านตันต่อปี หลังจากนั้นเวียดนามเริ่มนำพันธุ์ข้าว IR⁹ มาทดลองปลูกและพัฒนาพันธุ์ในภาคเหนือของประเทศ ซึ่งพันธุ์ข้าวที่เวียดนามสามารถพัฒนาได้จะมีใบตั้งไม่ไวแสงและให้ผลผลิตสูง (5 – 6 ตันต่อเฮกตาร์ หรือในบางพื้นที่อาจให้ผลผลิตมากถึง 8 – 9 ตันต่อเฮกตาร์¹⁰) ซึ่งเวียดนามได้นำพันธุ์ข้าวที่พัฒนาได้มาให้เกษตรกรปลูกแทนพันธุ์ข้าวท้องถิ่นดั้งเดิม

นอกจากนี้เวียดนามยังนำผู้เชี่ยวชาญด้านข้าวจากต่างประเทศเข้ามาพัฒนาพันธุ์ข้าวและคัดเลือกพันธุ์ข้าวที่เหมาะสมกับการปลูกในแต่ละพื้นที่ของประเทศ เช่น พันธุ์ CR103 ปลูกในภาคเหนือของเวียดนาม พันธุ์ Than Nong 73 – 2 (Emperor Shen Nong 73 – 2) พันธุ์ IR36 พันธุ์ IR42 และพันธุ์ IR19660 เหมาะที่จะปลูกในพื้นที่ภาคใต้ของประเทศ เป็นต้น ทำให้ผลผลิตต่อเฮกตาร์ของเวียดนามเพิ่มขึ้นจาก 3.2 ตันต่อเฮกตาร์ในปี 1990 เป็น 4.2 ตันต่อเฮกตาร์ในปี 2000 และ 5.0 ตันต่อเฮกตาร์ในปี 2008

นอกจากเวียดนามจะให้ความสำคัญกับการขยายพื้นที่ปลูกข้าวและเพิ่มผลผลิตต่อเฮกตาร์แล้ว เวียดนามยังให้ความสำคัญกับการบริหารจัดการระบบชลประทานเป็นอย่างมาก เห็นได้จากในปี 2000 เวียดนามสามารถจัดระบบชลประทานสำหรับพื้นที่ทำการเกษตรร้อยละ 65.0 ของทั้งประเทศ และปัจจุบันเวียดนามขยายระบบชลประทานเข้าไปในพื้นที่ทำการเกษตรเพิ่มมากขึ้นถึงร้อยละ 85.0¹¹ ของพื้นที่เพาะปลูกทั้งหมด

ด้านการส่งออกข้าวของเวียดนาม เมื่อพิจารณาข้อมูลการส่งออกข้าวในภาคใต้ของเวียดนาม ระหว่างปี 1860 – 1925 ของสำนักงานสถิติแห่งชาติเวียดนาม (General Statistics Office of Vietnam: GSO) พบว่าในปี 1860 การปลูกข้าวในภาคใต้ของเวียดนามสามารถส่งออกได้ประมาณ 6 หมื่นตัน และมีปริมาณการส่งออกเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องจนถึงปี 1925 เวียดนามสามารถส่งออกข้าวได้มากถึง 1.4 ล้านตัน แสดงให้เห็นว่าในระยะเวลา 65 ปี ปริมาณการส่งออกข้าวของภาคใต้เวียดนามสามารถส่งออกเพิ่มขึ้น 2,186% (ตารางที่ 3.14) ต่อมาในปี 1968 เวียดนามต้องหยุดส่งออกข้าวเนื่องจากช่วงดังกล่าว

⁹ปี ค.ศ. 1956 สถาบันวิจัยข้าวนานาชาติ (International Rice Research Institute : IRRI) ได้มีการผสมพันธุ์ข้าวระหว่างพันธุ์ต้นสูงของอินโดนีเซีย คือ พันธุ์ Peta กับพันธุ์พื้นเมืองต้นเตี้ย DGWG จนได้เป็นพันธุ์ IR8 นับเป็นการเริ่มต้นของการพัฒนาพันธุ์ข้าวที่ไม่ไวต่อช่วงแสง สามารถปลูกได้ทุกฤดู มีการตอบสนองต่อปุ๋ยเคมีดี ให้ผลผลิตสูงและปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อมได้ดี และในปี 1966 ได้นำพันธุ์ข้าว IR8 ออกเผยแพร่ ซึ่งพันธุ์ข้าว IR8 เป็นพันธุ์เริ่มต้นของการปฏิวัติเขียวในเขตร้อน ทำให้ผลผลิตเฉลี่ยของข้าวในประเทศทางเอเชียเพิ่มขึ้น

¹⁰Vo Thi Lang, Ngo Thi Thanh Truc, Huynh Thi Dan Xuan, Mai Van Nam. 2006. A Comparative Study of “Three Reductions Three Gains” and Popular Rice Production Models in the Mekong Delta, Vietnam.

¹¹จากรายงานข้อมูลพื้นฐานเศรษฐกิจการเกษตร ของสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร ปี 2552 พบว่าในปัจจุบันประเทศไทยมีระบบชลประทานอยู่ในพื้นที่เพาะปลูกข้าวเพียงร้อยละ 33 ของพื้นที่ปลูกข้าวทั้งหมดของประเทศ ส่วนอีกร้อยละ 67.0 ต้องพึ่งพาน้ำฝนเป็นหลัก

เป็นช่วงที่เวียดนามตกอยู่ในสภาวะสงคราม¹² และผลจากสงครามทำให้พื้นที่ปลูกข้าวในภาคใต้กว่า 8.0 แสนเฮกตาร์ถูกปล่อยร้างไว้ ทำให้ปริมาณผลผลิตข้าวที่ผลิตได้ในช่วงนั้นไม่เพียงพอต่อความต้องการบริโภคของคนในประเทศ ดังนั้นในช่วงปี 1962 – 1988 เวียดนามจึงต้องนำเข้าข้าวจากจีน ไทย และสหรัฐอเมริกาเพื่อใช้ในการบริโภค โดยปริมาณที่เวียดนามเคยนำเข้าข้าวสูงสุด คือ 1.3 ล้านตัน ในปี 1970 และในปี 1989 เวียดนามได้ยกเลิกการนำเข้าข้าวจากต่างประเทศตามนโยบายของรัฐบาล เพราะผลผลิตจากการปลูกข้าวในประเทศมีปริมาณมากเพียงพอต่อความต้องการบริโภคของคนในประเทศ

ตารางที่ 3.14 พื้นที่เพาะปลูก และปริมาณการส่งออกข้าวในภาคใต้ของเวียดนาม ปี 1860 – 1925

ปี	พื้นที่เพาะปลูก			ปริมาณการส่งออก	
	เฮกตาร์	ไร่	อัตราการขยายตัว (%)	ตัน	อัตราการขยายตัว (%)
1860	n/a	n/a	n/a	59,950	n/a
1868	215,000	1,343,750	n/a	128,894	115.0
1870	522,000	3,262,500	142.8	293,207	127.5
1890	854,000	5,337,500	63.6	540,998	84.5
1900	1,174,000	7,337,500	37.5	747,635	38.2
1910	1,528,000	9,550,000	30.2	1,144,544	53.1
1920	1,955,000	12,218,750	27.9	1,020,399	- 10.8
1921	1,939,000	12,118,750	- 0.8	1,532,721	50.2
1922	1,845,000	11,531,250	- 4.8	1,260,374	- 17.8
1923	1,906,000	11,912,500	3.3	1,145,315	- 9.1
1924	1,975,000	12,343,750	3.6	1,101,609	- 3.8
1925	n/a	n/a	n/a	1,370,900	24.4

หมายเหตุ : n/a คือ ไม่พบข้อมูล

1 เฮกตาร์ = 6.25 ไร่

ที่มา: General Statistics Office of Vietnam (2009)

3) การปฏิรูปที่ดินเพื่อการเกษตรของเวียดนาม

ในช่วงที่เวียดนามตกเป็นอาณานิคมของฝรั่งเศส (ระหว่างปี 1868 – 1954) เวียดนามถือเป็นประเทศยากจน ประชากรของประเทศมากกว่าร้อยละ 90.0 ประกอบอาชีพทำนา และเก็บร้อยละ 60.0 ของครัวเรือนชาวนาทั้งหมดไม่มีที่ดินเป็นของตนเอง ซึ่งในขณะนั้นที่ดินร้อยละ 52.0 ของประเทศตกเป็นของชาวฝรั่งเศส เมื่อชาวนาเวียดนามไม่มีที่ดินเป็นของตัวเองทำให้ต้องเช่าที่ดินจากชาวฝรั่งเศส

¹² สงครามเวียดนาม (ระหว่างปี 1957 – 1975) เป็นสงครามระหว่างเวียดนามเหนือ และเวียดนามใต้ ที่สนับสนุนโดยสหรัฐอเมริกา เพื่อตัดสินว่าควรรวมเวียดนามเป็นหนึ่งเดียวตามข้อตกลงเจนีวา 1954 หรือไม่ ซึ่งสงครามจบลงด้วยชัยชนะของเวียดนามเหนือ และรวมประเทศเวียดนามทั้งสองเข้าด้วยกัน ปกครองโดยพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย

โดยจ่ายค่าเช่าเป็นผลผลิตร้อยละ 50.0 – 75.0 ของผลผลิตทั้งหมดที่ผลิตได้ ต่อมาในเดือนสิงหาคมของปี 1945 มีการปฏิวัติซึ่งภายหลังนำไปสู่การก่อตั้งสาธารณรัฐประชาธิปไตยเวียดนาม และในสภาวะสงครามที่ยืดเยื้อในขณะนั้นทำให้รัฐบาลไม่สามารถปฏิรูปเศรษฐกิจและสังคมในชนบทได้เท่าที่ควร แต่รัฐบาลในขณะนั้นมีการออกนโยบายต่าง ๆ เพื่อช่วยเหลือประชากรในชนบทให้มีชีวิตและความเป็นอยู่ดีขึ้น เช่น นโยบายในการจัดสรรที่ดินสาธารณะและที่ดินที่มีเจ้าของ (เกือบทั้งหมดเป็นที่ดินของชาวฝรั่งเศส) ให้ชาวนาที่ยากจน นโยบายลดค่าเช่าที่ดินและอัตราดอกเบี้ยเงินกู้ยืมให้กับชาวนาที่อาศัยอยู่ในเขตขาดแคลนอาหาร เป็นต้น

ในปี 1954 หลังจากเวียดนามเหนือมีอิสรภาพจากการตกเป็นอาณานิคมของฝรั่งเศส รัฐบาลเวียดนามในขณะนั้นให้ความสำคัญกับการปฏิรูปที่ดินเป็นอย่างมาก ซึ่งในปี 1955 – 1957 รัฐบาลได้จัดสรรที่ดินประมาณ 810,000 เฮกตาร์ ซึ่งเดิมเป็นที่ดินของชาวฝรั่งเศสให้กับชาวนา 2.1 ล้านครัวเรือน เพื่อเพาะปลูก นอกจากนี้รัฐได้กำหนดนโยบายส่งเสริมการเกษตรโดยมีวัตถุประสงค์หลักเพื่อรับประกันความเป็นเจ้าของที่ดินให้ชาวนา ไร่ ชาวนา และพัฒนารูปแบบการช่วยเหลือซึ่งกันและกันในชนบท

จากนโยบายดังกล่าวที่เน้นความเป็นเจ้าของที่ดิน ทำให้ชาวนามีแรงจูงใจในการพยายามปรับปรุงและฟื้นฟูที่ดินที่ถูกทำลายจากการทำสงครามให้มีความอุดมสมบูรณ์อย่างรวดเร็ว ข้อมูลจากสำนักงานสถิติแห่งชาติเวียดนาม (General Statistics Office of Vietnam: GSO) ได้ระบุว่าในปี 1959 ภาคเหนือของเวียดนามสามารถผลิตผลผลิตทางการเกษตรได้ 5.7 ล้านตัน ซึ่งผลิตได้มากกว่าสองเท่าของผลผลิตทางการเกษตรในปี 1939 และจากปี 1955 – 1959 มูลค่ารวมของผลผลิตภาคเกษตรเพิ่มขึ้นโดยเฉลี่ยร้อยละ 11.2 ต่อปี การผลิตอาหารเฉลี่ยต่อหัวเพิ่มขึ้นจาก 278.0 กิโลกรัมในปี 1955 เป็น 367.2 กิโลกรัมในปี 1959

ต่อมาในปี 1986 รัฐบาลเวียดนามมีประกาศใช้นโยบาย โดย เหมย (Doi Moi) หรือนโยบายปรับปรุงใหม่ โดยเปลี่ยนแนวทางการพัฒนาประเทศจากแบบ รัฐนำ มาเป็นแบบ ตลาดนำ โดยตั้งเป้าหมายการปฏิรูปออกเป็น 2 ระยะ ระยะแรกระหว่าง ปี 1986 – 1990 มุ่งให้ประชาชนมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นเพื่อให้ช่วยตัวเองและช่วยรัฐได้ ส่วนระยะที่ 2 ระหว่างปี 1991 – 2000 เวียดนามตั้งเป้าหมายให้ประเทศมีความเจริญทัดเทียมกับประเทศกำลังพัฒนาที่อยู่ในระดับกลาง และในปี 2020 เวียดนามมุ่งมั่นจะพัฒนาประเทศให้เทียบเท่ากับประเทศอุตสาหกรรม

สำหรับนโยบายและกฎหมายการปฏิรูปที่ดินของเวียดนามหลังจากมีประกาศใช้นโยบายโดย เหมย รัฐบาลเวียดนามใช้ระบบการบริหารจัดการที่ดินของประเทศ โดยกำหนดให้ที่ดินทั้งหมดเป็นของประชาชนแต่บริหารจัดการโดยรัฐบาล ซึ่งรัฐบาลเป็นผู้ให้สิทธิในการใช้ที่ดิน (ไม่ใช่ให้สิทธิในการเป็นเจ้าของที่ดิน) หรือให้เช่าที่ดินเพื่อใช้ประโยชน์ในระยะยาวอย่างมั่นคง โดยกฎหมายที่ดินจัดแบ่งประเภทของที่ดินออกเป็น 3 ประเภท คือ

- (1) ที่ดินเพื่อการเกษตร ครอบคลุมทั้งที่ดินเพื่อการเพาะปลูกและป่าไม้
- (2) ที่ดินเพื่อใช้นอกภาคการเกษตร ครอบคลุมทั้งที่ดินเพื่อยู่ออาศัย เพื่อทำธุรกิจของภาคเอกชน และเพื่อดำเนินงานของภาครัฐทั้งหมด รวมถึงด้านประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และศาสนา
- (3) ที่ดินที่ไม่ได้ใช้ประโยชน์

ในปี 2004 รัฐบาลปรับปรุงและแก้ไขกฎหมายที่ดินเพื่อให้การมีสิทธิในการใช้ที่ดินมีความใกล้เคียงกับสิทธิในการเป็นเจ้าของที่ดินมากที่สุด นั่นคือให้สิทธิในการซื้อขายแลกเปลี่ยน การมอบ การให้เช่า การให้เช่าช่วง การยกให้เป็นมรดก และการใช้เป็นหลักทรัพย์ค้ำประกัน นอกจากนี้ในปี 2006 รัฐบาลได้มีกฎหมายใหม่เกี่ยวกับธุรกิจอสังหาริมทรัพย์ และกฎหมายด้านที่อยู่อาศัย ที่มีเป้าหมายเพื่อเปิดโอกาสให้นักลงทุนต่างประเทศในรูปแบบของนิติบุคคลและชาวเวียดนามโพ้นทะเล¹³ เข้าถึงและมีส่วนร่วมในตลาดอสังหาริมทรัพย์ของเวียดนามมากยิ่งขึ้น

4) การผลิตข้าวของเวียดนามในปัจจุบัน

จากรายงานสถิติของกระทรวงเกษตรสหรัฐอเมริกา (United States Department of Agriculture: USDA) ปี 2010 เวียดนามมีพื้นที่ปลูกข้าว 7.4 ล้านเฮกตาร์ หรือประมาณ 46 ล้านไร่ คิดเป็นอันดับ 6 ของโลก และเป็นอันดับ 3 ของอาเซียน โดยประเทศที่มีพื้นที่ปลูกข้าวมากที่สุดในโลก 6 อันดับแรก ได้แก่ อินเดีย 41.0 ล้านเฮกตาร์ รองลงมาเป็นจีน 29.7 ล้านเฮกตาร์ อินโดนีเซีย 12.0 ล้านเฮกตาร์ บังกลาเทศ 11.6 ล้านเฮกตาร์ ไทย 10.8 ล้านเฮกตาร์ และเวียดนาม 7.4 ล้านเฮกตาร์ ตามลำดับ

เวียดนามมีการปลูกข้าวในทุกภาคของประเทศ โดยบริเวณที่มีการปลูกข้าวมากที่สุด คือ บริเวณสามเหลี่ยมปากแม่น้ำโขง (Mekong Delta River)¹⁴ ในภาคใต้ ซึ่งมีพื้นที่ปลูกข้าวประมาณ 4.0 ล้านเฮกตาร์ คิดเป็นร้อยละ 54.0 ของพื้นที่ปลูกข้าวทั้งหมดของประเทศ รองลงมาเป็นบริเวณสามเหลี่ยมปากแม่น้ำแดง (Red River Delta)¹⁵ ในภาคเหนือ มีพื้นที่ปลูกข้าวทั้งหมด 1.3 ล้านเฮกตาร์ คิดเป็นร้อยละ 17.0 ส่วนบริเวณชายฝั่งภาคกลางตอนบน (North Central Coast) มีพื้นที่ปลูกข้าว 0.7

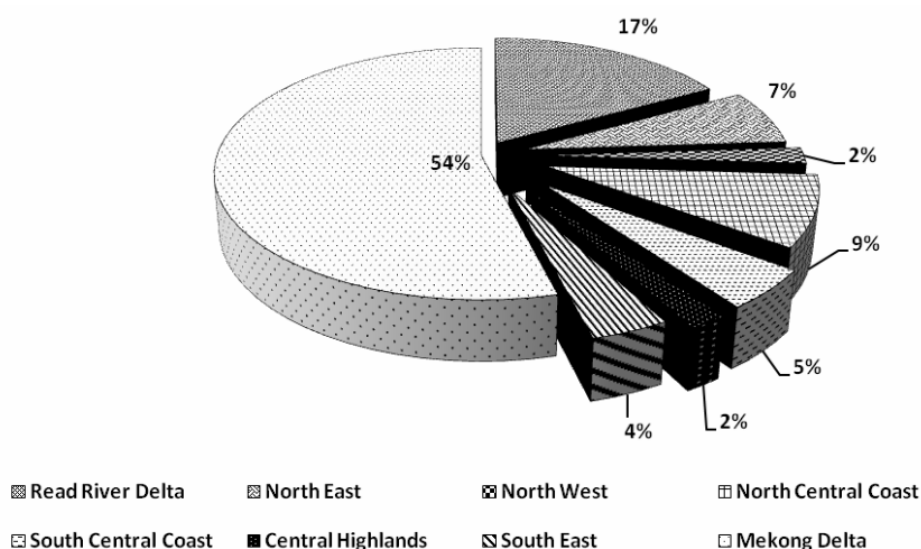
¹³ ชาวเวียดนามที่ลี้ภัยสงครามอพยพไปอยู่ต่างประเทศ มีประมาณ 3 – 4 ล้านคน

¹⁴ สามเหลี่ยมปากแม่น้ำโขง (Mekong River Delta) ในภาคใต้ มีพื้นที่ครอบคลุม 11 จังหวัด 1 นคร ประกอบด้วย จังหวัดเกิ่นเทอ (Can Tho) จังหวัดกำเมา (Ca Mau) จังหวัดเกียนยาง (Kien Giang) จังหวัดซ็อกตรัง (Soc Trang) จังหวัดด่งทัป (Dong Thap) จังหวัดตราเวียน (Tra Vinh) จังหวัดเตียนยาง (Tien Giang) จังหวัดเบ็นแตร์ (Ben Tre) จังหวัดลองอัน (Long An) จังหวัดหวิงลอง (Vinh Long) จังหวัดอันยาง (An Giang) และนครโฮจิมินห์ (Ho Chi Minh)

¹⁵ สามเหลี่ยมปากแม่น้ำแดง (Red River Delta) ในภาคเหนือ มีพื้นที่ครอบคลุม 8 จังหวัด 2 นคร ประกอบด้วย นครฮานอย (Ha Noi) นครไฮฟอง (Hai Phong) จังหวัดหวิงฟุก (Vinh Phuc) จังหวัดบั๊กหนิง (Bac Ninh) จังหวัดห่านาม (Ha Nam) จังหวัดฮึงเยียน (Hung Yen) จังหวัดไห่เซื่อง (Hai Duong) จังหวัดไถบิ่ง (Thai Binh) จังหวัดนามดิ่ง (Nam Dinh) และจังหวัดนิงบิ่ง (Ninh Binh)

ล้านเฮกตาร์ คิดเป็นร้อยละ 9.0 ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (North East) มีพื้นที่ปลูกข้าว 0.5 ล้านเฮกตาร์ คิดเป็นร้อยละ 7.0 บริเวณชายฝั่งภาคกลางตอนล่าง (South Central Coast) มีพื้นที่ปลูกข้าว 0.4 ล้านเฮกตาร์ คิดเป็นร้อยละ 5.0 ภาคตะวันออกเฉียงใต้ (South East) มีพื้นที่ปลูกข้าว 0.3 ล้านเฮกตาร์ คิดเป็นร้อยละ 4.0 บริเวณที่ราบสูงภาคกลาง (Central Highlands) มีพื้นที่ปลูกข้าว 0.1 ล้านเฮกตาร์ คิดเป็นร้อยละ 2.0 และ ภาคตะวันตกเฉียงเหนือ (North West) มีพื้นที่ปลูกข้าว 0.1 ล้านเฮกตาร์ คิดเป็นร้อยละ 2.0

สำหรับพื้นที่ปลูกข้าวของเวียดนามในระหว่างปี 2000 – 2009¹⁶ เวียดนามมีพื้นที่ปลูกข้าวรวมทั้งประเทศอยู่ระหว่าง 7.2 – 7.7 ล้านเฮกตาร์ โดยในปี 2000 เวียดนามมีพื้นที่ปลูกข้าวรวม 7.7 ล้านเฮกตาร์ และเริ่มมีอัตราการขยายตัวลดลงอย่างต่อเนื่องตั้งแต่ ปี 2001 – 2007 จาก 7.5 ล้านเฮกตาร์ ในปี 2001 เหลือ 7.2 ล้านเฮกตาร์ ในปี 2007 ซึ่งต่อมาในปี 2008 พื้นที่ปลูกข้าวขยายตัวเพิ่มขึ้นเป็น 7.4 ล้านเฮกตาร์ จนถึงปี 2009 และ 2010 (ตารางที่ 3.15)

ที่มา: USDA, Gain Report, Vietnam Grain and Feed Annual, June (2010)

ภาพที่ 3.8 พื้นที่ปลูกข้าวในแต่ละภูมิภาคของเวียดนาม

¹⁶ ข้อมูลจากสำนักงานสถิติแห่งชาติเวียดนาม (General Statistics Office of Vietnam: GSO)

ตารางที่ 3.15 พื้นที่ปลูกข้าวของเวียดนาม ระหว่างปี 2000 – 2009

หน่วย: ล้านเฮกตาร์

ปี	ฤดูหนาว – ใบไม้ผลิ ¹	ฤดูร้อน – ใบไม้ร่วง ²	ฤดูหนาว ³	รวม	อัตราการขยายตัว (ร้อยละ)
2000	3.0	2.3	2.4	7.7	-
2001	3.1	2.2	2.2	7.5	-2.3
2002	3.0	2.3	2.2	7.5	0.2
2003	3.0	2.3	2.1	7.5	-0.7
2004	3.0	2.4	2.1	7.4	-0.1
2005	2.9	2.3	2.0	7.3	-1.6
2006	3.0	2.3	2.0	7.3	-0.1
2007	3.0	2.2	2.0	7.2	-1.6
2008	3.0	2.4	2.0	7.4	2.9
2009	3.1	2.4	2.0	7.4	0.3

หมายเหตุ: ¹ภาคใต้เริ่มหว่านข้าวและดำนาตั้งแต่เดือนพฤศจิกายน และสิ้นสุดการเก็บเกี่ยวกลางเดือนมีนาคมปีถัดไป ส่วนภาคเหนือเริ่มกลางเดือนกุมภาพันธ์ และเก็บเกี่ยวเสร็จสิ้นกลางเดือนมิถุนายน

²เริ่มหว่านข้าวและดำนากลางเดือนเมษายนและเก็บเกี่ยวเสร็จสิ้นเดือนกันยายน

³เริ่มหว่านข้าวและดำนากลางเดือนกรกฎาคมและเก็บเกี่ยวเสร็จสิ้นเดือนพฤศจิกายน

ที่มา: General Statistics Office of Vietnam (2010)

การปลูกข้าวในเวียดนามแต่ละปีสามารถปลูกข้าวได้ 3 ช่วงฤดู คือ ฤดูหนาว – ใบไม้ผลิ ฤดูร้อน – ใบไม้ร่วง และฤดูหนาว โดยช่วงที่ปลูกข้าวมากที่สุด คือ ฤดูหนาว – ใบไม้ผลิ มีพื้นที่ปลูกข้าวเฉลี่ย 3.0 ล้านเฮกตาร์ต่อปี สำหรับพันธุ์ข้าวที่นิยมนำมาปลูกในช่วงนี้เป็นพันธุ์ jasmine พันธุ์ OM 2517 พันธุ์ OM 1490 พันธุ์ OM 5930 พันธุ์ OMCS 2000 พันธุ์ OM 2717 และพันธุ์ VND 95 – 20 สำหรับฤดูร้อน – ใบไม้ร่วง โดยเฉลี่ยมีพื้นที่ปลูกข้าว 2.3 ล้านเฮกตาร์ต่อปี พันธุ์ข้าวที่นำมาปลูกเป็นพันธุ์ VND 95 – 20 พันธุ์ OM 3536 และพันธุ์ IR 64 สำหรับฤดูหนาวมีพื้นที่ปลูกข้าวเฉลี่ยแต่ละปีประมาณ 2.1 ล้านเฮกตาร์ พันธุ์ข้าวที่ได้รับความนิยมปลูกมากที่สุดในเวียดนาม คือ พันธุ์ IR 50404 และพันธุ์ OM 3217 ข้อดีของพันธุ์นี้ คือ ให้ผลผลิตสูงและทนต่อโรค ส่วนข้อเสีย คือ มีเมล็ดสั้นและคุณภาพต่ำ เมื่อสีข้าวออกมาแล้วจะได้ข้าวสารในการส่งออกชนิด 25% ซึ่งในปัจจุบันกระทรวงเกษตรและพัฒนาชนบทของเวียดนามพยายามลดพื้นที่ปลูกข้าวทั้ง 2 ชนิดเหลือร้อยละ 15.0 ของพื้นที่ปลูกข้าวทั้งหมด (ในปัจจุบันเวียดนามมีพื้นที่ในการปลูกข้าวทั้ง 2 ชนิดร้อยละ 18.2 ของการปลูกข้าวทั่วประเทศ) และพยายามสนับสนุนการปลูกข้าวชนิดที่มีคุณภาพดี มีผลผลิตเฉลี่ยต่อเฮกตาร์สูง เพิ่มมากขึ้น โดยมีเป้าหมายให้มีพื้นที่ปลูกข้าวดังกล่าวทั่วประเทศประมาณร้อยละ 60.0 – 70.0 อีกทั้งส่งเสริมการปลูกข้าวคุณภาพดีประเภท 5% และข้าวหอม ให้เพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 15.0 – 20.0 เพื่อเพิ่มคุณภาพและมูลค่าข้าวในการบริโภคในประเทศและเพื่อการส่งออก

สำหรับผลผลิตรวมทั้งประเทศและผลผลิตต่อเฮกตาร์ของเวียดนามในช่วง 10 ปีที่ผ่านมา (ปี 2000 – 2009) แต่ละปีเวียดนามสามารถผลิตข้าวเปลือกได้เฉลี่ยประมาณ 35.5 ล้านตันต่อปี มีอัตราการขยายตัวเพิ่มขึ้นเกือบทุกปี ยกเว้นในปี 2001 และ 2005 ที่ผลผลิตมีอัตราการขยายตัวลดลงร้อยละ 1.3 และ 0.9 และในปี 2009 เวียดนามสามารถผลิตข้าวเปลือกมากถึง 38.9 ล้านตัน นับว่าเป็นปีที่เวียดนามสามารถผลิตข้าวมากที่สุดในประวัติศาสตร์ สำหรับฤดูที่สามารถผลิตข้าวได้มากที่สุด คือ ช่วงฤดูหนาว – ใบไม้ผลิ มีปริมาณผลผลิตข้าวเปลือกเฉลี่ยประมาณ 17.1 ล้านตันต่อปี รองลงมาเป็นฤดูร้อน – ใบไม้ร่วง ผลิตได้เฉลี่ยประมาณ 9.9 ล้านตันต่อปี และฤดูหนาว ผลิตได้เฉลี่ยประมาณ 8.6 ล้านตันต่อปี ส่วนผลผลิตต่อเฮกตาร์ของเวียดนามตั้งแต่ปี 2000 จนถึง 2009 พบว่ามีอัตราการขยายตัวเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องจาก 4,240 กิโลกรัมต่อเฮกตาร์ในปี 2000 เป็น 5,230 กิโลกรัมต่อเฮกตาร์ในปี 2009 จะเห็นว่าในช่วง 10 ปี เวียดนามมีผลผลิตต่อเฮกตาร์เพิ่มขึ้นประมาณ 990 กิโลกรัมต่อเฮกตาร์ (ตารางที่ 3.16 และตารางที่ 3.17))

ตารางที่ 3.16 ปริมาณผลผลิตในแต่ละฤดู และปริมาณผลผลิตต่อเฮกตาร์ของข้าวเวียดนาม ระหว่างปี 2000 – 2009 หน่วย: ล้านตันข้าวเปลือก

ปี	ฤดูหนาว – ใบไม้ผลิ	ฤดูร้อน – ใบไม้ร่วง	ฤดูหนาว	รวม	ผลผลิต/เฮกตาร์ (100 กิโลกรัม/เฮกตาร์)
2000	15.6	8.6	8.3	32.5	42.4
2001	15.5	8.3	8.3	32.1	42.9
2002	16.7	9.2	8.5	34.4	45.9
2003	16.8	9.4	8.3	34.6	46.4
2004	17.1	10.4	8.6	36.1	48.6
2005	17.3	10.4	8.1	35.8	48.9
2006	17.6	9.7	8.6	35.8	48.9
2007	17.0	10.1	8.8	35.9	49.9
2008	18.3	11.4	9.0	38.7	52.2
2009	18.7	11.2	9.0	38.9	52.3
เฉลี่ย	17.1	9.9	8.6	35.5	47.8

ที่มา: General Statistics Office of Vietnam (2010)

ตารางที่ 3.17 อัตราขยายตัวของปริมาณผลผลิตในแต่ละฤดู และปริมาณผลผลิตต่อเฮกตาร์ของข้าว
เวียดนาม ระหว่างปี 2000 – 2009 หน่วย: ร้อยละ

ปี	ฤดูหนาว – ใบไม้ผลิ	ฤดูร้อน – ใบไม้ร่วง	ฤดูหนาว	รวม	ผลผลิต/เฮกตาร์ (100 กก./เฮกตาร์)
2001	- 0.6	- 3.4	- 0.3	- 1.3	1.2
2002	8.0	10.3	2.8	7.3	7.0
2003	0.6	2.3	- 2.3	0.4	1.1
2004	1.5	11.0	3.5	4.6	4.7
2005	1.5	0.1	- 6.7	- 0.9	0.6
2006	1.5	- 7.1	6.2	0.0	0.0
2007	- 3.2	4.6	2.5	0.3	2.0
2008	7.6	12.6	2.4	7.7	4.6
2009	2.0	- 2.0	0.3	0.4	0.2
เฉลี่ย	2.1	3.1	0.9	2.1	2.4

ที่มา: General Statistics Office of Vietnam (2010)

5) ต้นทุนในการผลิตข้าวของเวียดนาม

การปลูกข้าวของเวียดนามในแต่ละภาคหรือแต่ละจังหวัดมีต้นทุนผลิตต่อไร่แตกต่างกันออกไป การที่เกษตรกรแต่ละจังหวัดและแต่ละพื้นที่จะปลูกข้าวจำนวนกี่ครั้งในแต่ละปี นอกจากขึ้นอยู่กับความพร้อมของทรัพยากรและความสามารถของชาวนาเองแล้ว ยังขึ้นอยู่กับนโยบายของรัฐบาลที่กำหนดว่า จังหวัดหรือพื้นที่ใดสามารถทำนาได้กี่ครั้งต่อปี

เมื่อพิจารณาจากจังหวัดสำคัญๆ ที่ปลูกข้าวเป็นจำนวนมากในภาคใต้ของประเทศบริเวณสามเหลี่ยมปากแม่น้ำโขง (Mekong River Delta) เช่น จังหวัดเกิ่นเซอ (Can Tho) จังหวัดบักเลียว (Bac Lieu) จังหวัดก่าเมา (Ca Mau) และจังหวัดบาเรีย – วุงเต่า (Ba Ria Vung Tau) ในช่วงปี 2007 – 2008 จะเห็นว่าต้นทุนการผลิตข้าวของแต่ละจังหวัดและแต่ละฤดูกาลแตกต่างกัน ในบางจังหวัด เช่น จังหวัดเกิ่นเซอ (Can Tho) และจังหวัดบาเรีย – วุงเต่า (Ba Ria Vung Tau) เป็นต้น ลักษณะการทำนาของเกษตรกรจะแบ่งเป็น 2 รูปแบบ คือ 1. ทำนาตามรูปแบบของโครงการ ลด 3 เพิ่ม 3¹⁷ ของรัฐบาล 2. ทำนาตามปกติโดยไม่ได้เข้าร่วมโครงการลด 3 เพิ่ม 3 ของรัฐบาล รายละเอียดของต้นทุนการผลิตข้าวในแต่ละจังหวัดและแต่ละฤดูกาลเพาะปลูก สามารถสรุปได้ดังนี้

5.1) จังหวัดเกิ่นเซอ (Can Tho)

จังหวัดเกิ่นเซอเป็นจังหวัดที่ตั้งอยู่บริเวณศูนย์กลางของสามเหลี่ยมปากแม่น้ำโขง (Mekong River Delta) จึงเป็นจังหวัดที่มีความอุดมสมบูรณ์ของดินและน้ำ ซึ่งเป็นปัจจัยหลักสำคัญในการปลูกข้าว ต้นทุนการผลิตข้าวต่อไร่ของจังหวัดเกิ่นเซอ ในช่วงฤดูหนาว – ใบไม้ผลิ ในปี 2007 – 2008 แบ่งออกเป็น นาข้าวที่ปลูกตามโครงการลด 3 เพิ่ม 3 ของรัฐบาล มีต้นทุนรวมในการผลิตข้าว 4,424.2 บาทต่อไร่ ส่วนนาข้าวของเกษตรกรที่ไม่ได้ปลูกตามโครงการลด 3 เพิ่ม 3 ของรัฐบาล จะมีต้นทุนรวม 4,973.8 บาทต่อไร่ และเมื่อคิดเฉลี่ยทั้งจังหวัดมีต้นทุนในการผลิตข้าวต่อไร่รวม 4,699.0 บาทต่อไร่ โดยต้นทุนในการผลิตแบ่งออกเป็น ค่าเมล็ดพันธุ์ร้อยละ 6.2 ค่าปุ๋ยร้อยละ 27.5 ค่ายาฆ่าแมลงร้อยละ 23.1 และค่าใช้จ่ายอื่นๆ ร้อยละ 43.2

สำหรับกำไรต่อไร่ในช่วงฤดูเพาะปลูกนี้โดยเฉลี่ยของทั้งจังหวัดมีกำไร 5,102.0 บาทต่อไร่ แต่หากเปรียบเทียบจากการทำนาทั้ง 2 แบบ จะเห็นว่านาข้าวที่ปลูกตามโครงการลด 3 เพิ่ม 3 มีกำไรสูงกว่านาข้าวของเกษตรกรที่ไม่ได้เข้าร่วมโครงการ โดยนาข้าวที่ปลูกตามโครงการมีกำไร 5,555.0 บาทต่อไร่ ในขณะที่นาข้าวที่ไม่ได้เข้าร่วมโครงการมีกำไร 4,648.9 บาทต่อไร่ ซึ่งมีกำรน้อยกว่านาข้าวที่ปลูกตามโครงการ 906.1 บาทต่อไร่ ส่วนกำไรเฉลี่ยของทั้งจังหวัดอยู่ที่ 5,102.0 บาทต่อไร่ ผลผลิตต่อไร่ของนาข้าว ลด 3 เพิ่ม 3 อยู่ที่ 1,120.0 กิโลกรัมต่อไร่ ในขณะที่นาข้าวที่ไม่ได้ร่วมโครงการมีผลผลิตต่อไร่ 1,080.0 กิโลกรัมต่อไร่ เฉลี่ยผลผลิตข้าวต่อไร่ของทั้งจังหวัด 1,100.0 กิโลกรัมต่อไร่ (ตารางที่ 3.18)

¹⁷โครงการลด 3 เพิ่ม 3 เป็นโครงการของรัฐบาลเวียดนามที่เริ่มมาตั้งแต่ปี 2006 เพื่อลดต้นทุนการผลิตข้าวและให้เกษตรกรทำนาแบบถูกวิธี โดยเป็นโครงการที่แพร่หลายโดยทั่วไปในเวียดนามโดยเฉพาะทางภาคใต้ ลด 3 คือ 1.ลดปริมาณเมล็ดพันธุ์ให้เหมาะสม 2.ลดการใช้ปุ๋ยเคมี 3.ลดการใช้ยาปราบศัตรูพืชและวัชพืช เพิ่ม 3 คือ 1.เพิ่มผลผลิต 2.เพิ่มคุณภาพ 3.เพิ่มผลกำไร แต่เนื่องจากช่วงหลังเกษตรกรมักจะหว่านข้าวหนาแน่นมากทำให้เกิดโรคและแมลงระบาดต้องใช้ปุ๋ยและสารเคมีมาก ทำให้ต้นทุนสูง ในบางครั้งผลผลิตมากก็จริงแต่ต้นทุนสูงทำให้ผลตอบแทนที่ออกมามีอัตราต่ำเมื่อเทียบกับการลงทุน การลดความหนาแน่น ทำให้โรคและแมลงน้อยลง จึงใช้สารเคมีน้อยต้นทุนต่ำผลกำไรสูงขึ้นรวมทั้งใช้ปุ๋ยให้มีประสิทธิภาพและเหมาะสมกับความต้องการของพืชหรือพื้นที่เพาะปลูก

ตารางที่ 3.18 ต้นทุนในการผลิตข้าวต่อไร่ของจังหวัดเกินเรอ ช่วงฤดูหนาว – ไร่ไม่ผลิ ปี 2007 – 2008

หน่วย: บาทต่อไร่

รายละเอียด	นาข้าว ไร่ 3 เพิ่ม 3	นาข้าวของเกษตรกร	เฉลี่ย
1. ค่าเมล็ดพันธุ์	246.0	342.7	291.8
2. ค่าปุ๋ย	1,228.4	1,355.8	1,292.1
3. ค่ายาฆ่าแมลง	987.3	1,184.5	1,085.9
4. ค่าใช้จ่ายอื่นๆ	1,962.5	2,095.9	2,029.2
5. ผลผลิต (กิโลกรัม/ไร่)	1,120.0	1,080.0	1,100.0
6. รายรับ	9,979.1	9,622.7	9,800.9
7. รายจ่าย	4,424.2	4,973.8	4,699.0
8. กำไร	5,555.0	4,648.9	5,102.0
9. ต้นทุนต่อ 1 กิโลกรัม	4.0	4.6	4.3

หมายเหตุ: อัตราแลกเปลี่ยน ปี 2007 คือ 500 ดอลลาร์ = 1 บาท อัตราแลกเปลี่ยน ปี 2008 คือ 555 ดอลลาร์ = 1 บาท

ที่มา: จากการประมวลผลข้อมูลการสำรวจภาคสนาม ณ ประเทศเวียดนาม (2553)

ต้นทุนในการผลิตข้าวต่อไร่ของจังหวัดเกินเรอ ช่วงฤดูร้อน ปี 2008 มีต้นทุนรวมในการผลิตข้าวต่อไร่เฉลี่ยทั้งจังหวัด 4,502.7 บาทต่อไร่ และเมื่อเปรียบเทียบระหว่างการทำนาทั้งสองรูปแบบ จะเห็นว่านาข้าวที่ปลูกตามโครงการไร่ 3 เพิ่ม 3 มีต้นทุนต่ำกว่านาข้าวที่ไม่ได้เข้าร่วมโครงการ โดยนาข้าวที่ปลูกตามโครงการมีต้นทุนผลิตข้าวต่อไร่ 4,195.2 บาทต่อไร่ ส่วนนาข้าวที่ไม่ได้เข้าร่วมโครงการมีต้นทุนผลิตข้าว 4,810.3 บาทต่อไร่ ส่วนรายละเอียดของต้นทุนเฉลี่ยในการผลิตข้าวต่อไร่ในฤดูร้อนแบ่งออกเป็น ค่าเมล็ดพันธุ์ร้อยละ 6.3 ค่าปุ๋ยร้อยละ 33.2 ค่ายาฆ่าแมลงร้อยละ 18.4 และค่าใช้จ่ายอื่นๆ ร้อยละ 42.2 (ตารางที่ 3.19)

เมื่อเปรียบเทียบต้นทุนผลิตข้าวต่อไร่ในช่วงฤดูหนาว – ไร่ไม่ผลิ ปี 2007 – 2008 กับฤดูร้อน ปี 2008 จะเห็นว่าต้นทุนรวมในการผลิตข้าวต่อไร่ในช่วงฤดูร้อนต่ำกว่าฤดูหนาว – ไร่ไม่ผลิ แต่หากพิจารณาในรายละเอียดของค่าใช้จ่ายในแต่ละรายการ จะพบว่าสัดส่วนของค่าใช้จ่ายค่าปุ๋ยและยาฆ่าแมลงของการปลูกข้าวในฤดูร้อน จะมีสัดส่วนสูงกว่าการปลูกข้าวในช่วงฤดูหนาว – ไร่ไม่ผลิ ในช่วงฤดูร้อน ต้นทุนค่าปุ๋ยมีสัดส่วนร้อยละ 33.2 ค่ายาฆ่าแมลงร้อยละ 18.4 แต่การปลูกข้าวในช่วงฤดูหนาว – ไร่ไม่ผลิ มีต้นทุนค่าปุ๋ยร้อยละ 27.5 ค่ายาฆ่าแมลงร้อยละ 23.1 แต่ผลผลิตต่อไร่ของฤดูร้อนมีผลผลิตต่อไร่เฉลี่ย 829.3 กิโลกรัมต่อไร่ ส่วนฤดูหนาว – ไร่ไม่ผลิ มีผลผลิตต่อไร่เฉลี่ย 1,100 กิโลกรัมต่อไร่ (ตารางที่ 3.18 และตารางที่ 3.19)

ตารางที่ 3.19 ต้นทุนในการผลิตข้าวของจังหวัดเกินเรือ ช่วงฤดูร้อน ปี 2008

หน่วย: บาทต่อไร่

รายละเอียด	นาข้าว ลด 3 เพิ่ม 3	นาข้าวของเกษตรกร	เฉลี่ย
1. ค่าเมล็ดพันธุ์	248.9	315.2	282.0
2. ค่าปุ๋ย	1,348.2	1,638.4	1,493.3
3. ค่ายาฆ่าแมลง	730.9	922.0	826.5
4. ค่าใช้จ่ายอื่นๆ	1,867.1	1,934.6	1,900.9
5. ผลผลิต (กิโลกรัม/ไร่)	826.7	832.0	829.3
6. รายรับ	8,001.0	8,057.7	8,029.3
7. รายจ่าย	4,195.2	4,810.3	4,502.7
8. กำไร	3,805.8	3,247.4	3,526.6
9. ต้นทุนต่อ 1 กิโลกรัม	5.1	5.8	5.4

หมายเหตุ: อัตราแลกเปลี่ยน ปี 2008 คือ 555 ดอลลาร์ = 1 บาท

ที่มา: จากการประมวลผลข้อมูลการสำรวจภาคสนาม ณ ประเทศเวียดนาม (2553)

5.2) จังหวัดบักเลียว (Bac Lieu)

จังหวัดบักเลียวตั้งอยู่ทางตะวันออกเฉียงใต้ของสามเหลี่ยมปากแม่น้ำโขง (Mekong River Delta) สภาพพื้นที่ที่มีความอุดมสมบูรณ์เหมาะกับการเพาะปลูกข้าวและพืชเกษตรอื่นๆ สำหรับต้นทุนการผลิตข้าวต่อไร่ ในช่วงฤดูฤดูหนาว – ไร่ไม่ผลิ และฤดูร้อน – ฤดูหนาว ปี 2007 – 2008 ต้นทุนในการผลิตแบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ ค่าใช้จ่ายวัตถุดิบในการผลิต และค่าจ้างแรงงาน โดยต้นทุนการผลิตข้าวต่อไร่ในฤดูหนาว – ไร่ไม่ผลิ มีต้นทุนรวมเท่ากับ 4,482.5 บาทต่อไร่ แบ่งเป็นค่าใช้จ่ายวัตถุดิบในการผลิต 3,496.7 บาท หรือร้อยละ 78.0 ค่าจ้างแรงงาน 985.8 บาท หรือร้อยละ 22.0 ของต้นทุนรวมทั้งหมด และหากพิจารณาในรายละเอียดของค่าใช้จ่ายทั้งหมดจะเห็นว่า ค่าใช้จ่าย 3 อันดับแรก คือ ค่าปุ๋ย ค่ายาฆ่าแมลง ยาฆ่าหญ้า และยากระตุ้นผลผลิต ค่าเมล็ดพันธุ์ โดยมีสัดส่วนร้อยละ 36.5 ร้อยละ 16.2 และร้อยละ 6.2 ตามลำดับ

สำหรับค่าจ้างแรงงานมีต้นทุนสูงในส่วนของค่ารถข้าว ค่าเกี่ยวข้าว และค่าขนส่ง ส่วนผลผลิตต่อไร่ของจังหวัดบักเลียวในช่วงฤดูฤดูหนาว – ไร่ไม่ผลิ สามารถผลิตได้ 931.2 กิโลกรัมต่อไร่ (ตารางที่ 3.20)

ตารางที่ 3.20 ต้นทุนในการผลิตข้าวต่อไร่ของจังหวัดบักเลียวในฤดูหนาว – ใบไม้ผลิ ปี 2007 – 2008

หน่วย: บาทต่อไร่

ลำดับ	รายละเอียด	จำนวน	ราคา/หน่วย	รวมเป็นเงิน
1	ค่าใช้จ่ายวัตถุดิบในการผลิตต่อ 1 ไร่			3,496.7
1.1	ค่าใช้จ่ายในการปรับปรุงพื้นที่			228.3
1.2	ค่าเมล็ดพันธุ์ (กิโลกรัม)	26.6	10.4	276.9
1.3	ค่าปุ๋ย	92.6		1,637.8
	Urê (กิโลกรัม)	29.1	14.1	410.3
	DAP (กิโลกรัม)	16.3	30.5	497.1
	Lân (กิโลกรัม)	12.8	3.8	48.5
	Kali (กิโลกรัม)	16.2	12.5	202.2
	Phân khác (NPK) (กิโลกรัม)	18.1	26.5	479.8
1.4	ค่ายาฆ่าแมลง ยาฆ่าหญ้า และยากำจัดศัตรูพืช			727.1
1.5	ค่าใช้จ่ายในการปั้มน้ำ			228.0
	ค่าน้ำมัน			228.0
	ค่าเช่าเครื่องปั้มน้ำ			-
1.6	ค่าอุปกรณ์อื่นๆ			217.5
1.7	ดอกเบี้ยเงินกู้			158.1
1.8	ค่าใช้จ่ายอื่นๆ			22.9
2	ค่าจ้างแรงงานต่อ 1 ไร่			985.8
2.1	เตรียมดิน (วัน)	0.5	123.2	59.1
2.2	ค่าดำนา (วัน)	0.3	123.2	39.4
2.3	ค่าใส่ปุ๋ย (วัน)	0.5	123.2	59.1
2.4	ค่าถอนหญ้า (วัน)	0.3	123.2	39.4
2.5	ค่าระบายน้ำ			-
2.6	ค่าพ่นยา (วัน)	1.0	123.2	118.3
2.7	ค่าเกี่ยวข้าว+ค่าขนส่ง (วัน)	2.9	123.2	354.9
2.8	ค่ามัดข้าว (วัน)	1.8	123.2	216.9
2.9	ค่าตากข้าว (วัน)	0.5	123.2	59.1
2.10	ค่าใช้จ่ายอื่นๆ (วัน)	0.3	123.2	39.4
3	รายจ่ายทั้งหมดต่อ 1 ไร่			4,482.5
3.1	ผลผลิตต่อ 1 ไร่ (กิโลกรัม)	931.2		-
3.2	ต้นทุนต่อ 1 กิโลกรัม (บาท)		4.6	-

หมายเหตุ: อัตราแลกเปลี่ยน ปี 2007 คือ 500 ต่อ = 1 บาท อัตราแลกเปลี่ยน ปี 2008 คือ 555 ต่อ = 1 บาท

ที่มา: จากการประมวลผลข้อมูลการสำรวจภาคสนาม ณ ประเทศเวียดนาม (2553)

ส่วนในฤดูร้อน – ฤดูหนาว ปี 2007 – 2008 ต้นทุนการผลิตข้าวต่อไร่รวมเฉลี่ยทั้งจังหวัด ประมาณ 5,208.7 บาทต่อไร่ แบ่งเป็นค่าใช้จ่ายวัตถุดิบการผลิต 3,631.4 บาทต่อไร่ คิดเป็นร้อยละ 69.7 และค่าจ้างแรงงาน 1,577.3 บาทต่อไร่ หรือร้อยละ 30.3 ของต้นทุนรวมทั้งหมด และหากเปรียบเทียบ ต้นทุนการผลิตข้าวของจังหวัดบักเลี้ยว ระหว่างฤดูหนาว – ไร่ไม่ผลิ และฤดูร้อน – ฤดูหนาว ในปี เดียวกันจะเห็นว่าต้นทุนในการผลิตต่อไร่รวมของฤดูหนาว – ไร่ไม่ผลิ ต่ำกว่าฤดูร้อน – ฤดูหนาว แต่ เมื่อเปรียบเทียบสัดส่วนของค่าใช้จ่ายวัตถุดิบการผลิตและค่าจ้างแรงงาน การปลูกข้าวในฤดูร้อน – ฤดูหนาว ต้นทุนค่าปุ๋ยและยาฆ่าแมลงมีสัดส่วนน้อยกว่าฤดูหนาว – ไร่ไม่ผลิ แต่ค่าใช้จ่ายค่าจ้างแรงงานสูง กว่าฤดูหนาว – ไร่ไม่ผลิ ในเกือบทุกรายการ ส่วนผลผลิตต่อไร่การปลูกข้าวของจังหวัดบักเลี้ยวในฤดู ร้อน – ฤดูหนาว สามารถผลิตได้ 715.2 กิโลกรัมต่อไร่ (ตาราง 3.21)

ตารางที่ 3.21 ต้นทุนในการผลิตข้าวต่อไร่ของจังหวัดบักเลี้ยวในฤดูร้อน – ฤดูหนาว ปี 2007 – 2008

หน่วย: บาทต่อไร่

ลำดับ	รายละเอียด	จำนวน	ราคา/หน่วย	รวมเป็นเงิน
1	ค่าใช้จ่ายวัตถุดิบในการผลิตต่อ 1 ไร่			3,631.4
1.1	ค่าใช้จ่ายในการปรับพื้นที่			455.0
1.2	ค่าเมล็ดพันธุ์ (กิโลกรัม)	28.8	10.4	300.3
1.3	ค่าปุ๋ย	61.3		1,717.1
	Urê (กิโลกรัม)	18.4	19.0	348.8
	DAP (กิโลกรัม)	12.0	51.2	614.2
	Lân (กิโลกรัม)	6.4	4.5	29.1
	Kali (กิโลกรัม)	6.1	14.4	87.6
	Phân khác (NPK) (กิโลกรัม)	18.4	29.6	544.2
1.4	ค่ายาฆ่าแมลง ยาฆ่าหญ้า และยากระตุ้นผลผลิต			885.7
1.5	ค่าใช้จ่ายในการปั้มน้ำ			36.4
	ค่าน้ำมัน			36.4
	ค่าเช่าเครื่องปั้มน้ำ			-
1.6	ค่าอุปกรณ์อื่นๆ			54.6
1.7	ดอกเบี้ยเงินกู้			158.1
1.8	ค่าใช้จ่ายอื่นๆ			24.3
2	ค่าจ้างแรงงานต่อ 1 ไร่			1,577.3
2.1	เตรียมดิน (วัน)	1.0	123.2	118.3
2.2	ค่าดำนา (วัน)	0.6	123.2	78.9
2.3	ค่าใส่ปุ๋ย (วัน)	0.6	123.2	78.9
2.4	ค่าถอนหญ้า (วัน)	1.0	123.2	118.3

ตารางที่ 3.21 (ต่อ)

ลำดับ	รายละเอียด	จำนวน	ราคา/หน่วย	รวมเป็นเงิน
2.5	ค่าระบายนํ้า (วัน)	0.3	123.2	39.4
2.6	ค่าพ่นยา (วัน)	1.0	123.2	118.3
2.7	ค่าเกี่ยวข้าว+ค่าขนส่ง (วัน)	3.2	123.2	394.3
2.8	ค่ารถข้าว (วัน)	3.2	123.2	394.3
2.9	ค่าตากข้าว (วัน)	1.6	123.2	197.2
2.10	ค่าใช้จ่ายอื่นๆ (วัน)	0.3	123.2	39.4
3	รายจ่ายทั้งหมดต่อ 1 ไร่			5,208.7
3.1	ผลผลิตต่อ 1 ไร่ (กิโลกรัม)	715.2		
3.2	ต้นทุนต่อ 1 กิโลกรัม (บาท)		7.3	

หมายเหตุ: อัตราแลกเปลี่ยน ปี 2007 คือ 500 ต่อ = 1 บาท อัตราแลกเปลี่ยน ปี 2008 คือ 555 ต่อ = 1 บาท

ที่มา: จากการประมวลผลข้อมูลการสำรวจภาคสนาม ณ ประเทศเวียดนาม (2553)

5.3) จังหวัดกำเมา (Ca Mau)

การผลิตข้าวของจังหวัดกำเมาช่วงฤดูร้อน – ใบไม้ร่วง ปี 2007 – 2008 มีต้นทุนต่อไร่อยู่ที่ 3,097.8 บาทต่อไร่ และเมื่อพิจารณาในรายละเอียดของค่าใช้จ่ายแต่ละรายการ จะเห็นว่าค่าใช้จ่ายที่มากที่สุดคือค่าปุ๋ย มีค่าใช้จ่ายเท่ากับ 701.6 – 755.6 บาทต่อไร่ คิดเป็นร้อยละ 23.5 ของค่าใช้จ่ายทั้งหมด รองลงมาจะเป็นค่าเก็บเกี่ยวร้อยละ 17.6 ค่าน้ำมันร้อยละ 16.6 ค่ายาฆ่าแมลงร้อยละ 14.7 และค่าปรับพื้นที่ ปรับสภาพดิน ร้อยละ 12.7 ตามลำดับ ซึ่งสามารถผลิตได้ 800.0 กิโลกรัมต่อไร่ มีรายได้ประมาณ 7,582.9 บาทต่อไร่ กำไรต่อไร่เท่ากับ 6,001.7 บาท (ตารางที่ 3.22)

ตารางที่ 3.22 ต้นทุนในการผลิตข้าวต่อไร่ของจังหวัดกำแพงเพชร ช่วงฤดูร้อน – ไร่ไม่ร้างปี 2007 – 2008

หน่วย: บาทต่อไร่

ลำดับ	รายละเอียด	จำนวน	ราคาต่อหน่วย	รวมเป็นเงิน
1	ปรับพื้นที่ ปรับสภาพดิน		-	394.3
2	เมล็ดพันธุ์ (กิโลกรัม)	19.2	17.1	327.6
3	กำจัดหญ้า (thuốc cỏ Facer 25EC) (ลิตร)	0.2	985.8	197.2
4	ปุ๋ย		-	701.6 - 755.6
	Urea (กิโลกรัม)	2.1	19.0	394.3
	Lân (กิโลกรัม)	28.3	7.6	214.7
	Kali (30%) (กิโลกรัม)	4.8 - 7.4	19.9	92.0 - 146.5
5	ยาฆ่าแมลง		-	455.0
6	เครื่องปั้มน้ำ (น้ำมัน) (ลิตร)	16.0	32.2	515.6
7	เก็บเกี่ยว (เกี่ยวข้าว รูดข้าว ขนส่ง ตากข้าว)		-	546.0
8	ผลผลิตเฉลี่ย		-	-
9	จำนวนผลผลิตต่อไร่ (กิโลกรัม)	800.0	9.5	7,582.9
10	ค่าใช้จ่าย			3,097.8
11	กำไร			6,001.7
12	ต้นทุนต่อ 1 กิโลกรัม			3.9

หมายเหตุ: อัตราแลกเปลี่ยน ปี 2007 คือ 500 ต่อ = 1 บาท อัตราแลกเปลี่ยน ปี 2008 คือ 555 ต่อ = 1 บาท

ที่มา: จากการประมวลผลข้อมูลการสำรวจภาคสนาม ณ ประเทศเวียดนาม (2553)

5.4) จังหวัดบาเรีย – วุงเต่า (Ba Ria Vung Tau)

การปลูกข้าวในจังหวัดบาเรีย – วุงเต่า ปี 2008 สามารถปลูกข้าวได้ถึง 3 ครั้ง ทั้งในฤดูหนาว – ไร่ไม่ผลิ ฤดูร้อน – ไร่ไม่ร้าง และฤดูหนาว ลักษณะการทำนาของจังหวัดนี้มี 2 รูปแบบเหมือนจังหวัดเกิ่นเซอ คือ ทำนาตามโครงการ ลด 3 เพิ่ม 3 และทำนาในรูปแบบปกติไม่ได้เข้าร่วมโครงการ ซึ่งการผลิตข้าวแต่ละฤดูของจังหวัดบาเรีย – วุงเต่า จะให้ผลผลิตและใช้ต้นทุนแตกต่างกัน ตามรายละเอียดต่อไปนี้

การปลูกข้าวฤดูหนาว – ไร่ไม่ผลิ ปี 2008 ในนาข้าว ลด 3 เพิ่ม 3 มีผลผลิตต่อไร่ 792.0 กิโลกรัมต่อไร่ ส่วนนาข้าวที่ไม่ได้อยู่ในโครงการมีผลผลิตต่อไร่ 742.4 กิโลกรัมต่อไร่ ซึ่งผลผลิตต่อไร่ต่ำกว่านาข้าว ลด 3 เพิ่ม 3 ส่วนต้นทุนการผลิตข้าวต่อไร่เฉลี่ยทั้งจังหวัดคือ 2,747.5 บาทต่อไร่ นาข้าว ลด 3 เพิ่ม 3 มีต้นทุนการผลิตต่อไร่ประมาณ 2,516.5 บาทต่อไร่ ส่วนนาข้าวของเกษตรกรมีต้นทุนการผลิตต่อไร่ 2,978.5 บาทต่อไร่ ซึ่งเมื่อเปรียบเทียบรายละเอียดของค่าใช้จ่ายทั้งหมดในทุกขั้นตอนการผลิตพบว่านาข้าวทั้ง 2 แบบมีค่าใช้จ่ายหลัก 2 ส่วน คือ ค่าปุ๋ย และค่าเช่าเครื่องจักรคิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 41.6 และร้อยละ 30.6 ตามลำดับ ส่วนนาข้าวที่ไม่ได้ร่วมโครงการ มีสัดส่วนค่าใช้จ่ายเป็นค่าปุ๋ยร้อยละ

37.0 ค่าเช่าเครื่องจักร ร้อยละ 36.2 ซึ่งเมื่อคิดเฉลี่ยทั้งจังหวัดแล้วการปลูกข้าวในฤดูหนาว – ไร่ไม่ผลิ มีกำไรเฉลี่ยต่อไร่ 3,942.8 บาทต่อไร่ (ตารางที่ 3.23)

ตารางที่ 3.23 ต้นทุนในการผลิตข้าวต่อไร่ของจังหวัดบาเรีย – วุงเต่า ในฤดูหนาว – ไร่ไม่ผลิ ปี 2008

หน่วย: บาทต่อไร่

ลำดับ	รายละเอียด	ราคาต่อหน่วย	นาข้าวลด 3 เพิ่ม 3		นาข้าวของเกษตรกร	
			จำนวน	เป็นเงิน	จำนวน	เป็นเงิน
1	ค่าใช้จ่ายทั้งหมด			2,516.5		2,978.5
1.1	เมล็ดพันธุ์ (กิโลกรัม)	12.3	19.2	236.6	27.8	343.1
1.2	ปุ๋ย			931.2	-	1,239.0
	Urea (กิโลกรัม)	14.0	32.0	448.9	6.7	94.3
	Supper lân (กิโลกรัม)	4.7	48.0	227.5		-
	Kali Clorua (กิโลกรัม)	15.9	16.0	254.8		-
	NPK 997 (กิโลกรัม)	14.0			27.2	381.6
	NPK 998 (กิโลกรัม)	14.0			27.2	381.6
	NPK 999 (กิโลกรัม)	14.0			27.2	381.6
1.3	ยาฆ่าแมลง			1,348.7	-	1,396.5
	ยาฆ่าหญ้า (ลิตร)	386.7	0.2	61.9	0.2	61.9
	ยาฆ่าแมลง (ลิตร)	663.5	0.1	79.6	0.2	106.2
	ยารักษาโรคข้าว (กิโลกรัม)	530.8	0.1	63.7	0.2	84.9
	ค่าแรงงาน วัน	132.7	1.8	233.6	1.8	233.6
	ค่าเช่าเครื่องจักร (ไร่)	2,843.6	0.3	910.0	0.3	910.0
2	รายรับ			6,906.5		6,474.0
	จำนวนผลผลิต (กิโลกรัม)	8.7	792.0	6,906.5	742.4	6,474.0
3	กำไร (บาท)			4,390.1		3,495.5
4	ต้นทุน ต่อ 1 กิโลกรัม (บาท)			3.2		4.0
5	กำไรต่อ 1 กิโลกรัม (บาท)			5.5		4.7

หมายเหตุ: อัตราแลกเปลี่ยน ปี 2007 คือ 500 ดอลลาร์ = 1 บาท อัตราแลกเปลี่ยน ปี 2008 คือ 555 ดอลลาร์ = 1 บาท

ที่มา: จากการประมวลผลข้อมูลการสำรวจภาคสนาม ณ ประเทศเวียดนาม (2553)

การปลูกข้าวในช่วงฤดูหนาว – ไร่ไม่ร้าง ของจังหวัดบาเรีย – วุงเต่า ในปี 2008 นาข้าวแบบลด 3 เพิ่ม 3 มีต้นทุนผลิตข้าวต่อไร่ 3,012.6 บาทต่อไร่ ส่วนนาข้าวของเกษตรกรที่ไม่ได้เข้าร่วมโครงการมีต้นทุนผลิตข้าวต่อไร่ 3,640.0 บาทต่อไร่ ค่าใช้จ่ายหลักๆ ของการปลูกข้าวทั้ง 2 แบบยังคงเป็นค่าปุ๋ย และค่าเช่าเครื่องจักร สำหรับนาข้าวลด 3 เพิ่ม 3 มีต้นทุนค่าปุ๋ยร้อยละ 43.4 ต้นทุนค่าเช่าเครื่องจักรร้อยละ 33.3 ส่วนนาข้าวเกษตรกรที่ไม่ได้ปลูกตามโครงการมีต้นทุนค่าปุ๋ยร้อยละ 39.7 และค่าเช่าเครื่องจักรร้อยละ 40.2 ด้านผลผลิตต่อไร่ที่ผลิตได้ นาข้าวลด 3 เพิ่ม 3 มีผลผลิตต่อไร่ 608.0

กิโลกรัมต่อไร่ ในขณะที่นาข้าวของเกษตรกรมีผลผลิตต่อไร่ 566.4 กิโลกรัมต่อไร่ จะเห็นว่านาข้าวแบบลด 3 เพิ่ม 3 มีผลผลิตต่อไร่สูงแต่ต้นทุนต่อไร่ต่ำกว่านาข้าวเกษตรกร ทำให้ได้รับกำไรสูงกว่า โดยนาข้าวแบบลด 3 เพิ่ม 3 มีกำไรต่อไร่ 2,464.9 บาท ส่วนนาข้าวเกษตรกรมีกำไรต่อไร่ 1,462.7 บาท (ตารางที่ 3.24)

ตารางที่ 3.24 ต้นทุนในการผลิตข้าวต่อไร่ของจังหวัดบาเรีย – วุงเต่า ในฤดูร้อน – ใบไม้ร่วง ปี 2008

หน่วย: บาทต่อไร่

ลำดับ	รายละเอียด	ราคาต่อหน่วย	นาข้าว ลด 3 เพิ่ม 3		นาข้าวของเกษตรกร	
			จำนวน	เป็นเงิน	จำนวน	เป็นเงิน
1	ค่าใช้จ่ายทั้งหมด	-	-	3,012.6	-	3,640.0
1.1	เมล็ดพันธุ์ (กิโลกรัม)	15.9	19.2	304.4	27.8	441.4
1.2	ปุ๋ย	-	-	1,194.4	-	1,580.1
	Urea (กิโลกรัม)	18.9	26.6	502.5	-	-
	Supper lân (กิโลกรัม)	5.4	48.0	259.5	-	-
	Kali Clorua (กิโลกรัม)	27.0	16.0	432.4	-	-
	NPK 997 (กิโลกรัม)	22.3	-	-	23.2	518.3
	NPK 998 (กิโลกรัม)	22.7	-	-	23.2	526.7
	NPK 999 (กิโลกรัม)	23.1	-	-	23.2	535.1
1.3	ยาฆ่าแมลง	-	-	1,513.7	-	1,618.5
	ยาฆ่าหญ้า (ลิตร)	450.5	0.1	37.5	0.2	70.6
	ยาฆ่าแมลง (ลิตร)	468.5	0.1	39.0	0.2	73.5
	ยารักษาโรคข้าว (กิโลกรัม)	504.5	0.1	42.0	0.2	79.1
	ค่าแรงงาน (วัน)	144.1	1.3	184.5	1.3	184.5
	ค่าเช่าเครื่องจักร (ไร่)	3,783.8	0.3	1,210.8	0.3	1,210.8
2	รายรับ	-	-	5,477.5	-	5,102.7
	จำนวนผลผลิต (กิโลกรัม)	9.0	608.0	5,477.5	566.4	5,102.7
3	กำไร	-	-	2,464.9	-	1,462.7
4	ต้นทุนต่อ 1 กิโลกรัม	-	-	5.0	-	6.4
5	กำไรต่อ 1 กิโลกรัม	-	-	4.1	-	2.6

หมายเหตุ: อัตราแลกเปลี่ยน ปี 2008 คือ 555 ต่อ = 1 บาท

ที่มา: จากการประมวลผลข้อมูลการสำรวจภาคสนาม ณ ประเทศเวียดนาม (2553)

การปลูกข้าวในช่วงฤดูหนาวหรือชาวเวียดนามจะเรียกว่าฤดูข้าว ซึ่งเพาะปลูกในช่วงกลางเดือนกรกฎาคมและเก็บเกี่ยวเสร็จเดือนพฤศจิกายน ตรงกับการปลูกข้าวนาปีของไทยที่เริ่มเพาะปลูกช่วงเดือนพฤษภาคมและเก็บเกี่ยวช่วงเดือนตุลาคม โดยต้นทุนการผลิตข้าวต่อไร่ของจังหวัดบาเรีย – วุงเต่า ในฤดูหนาว ปี 2008 เมื่อเปรียบเทียบผลผลิตต่อไร่ที่ได้กับการปลูกข้าวในฤดูหนาว –

ใบไม้ผลิ และฤดูร้อน – ใบไม้ร่วง ในปีเดียวกัน พบว่าผลผลิตต่อไร่ที่ได้จะต่ำกว่าทั้ง 2 ฤดู ในฤดูหนาว นาข้าวลด 3 เพิ่ม 3 มีผลผลิตต่อไร่ 560.0 กิโลกรัมต่อไร่ และนาข้าวเกษตรกรรมผลิตได้ 552.0 กิโลกรัมต่อไร่ ส่วนต้นทุนการผลิต นาข้าวลด 3 เพิ่ม 3 มีต้นทุนการผลิตต่อไร่ 3,296.2 บาท นาข้าวเกษตรกรรมมีต้นทุนการผลิตต่อไร่ 3,973.5 บาท โดยค่าใช้จ่ายหลักเป็นค่าปุ๋ย และค่าเช่าเครื่องจักร เหมือนกับ 2 ฤดู ที่กล่าวไว้ข้างต้น สำหรับนาข้าวลด 3 เพิ่ม 3 มีต้นทุนค่าปุ๋ย 1,194.4 บาทต่อไร่ และค่าเช่าเครื่องจักร 1,383.8 บาทต่อไร่ คิดเป็นร้อยละ 40.0 และร้อยละ 34.8 ของต้นทุนทั้งหมด ตามลำดับ ส่วนนาข้าวเกษตรกรรม มีต้นทุนค่าปุ๋ย 1,580.1 บาทต่อไร่ และค่าเช่าเครื่องจักร 1,383.8 บาทต่อไร่ คิดเป็นร้อยละ 36.2 และ 42.0 ของต้นทุนทั้งหมด ตามลำดับ (ตารางที่ 3.25)

ตารางที่ 3.25 ต้นทุนในการผลิตข้าวต่อไร่ของจังหวัดบาเรีย – วุงเต่า ในฤดูหนาว ปี 2008

หน่วย: บาทต่อไร่

ลำดับ	รายละเอียด	ราคาต่อหน่วย	นาข้าว ลด 3 เพิ่ม 3		นาข้าวของเกษตรกร	
			จำนวน	เป็นเงิน	จำนวน	เป็นเงิน
1	ค่าใช้จ่ายทั้งหมด	-	-	3,296.2	-	3,973.5
1.1	เมล็ดพันธุ์ (กิโลกรัม)	21.6	19.2	415.1	27.8	601.9
1.2	ปุ๋ย	-	-	1,194.4	-	1,580.1
	Urea (กิโลกรัม)	18.9	26.6	502.5	-	-
	Supper lân (กิโลกรัม)	5.4	48.0	259.5	-	-
	Kali Clorua (กิโลกรัม)	27.0	16.0	432.4	-	-
	NPK 997 (กิโลกรัม)	22.3	-	-	23.2	518.3
	NPK 998 (กิโลกรัม)	22.7	-	-	23.2	526.7
	NPK 999 (กิโลกรัม)	23.1	-	-	23.2	535.1
1.3	ยาฆ่าแมลง	-	-	1,686.7	-	1,791.5
	ยาฆ่าหญ้า (ลิตร)	450.5	0.1	37.5	0.2	70.6
	ยาฆ่าแมลง (ลิตร)	468.5	0.1	39.0	0.2	73.5
	ยารักษาโรคข้าว (กิโลกรัม)	504.5	0.1	42.0	0.2	79.1
	ค่าแรงงาน (วัน)	144.1	1.3	184.5	1.3	184.5
	ค่าเช่าเครื่องจักร (ไร่)	4,324.3	0.3	1,383.8	0.3	1,383.8
2	รายรับ	-	-	5,045.0	-	4,973.0
	จำนวนผลผลิต (กิโลกรัม)	9.0	560.0	5,045.0	552.0	4,973.0
3	กำไร	-	-	1,748.8	-	999.4
4	ต้นทุน ต่อ 1 กิโลกรัม	-	-	5.9	-	7.2
5	กำไรต่อ 1 กิโลกรัม	-	-	3.1	-	1.8

หมายเหตุ: อัตราแลกเปลี่ยน ปี 2008 คือ 555 ดอลลาร์ = 1 บาท

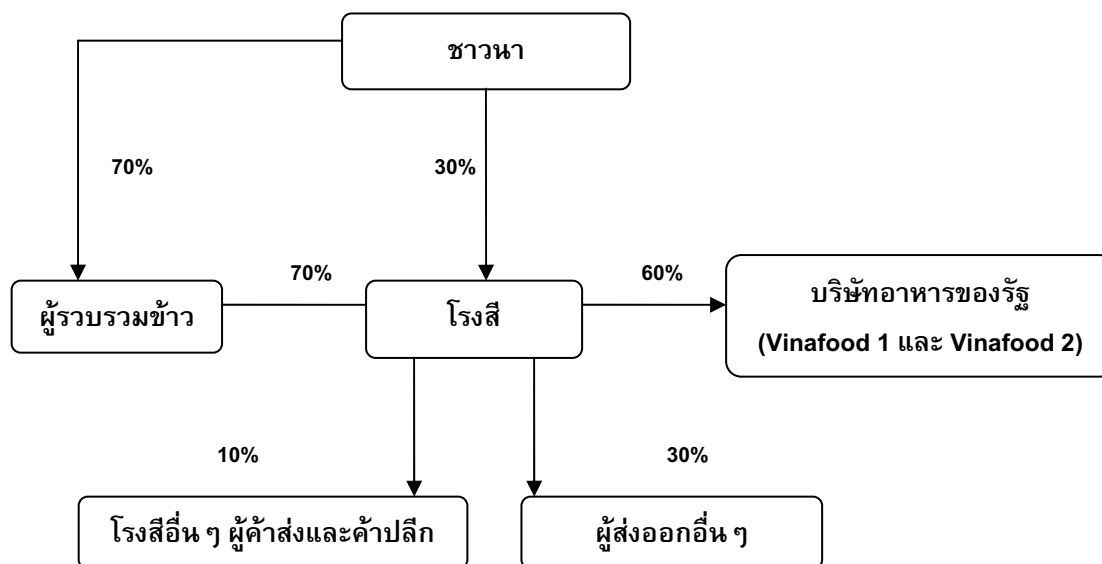
ที่มา: จากการประมวลผลข้อมูลการสำรวจภาคสนาม ณ ประเทศเวียดนาม (2553)

6) วิถีตลาดข้าวเวียดนาม

สำหรับช่องทางทางการตลาดของข้าวเวียดนาม การวิจัยครั้งนี้แบ่งออกเป็น 3 ส่วน คือ ตลาดข้าวเปลือก ตลาดข้าวสาร และตลาดข้าวรวมของทั้งประเทศ มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

6.1) วิถีตลาดข้าวเปลือก

ช่องทางทางการตลาดของข้าวเปลือกในเวียดนาม การขายข้าวชาวนาจะแบ่งออกเป็น 2 รูปแบบ คือ ขายให้กับโรงสีโดยตรงขายให้ผู้รวบรวมข้าวหรือพ่อค้าคนกลาง โดยสัดส่วนที่ชาวนาขายให้โรงสีโดยตรง มีประมาณ 30% และขายให้กับพ่อค้าคนกลางที่ออกไปรับซื้ออีก 70% ซึ่งการที่ชาวนาจะนำข้าวมาขายให้กับโรงสีโดยตรงนั้นจะเป็นกรณีที่นาข้าวของเกษตรกรอยู่ใกล้กับโรงสี ส่วนเกษตรกรที่มีนาข้าวไกลจากโรงสีส่วนใหญ่จะขายข้าวให้กับพ่อค้าคนกลางที่จะออกไปรับซื้อในพื้นที่ ลักษณะของการขายข้าวของชาวนาในเวียดนามเมื่อมีการเก็บเกี่ยวข้าวแล้วจะรับขายเนื่องจากชาวนาส่วนใหญ่ไม่มีโกดังหรือคลังสำหรับเก็บข้าวเปลือก เมื่อพ่อค้าคนกลางหรือผู้รวบรวมข้าวจากพื้นที่ต่างๆ แล้วจะนำมาส่งขายให้กับโรงสีอีกที ซึ่งโรงสีในที่นี้จะเป็นโรงสีของเอกชนและโรงที่อยู่ในบริษัทอาหารของรัฐ (Vinafood 1 และ Vinafood 2) และช่องทางของข้าวสารที่สีออกจากโรงสี ถ้ามองในภาพใหญ่จะส่งไปยัง 3 ส่วน คือ บริษัทอาหารของรัฐ (Vinafood 1 และ Vinafood 2) 60% บริษัทผู้ส่งออกอื่นๆ 30% และโรงสีอื่นๆ ผู้ค้าส่งและค้าปลีก 10% (ภาพที่ 3.9)

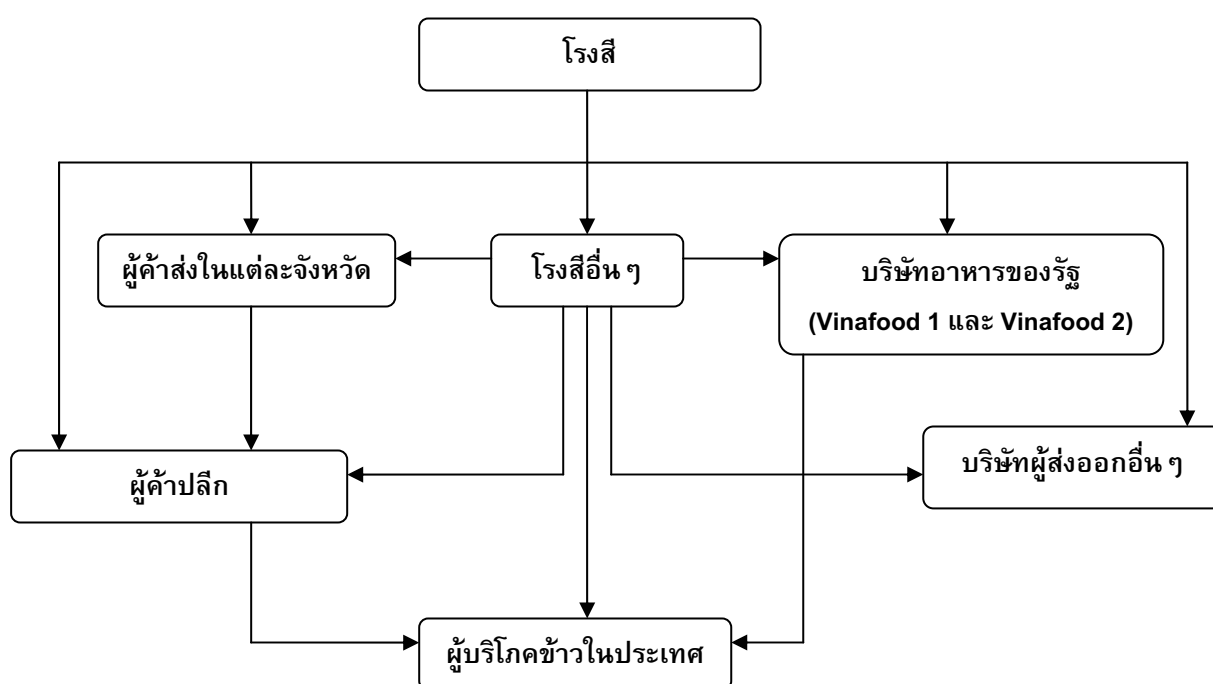
ที่มา: ปรับปรุงจากวิถีตลาดข้าวเปลือกของสามเหลี่ยมปากแม่น้ำโขง ประเทศเวียดนาม (2003)

ภาพที่ 3.9 วิถีตลาดข้าวเปลือกของเวียดนาม

6.2) วิถีตลาดของข้าวสาร

จากวิถีตลาดข้าวเปลือกของเวียดนาม หากศึกษาช่องทางการตลาดข้าวเปลือกของเวียดนามโดยละเอียด จะเห็นว่าข้าวสารจากโรงสีส่งออกไปขายยังช่องทางต่างๆ ได้อีก 5 ช่องทาง ดังนี้

- (1) ผู้ค้าส่งในแต่ละจังหวัด จากผู้ค้าส่งขายต่อไปยังผู้ค้าปลีกในแต่ละจังหวัด
- (2) ผู้ค้าปลีก ในส่วนของโรงสีที่ตั้งอยู่ในแต่ละจังหวัดมีบางส่วนที่ผู้ค้าปลีกซื้อข้าวสารจากโรงสีโดยตรงไม่ผ่านผู้ค้าส่ง และขายต่อไปยังผู้บริโภคข้าวในประเทศ
- (3) บริษัทอาหารของรัฐ (Vinafood 1 และ Vinafood 2) สำหรับข้าวสารจากโรงสีที่ส่งไปยังบริษัทของรัฐทั้งสองแห่งจะมีสัดส่วนมากที่สุดเมื่อเทียบกับอีก 4 ช่องทาง ซึ่งบริษัทอาหารของรัฐจะนำข้าวสารที่ได้ขายทั้งในประเทศและต่างประเทศ
- (4) บริษัทผู้ส่งออกอื่นๆ
- (5) โรงสีอื่นๆ ซึ่งหมายถึงโรงสีเอกชนและโรงสีที่อยู่ในเครือของบริษัทอาหารของรัฐ ลักษณะช่องทางการตลาดคือส่งไปยังผู้ค้าส่งในแต่ละจังหวัด ผู้ค้าปลีก บริษัทอาหารของรัฐ บริษัทผู้ส่งออกอื่นๆ และผู้บริโภคข้าวในประเทศ (ภาพที่ 3.10)

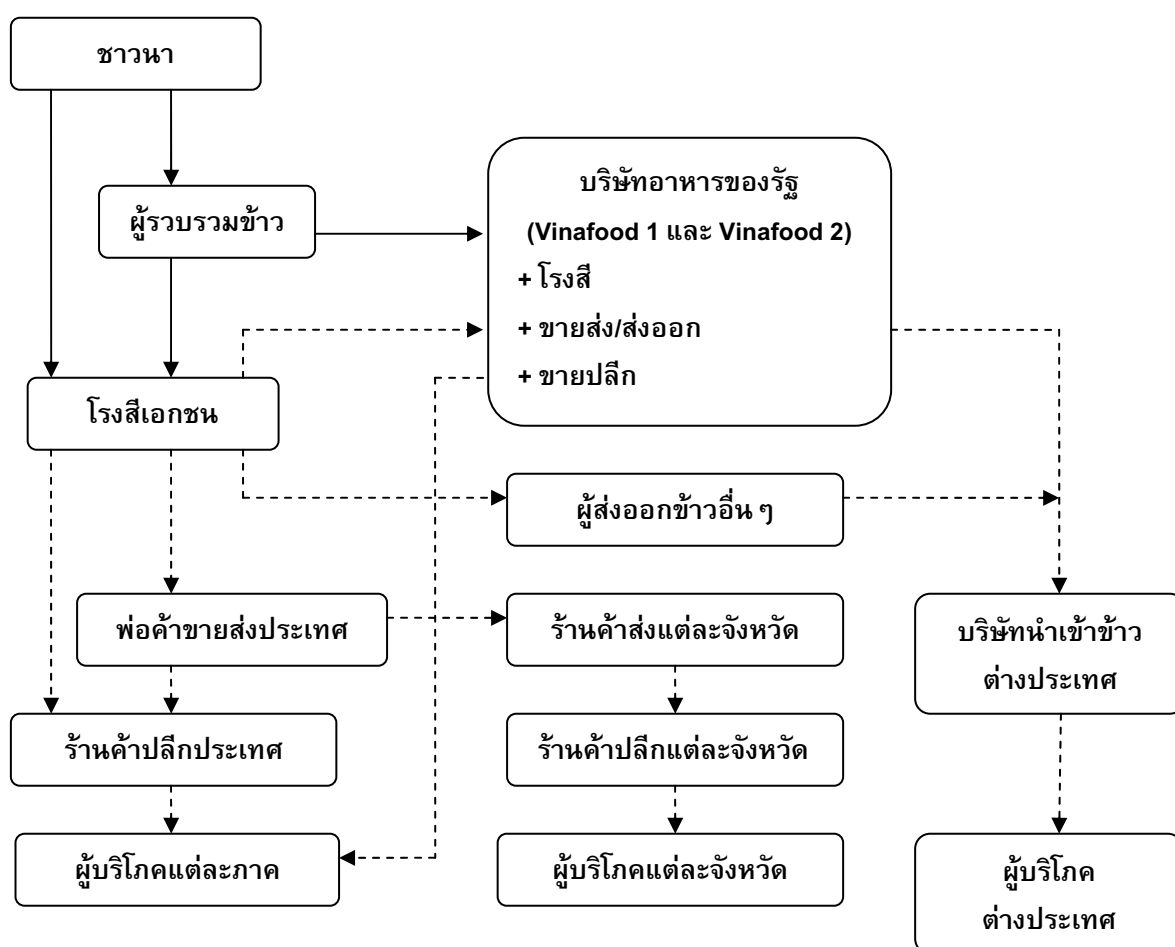

ที่มา: ปรับปรุงจากวิถีตลาดข้าวสารของสามเหลี่ยมปากแม่น้ำโขง ประเทศเวียดนาม (2003)

ภาพที่ 3.10 วิถีตลาดข้าวสารของเวียดนาม

6.3) วิธีของตลาดข้าวเวียดนาม

ช่องทางการตลาดของข้าวเวียดนาม หากมองภาพรวมประเทศทั้งข้าวสารและข้าวเปลือก สำหรับข้าวเปลือกที่ชาวนาผลิต ขายต่อไปยังโรงสีและผู้รวบรวมข้าว และขายต่อไปให้โรงสีเอกชนและโรงสีในเครือบริษัทอาหารของรัฐ (Vinafood 1 และ Vinafood 2) จากนั้นจึงขายเป็นข้าวสารให้กับพ่อค้าขายส่งในประเทศ ร้านค้าปลีกในประเทศ บริษัทอาหารของรัฐ และบริษัทส่งออกข้าวอื่นๆ ส่วนช่องทางการตลาดข้าวของบริษัทอาหารของรัฐทั้ง 2 แห่ง มีทั้งตลาดในประเทศและส่งออกต่างประเทศ ลักษณะการขายข้าวในประเทศมีทั้งขายส่งและขายปลีกไปยังผู้บริโภคข้าวในแต่ละภูมิภาคของประเทศ ด้านผู้ส่งออกข้าวอื่นๆ ช่องทางขายข้าวเป็นการส่งออกไปต่างประเทศเกือบทั้งหมด (ภาพที่ 3.11)

หมายเหตุ: ——— ข้าวเปลือก - - - - - ข้าวสาร

ที่มา: ปรับปรุงจากวิถีตลาดข้าวเปลือกและข้าวสารของสามเหลี่ยมปากแม่น้ำโขง ประเทศเวียดนาม (2003)

ภาพที่ 3.11 วิธีของตลาดข้าวเวียดนาม

3.2.2 การนำเข้าข้าวและส่งออกข้าวของเวียดนาม

1) การนำเข้าข้าวของเวียดนาม

แม้ว่าเวียดนามจะสามารถผลิตและส่งออกข้าวได้เป็นอันดับต้นๆ ของโลก แต่เวียดนามยังคงนำเข้าข้าวจากต่างประเทศ โดยเฉพาะประเทศเพื่อนบ้านที่มีชายแดนติดกัน เช่น ไทย กัมพูชา และลาว เป็นต้น เพื่อใช้บริโภคในประเทศและส่งออก เนื่องจากข้าวจากประเทศเหล่านี้มีคุณภาพดีและมีกลิ่นหอมกว่าข้าวของเวียดนาม และจากรายงานสถานการณ์ข้าวของเวียดนามปี 2009 ของสำนักงานส่งเสริมการค้าในต่างประเทศ ณ กรุงเทพมหานครและนครโฮจิมินห์ รวมถึงข้อมูลจากสถานเอกอัครราชทูตไทย ณ กรุงเทพมหานคร ระบุว่าเวียดนามนำเข้าข้าวจากไทยปีละประมาณ 2,000 ตัน เป็นการนำเข้าปลายข้าว ร้อยละ 80 รองลงมาเป็นข้าวหอมมะลิ ข้าวหอมประทูม และข้าวขาว 100% โดยมีผู้นำเข้ารายใหญ่ 2 ราย คือ บริษัท C.P. Intertrade Co., Ltd (ตราอาร์มฉัตร) ในเครือเจริญโภคภัณฑ์ (C.P.) และ บริษัท VT Trading Group (ตรานาสยาม) โดยผู้นำเข้าข้าวต้องเสียภาษีนำเข้าร้อยละ 30 สำหรับลูกค้ากลุ่มเป้าหมายส่วนใหญ่เป็นกลุ่มลูกค้าที่มีรายได้สูง (ปริมาณการนำเข้าจริงมีมากกว่าประมาณ 10 – 15 เท่า จากการลักลอบนำเข้าตามตะเข็บชายแดน) ส่วนการนำเข้าข้าวของเวียดนามจากกัมพูชาในปี 2009 ทั้งที่นำเข้ามาอย่างถูกต้องและลักลอบนำเข้าตามชายแดนมีประมาณ 2.5 ล้านตัน (คำนวณจากข้อมูลของสมาคมอาหารเวียดนาม (Vietnam Food Association: VFA) ที่ได้ระบุไว้ว่าครึ่งปีแรกของปี 2009 เวียดนามนำเข้าข้าวจากกัมพูชา 1 ล้านตัน) และยังมีข้าวบางส่วนที่เวียดนามนำเข้าจากลาว

หากพิจารณาข้อมูลรายงานการผลิต บริโภค ส่งออก และสต็อกข้าวปลายปีของประเทศเวียดนาม จาก Grain: World Markets and Trade ของกระทรวงเกษตรสหรัฐอเมริกา (United States Department of Agriculture: USDA) ในช่วงปี 2005 – 2009 แล้วคำนวณปริมาณการนำเข้าข้าวของเวียดนามในแต่ละปี พบว่าช่วงปีดังกล่าวเวียดนามนำเข้าข้าวจากต่างประเทศประมาณ 0.3 – 0.5 ล้านตัน (ตารางที่ 3.26)

ตารางที่ 3.26 การผลิต บริโภค ส่งออก นำเข้า และสต็อกข้าวปลายปีของประเทศเวียดนาม

หน่วย: ล้านตันข้าวสาร

ปี	การผลิต	การบริโภค	การนำเข้า	การส่งออก	สต็อกปลายปี
2005	22.7	17.6	0.3	5.2	1.3
2006	22.8	18.4	0.4	4.7	1.3
2007	22.9	18.8	0.5	4.5	1.4
2008	24.4	19.4	0.3	4.6	2.0
2009	24.4	19.0	0.5	6.0	2.0

ที่มา: คำนวณจาก USDA, Grain: World Markets and Trade (May 2010)

2) การส่งออกข้าวของเวียดนาม

ในช่วงหลายปีที่ผ่านมา เวียดนามถือเป็นประเทศผู้ส่งออกข้าวรายใหญ่ของโลก เห็นได้จาก รายงานสถิติของกระทรวงเกษตรสหรัฐอเมริกา ในช่วงปี 2006 – 2009 เวียดนามสามารถส่งออกข้าวไป ตลาดโลกได้มากเป็นอันดับ 2 รองจากไทย ถึงแม้ว่าในปี 2007 อันดับการส่งออกของเวียดนามจะขยับ ลงไปเป็นอันดับ 3 เนื่องจากในปีนั้นอินเดียสามารถส่งออกข้าวเพิ่มขึ้นจาก 4.5 ล้านตัน ในปี 2006 เป็น 6.3 ล้านตัน ในปี 2007 ส่วนเวียดนามสามารถส่งออกได้เพียง 4.5 ล้านตัน ในปีเดียวกัน ต่อมาในปี 2008 – 2009 เวียดนามสามารถกลับมาครองอันดับ 2 ได้เช่นเดิม ส่วนอันดับ 3 – 5 ได้แก่ อินเดีย ปากีสถาน และสหรัฐอเมริกา ซึ่งจะสลับตำแหน่งกันตามความสามารถในการส่งออกข้าวของแต่ละ ประเทศในแต่ละปี

สำหรับส่วนแบ่งตลาดของการส่งออกข้าวเวียดนามในตลาดโลก จากปี 2006 – 2008 เวียดนาม มีส่วนแบ่งตลาดการส่งออกข้าวทั้งโลกเฉลี่ยอยู่ที่ 15.3% และเพิ่มขึ้นเป็น 20.4% ในปี 2009 ส่วน ประเทศไทยซึ่งเป็นผู้ส่งออกข้าวอันดับ 1 ของโลก ในปี 2006 – 2008 มีส่วนแบ่งตลาดเฉลี่ย 29.7% แต่ ในปี 2009 กลับมีส่วนแบ่งตลาดการส่งออกข้าวลดลงเหลือ 29.4% ในขณะที่ปี 2009 เป็นปีที่เวียดนามมี ส่วนแบ่งตลาดการส่งออกข้าวในตลาดโลกมากที่สุดตั้งแต่มีการส่งออกข้าวมา (ตารางที่ 3.27)

ตารางที่ 3.27 ปริมาณการส่งออกข้าวจากประเทศผู้ส่งออก 5 อันดับแรกของโลก ปี 2006 – 2009

ประเทศ	ปริมาณ (ล้านตันข้าวสาร)				ส่วนแบ่งตลาด (ร้อยละ)			
	2006	2007	2008	2009	2006	2007	2008	2009
1. ไทย	7.4	9.6	10.0	8.6	25.3	30.0	33.7	29.4
2. เวียดนาม	4.7	4.5	4.6	6.0	16.2	14.2	15.7	20.4
3. ปากีสถาน	3.6	2.7	3.0	3.0	12.3	8.5	10.1	10.3
4. สหรัฐอเมริกา	3.3	3.0	3.2	3.0	11.2	9.4	10.8	10.3
5. อินเดีย	4.5	6.3	3.4	2.2	15.6	19.8	11.4	7.4
ประเทศอื่นๆ	5.6	5.8	5.4	6.5	19.4	18.1	18.3	22.2
รวมส่งออกทั้งโลก	29.1	31.9	29.7	29.1	100.0	100.0	100.0	100.0

ที่มา: USDA, World Market & Trade (2010)

ตลาดส่งออกข้าวที่สำคัญของเวียดนามในช่วงปี 2005 – 2009 คือ ประเทศในกลุ่มอาเซียน โดย แต่ละปีเวียดนามส่งออกข้าวไปยังประเทศเหล่านี้โดยเฉลี่ยร้อยละ 52.6 ซึ่งเป็นสัดส่วนมากที่สุดของการ ส่งออกข้าวทั้งหมด สำหรับประเทศในอาเซียนที่เวียดนามส่งออกข้าวไปจำนวนมาก ได้แก่ ฟิลิปปินส์ มี การส่งออกข้าวเฉลี่ยแต่ละปีประมาณ 1.6 ล้านตัน คิดเป็นร้อยละ 55.2 ของปริมาณการส่งออกข้าวของ เวียดนามไปอาเซียนทั้งหมด รองลงมาจะเป็น มาเลเซีย สิงคโปร์ และอินโดนีเซีย ตามลำดับ (ตารางที่ 3.28) ส่วนตลาดส่งออกข้าวของเวียดนามที่อยู่นอกอาเซียน ได้แก่ รัสเซีย คิวบา และอิรัก เป็นต้น

ตารางที่ 3.28 ปริมาณการส่งออกข้าวของเวียดนามในตลาดอาเซียน ระหว่างปี 2005 – 2009

ประเทศ	ปริมาณ (ล้านตันข้าวสาร)						ส่วนแบ่งตลาด (ร้อยละ)				
	2005	2006	2007	2008	2009	เฉลี่ย	2006	2007	2008	2009	เฉลี่ย
ฟิลิปปินส์	1.8	1.5	1.5	1.7	1.6	1.6	-12.3	-4.3	12.3	-2.4	1.9
มาเลเซีย	0.4	0.5	0.4	0.4	0.7	0.5	15.5	-27.8	16.5	55.1	14.8
สิงคโปร์	0.1	0.1	0.1	0.1	0.6	0.2	83.8	-16.7	33.7	437.1	134.5
อินโดนีเซีย	0.1	0.3	1.1	0.1	0.0	0.3	329.1	243.9	-92.0	-58.1	105.8
อาเซียน	2.3	2.5	3.1	2.3	2.9	2.6	6.2	23.7	-25.6	26.6	7.7

ที่มา: Vietnam Food Association (2010)

เมื่อพิจารณาปริมาณและมูลค่าการส่งออกข้าวของเวียดนาม จากรายงานของสำนักงานสถิติแห่งชาติเวียดนาม (General Statistics Office of Vietnam: GSO) และสมาคมอาหารเวียดนาม (Vietnam Food Association: VFA) ในช่วงปี 1990 – 2009 พบว่าปริมาณการส่งออกข้าวของเวียดนามช่วง 10 ปี แรกเพิ่มขึ้นจาก 1.5 ล้านตัน ในปี 1990 เป็น 4.6 ล้านตัน ในปี 1999 และช่วง 10 ปีหลังเพิ่มขึ้นจาก 3.4 ล้านตัน ในปี 2000 เป็น 6.1 ล้านตัน ในปี 2009 จะเห็นว่าในช่วง 20 ปี เวียดนามมีอัตราการขยายตัวของปริมาณการส่งออกข้าวเพิ่มขึ้นเฉลี่ยร้อยละ 10.7 ต่อปี

ด้านมูลค่าการส่งออกข้าวของเวียดนาม จากปี 1990 – 2009 โดยภาพมีอัตราการขยายตัวเพิ่มขึ้น ถึงแม้มูลค่าการส่งออกข้าวของเวียดนามจะลดลงบ้างในบางปี เช่น ปี 1991 ปี 1993 ปี 2000 ปี 2001 ปี 2006 และ ปี 2009 โดยแต่ละปีมีปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อมูลค่าการส่งออกแตกต่างกัน ในปี 2001 และ 2009 มูลค่าการส่งออกข้าวของเวียดนามลดลงทั้งที่ปริมาณการส่งออกเพิ่มขึ้น เป็นผลมาจากราคาส่งออกข้าวของเวียดนามที่ลดลงจาก 192 เหรียญสหรัฐต่อดัน ในปี 2000 เป็น 165 เหรียญสหรัฐต่อดัน ในปี 2001 และในปี 2009 ราคาส่งออกข้าวเหลือ 420 เหรียญสหรัฐต่อดัน จากเดิมที่เคยส่งออกข้าวได้ในราคา 538 เหรียญสหรัฐต่อดัน ในปี 2008 ส่วนในปี 1991 ปี 1993 ปี 2000 และปี 2006 มูลค่าการส่งออกข้าวของเวียดนามลดลงเนื่องจากปริมาณการส่งออกข้าวของเวียดนามลดลง (ตารางที่ 3.29 และ 3.30)

ตารางที่ 3.29 ปริมาณและมูลค่าการส่งออกข้าวของเวียดนามในตลาดโลก ระหว่างปี 1991 – 2009

ปี	ปริมาณ		มูลค่า	
	(ล้านตันข้าวสาร)	อัตราการขยายตัว (%)	(ล้านเหรียญสหรัฐ)	อัตราการขยายตัว (%)
1990	1.5	-	274.5	-
1991	1.0	-30.8	230.5	-16.0
1992	1.9	90.1	405.5	75.9
1993	1.7	-13.5	335.1	-17.4
1994	2.0	18.1	420.9	25.6
1995	2.1	4.6	538.8	28.0
1996	3.1	49.3	868.4	61.2
1997	3.7	20.3	891.3	2.6
1998	3.8	3.0	1005.5	12.8
1999	4.6	20.3	1009.0	0.3
2000	3.4	-25.7	615.8	-39.0
2001	3.5	4.1	544.1	- 11.6
2002	3.3	- 7.9	608.1	11.8
2003	3.9	20.6	693.5	14.0
2004	4.1	3.6	859.2	23.9
2005	5.2	28.1	1,279.3	48.9
2006	4.7	- 9.9	1,194.6	- 6.6
2007	4.5	- 3.4	1,338.1	12.0
2008	4.7	3.4	2,663.4	99.0
2009	6.1	29.4	2,464.3	- 7.5
เฉลี่ย	3.4	10.7	912.0	16.7

ที่มา: General Statistics Office of Vietnam, Vietnam Food Association (2010)

ชนิดของข้าวที่เวียดนามส่งออกประกอบด้วย ข้าวขาว ข้าวหอม ข้าวเหนียว และปลายข้าว โดยชนิดข้าวที่ส่งออกมาที่สุด คือ ข้าวขาว มีสัดส่วนร้อยละ 91.2 ของการส่งออกข้าวทั้งหมด รองลงมาเป็น ข้าวเหนียวร้อยละ 4.2 ข้าวหอมร้อยละ 2.8 และปลายข้าวร้อยละ 1.8 ตามลำดับ และจากสถิติการส่งออกข้าวของสมาคมอาหารเวียดนาม ในช่วงปี 2006 – 2009 พบว่าปริมาณการส่งออกข้าวหอมของเวียดนามมีอัตราการขยายตัวเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง จาก 0.1 ล้านตัน ในปี 2006 เป็น 0.3 ล้านตัน ในปี 2009 ส่วนข้าวขาวถึงแม้ปริมาณการส่งออกจะลดลงบ้างในปี 2007 – 2008 เหลือ 4.2 ล้านตัน แต่ในปี 2009 สามารถส่งออกเพิ่มขึ้นเป็น 5.3 ล้านตัน คิดเป็นอัตราการขยายตัวร้อยละ 26.6 เมื่อเทียบกับ ปี 2008 สำหรับข้าวเหนียวเวียดนามสามารถส่งออกเพิ่มขึ้นจาก 0.1 ล้านตัน ในปี 2006 เป็น 0.4 ล้านตัน ในปี 2009 ส่วนการส่งออกปลายข้าวในช่วง 4 ปีที่ผ่านมาเวียดนามส่งออกได้ประมาณ 0.0 – 0.2 ล้าน

ตัน (ตารางที่ 3.30) สำหรับประเภทของข้าวที่เวียดนามส่งออก¹⁸ เป็นข้าว 15% – 25% ร้อยละ 44.4 ข้าว 5% – 10% ร้อยละ 43.6 และข้าว 35% – 45% ร้อยละ 12.0

ตารางที่ 3.30 ปริมาณการส่งออกข้าวแต่ละชนิดของเวียดนามในตลาดโลก ระหว่างปี 2006 – 2009

รายการ	ปริมาณ (ล้านตันข้าวสาร)				อัตราการขยายตัว (ร้อยละ)		
	2006	2007	2008	2009	2007	2008	2009
ข้าวขาว	4.4	4.2	4.2	5.3	-6.2	1.1	26.6
ข้าวหอม	0.1	0.1	0.2	0.3	41.0	77.0	59.5
ข้าวเหนียว	0.1	0.2	0.1	0.4	226.3	-40.0	187.3
ปลายข้าว	0.1	0.0	0.2	0.0	-73.1	461.5	-70.3
รวม	4.7	4.5	4.7	6.1	-3.4	3.4	29.4

ที่มา: Vietnam Food Association (2010)

เวียดนามมีราคาส่งออกข้าวค่อนข้างต่ำเมื่อเทียบกับประเทศไทย และประเทศผู้ส่งออกข้าวรายอื่นๆ โดยหากพิจารณาเปรียบเทียบราคาส่งออกข้าวระหว่างของไทยและเวียดนาม ในข้าวชนิด 5% และ 25% ช่วงปี 2001 – 2009 จะเห็นว่าราคาส่งออกข้าวของไทยสูงกว่าเวียดนามทั้ง 2 ชนิด โดยในปี 2005 ราคาส่งออกข้าว 5% ของไทยสูงกว่าเวียดนามประมาณ 30 เหรียญสหรัฐต่อตัน แต่ในปี 2009 ราคาข้าวไทยสูงกว่าเวียดนามมากถึง 123 เหรียญสหรัฐต่อตันในข้าวชนิดเดียวกัน ส่วนราคาส่งออกข้าวชนิด 25% ในปี 2001 ไทยมีราคาส่งออกสูงกว่าเวียดนาม 5 เหรียญสหรัฐต่อตัน และในปี 2005 เพิ่มขึ้นเป็น 20 เหรียญสหรัฐต่อตัน แล้วเพิ่มเป็น 76 เหรียญสหรัฐต่อตัน ในปี 2009 (ตารางที่ 3.31)

ในช่วง 20 ปีที่ผ่านมา (1990 – 2009) เวียดนามมีราคาส่งออกข้าวเฉลี่ยประมาณ 267 เหรียญสหรัฐต่อตัน และมีอัตราการขยายตัวของราคาส่งออกเพิ่มขึ้นเฉลี่ยประมาณร้อยละ 8.5 ต่อปี ในรอบ 20 ปี เวียดนามมีราคาส่งออกข้าวต่ำสุดในปี 2000 ที่ 165 เหรียญสหรัฐต่อตัน และมีราคาส่งออกข้าวสูงสุด 538 เหรียญสหรัฐต่อตัน ในปี 2008 ซึ่งราคาส่งออกข้าวในปีนั้นเพิ่มสูงขึ้นจากปี 2007 ถึง 245 เหรียญสหรัฐต่อตัน คิดเป็นอัตราการขยายตัวเพิ่มขึ้น 83.6% (ตารางที่ 3.32)

¹⁸ Chantal Pohl Nielsen (2003) “Vietnam’s Rice Policy: Recent Reforms and Future Opportunities”, Danish Research Institute of Food Economics

ตารางที่ 3.31 เปรียบเทียบราคาส่งออกข้าวของไทยกับเวียดนาม (FOB¹⁹) หน่วย: เหรียญสหรัฐต่อดัน

ปี	ไทย		เวียดนาม	
	ข้าวสาร 5%	ข้าวสาร 25%	ข้าวสาร 5%	ข้าวสาร 25%
2001	n/a	153	166	148
2002	n/a	171	187	168
2003	n/a	176	183	167
2004	n/a	225	224	212
2005	285	259	255	239
2006	304	269	266	249
2007	325	305	313	294
2008	682	603	614	553
2009	555	460	432	384

หมายเหตุ: n/a คือ ไม่พบข้อมูล

ที่มา: FAO, Rice Market Monitor, collected from Jackson Son & Co. (London) Ltd. and other public sources (2010)

ตารางที่ 3.32 ราคาส่งออกข้าวเฉลี่ยของเวียดนาม ปี 1990 – 2009 หน่วย: เหรียญสหรัฐต่อดัน

ปี	ราคาส่งออก (FOB ¹⁹)	อัตราการขยายตัว (ร้อยละ)
1990	186	-
1991 - 1995	252	35.5
1996	285	13.1
1997	256	- 10.2
1998	275	7.4
1999	227	- 17.5
2000	192	- 15.4
2001	165	- 14.1
2002	224	35.8
2003	189	- 15.6
2004	232	22.8
2005	269	15.9
2006	275	2.2
2007	293	6.5
2008	538	83.6
2009	420	- 21.9
เฉลี่ย	267	8.5

ที่มา: Ministry of Industry and Trade, Viet Food, General Custom Office of Vietnam (2010)

¹⁹ ราคาส่งออก FOB (Free-On-Board) หมายถึง มูลค่าของสินค้า ณ ท่าเรือต้นทาง ซึ่งรวมค่าขนส่งจนถึงท่าเรือหรือสถานที่สุดท้ายสำหรับขนส่งสินค้าไปต่างประเทศ

เวียดนามมีบริษัทผู้ส่งออกข้าวทั้งหมด 205 บริษัท²⁰ (ข้อมูล ณ เดือนกรกฎาคม 2552) แบ่งเป็นผู้ส่งออกรายใหญ่ 11 บริษัท แต่มีสัดส่วนการส่งออกข้าวแต่ละปีมากถึงร้อยละ 69.0 ของปริมาณส่งออกข้าวทั้งหมดของเวียดนาม ส่วนผู้ส่งออกข้าวที่ส่งออกลดกว่าปีละ 1,000 ตัน มีจำนวน 82 บริษัท และผู้ส่งออกข้าวได้น้อยกว่าปีละ 200 ตัน มีจำนวน 41 บริษัท ส่วนบริษัทผู้นำเข้าข้าวของเวียดนามมีจำนวน 21 บริษัท ในขณะเดียวกันบริษัทดังกล่าวเป็นผู้ส่งออกรายใหญ่ของเวียดนามด้วยเช่นกัน (ภาคผนวก ก)

บริษัทที่ค้าข้าวและการจำหน่ายข้าวในตลาดเวียดนามที่มีขนาดใหญ่และมีอิทธิพลต่อการค้าข้าวของประเทศ คือ บริษัท Northern Food Corporation: Vinafood 1 และบริษัท Southern Food Corporation: Vinafood 2²¹ ทั้ง 2 บริษัทเป็นรัฐวิสาหกิจขนาดใหญ่ที่ขึ้นกับกระทรวงเกษตรและพัฒนาชนบทของเวียดนาม (Ministry of Agriculture & Rural Development: MARD) และมีส่วนแบ่งตลาดข้าวในประเทศมากถึง 91.0% นอกจากนี้ทั้ง 2 บริษัทยังเป็นผู้ส่งออกข้าวรายใหญ่ที่สุดของเวียดนามอีกด้วย

เมื่อวันที่ 5 ตุลาคม 2009 เวียดนามและกัมพูชาตั้งบริษัทร่วมทุนด้านข้าว ชื่อบริษัท “Cambodian – Vietnam Food Company: Cavifoods”²² มีจุดประสงค์เพื่อทำธุรกิจข้าวแบบครบวงจรในกัมพูชา โดยเน้นการลงทุนด้านกระบวนการผลิต การเก็บรักษา และการส่งออกข้าว รวมถึงสร้างโรงสีข้าว ไซโลเก็บสำรองข้าว โรงงานขนมปัง บะหมี่กึ่งสำเร็จรูป รวมทั้งระบบเครือข่ายการจำหน่ายข้าวในกัมพูชา นอกจากนี้บริษัทยังมีแผนจัดตั้งคลังสินค้าในต่างประเทศในปี 2010 จำนวน 4 แห่ง ได้แก่ ฟิลิปปินส์ แทนซาเนีย กานา และแอฟริกาใต้ อีกทั้งยังมีแผนก่อตั้งบริษัทร่วมทุนด้านอาหารกับพม่าด้วย

ปัญหาการส่งออกข้าวของเวียดนาม นอกจากปัญหาด้านคุณภาพของข้าว การตาก และการอบข้าวเปลือกขาดคุณภาพ สภาพอากาศมีความชื้นสูงทำให้ข้าวเปลือกเสียง่ายและมีสัดส่วนของข้าวหักสูงเมื่อนำมาสีเป็นข้าวสารแล้ว เวียดนามยังขาดแคลนคลังและไซโลเก็บข้าวเป็นจำนวนมาก เนื่องจากในปัจจุบันคลังและไซโลทั้งประเทศสามารถเก็บข้าวเปลือกได้เพียง 2 ล้านตัน ในขณะที่เวียดนามมีผลผลิตข้าวเปลือกเฉลี่ยทั้งประเทศในช่วงปี 2000 – 2009 ประมาณ 35.5 ล้านตันต่อปี เมื่อพิจารณา

²⁰ จากรายงานสถานการณ์ข้าวของเวียดนามปี 2009 ของสำนักงานส่งเสริมการค้าในต่างประเทศ ณ กรุงฮานอย และนครโฮจิมินห์ เดือนมกราคม 2010

²¹ Northern Food Corporation (Vinafood 1) มีสำนักงานตั้งอยู่ที่ กรุงฮานอย เมืองหลวงของเวียดนาม ส่วน Southern Food Corporation (Vinafood 2) มีสำนักงานตั้งอยู่ในภาคใต้ของประเทศที่ นครโฮจิมินห์

²² Cambodian – Vietnam Food Company (Cavifoods) เป็นบริษัทร่วมทุนระหว่างเวียดนามกับกัมพูชา โดย Southern Food Corporation (Vinafood 2) ถือหุ้น 37% บริษัทพัฒนาและการลงทุนกัมพูชา (Investment and Development Company of Cambodia: IDCC) ถือหุ้น 33% และ บริษัท Green Trades ของกัมพูชา ถือหุ้น 30% มีเงินลงทุนเริ่มแรก 8 ล้านเหรียญสหรัฐ

เปรียบเทียบกับไทยที่มีผลผลิตข้าวเปลือกเฉลี่ยในแต่ละปีประมาณ 29.5²³ ล้านตัน แต่มีคลังและไซโลเก็บข้าวเปลือกได้ประมาณ 8.2 ล้านตัน²⁴ และที่สำคัญผู้ส่งออกข้าวของเวียดนามส่วนใหญ่เกือบ 200 ราย ไม่มีโกดังเก็บข้าวเปลือกและโรงสีเป็นของตนเอง ดังนั้นผู้ส่งออกจะรับซื้อข้าวเพื่อส่งออกหลังจากเซ็นสัญญากับผู้นำเข้าและเมื่อถึงเวลาส่งมอบเท่านั้น ทั้งนี้เพื่อไม่ให้เสียค่าใช้จ่ายการเช่าคลังและไซโลเก็บข้าว

ดังนั้นกระทรวงอุตสาหกรรมและการค้า (Ministry of Industry and Trade: MOIT) จึงร่วมกับสมาคมอาหารเวียดนาม (Vietnam Food Association: VFA) และผู้ประกอบการส่งออกข้าว ร่าง “ระเบียบเรื่องการจัดการส่งออกข้าว” เพื่อเป็นกลไกเพิ่มราคาส่งออกข้าวและเพิ่มประสิทธิภาพการส่งออกข้าว โดยมีทั้งหมด 7 บท 29 มาตรา เนื้อหาของร่างระเบียบดังกล่าวกำหนดให้การส่งออกข้าว ต้องมีการบริหารจัดการส่งออกข้าว โดยผู้ส่งออกข้าวต้องมีใบอนุญาตส่งออก ผู้ส่งออกข้าวต้องซื้อข้าวจากชาวนาและสร้างเสถียรภาพของตลาดข้าวในประเทศร่วมกับสมาคมอาหารเวียดนาม ผู้ส่งออกข้าวต้องมีโรงสีข้าว โรงขัดข้าว และโกดังเก็บข้าวเปลือกตามที่กำหนดไว้จึงจะได้รับอนุญาตให้ส่งออกได้ เช่น ต้องมีโกดังเก็บข้าวความจุอย่างน้อย 5,000 ตัน และมีโรงสีข้าวที่มีกำลังการผลิตอย่างต่ำ 10 ตันต่อชั่วโมง เป็นต้น

นอกจากนี้ระเบียบดังกล่าวยังกำหนดบทลงโทษสำหรับผู้ส่งออกข้าวที่ไม่สามารถส่งออกข้าวให้กับลูกค้าได้เป็นเวลา 12 เดือนติดต่อกัน จะต้องถูกเพิกถอนใบอนุญาต โดยใน “ระเบียบเรื่องการจัดการส่งออกข้าว” ได้ให้อำนาจกระทรวงอุตสาหกรรมและการค้า เป็นหน่วยงานหลักในการประเมินคำขอและอนุมัติใบอนุญาต รวมถึงการต่ออายุใบอนุญาต ซึ่งมีเงื่อนไขการพิจารณาสำหรับอนุมัติใบอนุญาต จะต้องพิจารณาจากเงื่อนไข 3 ประการ คือ ปริมาณและคุณภาพของข้าวที่ส่งออก ผลประโยชน์ของชาวนา และความมั่นคงด้านอาหาร ขณะนี้ร่างระเบียบดังกล่าว อยู่ในขั้นตอนการประเมินและรับฟังความคิดเห็นจากสาธารณะก่อนจะประกาศใช้ภายในปี 2010

3.2.3 นโยบายข้าวของเวียดนาม

ปี 2009 เวียดนามสามารถผลิตข้าวได้ 38.9 ล้านตันข้าวเปลือก และมีปริมาณส่งออกข้าวมากถึง 6.1 ล้านตันข้าวสาร ซึ่งนับเป็นสถิติการผลิตและส่งออกข้าวสูงที่สุดของเวียดนาม ขณะเดียวกันในบางพื้นที่ของเวียดนามกลับประสบภาวะขาดแคลนอาหาร โดยมีจำนวนครัวเรือนขาดแคลนอาหารประมาณ 1.4 ล้านครัวเรือน คิดเป็น 6.7% ของจำนวนครัวเรือนทั้งหมดของประเทศ ดังนั้นนายกรัฐมนตรี

²³ ข้อมูลผลผลิตข้าวไทยระหว่างปี 2000 – 2009 จากสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร (ส.ค.2552) กระทรวงเกษตรและสหกรณ์

²⁴ จากรายงานการศึกษาความเป็นไปได้ของการทำไซโลข้าวไทย ประจำปี 2552 ของส่วนบริหารจัดการข้อมูลและปรึกษาแนะนำ สำนักบริหารยุทธศาสตร์ กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม

เวียดนามจึงประกาศมติรัฐบาล เลขที่ 63 / NQ – CP ลงวันที่ 23 ธันวาคม 2009 เพื่อเป็นแนวทางพัฒนาการผลิตภาคการเกษตร และสนับสนุนให้มีระบบการบริหารจัดการเรื่องการซื้อ การขาย และการสำรองอาหารในภูมิภาค การประกันรายได้จากการผลิตอาหารและการสร้างเงื่อนไขเพื่อพัฒนาภาคการเกษตรของประเทศ มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1) นโยบายด้านการผลิต

รัฐบาลเวียดนามให้ความสำคัญกับนโยบายที่เกี่ยวข้องกับการผลิตข้าวเป็นอย่างยิ่ง นโยบายด้านการผลิตข้าวจะมีทั้งส่วนที่เกี่ยวข้องกับการรักษาพื้นที่เพาะปลูก การปรับปรุงและพัฒนาพันธุ์ข้าว รวมทั้งการลดต้นทุนการผลิต มีรายละเอียดของแต่ละนโยบายดังนี้

1.1) การรักษาพื้นที่เพาะปลูก

จากสถิติของกระทรวงเกษตรและพัฒนาชนบทของเวียดนาม (Ministry of Agriculture and Rural Development: MARD) พื้นที่เพาะปลูกข้าวของเวียดนามลดลงจาก 4.5 ล้านเฮกตาร์ เมื่อปี 2000 เป็น 4.0 ล้านเฮกตาร์ ในปี 2009 ซึ่งเท่ากับลดลงโดยเฉลี่ยปีละ 41,000 เฮกตาร์ เนื่องจากการขยายตัวเมืองและการเติบโตของเขตอุตสาหกรรม ขณะที่ประชากรของเวียดนามยังคงเติบโตอย่างรวดเร็ว คาดว่าจะมีมากกว่า 100 ล้านคนภายในปี 2020 และ 110 ล้านในปี 2030 นอกจากนี้ การลงทุนในภาคการเกษตรของประเทศ ยังมีเพียง 10% ของการลงทุนทั้งหมด

ดังนั้นรัฐบาลจึงมีนโยบายรักษาพื้นที่เพาะปลูกข้าวให้อยู่ที่ 3.8 ล้านเฮกตาร์ นับจากปี 2009 จนถึงปี 2020 และปี 2030 ซึ่งในพื้นที่ปลูกข้าว 3.8 ล้านเฮกตาร์ จะต้องมียุทธศาสตร์ที่สามารถปลูกข้าวได้ 2 ฤดูหรือมากกว่า เป็นจำนวน 3.2 ล้านเฮกตาร์ และสามารถผลิตข้าวได้ปีละ 41 – 43 ล้านตันข้าวเปลือก นอกจากนี้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะต้องหาวิธีลดต้นทุนการผลิต เพื่อให้ภายในปี 2020 การผลิตข้าวของเวียดนามจะได้รับผลกำไรสูงกว่าปัจจุบัน 2.5 เท่า และหามาตรการจูงใจให้เกษตรกรครองพื้นที่ที่เหมาะสมในการปลูกข้าว มิให้เปลี่ยนเป็นสวนอุตสาหกรรม สนามกอล์ฟ หรือธุรกิจอื่นๆ ส่วนพื้นที่แถบภูเขา ยังคงสนับสนุนการทำนาขั้นบันไดเพื่อเพิ่มพื้นที่ปลูกข้าว สร้างความมั่นคงด้านอาหารในเขตห่างไกล รัฐบาลจึงมีมติให้กระทรวงเกษตรและพัฒนาชนบทของเวียดนามร่วมมือกับกระทรวงทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม กระทรวงอุตสาหกรรมและการค้า กระทรวงก่อสร้าง และกระทรวงคมนาคมจัดทำรายละเอียดการแบ่งโซนพื้นที่ปลูกข้าวของประเทศ แล้วเสนอรัฐบาลให้ความเห็นชอบภายในไตรมาสที่ 2 ของปี 2010

1.2) การปรับปรุงและพัฒนาพันธุ์ข้าว

เพื่อเพิ่มผลผลิตข้าวให้เพียงพอแก่การบริโภคในประเทศ และสร้างความสามารถการแข่งขันในตลาดโลก รวมทั้งสร้างเสถียรภาพด้านราคาข้าวเวียดนามทั้งในประเทศและต่างประเทศ รัฐบาลเวียดนามจึงมีนโยบายผลักดันให้มีการพัฒนาพันธุ์ข้าวที่ดีเพื่อการบริโภคและการส่งออก โดยรัฐบาลจะให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องเร่งโครงการทดลองพัฒนาพันธุ์ข้าวและการทำนารูปแบบใหม่ มีการนำเทคโนโลยีใหม่ๆ เข้ามาใช้ รวมทั้งพัฒนาระบบชลประทาน เพื่อยกระดับคุณภาพข้าวให้มีผลผลิตต่อไร่สูงขึ้น ซึ่งมีผลต่อการเพิ่มปริมาณส่งออกข้าวคุณภาพดี และตอบสนองความต้องการของตลาดโลก โดยเฉพาะข้าว 5% 10% และ 15% สำหรับพันธุ์ข้าวที่มีคุณภาพสูง ได้แก่ พันธุ์หน้างuang (Nang Nhang) พันธุ์หน้างเหือง (Nang Huong) และพันธุ์ตามขวาม (Tam Xoan) ซึ่งในปัจจุบันยังให้ผลผลิตต่ำและไม่เป็นที่นิยมของตลาด

1.3) นโยบายลดต้นทุนการผลิตและเพิ่มผลผลิต

นโยบายลด 3 เพิ่ม 3 เป็นโครงการของรัฐบาลเวียดนามที่เริ่มมาตั้งแต่ปี 2006 เพื่อลดต้นทุนการผลิตข้าวและให้เกษตรกรทำนาแบบถูกวิธี โดยเป็นโครงการที่แพร่หลายทั่วไปในเวียดนาม โดยเฉพาะทางภาคใต้ ลด 3 คือ 1) ลดปริมาณเมล็ดพันธุ์ให้เหมาะสม 2) ลดการใช้ปุ๋ยเคมี 3) ลดการใช้ยาปราบศัตรูพืชและวัชพืช เพิ่ม 3 คือ 1) เพิ่มผลผลิต 2) เพิ่มคุณภาพ 3) เพิ่มผลกำไร แต่เนื่องจากช่วงหลังเกษตรกรมักจะหว่านข้าวหนาแน่นมากทำให้เกิดโรคและแมลงระบาด ต้องใช้ปุ๋ยและสารเคมีมากทำให้ต้นทุนสูง ในบางครั้งผลผลิตมากก็จริงแต่ต้นทุนสูงทำให้ผลตอบแทนที่ออกมาเมื่อเทียบกับการลงทุน การลดความหนาแน่น ทำให้โรคและแมลงน้อยลง จึงใช้สารเคมีน้อย ต้นทุนต่ำ ผลกำไรสูงขึ้น รวมทั้งใช้ปุ๋ยได้มีประสิทธิภาพและเหมาะสมกับความต้องการของพืชหรือพื้นที่เพาะปลูก

การปลูกข้าวตามนโยบายลด 3 เพิ่ม 3 ใน 2 จังหวัดของเวียดนาม คือ จังหวัดเกิ่นเซอ และจังหวัดบาเรียว – วุงเต่า ในช่วงปี 2007 – 2008 เมื่อเปรียบเทียบต้นทุนระหว่างนาข้าวที่ปลูกตามนโยบายกับนาข้าวของเกษตรกรที่ปลูกตามปกติ ต้นทุนการผลิตของนาข้าวแบบลด 3 เพิ่ม 3 จะใช้ต้นทุนน้อยกว่า แต่ได้ผลผลิตต่อไร่สูงกว่าและมีกำไรมากกว่านาข้าวที่ปลูกตามปกติ เช่น ในการผลิตข้าวต่อไร่ของจังหวัดเกิ่นเซอ ช่วงฤดูหนาว – ใบไม้ผลิ ปี 2007 – 2008 นาข้าวแบบลด 3 เพิ่ม 3 ใช้ต้นทุนการผลิตข้าว 4,424.2 บาทต่อไร่ ในขณะที่นาข้าวของเกษตรกรใช้ต้นทุน 4,973.8 บาทต่อไร่ สูงกว่านาข้าว ลด 3 เพิ่ม 3 549.6 บาทต่อไร่ เมื่อพิจารณารายละเอียดค่าใช้จ่าย พบว่าค่าใช้จ่ายของนาข้าวปกติสูงกว่าทั้งค่าเมล็ดพันธุ์ ค่าปุ๋ย ค่ายาฆ่าแมลง แต่ผลผลิตต่อไร่ที่ได้กลับต่ำกว่านาข้าวที่ปลูกตามนโยบาย ส่วนการผลิตข้าวในช่วงช่วงฤดูร้อน ปี 2008 ของจังหวัดเกิ่นเซอ เมื่อเปรียบเทียบค่าใช้จ่ายผลผลิต และกำไรจากการทำนาทั้ง 2 แบบ จะเห็นว่าการทำนาแบบลด 3 เพิ่ม 3 มีต้นทุนต่ำกว่า ให้ผลผลิตต่อไร่สูงกว่า และเกษตรกรได้กำไรมากกว่า (ตารางที่ 3.33 และ 3.34)

ตารางที่ 3.33 ต้นทุนในการผลิตข้าวต่อไร่ของจังหวัดเกินเรอ ช่วงฤดูหนาว – ไร่ไม่ผลิ ปี 2007 – 2008

หน่วย: บาทต่อไร่

รายละเอียด	นาข้าวลด 3 เพิ่ม 3	นาข้าวของเกษตรกร	ส่วนต่าง
1. ค่าเมล็ดพันธุ์	246.0	342.7	96.7
2. ค่าปุ๋ย	1,228.4	1,355.8	127.4
3. ค่ายาฆ่าแมลง	987.3	1,184.5	197.2
4. ค่าใช้จ่ายอื่นๆ	1,962.5	2,095.9	133.4
5. ผลผลิต (กิโลกรัม/ไร่)	1,120.0	1,080.0	- 40.0
6. รายรับ	9,979.1	9,622.7	- 356.4
7. รายจ่าย	4,424.2	4,973.8	549.6
8. กำไร	5,555.0	4,648.9	- 906.1

หมายเหตุ: อัตราแลกเปลี่ยน ปี 2007 คือ 500 ดอลลาร์ = 1 บาท อัตราแลกเปลี่ยน ปี 2008 คือ 555 ดอลลาร์ = 1 บาท

ที่มา: ปรับปรุงจากตารางที่ 3.18

ตารางที่ 3.34 ต้นทุนในการผลิตข้าวของจังหวัดเกินเรอ ช่วงฤดูร้อน ปี 2008

หน่วย: บาทต่อไร่

รายละเอียด	นาข้าวลด 3 เพิ่ม 3	นาข้าวของเกษตรกร	ส่วนต่าง
1. ค่าเมล็ดพันธุ์	248.9	315.2	66.3
2. ค่าปุ๋ย	1,348.2	1,638.4	290.2
3. ค่ายาฆ่าแมลง	730.9	922.0	191.1
4. ค่าใช้จ่ายอื่นๆ	1,867.1	1,934.6	67.5
5. ผลผลิต (กิโลกรัม/ไร่)	826.7	832.0	5.3
6. รายรับ	8,001.0	8,057.7	56.7
7. รายจ่าย	4,195.2	4,810.3	615.1
8. กำไร	3,805.8	3,247.4	-558.4

หมายเหตุ: อัตราแลกเปลี่ยน ปี 2008 คือ 555 ดอลลาร์ = 1 บาท

ที่มา: ปรับปรุงจากตารางที่ 3.19

สำหรับจังหวัดบาเรีย – วุงเต่า มีการทำนาทั้ง 2 รูปแบบเช่นกัน การผลิตข้าวในฤดูร้อน – ไร่ไม่ร้าง และฤดูหนาว ปี 2008 ค่าใช้จ่ายในการผลิตของนาข้าวเกษตรกรที่ไม่ได้ปลูกแบบลด 3 เพิ่ม 3 จะสูงกว่าประมาณ 627.4 – 677.3 บาทต่อไร่ และถ้าพิจารณาจากรายละเอียดค่าเมล็ดพันธุ์ ค่าปุ๋ย ค่ายาฆ่าแมลง นาข้าว ลด 3 เพิ่ม 3 จะมีค่าใช้จ่ายต่ำกว่า ส่วนค่าแรง และค่าเช่าเครื่องจักร การทำนาทั้ง 2 แบบมีค่าใช้จ่ายไม่แตกต่างกัน ส่วนผลผลิตต่อไร่ นาข้าวแบบลด 3 เพิ่ม 3 มีผลผลิตต่อไร่สูงกว่าและมีกำไรมากกว่านาข้าวเกษตรกรที่ปลูกตามปกติ (ตารางที่ 3.35 และตารางที่ 3.36)

ตารางที่ 3.35 ต้นทุนในการผลิตข้าวต่อไร่ของจังหวัดบาเรีย – วุงเต่า ในฤดูร้อน – ไปไม่ร่วง ปี 2008

หน่วย: บาทต่อไร่

รายละเอียด	นาข้าวลด3 เพิ่ม 3	นาข้าวของเกษตรกร	ส่วนต่าง
1. ค่าเมล็ดพันธุ์	304.4	441.4	137.0
2. ค่าปุ๋ย	1,194.4	1,580.1	385.7
3. ค่ายาฆ่าแมลง	118.5	223.2	104.7
4. ค่าแรงงาน	184.5	184.5	-
5. ค่าเช่าเครื่องจักร	1,210.8	1,210.8	-
6. ค่าใช้จ่ายทั้งหมด	3,012.6	3,640.0	627.4
7. รายรับ	5,477.5	5,102.7	- 374.8
8. จำนวนผลผลิต (กิโลกรัม/ไร่)	5,477.5	5,102.7	- 374.8
9. กำไร	2,464.9	1,462.7	- 1,002.2

หมายเหตุ: อัตราแลกเปลี่ยน ปี 2008 คือ 555 ดอลลาร์ = 1 บาท

ที่มา: ปรับปรุงจากตารางที่ 3.24

ตารางที่ 3.36 ต้นทุนในการผลิตข้าวต่อไร่ของจังหวัดบาเรีย – วุงเต่า ในฤดูหนาว ปี 2008

หน่วย: บาทต่อไร่

รายละเอียด	นาข้าว ลด3 เพิ่ม 3	นาข้าวของเกษตรกร	ส่วนต่าง
1. ค่าเมล็ดพันธุ์	415.1	601.9	186.8
2. ค่าปุ๋ย	1,194.40	1,580.10	385.7
3. ค่ายาฆ่าแมลง	118.50	223.20	104.7
4. ค่าแรงงาน	184.5	184.5	-
5. ค่าเช่าเครื่องจักร	1,383.80	1,383.80	-
6. ค่าใช้จ่ายทั้งหมด	3,296.20	3,973.50	677.3
7. รายรับ	5,045.00	4,973.00	- 72.0
8. จำนวนผลผลิต (กิโลกรัม/ไร่)	5,045.00	4,973.00	- 72.0
9. กำไร	1,748.80	999.4	- 749.4

หมายเหตุ : อัตราแลกเปลี่ยน ปี 2008 เท่ากับ 555 ดอลลาร์ = 1 บาท

ที่มา: ปรับปรุงจากตารางที่ 3.25

1.4) การสร้างคลังและไซโลเก็บข้าวที่ได้มาตรฐาน

จากปัญหาการขาดแคลนคลังและไซโลเก็บข้าวของเวียดนาม ทำให้บางพื้นที่เมื่อเก็บเกี่ยวข้าวแล้วไม่มีโกดังเก็บ ส่งผลให้คุณภาพข้าวลดลงไปอีก รัฐจึงมีมติให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องเร่งดำเนินการตามโครงการสร้างไซโลเก็บข้าวความจุ 4 ล้านตันข้าวเปลือกอย่างเร่งด่วน โดยให้แล้วเสร็จภายในปี 2012

นอกจากนี้เพื่อมั่นใจว่าในระยะยาวผลผลิตข้าวของเวียดนามจะมีปริมาณเพียงพอกับความต้องการบริโภคของคนในประเทศ รัฐบาลจะส่งเสริมให้มีการวิจัยด้านวิทยาศาสตร์และความร่วมมือกับนานาชาติที่เกี่ยวข้องกับความมั่นคงด้านอาหาร โดยแต่ละปีรัฐจะจัดสรรงบประมาณเพื่อการลงทุนสำหรับภาคเกษตรเพิ่มขึ้นเป็น 10 – 15% รวมทั้งส่งเสริมให้มีการฝึกอบรมด้านวิทยาศาสตร์และเทคนิคการจัดการแก่เกษตรกรเพื่อเพิ่มผลผลิตและเพิ่มรายได้ โดยรัฐตั้งเป้าหมายว่าภายในปี 2020 จะมีเกษตรกรที่ได้รับการฝึกอบรมด้านการผลิตเป็นจำนวนร้อยละ 50 ของเกษตรกรทั่วประเทศ

2) นโยบายการส่งออก

นับตั้งแต่เวียดนามเข้าเป็นสมาชิกองค์การการค้าโลก (World Trade Organization: WTO)²⁵ กระทรวงอุตสาหกรรมและการค้าของเวียดนาม (MOIT) ได้มอบหมายให้สมาคมอาหารเวียดนาม (VFA) ทำหน้าที่เป็นผู้กำหนดราคาส่งออกข้าวขั้นต่ำ (MEP) ที่สมาชิกผู้ส่งออกต้องไปทำสัญญาซื้อขายกับต่างประเทศ และทำหน้าที่จัดสรรโควตาการส่งออกข้าวให้แก่ผู้ส่งออกแต่ละราย ซึ่งบทบาทที่รัฐบาลมอบให้สมาคมอาหารเวียดนามดำเนินการทั้ง 2 อย่าง เป็นข้อถกเถียงกันในกลุ่มผู้ส่งออกข้าวของเวียดนามว่าเหมาะสมมากน้อยเพียงใด เนื่องจากสมาคมอาหารเวียดนามมีสมาชิกของตนเองมากกว่า 100 บริษัท จึงยากที่จะเชื่อว่าสมาคมจะปฏิบัติหน้าที่โดยไม่ลำเอียงเข้าข้างสมาชิกของตน โดยเฉพาะอย่างยิ่งเรื่องการจัดสรรโควตาส่งออกข้าวให้ผู้ส่งออกแต่ละจังหวัด ที่ถูกวิจารณ์ว่าไม่ยุติธรรมเนื่องจากมีผู้ส่งออกข้าวหลายรายได้รับโควตาส่งออกข้าวน้อยกว่ากำลังการผลิตที่มี ในขณะที่ผู้ส่งออกข้าวรายใหญ่ของประเทศ 2 ราย คือ Vinafood 1 และ Vinafood 2 กลับได้รับโควตาส่งออกจำนวนมาก ซึ่งในอนาคตอันใกล้รัฐบาลเวียดนามมีแผนจะยกเลิกระบบโควตาดังกล่าว

นอกจากนี้เวียดนามได้การออกกฎหมายเกี่ยวกับการส่งออกและค้าข้าวฉบับใหม่ (มีผลบังคับใช้ 1 มกราคม 2010) โดยกำหนดให้บริษัทส่งออกต้องมีคลังและไซโลเก็บข้าวขนาด 5,000 ตัน (ภายในต้นเดือนกันยายน 2010) และมีโรงสีที่สามารถสีข้าวได้อย่างต่ำ 10 ตันต่อชั่วโมงเป็นของตนเอง บริษัทส่งออกรายใดไม่สามารถส่งออกข้าวได้ 12 เดือนติดต่อกันจะถูกเพิกถอนใบอนุญาตส่งออกข้าว ทั้งนี้เพื่อเป็นหลักประกันว่าเวียดนามจะมีข้าวเพียงพอส่งออกและยกระดับความสามารถในการแข่งขัน อย่างไรก็ตามข้อกำหนดดังกล่าวอาจทำให้บริษัทส่งออกขนาดเล็กประสบปัญหาและต้องปิดกิจการไปบางส่วน

สมาคมอาหารเวียดนาม (VFA) ซึ่งรับผิดชอบจัดสรรโควตาส่งออกข้าวให้บริษัทต่าง ๆ มีการจัดตั้งบริษัทค้าข้าว (Rice Trading Floor) แห่งแรกที่จังหวัดโฮ่วซาง (Hau Giang) เพื่อให้ชาวนาสามารถขายข้าวเปลือกได้โดยตรงต่อบริษัทผู้ส่งออก และหากประสบความสำเร็จก็อาจพัฒนาเป็นตลาดค้า – ขายล่วงหน้าได้ในอนาคต

²⁵ องค์การการค้าโลก (World Trade Organization: WTO) ประกาศรับรองเวียดนามเข้าเป็นสมาชิกลำดับที่ 150 เมื่อวันที่ 7 พฤศจิกายน 2549 โดยสมาชิกภาพของเวียดนามจะเริ่มมีผลอย่างเป็นทางการในวันที่ 11 มกราคม 2550

3) นโยบายการสร้างเสถียรภาพให้กับตลาดข้าวภายในประเทศ

กระทรวงการคลังเวียดนามกำลังร่างโครงการเพื่อสนับสนุนนโยบายของรัฐบาลในการสร้างเสถียรภาพให้กับตลาดข้าวในประเทศ โดยจะมีมาตรการให้ความช่วยเหลือเกษตรกรหลายด้าน เช่น ให้อุดหนุนดอกเบี้ยเงินกู้เพื่อซื้อวัตถุดิบ เครื่องมือและอุปกรณ์ในการผลิต เสนอให้รัฐบาลยกเว้น ลดภาษีและค่าธรรมเนียมเพื่อช่วยเหลือบางส่วนในการลดต้นทุนปัจจัยการผลิตสำหรับการผลิตสินค้าเกษตร และเสนอให้มีการตั้งกองทุนสนับสนุนการผลิตและส่งออกข้าว ซึ่งส่งผลให้เกิดเสถียรภาพด้านราคาข้าวในระยะยาว เป็นต้น

นอกจากนี้ นาย Nguyen Tan Dung นายกรัฐมนตรีของเวียดนาม ได้ประกาศเมื่อวันที่ 12 มีนาคม 2010 ขอให้ส่วนกลางและคณะกรรมการประชาชนจังหวัดต่างๆ กำหนดราคาข้าวเปลือกที่จะขายให้กับพ่อค้าคนกลาง เพื่อให้เกษตรกรได้กำไรอย่างน้อย 30% โดยมอบหมายให้กระทรวงการคลัง และกระทรวงเกษตรและพัฒนาชนบท ประกาศระเบียบและแนวทางการคำนวณต้นทุนการผลิต เพื่อใช้เป็นฐานการกำหนดราคาข้าวเปลือก นอกจากนี้บริษัทผู้ส่งออกข้าวต้องมีแผนเชื่อมโยงกับพ่อค้าคนกลางเพื่อรับซื้อข้าวจากเกษตรกรตามราคาที่กำหนด

4) ความร่วมมือด้านข้าวกับต่างประเทศ

ความร่วมมือด้านข้าวของเวียดนามกับต่างประเทศ ความร่วมมือในแต่ละประเทศจะมีรูปแบบที่แตกต่างกันออกไป สำหรับความร่วมมือระหว่างไทยกับเวียดนามส่วนใหญ่จะเป็นความร่วมมือด้านการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารความรู้เรื่องการวิจัยในส่วนที่เกี่ยวข้องกับโรคระบาดและศัตรูพืช และผลกระทบต่อข้าวอันสืบเนื่องมาจากปัญหาภาวะโรคธรีน หรือระบบการรับฝากและจำหน่ายข้าวระหว่างชาวนากับรัฐบาล

ด้านความร่วมมือระหว่างเวียดนามกับกัมพูชา เวียดนามตั้งบริษัทร่วมทุนด้านข้าวกับกัมพูชา ชื่อว่าบริษัท “Cambodian – Vietnam Food Company: Cavifoods” เพื่อทำธุรกิจข้าวแบบครบวงจรในกัมพูชา รวมทั้งเป็นระบบเครือข่ายการจำหน่ายข้าวในกัมพูชา นอกจากนี้บริษัทยังมีแผนในการจัดตั้งคลังสินค้าในต่างประเทศในปี 2010 จำนวน 4 แห่ง ได้แก่ ฟิลิปปินส์ แทนซาเนีย กานา และแอฟริกาใต้ อีกทั้งยังมีแผนก่อตั้งบริษัทร่วมทุนด้านอาหารกับพม่าด้วย

3.2.4 ปัญหาและอุปสรรคในการปลูกข้าวของเวียดนาม

แม้ว่าในปี 2009 เวียดนามจะเป็นประเทศที่มีผลผลิตข้าวต่อเฮกตาร์สูงที่สุดในกลุ่มอาเซียน²⁶ สามารถผลิตข้าวได้ 38.9 ล้านตันข้าวเปลือก และส่งออกข้าวไปตลาดโลกมากถึง 6.1 ล้านตันข้าวสาร ซึ่งนับว่าเป็นสถิติการผลิตและส่งออกข้าวมากที่สุดในรอบ 20 ปี (1990 – 2009) ของเวียดนาม อย่างไรก็ตาม เวียดนามยังคงประสบปัญหาอีกหลายด้าน ที่ส่งผลกระทบต่อการผลิตข้าวของประเทศ สรุปได้ดังนี้

1) ตามสภาพภูมิศาสตร์ของประเทศเวียดนามที่ต้องประสบกับพายุและน้ำท่วมทุกปี ทำให้พื้นที่การเกษตรได้รับความเสียหาย โดยเฉพาะพื้นที่ราบชายฝั่งในภาคกลาง และจากสภาพภูมิอากาศของโลกที่เปลี่ยนแปลง ส่งผลให้เกิดภัยแล้งในฤดูแล้ง ส่วนในฤดูฝนจะมีน้ำท่วมเป็นเวลานาน และจากระดับน้ำทะเลเพิ่มสูงขึ้นจะทำให้ดินเค็ม พื้นที่สำหรับปลูกข้าวจึงลดลง ซึ่งกระทบต่อวิกฤตด้านอาหารและพลังงานของประเทศด้วย

2) พันธุ์ข้าวที่เกษตรกรนิยมปลูกในประเทศส่วนใหญ่ยังเป็นข้าวที่มีคุณภาพต่ำแต่ให้ผลผลิตต่อเฮกตาร์สูง ทำให้ผลผลิตที่ได้เป็นข้าวคุณภาพต่ำเมื่อเทียบกับประเทศผู้ส่งออกรายอื่นๆ ในตลาดโลก ซึ่งส่งผลกระทบต่อศักยภาพในการแข่งขันด้านคุณภาพและราคาส่งออกข้าวของเวียดนามในตลาดโลกอีกด้วย แต่ทั้งนี้ในปัจจุบันรัฐบาลเวียดนามได้ให้ความสำคัญกับการพัฒนาพันธุ์ข้าวที่มีคุณภาพดีและให้ผลผลิตต่อเฮกตาร์สูง และส่งเสริมให้เกษตรกรหันมาปลูกข้าวดังกล่าวเพิ่มขึ้นเพื่อสร้างมูลค่าและศักยภาพในการแข่งขันของข้าวเวียดนามในตลาดโลก

3) งบประมาณของภาครัฐในการพัฒนาพันธุ์ข้าวและเทคโนโลยีการปลูกข้าวยังมีไม่เพียงพอต่อความต้องการของชาวนาทั่วประเทศ ประกอบกับความสนใจในการลงทุนของภาคเอกชนเกี่ยวกับการเกษตรและเทคโนโลยีการเกษตรของประเทศมีน้อย

4) ในปัจจุบันการระบาดของโรคในข้าวมีความรุนแรงและมากขึ้นเรื่อยๆ ซึ่งเวียดนามยังขาดข้อมูลการศึกษาและงานวิจัยที่เกี่ยวกับโรคของข้าวอีกมาก เพื่อใช้เป็นฐานข้อมูลในการพัฒนาพันธุ์ข้าวสายพันธุ์ใหม่ที่มีคุณภาพดี ให้ผลผลิตสูง และต้านทานโรคได้ดี

²⁶ จากรายงานสถิติของกระทรวงเกษตรสหรัฐอเมริกา (United States Department of Agriculture: USDA), Foreign Agricultural Service, March, 2010 ระบุว่าผลผลิตข้าวต่อเฮกตาร์ของประเทศในอาเซียน อันดับ 1 ได้แก่ เวียดนาม ผลิตได้ 5.3 ตันต่อเฮกตาร์ หรือประมาณ 848 กิโลกรัมต่อไร่ รองลงมาเป็นอินโดนีเซีย 5.0 ตันต่อเฮกตาร์ มาเลเซีย 3.7 ตันต่อเฮกตาร์ ลาว 3.6 ตันต่อเฮกตาร์ ฟิลิปปินส์ 3.5 ตันต่อเฮกตาร์ กัมพูชา 2.8 ตันต่อเฮกตาร์ ไทย 2.8 ตันต่อเฮกตาร์ และ พม่า 2.6 ตันต่อเฮกตาร์ ตามลำดับ

5) เวียดนามยังขาดแคลนคลังและไซโลเก็บข้าว อีกทั้งการตากและการอบข้าวเปลือกขาดคุณภาพ เนื่องจากสภาพอากาศของเวียดนามมีความชื้นสูงทำให้ข้าวเปลือกเส่ง่าย และมีสัดส่วนข้าวหักสูงเมื่อนำข้าวไปสี ซึ่งในปัจจุบันคลังและไซโลทั้งประเทศสามารถเก็บข้าวได้เพียง 2 ล้านตัน ทำให้ผู้ส่งออกไม่สามารถซื้อข้าวมาเก็บเพื่อขายในช่วงที่ข้าวในตลาดโลกมีราคาสูงได้

6) ชาวนามีรายได้น้อยเพราะขายข้าวได้ราคาต่ำ ซึ่งชาวนาสวนใหญ่จะขายข้าวผ่านพ่อค้าคนกลาง แล้วพ่อค้าคนกลางจะนำไปขายต่อให้โรงสีและผู้ส่งออกอีกทอดหนึ่ง และเนื่องจากเวียดนามยังไม่มีระบบฝากหรือรับจำนำข้าว ทำให้ชาวนาต้องรับขายผลผลิตหลังเก็บเกี่ยวทำให้ถูกกดราคาจากพ่อค้าคนกลาง

7) พื้นที่ปลูกข้าวของเวียดนามในอนาคตมีแนวโน้มลดลงเรื่อยๆ เนื่องจากการขยายตัวของภาคอุตสาหกรรมและชุมชนเมืองมากขึ้น อีกทั้งมีพื้นที่บางส่วนที่เปลี่ยนจากการทำนาไปปลูกพืชชนิดอื่นหรือใช้เลี้ยงสัตว์แทน และมีชาวนาอีกจำนวนไม่น้อยที่ทิ้งการทำนาเข้ามาทำงานในเขตเมืองและในโรงงานอุตสาหกรรมเพราะให้ผลตอบแทนสูงกว่า

3.2.5 ยุทธศาสตร์การพัฒนากษตรชนบทเวียดนาม ปี 2011 – 2020

การพัฒนาด้านการเกษตรของเวียดนามหลังจากประกาศใช้นโยบายโดย เหมย (Doi Moi) ในปี 1986 จนถึงปัจจุบัน ถือว่าประสบความสำเร็จระดับหนึ่ง ทำให้เวียดนามเปลี่ยนสถานะจากผู้นำเข้ามาเป็นผู้ส่งออกข้าวได้จากปี 1988 ซึ่งเวียดนามต้องนำเข้าข้าวมากกว่า 4 แสนตัน แต่อีก 11 ปีหลังจากนั้นในปี 1999 เวียดนามสามารถผลิตข้าวได้ปริมาณมากขึ้นพอสำหรับการบริโภคในประเทศและส่งออก หลังจากนั้นตั้งแต่ปี 2000 – 2009 รัฐบาลเวียดนามมีนโยบายในการพัฒนาและส่งเสริมการผลิตข้าวอย่างจริงจัง โดยมีการทุ่มงบประมาณจำนวนมากเพื่อใช้พัฒนาการผลิต การตลาด และการส่งออกข้าวของประเทศ อาทิ การวิจัยพันธุ์ข้าว พัฒนาเทคโนโลยีการผลิตข้าว การบริหารจัดการด้านการตลาดและการส่งออกข้าว เป็นต้น ประกอบกับปัจจัยที่ส่งเสริมด้านการผลิต เช่น สภาพภูมิประเทศ ทรัพยากรธรรมชาติของเวียดนามมีความอุดมสมบูรณ์ และความพร้อมของระบบชลประทาน ทำให้เวียดนามสามารถพัฒนาการผลิตข้าวได้อย่างรวดเร็ว ซึ่งในปัจจุบันเวียดนามสามารถส่งออกข้าวได้มากเป็นอันดับ 1 ในตลาดอาเซียน และอันดับ 2 ในตลาดโลก อย่างไรก็ตามแม้เวียดนามจะประสบความสำเร็จด้านการส่งออกข้าว แต่ด้านการเกษตรกรรมนั้นเกษตรกรของเวียดนามที่อยู่ในชนบทยังต้องประสบกับปัญหาอีกหลายอย่าง ดังนี้

(1) ปัญหาด้านราคาข้าว

ชาวนาเวียดนามในชนบทยังต้องประสบปัญหาการถูก “บีบราคา” ของพ่อค้าคนกลางซึ่งเป็นผู้รับซื้อข้าว อีกทั้งราคาปัจจัยในการผลิตของภาคเกษตรกรรมก็มีราคาเพิ่มสูงขึ้นตั้งแต่ปี 2003 เช่น ราคาวัตถุดิบเพิ่มขึ้นเฉลี่ย 2 – 2.5 เท่า ค่าแรงงานเพิ่มขึ้น 2 – 3 เท่า ในขณะที่ผลผลิตเพิ่มขึ้นเพียง 1.3

– 2 เท่า นอกจากนั้นทรัพยากรที่ใช้ในการผลิต เช่น ที่ดิน น้ำ แรงงาน และเงินลงทุนในภาคเกษตรกรรม กลับลดลงเรื่อยๆ ประกอบกับสภาวะของโลกในปัจจุบันที่เกษตรกรจะต้องเผชิญกับความเสี่ยงที่มาจาก โรคระบาดและภัยธรรมชาติ และการแข่งขันในตลาดที่เกิดขึ้นอย่างรุนแรง ทำให้ชาวนาต้องตกอยู่ใน สภาวะที่เสียเปรียบด้านราคา

(2) ข้าวที่ผลิตได้มีคุณภาพต่ำ

พื้นที่การปลูกข้าวของชาวนาเวียดนามส่วนใหญ่มิมีขนาดเล็กและกระจายอยู่ในหลายพื้นที่ ส่วน ปัจจัยด้านอื่นๆ เช่น กรรมวิธีการเก็บเกี่ยว ไซโลเก็บรักษาข้าวเปลือก ลานตากแห้ง โรงสีข้าว และ กรรมวิธีการสีข้าว เทคโนโลยีและกรรมวิธีที่ใช้ยังไม่ทันสมัย ในส่วนที่มีอยู่บ้างก็ไม่เพียงพอกับความ ต้องการ ด้านผู้ประกอบการในภาคการผลิตและผู้ส่งออกข้าวในเวียดนามจำนวนมากไม่ได้ให้ ความสำคัญกับกฎระเบียบหรือข้อปฏิบัติที่ใช้ในตลาดโลก เช่น มาตรการด้านสุขอนามัย แหล่งกำเนิด ของสินค้า การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม คุ่มครองแรงงาน ลิขสิทธิ์ บรรจุภัณฑ์ ตราสินค้า เป็นต้น ซึ่งสิ่งเหล่านี้ ยังเป็นอุปสรรคที่สำคัญในการส่งออกข้าวของเวียดนามในตลาดโลก

(3) การปฏิรูประบบราชการมีความล่าช้า

แม้ว่ารัฐบาลเวียดนามจะออกนโยบายต่างๆ เพื่อใช้ปรับปรุงระบบการปฏิบัติงานของหน่วยงาน ภาครัฐ แต่ในความเป็นจริงกระบวนการปฏิรูปยังล่าช้าและไม่สอดคล้องกับความต้องการที่เปลี่ยนแปลง ของประเทศ ระบิบริหารราชการ การให้บริการของภาครัฐที่ให้กับประชาชนโดยตรงยังไม่ชัดเจน ขาดความ ร่วมมือและประสานงานระหว่างหน่วยงาน ทำให้การติดต่อกับหน่วยงานของรัฐมีขั้นตอนที่ยุ่งยาก

ดังนั้นรัฐบาลเวียดนามจึงจัดทำยุทธศาสตร์พัฒนาการเกษตรชนบท ปี 2011 – 2020²⁷ เพื่อวาง ทิศทางและเป้าหมายพัฒนาการผลิตด้านการเกษตรของประเทศในอีก 10 ปีข้างหน้า สำหรับการผลิต ข้าวนั้นเวียดนามมีเป้าหมายจะพัฒนากรรมวิธีการผลิตข้าวให้ทันสมัย สามารถผลิตได้ปริมาณมาก และ ผลผลิตข้าวมีคุณภาพ เพื่อสร้างความมั่นคงด้านอาหารให้กับประเทศ อีกทั้งเป็นการเสริมสร้าง ความสามารถในการแข่งขันในการส่งออก ซึ่งนโยบายที่รัฐบาลเวียดนามนำมากำหนดใช้ต้องเป็นนโยบายที่ มีความเหมาะสม สามารถตอบสนองความต้องการของประชาชน และอยู่บนพื้นฐานความต้องการที่ แท้จริงของเกษตรกรในประเทศเป็นหลัก โดยเฉพาะการจัดสรรที่ดินและเครื่องมือให้ชาวนา การสร้างเสรี ทางการค้าเพื่ออำนวยความสะดวกให้กับภาคเกษตรกรรม รวมถึงการกำหนดนโยบายและมาตรการ ใหม่ๆ ที่ช่วยเสริมสร้างการผลิตสินค้าและระบบกลไกตลาด เช่น

²⁷ ยุทธศาสตร์การพัฒนาการเกษตรชนบทเวียดนาม ปี 2011 – 2020 จัดทำขึ้นเมื่อวันที่ 10 ธันวาคม 2009 ณ กรุง ฮานอย

(3.1) นโยบายในการส่งเสริมและสนับสนุนประชาชนในด้านต่างๆ เช่น บริการสินเชื่อเพื่อช่วยกระตุ้นการเกษตร ถ่ายทอดเทคโนโลยีและโครงสร้างพื้นฐานเพื่อเสริมสร้างกำลังการผลิต

(3.2) นโยบายในการคุ้มครองการผลิต ลดความเสี่ยงจากภัยธรรมชาติเพื่อสร้างความมั่นคงในการผลิต และการปรับระบบโครงสร้างหรือรูปแบบในการผลิต เช่น การผลิตในรูปแบบของธุรกิจส่วนบุคคล ฟาร์ม ธุรกิจร่วมทุน ความร่วมมือระหว่างประชาชนและนักธุรกิจ จัดระบบบริษัทของรัฐ และฟาร์มเกษตรและป่าไม้ของรัฐ ซึ่งเป็นส่วนช่วยเสริมสร้างความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันในภาคการเกษตรและชนบท

(3.3) นโยบายลดความยากจน พัฒนาชนบท ส่งเสริมความเป็นเจ้าของประเทศให้แก่ประชาชนในระดับล่าง สร้างโอกาสให้สัมผัสกับผลประโยชน์จากการพัฒนาของประเทศ

(3.4) นโยบายเข้าร่วมเศรษฐกิจโลก สร้างพื้นฐานด้านกฎระเบียบ เพื่อเพิ่มโอกาสในการแข่งขันของสินค้าเกษตร ป่าไม้ และประมง ในตลาดโลก นอกจากนี้ยังเป็นการเพิ่มโอกาสในการดึงดูดให้นักลงทุนต่างชาติเข้ามาลงทุนในประเทศเพิ่มขึ้น

3.2.6 แนวทางในการพัฒนาการผลิตข้าวของเวียดนาม

ยุทธศาสตร์การพัฒนาการเกษตรชนบทเวียดนาม ปี 2011 – 2020 ได้วางแนวทางการพัฒนาการผลิตข้าวของประเทศไว้หลายด้าน สามารถสรุปได้ดังต่อไปนี้

(1) รักษาความมั่นคงทางอาหารของประเทศ

เวียดนามต้องวางแผนส่งออกข้าวในแต่ละปี เพื่อส่งออกข้าวในปริมาณที่เหมาะสมกับความต้องการบริโภคข้าวของคนในประเทศและความต้องการบริโภคข้าวในตลาดโลก โดยในปี 2020 เวียดนามมีเป้าหมายจะผลิตข้าวเปลือกให้ได้มากกว่า 41 ล้านตัน บนพื้นที่ปลูกข้าว 3.7 ล้านไร่ สำหรับบริเวณสามเหลี่ยมแม่น้ำโขงที่มีพื้นที่เหมาะสำหรับการผลิตข้าวมากที่สุด จะได้รับการสนับสนุนพัฒนาการผลิตข้าวเพื่อสร้างเป็นระบบการผลิตข้าวขนาดใหญ่ โดยสร้างเขตพื้นที่สำหรับผลิตข้าวโดยเฉพาะในจังหวัดเกิ่นเทอ (Can Tho) จังหวัดก่าเมา (Ca Mau) จังหวัดเกียนยาง (Kien Giang) จังหวัดด่งทัป (Dong Thap) จังหวัดเตียนยาง (Tien Giang) จังหวัดเบ็นแต (Ben Tre) และจังหวัดลองอัน (Long An) เป็นต้น

นอกจากการผลิตข้าวเพื่อรักษาความมั่นคงทางอาหารแล้ว เวียดนามยังมีการส่งเสริมให้บริเวณสามเหลี่ยมแม่น้ำเป็นเขตผลิตเพื่อการส่งออกโดยเฉพาะ โดยวางแผนผังถาวรสำหรับพื้นที่ปลูกข้าว ส่วนปริมาณการผลิตข้าวในแต่ละปีจะผลิตมากหรือน้อย ขึ้นอยู่กับความต้องการผลผลิตข้าวของตลาดในประเทศและต่างประเทศ หากปีใดความต้องการผลผลิตข้าวในตลาดลดลง เกษตรกรสามารถเลี้ยงสัตว์น้ำสลับกับการปลูกกับพืชชนิดอื่นได้ หรือเมื่อความต้องการผลผลิตข้าวในตลาดเพิ่มขึ้นเกษตรกรก็สามารถเพิ่มรอบในการปลูกข้าวเพิ่มขึ้นตามความต้องการของตลาด

(2) พัฒนาพันธุ์ข้าวและกรรมวิธีในการเพาะปลูก ส่งเสริมให้มีการใช้อุปกรณ์เครื่องจักรการเกษตร พร้อมกับรวบรวมที่ดินเพื่อขยายขนาดการผลิต ลดอัตราแรงงานภาคการเกษตร สร้างโอกาสพัฒนาการใช้เครื่องจักร เทคโนโลยีการเกษตร โดยเฉพาะบริเวณแหล่งผลิตขนาดใหญ่ เช่น สามเหลี่ยมแม่น้ำโขงภาคใต้ตอนบน ที่ราบสูง และภาคเหนือ เพื่อเพิ่มผลผลิตข้าวให้มีปริมาณเพียงพอต่อความต้องการของตลาดในประเทศและตลาดโลก

(3) ส่งเสริมการเพิ่มคุณภาพและลดต้นทุนการผลิต เพื่อเพิ่มโอกาสในการแข่งขัน

(4) สนับสนุนการสร้างโครงสร้างพื้นฐานเพื่อการผลิตข้าวในพื้นที่ปลูกโดยเฉพาะ เช่น ระบบตากแห้ง รูดข้าว และไซโลเก็บข้าว เป็นต้น ให้มีปริมาณข้าวเพียงพอกับความต้องการ

(5) ปรับปรุงท่าเรือ Cái Lân (Cần Thơ) เพื่อขนส่งข้าวไปต่างประเทศ และพัฒนาระบบขนส่งเพื่อบริการให้กับการขนส่งข้าวในประเทศ

(6) วางแผนผังพื้นที่สำหรับปลูกข้าวโดยเฉพาะ ในบริเวณที่มีพื้นที่เหมาะสมกับการปลูกข้าว เพื่อตอบสนองความต้องการบริโภคข้าวในประเทศและเพื่อการส่งออก

(7) สนับสนุนให้นักธุรกิจลงทุนด้านการพัฒนาพันธุ์ข้าวในประเทศ เพื่อให้ได้ข้าวสายพันธุ์ที่มีผลผลิตสูงเพื่อลดต้นทุนการผลิต และใช้ระบบการจำหน่ายเมล็ดพันธุ์ข้าวถึงผู้ผลิตโดยตรง

(8) ปรับปรุงและพัฒนาข้อมูลด้านการคาดการณ์ ติดตาม ตลาดข้าวในประเทศ และตลาดข้าวต่างประเทศที่เป็นประเทศเป้าหมายในการส่งออกข้าวของเวียดนาม

(9) พัฒนาโครงสร้างพื้นฐานภาคบริการเพื่อการผลิต รูปแบบการผลิต รูปแบบการส่งเสริมการค้า และการจัดการส่งออกข้าวตามกลไกตลาด

3.3 ตำแหน่งตลาดของข้าวไทยและเวียดนามในตลาดอาเซียน

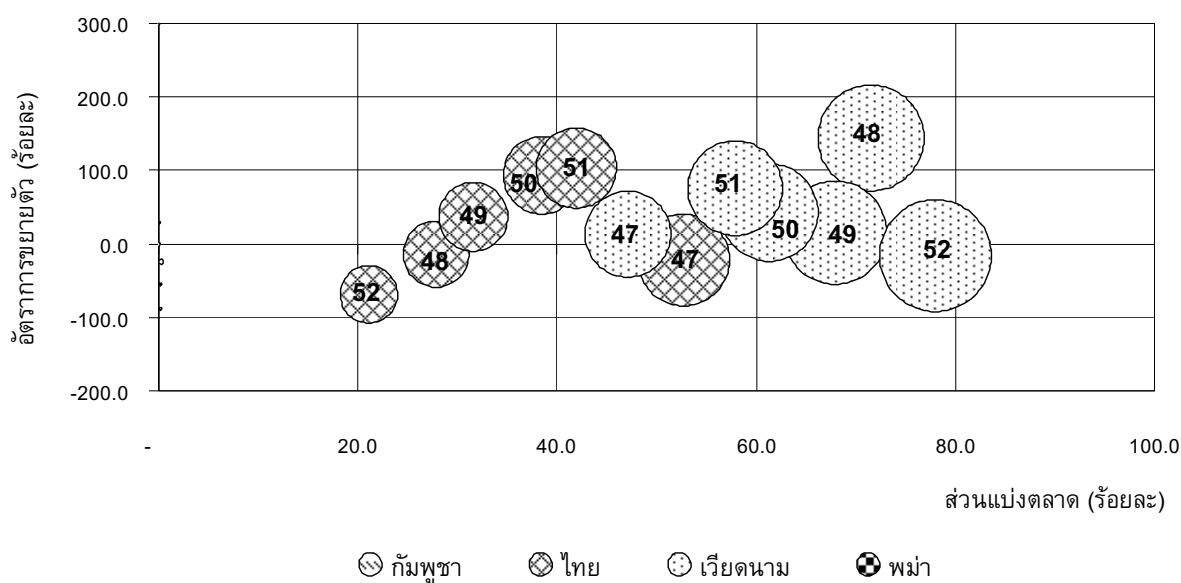
มูลค่าการส่งออกข้าวของประเทศสมาชิกอาเซียนไปในตลาดอาเซียนในปัจจุบัน จากข้อมูลด้านการตลาดและการค้าข้าวของโลก (Grain: World Markets and Trade) ของกระทรวงเกษตรแห่งสหรัฐอเมริกา (United States Department of Agriculture: USDA) ในปี 2552 พบว่ามีประเทศผู้ส่งออกรายใหญ่ในตลาดอาเซียนเพียง 2 ราย คือ ไทย และเวียดนาม นอกเหนือจากนั้นเป็นประเทศผู้ส่งออกรายเล็กประเทศอื่นๆ เช่น พม่า และกัมพูชา เป็นต้น เมื่อเปรียบเทียบอัตราการขยายตัวและส่วนแบ่งตลาดของข้าวทุกประเภทของประเทศผู้ส่งออกสำคัญของอาเซียนไปยังตลาดหลักในอาเซียนซึ่งประกอบด้วย อินโดนีเซีย ฟิลิปปินส์ มาเลเซีย และสิงคโปร์แล้ว พบว่าในปี 2547 ประเทศไทยยังคงเป็นผู้ครองส่วนแบ่งตลาดข้าวรวมทุกประเภทในอาเซียน คิดเป็นร้อยละ 52.7 รองลงมาคือเวียดนามร้อยละ 47.1 ซึ่งถือว่าส่วนแบ่งตลาดมีความใกล้เคียงกัน แต่เมื่อพิจารณาอัตราการขยายตัวแล้ว พบว่าประเทศไทยมีอัตราการขยายตัวของการส่งออกข้าวรวมทุกประเภทไปยังตลาดอาเซียนลดลง คิดเป็นร้อยละ -22.0 ซึ่งในปีถัดมาส่วนแบ่งตลาดของไทยก็ลดลงอีกเหลือเพียงร้อยละ 27.9 ในขณะที่เวียดนามมีส่วนแบ่งตลาดร้อยละ 71.5 เนื่องจากเวียดนามสามารถผลิตข้าวขาวได้มากขึ้น ปริมาณผลผลิตข้าวขาวต่อไร่

มีแนวโน้มดีขึ้น รวมถึงราคาข้าวขาวของเวียดนามนั้นถูกกว่าข้าวขาวของไทย จึงทำให้ประเทศต่างๆ อาเซียนนิยมซื้อข้าวขาวของเวียดนามมากกว่า จึงส่งผลให้สถานะของข้าวโดยรวมนั้น เวียดนามแซงประเทศไทยขึ้นมาเป็นผู้ส่งออกอันดับ 1 ในตลาดอาเซียน และในปัจจุบันคือปี 2552 ส่วนแบ่งตลาดของการส่งออกข้าวรวมทุกประเภทของไทยก็ยังคงลดลงอีกเหลือเพียงร้อยละ 21.1 ในขณะที่เวียดนามมีส่วนแบ่งตลาดร้อยละ 78.0 ในปีเดียวกัน (ตารางที่ 3.37 และภาพที่ 3.12)

ตารางที่ 3.37 มูลค่าการส่งออก อัตราการขยายตัว และส่วนแบ่งตลาดของข้าวทุกประเภทที่ไทย เวียดนาม พม่า และกัมพูชา ส่งออกไปยังประเทศผู้นำเข้าหลักของอาเซียน (อินโดนีเซีย มาเลเซีย ฟิลิปปินส์ และสิงคโปร์)

มูลค่าการส่งออก (ล้านเหรียญสหรัฐ)						
ประเทศ	2547	2548	2549	2550	2551	2552
ไทย	252.8	214.3	293.2	563.4	1,143.1	359.6
เวียดนาม	225.7	549.6	629.2	900.0	1,579.3	1,326.4
พม่า	0.9	4.1	3.1	1.4	1.8	7.9
กัมพูชา	-	0.5	0.2	0.8	1.3	6.4
อัตราการขยายตัว (ร้อยละ)						
ประเทศ	2547	2548	2549	2550	2551	2552
ไทย	-22	-15.2	36.8	92.2	102.9	-68.5
เวียดนาม	12.3	143.5	14.5	43	75.5	-16
พม่า	-88.3	355.6	-24.4	-54.8	28.6	338.9
กัมพูชา	-	-	-60	300	62.5	392.3
ส่วนแบ่งตลาด (ร้อยละ)						
ประเทศ	2547	2548	2549	2550	2551	2552
ไทย	52.7	27.9	31.7	38.4	41.9	21.1
เวียดนาม	47.1	71.5	68	61.4	57.9	78
พม่า	0.2	0.5	0.3	0.1	0.1	0.5
กัมพูชา	-	0.1	0	0.1	0	0.4

ที่มา: คำนวณจากฐานข้อมูล Global Trade Atlas (2010)

หมายเหตุ: ตัวเลขในรูปภาพแสดงถึงปี พ.ศ.

ที่มา: คำนวณจากฐานข้อมูล Global Trade Atlas (2010)

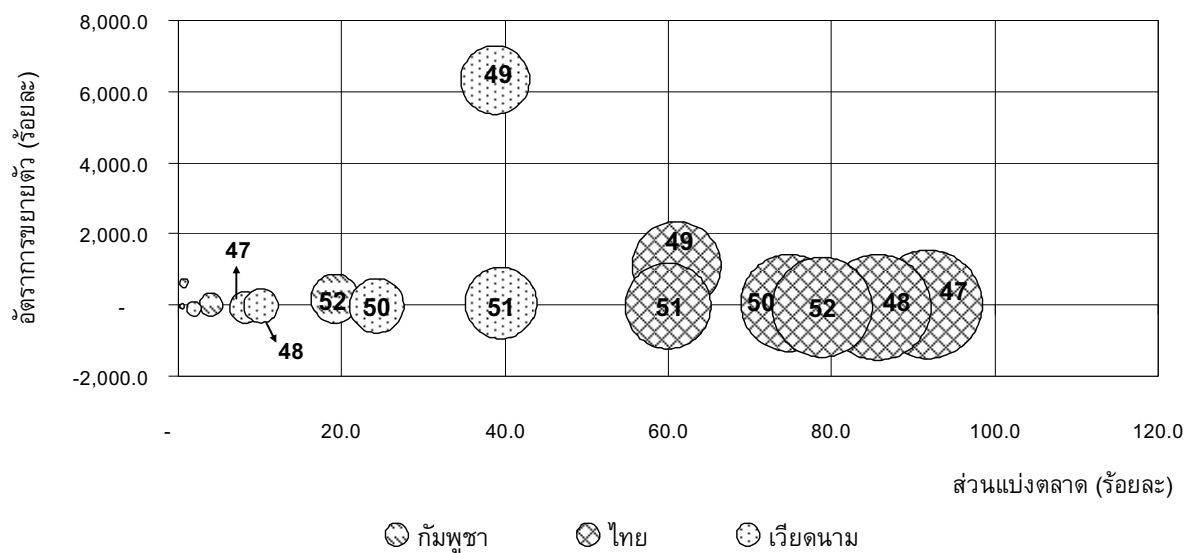
ภาพที่ 3.12 ตำแหน่งตลาดข้าวทุกประเภทที่ไทย เวียดนาม พม่า และกัมพูชา
ส่งออกไปยังประเทศผู้นำเข้าหลักของอาเซียน (อินโดนีเซีย มาเลเซีย ฟิลิปปินส์ และสิงคโปร์)

หากพิจารณาส่วนแบ่งตลาดข้าวในตลาดอาเซียนออกเป็นข้าวประเภทต่างๆ ตามรหัสพิกัดศุลกากรระบบฮาร์โมนไนซ์ที่แยกประเภทข้าวออกเป็น ข้าวกล้อง ข้าวหอม ข้าวขาว และปลายข้าวแล้วพบว่าส่วนแบ่งตลาดข้าวกล้องในอาเซียน ประเทศไทยเป็นผู้ครองส่วนแบ่งตลาด โดยในปี 2547 มีส่วนแบ่งตลาดมากถึงร้อยละ 91.8 รองลงมาคือเวียดนามที่มีส่วนแบ่งตลาดเพียงร้อยละ 8.2 และแม้ว่าในปีต่อมาแม้ประเทศไทยจะมีส่วนแบ่งตลาดข้าวกล้องในตลาดอาเซียนลดลง แต่ก็ยังคงครองอันดับ 1 จนกระทั่งปัจจุบันส่วนแบ่งตลาดข้าวกล้องของไทยอยู่ที่ร้อยละ 78.8 รองลงมาเป็นกัมพูชา ร้อยละ 19.2 และเวียดนามที่มีส่วนแบ่งตลาดเหลือเพียงร้อยละ 1.9 ตามลำดับ (ตารางที่ 3.38 และภาพที่ 3.13)

ตารางที่ 3.38 มูลค่าการส่งออก อัตราการขยายตัว และส่วนแบ่งตลาดข้าวกล้องที่ไทย เวียดนาม และ กัมพูชา ส่งออกไปยังประเทศผู้นำเข้าหลักของอาเซียน (อินโดนีเซีย มาเลเซีย ฟิลิปปินส์ และสิงคโปร์)

มูลค่าการส่งออก (ล้านเหรียญสหรัฐ)						
ประเทศ	2547	2548	2549	2550	2551	2552
ไทย	9.0	4.2	50.4	67.0	46.9	4.1
เวียดนาม	0.8	0.5	32.1	21.7	30.9	0.1
กัมพูชา	-	0.2	0.1	0.7	0.4	1.0
อัตราการขยายตัว (ร้อยละ)						
ประเทศ	2547	2548	2549	2550	2551	2552
ไทย	15.4	-53.3	1,100.0	32.9	-30.0	-91.3
เวียดนาม	-91.5	-37.5	6,320.0	-32.4	42.4	-99.7
กัมพูชา	-100.0	-	-50.0	600.0	-42.9	150.0
ส่วนแบ่งตลาด (ร้อยละ)						
ประเทศ	2547	2548	2549	2550	2551	2552
ไทย	91.8	85.7	61.0	74.9	60.0	78.8
เวียดนาม	8.2	10.2	38.9	24.3	39.5	1.9
กัมพูชา	-	4.1	0.1	0.8	0.5	19.2

ที่มา: คำนวณจากฐานข้อมูล Global Trade Atlas (2010)

หมายเหตุ: ตัวเลขในรูปภาพแสดงถึงปี พ.ศ.

ที่มา: คำนวณจากฐานข้อมูล Global Trade Atlas (2010)

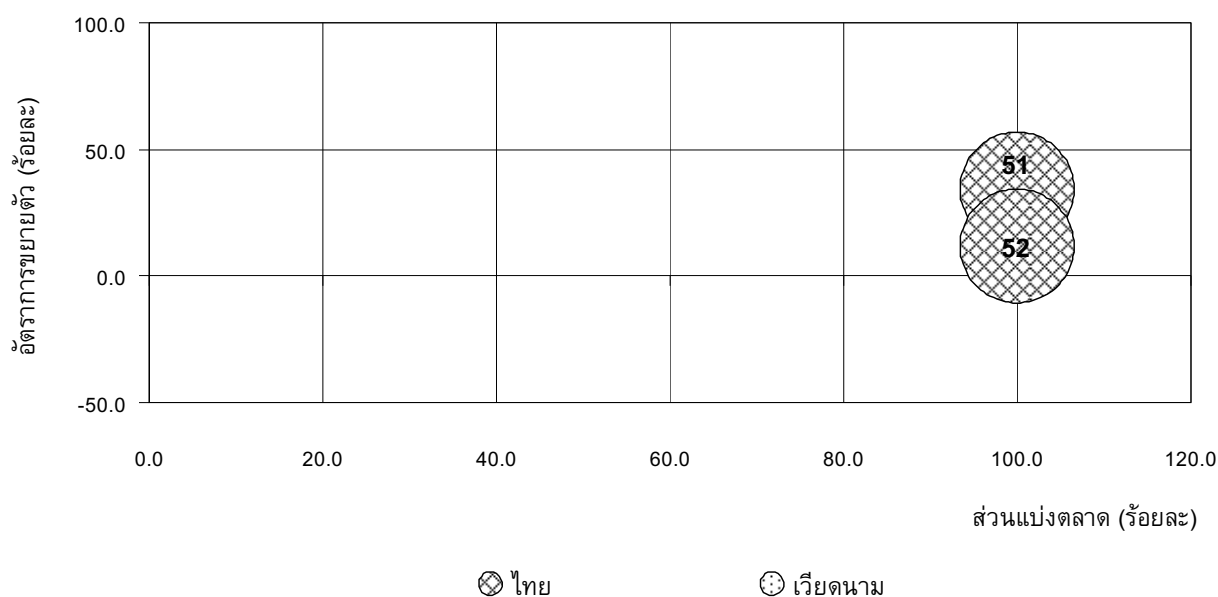
ภาพที่ 3.13 ตำแหน่งตลาดข้าวกล้องที่ไทย เวียดนาม พม่า และกัมพูชา
ส่งออกไปยังประเทศผู้นำเข้าหลักของอาเซียน (อินโดนีเซีย มาเลเซีย ฟิลิปปินส์ และสิงคโปร์)

สำหรับข้าวหอมนั้นเป็นสินค้าที่ไทยมีความสามารถในการส่งออก เนื่องจากเป็นสินค้าที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัว ประเทศอื่นๆ ลอกเลียนแบบได้ยาก จึงทำให้ไทยเป็นผู้ครองตลาดข้าวหอมในอาเซียน โดยจากข้อมูลระหว่างปี 2550-2552 พบว่าไทยมีส่วนแบ่งตลาดร้อยละ 100.0 (ตารางที่ 3.39 และภาพที่ 3.14) ในปัจจุบันแม้ว่ารัฐบาลเวียดนามจะส่งเสริมให้ชาวนาเวียดนามปลูกข้าวหอมมากขึ้น เนื่องจากได้ราคาที่สูงกว่า และต้องการขยายตลาดส่งออกข้าวคุณภาพไปยังประเทศที่มีความสามารถในการซื้อสูงมากขึ้น แต่ด้วยระยะเวลาในการปลูกที่ปลูกได้เพียงปีละครั้ง ทำให้รายได้จากการขายข้าวน้อยกว่าการปลูกข้าวขาวที่ปลูกได้ปีละหลายครั้ง จึงไม่จูงใจให้ชาวนาเวียดนามเปลี่ยนมาปลูกข้าวหอมกันมากนัก ทำให้ในระยะสั้นไทยยังคงสามารถครองส่วนแบ่งตลาดข้าวหอมได้ แต่หากในระยะยาวเวียดนามหันมาปลูกข้าวหอมมากขึ้นแล้วอาจทำให้ส่วนแบ่งตลาดข้าวหอมในอาเซียนลดลงได้

ตารางที่ 3.39 มูลค่าการส่งออก อัตราการขยายตัว และส่วนแบ่งตลาดข้าวหอมที่ไทยและเวียดนามส่งออกไปยังประเทศผู้นำเข้าหลักของอาเซียน (อินโดนีเซีย และสิงคโปร์)

มูลค่าการส่งออก (เหรียญสหรัฐ)			
ประเทศ	2550	2551	2552
ไทย	48,199,843.0	64,830,727.0	72,586,829.0
เวียดนาม	12,842.0	-	-
อัตราการขยายตัว (ร้อยละ)			
ประเทศ	2550	2551	2552
ไทย	-	34.5	12.0
เวียดนาม	-	-	-
ส่วนแบ่งตลาด (ร้อยละ)			
ประเทศ	2550	2551	2552
ไทย	100.0	100.0	100.0
เวียดนาม	0.0	-	-

ที่มา: คำนวณจากฐานข้อมูล Global Trade Atlas (2010)

หมายเหตุ: ตัวเลขในรูปภาพแสดงถึงปี พ.ศ.

ที่มา: คำนวณจากฐานข้อมูล Global Trade Atlas (2010)

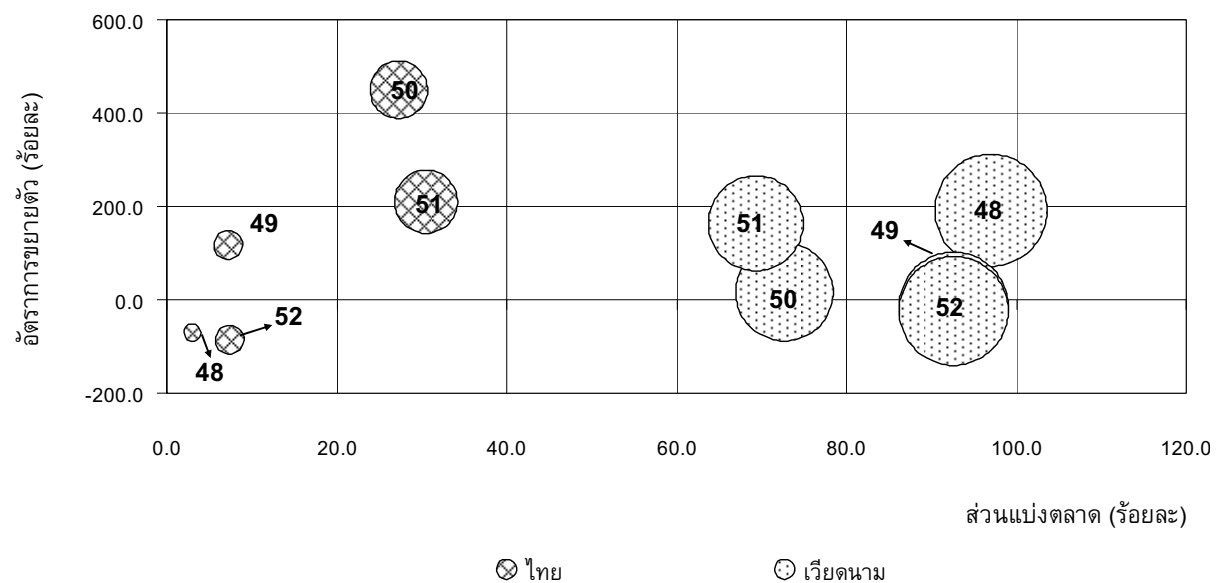
ภาพที่ 3.14 ตำแหน่งตลาดข้าวหอมที่ไทยและเวียดนาม
ส่งออกไปยังประเทศผู้นำเข้าหลักของอาเซียน (อินโดนีเซีย และสิงคโปร์)

จากการวิเคราะห์ตำแหน่งตลาดข้าวโดยรวมของประเทศข้างต้นที่แสดงให้เห็นว่าเวียดนามเป็นผู้ครองส่วนแบ่งตลาดข้าวในอาเซียนนั้น เมื่อแยกพิจารณาข้าวแต่ละประเภทแล้ว จะเห็นว่ามีเฉพาะข้าวขาวเท่านั้นที่เวียดนามเป็นผู้ครองส่วนแบ่งตลาดมาตลอด โดยเมื่อพิจารณาส่วนแบ่งตลาดข้าวขาวในปี 2548 พบว่าเวียดนามมีส่วนแบ่งตลาดร้อยละ 97.0 ในขณะที่ไทยมีส่วนแบ่งตลาดข้าวขาวเพียงร้อยละ 3.0 เท่านั้น จากนั้นในปีถัดมาแม้ว่าส่วนแบ่งตลาดข้าวขาวของเวียดนามจะลดลงบ้างแต่เวียดนามก็ยังครองส่วนแบ่งตลาดอันดับ 1 ในอาเซียนเช่นเดิมจนถึงปัจจุบัน (ตารางที่ 3.40 และภาพที่ 3.15)

ตารางที่ 3.40 มูลค่าการส่งออก อัตราการขยายตัว และส่วนแบ่งตลาดข้าวขาวที่ไทยและเวียดนามส่งออกไปยังประเทศผู้นำเข้าหลักของอาเซียน (อินโดนีเซีย มาเลเซีย ฟิลิปปินส์ และสิงคโปร์)

มูลค่าการส่งออก (ล้านเหรียญสหรัฐ)					
ประเทศ	2548	2549	2550	2551	2552
ไทย	14.3	30.9	169.4	522.5	72.7
เวียดนาม	459.8	391.5	451.6	1,184.9	909.4
อัตราการขยายตัว (ร้อยละ)					
ประเทศ	2548	2549	2550	2551	2552
ไทย	-70.0	115.8	-	208.4	-86.1
เวียดนาม	192.1	-14.9	-	-	-
ส่วนแบ่งตลาด (ร้อยละ)					
ประเทศ	2548	2549	2550	2551	2552
ไทย	3.0	7.3	27.3	30.6	7.4
เวียดนาม	97.0	92.7	72.7	69.4	92.6

ที่มา: คำนวณจากฐานข้อมูล Global Trade Atlas (2010)

หมายเหตุ: ตัวเลขในรูปภาพแสดงถึงปี พ.ศ.

ที่มา: คำนวณจากฐานข้อมูล Global Trade Atlas (2010)

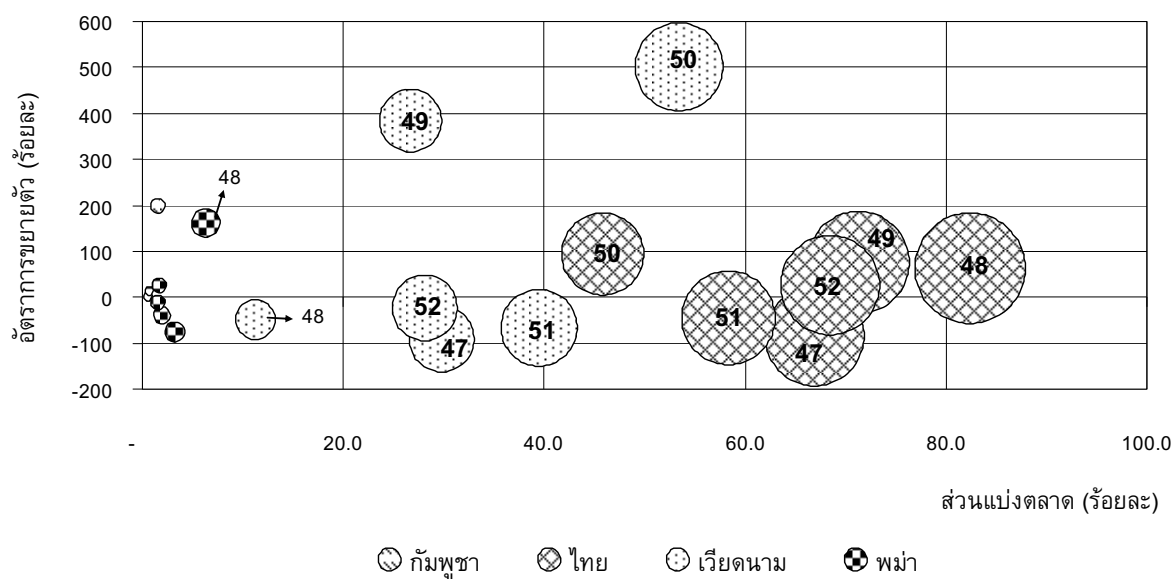
ภาพที่ 3.15 ตำแหน่งตลาดข้าวขาวที่ไทยและเวียดนามส่งออกไปยังประเทศผู้นำเข้าหลักของอาเซียน (อินโดนีเซีย มาเลเซีย ฟิลิปปินส์ และสิงคโปร์)

ส่วนแบ่งตลาดของสินค้าปลายข้าวในตลาดอาเซียน พบว่าประเทศไทยเป็นผู้ครองส่วนแบ่งตลาดอันดับ 1 โดยระหว่างปี 2547 – 2549 ไทยมีส่วนแบ่งตลาดร้อยละ 66.9 82.4 และ 71.3 ตามลำดับ รองลงมาเป็นเวียดนามและพม่า ต่อมาในปี 2550 ไทยได้เสียตำแหน่งให้แก่เวียดนามที่มีส่วนแบ่งตลาดเพิ่มขึ้นมาเป็นร้อยละ 53.4 ในขณะที่ส่วนแบ่งตลาดปลายข้าวของไทยลดลงเหลือร้อยละ 45.9 จากนั้นในปีถัดมาคือปี 2551 – 2552 ส่วนแบ่งตลาดปลายข้าวของไทยก็เพิ่มขึ้นมาอยู่ที่ร้อยละ 58.4 และ 68.5 ตามลำดับ ส่งผลให้ไทยมีส่วนแบ่งตลาดเป็นอันดับ 1 และเวียดนามอยู่ในอันดับ 2 มีส่วนแบ่งตลาดร้อยละ 39.6 และ 28.2 ตามลำดับ (ตารางที่ 3.41 และภาพที่ 3.16)

ตารางที่ 3.41 มูลค่าการส่งออก อัตราการขยายตัว และส่วนแบ่งตลาดปลายข้าวที่ไทย เวียดนาม พม่า และกัมพูชา ส่งออกไปยังประเทศผู้นำเข้าหลักของอาเซียน (อินโดนีเซีย มาเลเซีย ฟิลิปปินส์ และสิงคโปร์)

มูลค่าการส่งออก (ล้านเหรียญสหรัฐ)						
ประเทศ	2547	2548	2549	2550	2551	2552
ไทย	10.3	16.9	29.6	57.5	31.3	39.1
เวียดนาม	4.6	2.3	11.1	66.9	21.2	16.1
พม่า	0.5	1.3	0.8	0.9	0.8	1.0
กัมพูชา	-	-	-	-	0.3	0.9
อัตราการขยายตัว (ร้อยละ)						
ประเทศ	2547	2548	2549	2550	2551	2552
ไทย	-84.9	64.1	75.1	94.3	-45.6	24.9
เวียดนาม	-92.1	-50.0	382.6	502.7	-68.3	-24.1
พม่า	-75.0	160.0	-38.5	12.5	-11.1	25.0
กัมพูชา	-	-	-	-	-	200
ส่วนแบ่งตลาด (ร้อยละ)						
ประเทศ	2547	2548	2549	2550	2551	2552
ไทย	66.9	82.4	71.3	45.9	58.4	68.5
เวียดนาม	29.9	11.2	26.7	53.4	39.6	28.2
พม่า	3.2	6.3	1.9	0.7	1.5	1.8
กัมพูชา	-	-	-	-	0.6	1.6

ที่มา: คำนวณจากฐานข้อมูล Global Trade Atlas (2010)

หมายเหตุ: ตัวเลขในรูปภาพแสดงถึงปี พ.ศ.

ที่มา: คำนวณจากฐานข้อมูล Global Trade Atlas (2010)

ภาพที่ 3.16 ตำแหน่งตลาดปลายข้าวที่ไทย เวียดนาม พม่า และกัมพูชา
ส่งออกไปยังประเทศผู้นำเข้าหลักของอาเซียน (อินโดนีเซีย มาเลเซีย ฟิลิปปินส์ และสิงคโปร์)

บทที่ 4

การวิเคราะห์เปรียบเทียบศักยภาพข้าวของไทยกับเวียดนาม

การวิเคราะห์เปรียบเทียบศักยภาพของข้าวไทยกับเวียดนาม เป็นการวิเคราะห์โดยอาศัยข้อมูลปฐมภูมิที่ได้จากการสำรวจข้อมูลภาคสนามและการสัมภาษณ์เชิงลึก และข้อมูลทุติยภูมิที่รวบรวมได้จากหน่วยงานต่าง ๆ และอินเทอร์เน็ต เพื่อแสดงให้เห็นว่าข้าวของไทยมีศักยภาพมากกว่าหรือน้อยกว่าข้าวของเวียดนามด้านใดบ้าง ซึ่งเนื้อหาในบทที่ 4 นี้ ประกอบด้วยรายละเอียดของการสำรวจข้อมูลภาคสนาม การสัมภาษณ์เชิงลึก และการวิเคราะห์เปรียบเทียบศักยภาพของข้าวไทยกับเวียดนาม แสดงรายละเอียดได้ดังนี้

4.1 การสำรวจข้อมูลภาคสนาม

การสำรวจข้อมูลภาคสนามเพื่อใช้เป็นข้อมูลในการศึกษาความอยู่รอดของข้าวไทยภายใต้ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนนั้น ได้แบ่งกลุ่มตัวอย่างหลัก ๆ ออกเป็น 2 กลุ่ม คือ ชาวนา และผู้ประกอบการโรงสีข้าว โดยในการสำรวจข้อมูลชาวนานั้นจะมีการจำแนกประเภทเพื่อให้ครอบคลุมมากขึ้น โดยแบ่งชาวนาตามพื้นที่เขตชลประทาน และขนาดของพื้นที่ถือครอง ดังนี้

- แบ่งตามพื้นที่เขตชลประทาน
 - (1) ชาวนาที่อยู่ในเขตชลประทาน
 - (2) ชาวนาที่อยู่นอกเขตชลประทาน
- แบ่งตามขนาดของพื้นที่ถือครอง
 - (1) ชาวนารายเล็ก มีพื้นที่ถือครองน้อยกว่า 20 ไร่
 - (2) ชาวนารายกลาง มีพื้นที่ถือครอง 20 - 50 ไร่
 - (3) ชาวนารายใหญ่ มีพื้นที่ถือครองมากกว่า 50 ไร่
- แบ่งตามประเภทของข้าว
 - (1) ข้าวหอม
 - (2) ข้าวขาว
 - (3) ข้าวเหนียว

สำหรับขั้นตอนการดำเนินงานด้านการสำรวจข้อมูลภาคสนามประกอบด้วย 6 ขั้นตอน ดังนี้

4.1.1 การกำหนดกรอบตัวอย่าง

การกำหนดจำนวนตัวอย่างในการสำรวจชาวนาและผู้ประกอบโรงสีข้าวของการศึกษาครั้งนี้ ใช้วิธีการกำหนดจำนวนตัวอย่างสำหรับการประมาณค่าเฉลี่ยของประชากร (Steven K. Thompson, 2002: 36) มีสูตรดังนี้

$$n = \frac{1}{\frac{d^2}{z^2 \sigma^2} + \frac{1}{N}} \quad \text{----- (1)}$$

จะได้
$$n = \frac{Nz^2 \sigma^2}{z^2 \sigma^2 + Nd^2} \quad \text{----- (2)}$$

โดยที่	n	คือ	ขนาดของตัวอย่าง
	N	คือ	ขนาดของประชากร
	d	คือ	ค่าความคลาดเคลื่อนของค่าประมาณที่ได้จากการสำรวจ
	z	คือ	ค่าปกติมาตรฐานจากตารางแจกแจงแบบปกติมาตรฐาน ณ ระดับความเชื่อมั่นที่กำหนด
	σ^2	คือ	ค่าความแปรปรวนของประชากร

จากสูตร (2) ได้ปรับปรุงให้มีความสอดคล้องกับแบบสอบถามและลักษณะของข้อมูลที่มีอยู่ โดยใช้ค่าสัมประสิทธิ์ของความแปรปรวน หรือ Coefficient of Variation (CV) มาแทนที่ดังสูตร (3)

$$n = \frac{Nz^2 V^2}{z^2 V^2 + Nd'^2} \quad \text{----- (3)}$$

โดยที่	n	คือ	ขนาดของตัวอย่าง
	N	คือ	ขนาดของประชากร
	z	คือ	ค่าปกติมาตรฐานจากตารางแจกแจงแบบปกติมาตรฐาน ณ ระดับความเชื่อมั่นที่กำหนด
	V	คือ	ค่าสัมประสิทธิ์ของความแปรปรวน วัดการกระจายสัมพัทธ์ของข้อมูล ¹ หรือ Coefficient of Variation (CV)
	d'	คือ	สัดส่วนความคลาดเคลื่อนของค่าประมาณที่ได้จากการสำรวจ

¹โดยหลักแล้วต้องได้จากการศึกษาการกระจายตัวของ N จากการสำรวจครั้งก่อนๆ มา แต่จะมีค่าสูงสุด = 1

จากสูตร (3) เมื่อแทนค่าจำนวนประชากรชาวนา ปี 2552 จำนวน 3.7 ล้านครัวเรือน² และจำนวนผู้ประกอบการโรงสีข้าว ปี 2552 จำนวน 38,586 แห่ง³ โดยกำหนดระดับความเชื่อมั่น 95% ($\alpha = 0.05$) ค่าสัมประสิทธิ์ของความแปรปรวนที่ระดับสูงสุด คือ 100% (มีค่าเท่ากับ 1) และสัดส่วนความคลาดเคลื่อนของค่าประมาณที่ได้จากการสำรวจชาวนาเท่ากับ 0.11 และผู้ประกอบการโรงสีข้าวเท่ากับ 0.36 ทำให้ได้จำนวนตัวอย่างดังนี้

$$\text{จำนวนตัวอย่างชาวนา} \quad 330 = \frac{(3,711,478)(1.96)^2(1)^2}{(1.96)^2(1)^2 + (3,711,478)(0.11)^2}$$

$$\text{จำนวนตัวอย่างผู้ประกอบการโรงสีข้าว} \quad 30 = \frac{(38,586)(1.96)^2(1)^2}{(1.96)^2(1)^2 + (38,586)(0.36)^2}$$

จำนวนตัวอย่างชาวนาและผู้ประกอบการโรงสีข้าวที่ได้ เมื่อคิดเป็นสัดส่วนของจำนวนตัวอย่างทั้งหมด 360 รายแล้ว พบว่ามีสัดส่วนร้อยละ 91.7 และ 8.3 ตามลำดับ (ตารางที่ 4.1) ซึ่งในการสำรวจชาวนานั้นคณะผู้วิจัยได้จำแนกตัวอย่างให้ละเอียดมากขึ้นโดยคำนึงถึงพื้นที่เพาะปลูกในเขตชลประทานและนอกเขตชลประทานที่มีสัดส่วนร้อยละ 35.2 และ 64.8 ตามลำดับ (สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์) จึงได้จำนวนตัวอย่างชาวนาที่แยกตามพื้นที่ชลประทานดังตารางที่ 4.2

ตารางที่ 4.1 จำนวนตัวอย่างในการสำรวจภาคสนาม

รายการ	ชาวนา (ครัวเรือน)	โรงสีข้าว (แห่ง)	รวม (ราย)
จำนวนประชากร ปี 2552	3,711,478*	38,586**	3,750,064
จำนวนตัวอย่าง (ราย)	330	30	360
สัดส่วน (ร้อยละ)	91.7	8.3	100.0

ที่มา: * สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ (2552)

** กรมโรงงานอุตสาหกรรม กระทรวงอุตสาหกรรม (2552)

²ที่มา: สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ (2552)

³ที่มา: กรมโรงงานอุตสาหกรรม กระทรวงอุตสาหกรรม (2552)

ตารางที่ 4.2 จำนวนตัวอย่างในการสำรวจภาคสนามครัวเรือนชาวนา แยกตามพื้นที่เพาะปลูก ปี 2552

รายการ	พื้นที่เพาะปลูก ในเขตชลประทาน	พื้นที่เพาะปลูก นอกเขตชลประทาน	รวม
จำนวนพื้นที่ (ล้านไร่)	24.4	45.8	70.2
สัดส่วน (ร้อยละ)	35.2	64.8	100.0
จำนวนตัวอย่าง (ราย)	116	214	330

ที่มา: สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ (2552)

เมื่อพิจารณาข้อมูลพื้นที่ปลูกข้าวในปี 2551 (ตารางที่ 4.3) พบว่าภูมิภาคที่มีพื้นที่ปลูกข้าวมากที่สุด 3 อันดับแรก คือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคเหนือ และภาคกลางตามลำดับ คิดเป็นสัดส่วนพื้นที่ปลูกข้าวของ 3 ภูมิภาคต่อพื้นที่ทั้งหมดเท่ากับร้อยละ 96.4 ดังนั้นจึงเลือก 3 ภูมิภาคข้างต้นมาเป็นพื้นที่สำรวจข้อมูล

ตารางที่ 4.3 พื้นที่ปลูกข้าวปี 2551 จำแนกตามภูมิภาคต่างๆ ของไทย

ภูมิภาค		พื้นที่ (ไร่)		สัดส่วน (ร้อยละ)	
เหนือ	ตอนบน	3,863,175	17,082,686	5.5	24.3
	ตอนล่าง	13,219,511		18.8	
ตะวันออกเฉียงเหนือ	ตอนบน	16,489,883	34,334,578	23.5	48.9
	ตอนล่าง	17,844,695		25.4	
กลาง	ตอนบน	7,618,157	16,273,170	10.8	23.2
	ตอนล่าง	8,447,347		12.0	
	กรุงเทพฯ	207,666		0.3	
ตะวันออก		272,988	272,988	0.4	0.4
ใต้	ใต้	1,307,481	2,260,141	1.9	3.2
	ชายแดนใต้	952,660		1.4	
รวม		70,223,563	70,223,563	100.0	100.0

ที่มา: สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ (2552)

จากนั้นแบ่งภูมิภาคที่เลือกออกเป็นพื้นที่ตอนบนและตอนล่างเพื่อจำกัดพื้นที่สำรวจมากขึ้น ซึ่งพบว่าในภาคเหนือจะทำการสำรวจในพื้นที่ตอนล่างและภาคตะวันออกเฉียงเหนือสำรวจในพื้นที่ตอนล่างเช่นกัน เนื่องจากมีพื้นที่ปลูกข้าวมากกว่า แต่สำหรับภาคกลางนั้นพบว่าการปลูกข้าวมากที่สุดในจังหวัดสุพรรณบุรีอยู่ในพื้นที่ภาคกลางตอนล่าง ซึ่งหากเลือกพื้นที่นี้จะทำให้เกิดความหลากหลายในการสำรวจข้อมูล ดังนั้นจึงได้คัดเลือกพื้นที่ภาคกลางตอนบนแทนเพื่อให้เกิดความหลากหลายของข้อมูลมากกว่า (ตารางที่ 4.4)

ตารางที่ 4.4 พื้นที่ปลูกข้าวปี 2551 จำแนกตามภูมิภาคที่สำรวจ

ภูมิภาค	พื้นที่ปลูกข้าว (ไร่)	ร้อยละ
ภาคเหนือตอนล่าง	13,219,511	18.8
ภาคกลางตอนบน	7,618,157	10.8
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง	17,844,695	25.4
รวม 3 ภูมิภาค	38,682,363	55.1
ภูมิภาคอื่นๆ	31,541,200	44.9
รวมทั้งประเทศ	70,223,563	100.0

ที่มา: สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ (2552)

หลังจากนั้นคณะผู้วิจัยจึงทำการเลือกพื้นที่ที่จะดำเนินการสำรวจข้อมูลภาคสนาม โดยพิจารณาเลือกจากจังหวัดที่มีพื้นที่ปลูกข้าวมากที่สุด 2 อันดับแรกในแต่ละภูมิภาค โดยภาคเหนือตอนล่าง ได้แก่ จังหวัดนครสวรรค์ และพิจิตร ภาคกลางตอนบน ได้แก่ จังหวัดชัยนาท และพระนครศรีอยุธยา ส่วนภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง ได้แก่ จังหวัดอุบลราชธานี และนครราชสีมา (ตารางที่ 4.5)

ตารางที่ 4.5 พื้นที่ปลูกข้าวปี 2551 ตามจังหวัดในแต่ละภูมิภาคที่สำรวจ

ภูมิภาค	พื้นที่ปลูกข้าว (ไร่)		
	นาปี	นาปรัง	รวม
ภาคเหนือตอนล่าง			
นครสวรรค์	2,423,335	753,796	3,177,131
พิจิตร	1,275,253	928,060	2,203,313
พิษณุโลก	1,150,487	768,082	1,918,569
กำแพงเพชร	1,108,361	687,656	1,796,017
สุโขทัย	761,778	437,679	1,199,457
เพชรบูรณ์	1,160,876	31,697	1,192,573
อุทัยธานี	561,491	188,655	750,146
อุตรดิตถ์	436,181	286,177	722,358
ตาก	235,743	24,204	259,947
รวมภาคเหนือตอนล่าง	9,113,505	4,106,006	13,219,511

ตารางที่ 4.5 (ต่อ)

ภูมิภาค	พื้นที่ปลูกข้าว (ไร่)		
	นาปี	นาปรัง	รวม
ภาคกลางตอนบน			
ชัยนาท	880,702	793,977	1,674,679
อยุธยา	827,899	792,554	1,620,453
ลพบุรี	880,351	432,294	1,312,645
อ่างทอง	351,927	467,031	818,958
สิงห์บุรี	386,274	404,818	791,092
สระบุรี	375,157	221,910	597,067
ปทุมธานี	304,546	266,749	571,295
นนทบุรี	101,848	130,120	231,968
รวมภาคกลางตอนบน	4,108,704	3,509,453	7,618,157
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง			
อุบลราชธานี	3,264,948	109,817	3,374,765
นครราชสีมา	3,163,989	129,817	3,293,806
บุรีรัมย์	2,764,463	7,258	2,771,721
สุรินทร์	2,729,071	3,512	2,732,583
ศรีสะเกษ	2,320,840	17,098	2,337,938
ชัยภูมิ	1,280,628	36,423	1,317,051
ยโสธร	1,054,110	43,446	1,097,556
อำนาจเจริญ	918,294	981	919,275
รวมภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง	17,496,343	348,352	17,844,695

ที่มา: สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ (2552)

เมื่อได้จังหวัดที่ใช้เป็นพื้นที่ตัวอย่างในการเก็บข้อมูลภาคสนามแล้ว คณะผู้วิจัยได้ทำการกระจายตัวอย่างเพื่อใช้ในการสำรวจภาคสนามโดยคำนึงถึงสัดส่วนของขนาดพื้นที่เพาะปลูกและประเภทของข้าวที่ปลูกในแต่ละจังหวัดที่สำรวจ ทำให้ได้จำนวนตัวอย่างการสำรวจชาวนาขึ้นต้นมาตามตารางที่ 4.6 ซึ่งพบว่าจำนวนตัวอย่างการสำรวจบางประเภทมีน้อยมาก เช่น ชาวนารายเล็กที่ปลูกข้าวขาวในเขตชลประทานของจังหวัดอุบลราชธานีและนครราชสีมา มีจำนวนตัวอย่างจังหวัดละ 1 ราย หรือชาวนารายกลางที่ปลูกข้าวเหนียวในเขตชลประทานของจังหวัดอุบลราชธานีและนครราชสีมา มีจำนวนตัวอย่างจังหวัดละ 2 ราย เป็นต้น ดังนั้นคณะผู้วิจัยจึงปรับปรุงการกระจายจำนวนตัวอย่าง โดยให้การสำรวจพื้นที่ในเขตชลประทานเป็นการสำรวจพื้นที่ภาคกลางตอนบน ส่วนการสำรวจพื้นที่นอกเขตชลประทานเป็นการสำรวจพื้นที่ภาคเหนือตอนล่างและภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง เพื่อให้จำนวนตัวอย่างในการสำรวจมีการกระจายมากขึ้น (ตารางที่ 4.7)

ตารางที่ 4.6 จำนวนตัวอย่างการสำรวจภาคสนามชาวบ้านชั้นต้น

หน่วย: ราย

ภูมิภาค	จังหวัด	ในเขตชลประทาน										นอกเขตชลประทาน										รวม
		รายเล็ก < 20ไร่					รายกลาง 20-50 ไร่					รายใหญ่ > 50 ไร่					รวม					
		ข้าวขาว	ข้าวหอม	ข้าวเหนียว	ข้าวขาว	ข้าวหอม	ข้าวเหนียว	ข้าวขาว	ข้าวหอม	ข้าวเหนียว	ข้าวขาว	ข้าวหอม	ข้าวเหนียว	ข้าวขาว	ข้าวหอม	ข้าวเหนียว	ข้าวขาว	ข้าวหอม	ข้าวเหนียว	ข้าวขาว	ข้าวหอม	
เหนือตอนล่าง	นครสวรรค์	8	-	-	8	-	-	8	-	-	24	18	-	-	15	-	-	10	-	-	43	67
	พิจิตร	5	-	-	6	-	-	5	-	-	16	10	-	-	10	-	-	10	-	-	30	46
	รวม	13	-	-	14	-	-	13	-	-	40	28	-	-	25	-	-	20	-	-	73	113
ตะวันออก เนื่องเหนือ	อุบลราชธานี	1	6	2	1	6	2	1	6	2	27	2	13	3	2	12	3	2	10	3	50	77
	นครราชสีมา	1	6	2	1	6	2	1	5	2	26	2	13	3	2	11	3	2	10	3	49	75
	ตอนล่าง	2	12	4	2	12	4	2	11	4	53	4	26	6	4	23	6	4	20	6	99	152
กลางตอนบน	ชัยนาท	4	-	-	4	-	-	4	-	-	12	7	-	-	7	-	-	7	-	-	21	33
	อยุธยา	4	-	-	4	-	-	3	-	-	11	7	-	-	7	-	-	7	-	-	21	32
	รวม	8	-	-	8	-	-	7	-	-	23	14	-	-	14	-	-	14	-	-	42	65
รวมทั้งหมด		23	12	4	24	12	4	22	11	4	116	46	26	6	43	23	6	38	20	6	214	330

ที่มา: คณะผู้วิจัย

ตารางที่ 4.7 จำนวนตัวอย่างการสำรวจภาคสนามชาวนา

หน่วย: ราย

ภูมิภาค	จังหวัด	ในเขตชลประทาน										นอกเขตชลประทาน										รวม
		รายเล็ก < 20ไร่					รายใหญ่ > 50 ไร่					รายเล็ก < 20ไร่					รายกลาง 20-50 ไร่					รวม
		ข้าวขาว	ข้าวหอม	ข้าวเหนียว	ข้าวเหนียว	ข้าวเหนียว	ข้าวขาว	ข้าวหอม	ข้าวเหนียว	ข้าวเหนียว	ข้าวเหนียว	ข้าวขาว	ข้าวหอม	ข้าวเหนียว	ข้าวเหนียว	ข้าวเหนียว	ข้าวขาว	ข้าวหอม	ข้าวเหนียว	ข้าวเหนียว	ข้าวเหนียว	
เหนือตอนล่าง	นครสวรรค์	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	12	3	-	-	-	18	3	-	-	-	56
	พิจิตร	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	7	2	-	-	-	13	2	-	-	-	39
	รวม	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	19	5	-	-	-	31	5	-	-	-	95
ตะวันออก	อุบลราชธานี	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	15	5	-	-	-	15	5	-	-	60
	ฉะเชิงเทรา	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	15	3	-	-	-	20	3	-	-	59
	รวม	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	30	8	-	-	-	35	8	-	-	119
กลางตอนบน	ชัยนาท	19	-	-	-	-	20	-	-	-	20	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	59
	อยุธยา	17	-	-	-	-	20	-	-	-	20	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	57
	รวม	36	-	-	-	-	40	-	-	-	40	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	116
รวมทั้งหมด		36	-	-	-	-	40	-	-	-	40	-	-	-	-	-	31	40	8	35	30	330

ที่มา: คณะผู้วิจัย

สำหรับจำนวนตัวอย่างในการสำรวจผู้ประกอบการโรงสีข้าว ซึ่งมีทั้งหมด 30 ตัวอย่าง คณะผู้วิจัยได้กระจายตัวอย่างโดยให้ความสำคัญกับจำนวนโรงสีข้าว มูลค่าเงินทุนของโรงสีข้าว และขนาดโรงสีข้าว⁴ ของแต่ละจังหวัดเป็นเกณฑ์ ซึ่งเมื่อพิจารณาจำนวนโรงสีข้าวที่แยกตามขนาดแล้ว พบว่าโรงสีข้าวขนาดเล็กและขนาดกลางมีจำนวนมากกว่าโรงสีข้าวขนาดใหญ่ คิดเป็นร้อยละ 93.9 และ 6.1 ตามลำดับ (ตารางที่ 4.8) แต่หากพิจารณามูลค่าเงินทุนของโรงสีข้าวแยกตามขนาดดังตารางที่ 4.9 จะเห็นว่าผลรวมเงินทุนของโรงสีข้าวขนาดใหญ่มีมูลค่ามากกว่าโรงสีข้าวขนาดเล็กและขนาดกลาง คิดเป็นร้อยละ 93.1 และ 6.9 ตามลำดับ จากนั้นคำนวณจำนวนตัวอย่างจากทั้ง 2 เกณฑ์ข้างต้นและหาค่าเฉลี่ย ส่งผลให้ได้ตัวอย่างของโรงสีข้าวขนาดเล็กและกลาง และโรงสีข้าวขนาดใหญ่ประเภทละ 15 ตัวอย่าง เท่ากัน (ตารางที่ 4.10) จากนั้นกระจายตัวอย่างตามจังหวัดที่สำรวจโดยคำนวณจากสัดส่วนของจำนวนโรงสีข้าวในแต่ละจังหวัด ทำให้ได้จำนวนตัวอย่างการสำรวจโรงสีข้าวแยกรายจังหวัด⁵ ดังตารางที่ 4.11

ตารางที่ 4.8 จำนวนและสัดส่วนของโรงสีข้าว แยกรายจังหวัดและขนาดของโรงสีข้าว

จังหวัด	จำนวนโรงสีข้าว (โรง)			สัดส่วน (ร้อยละ)		
	ขนาดเล็กและ ขนาดกลาง	ขนาดใหญ่	รวม	ขนาดเล็กและ ขนาดกลาง	ขนาดใหญ่	รวม
นครสวรรค์	168	151	319	2.3	2.1	4.4
พิจิตร	195	54	249	2.7	0.7	3.4
อุบลราชธานี	1,820	25	1,845	25.2	0.3	25.5
นครราชสีมา	4,550	77	4,627	62.9	1.1	64.0
ชัยนาท	30	79	109	0.4	1.1	1.5
อยุธยา	26	56	82	0.4	0.8	1.1
รวม	6,789	442	7,231	93.9	6.1	100.0

ที่มา: กรมโรงงานอุตสาหกรรม กระทรวงอุตสาหกรรม (2553)

⁴ เกณฑ์ในการแบ่งขนาดของโรงสีข้าว คณะผู้วิจัยได้ปรับปรุงมาจากเกณฑ์การแบ่งจำพวกของโรงงานที่ประกอบกิจการเกี่ยวกับผลิตผลเกษตรกรรม ประเภท 00202 การกะเทาะเมล็ดหรือเปลือกเมล็ดพืช ที่ได้แบ่งประเภทของโรงงานออกเป็น 2 จำพวก คือ โรงงานจำพวกที่ 2 มีเครื่องจักรไม่เกิน 50 แรงม้า กำหนดให้เป็นโรงสีข้าวขนาดเล็กและขนาดกลาง และโรงงานจำพวกที่ 3 มีเครื่องจักรเกิน 50 แรงม้า กำหนดให้เป็นโรงสีข้าวขนาดใหญ่ (ที่มา: กรมโรงงานอุตสาหกรรม กระทรวงอุตสาหกรรม, 2553)

⁵ กำหนดให้โรงสีข้าวแต่ละขนาด แต่ละจังหวัด มีจำนวนตัวอย่างขั้นต่ำในการสำรวจเท่ากับ 1 ราย

ตารางที่ 4.9 มูลค่าเงินทุนและสัดส่วนของโรงสีข้าว แยกรายจังหวัดและขนาดของโรงสีข้าว

จังหวัด	เงินทุนของโรงสีข้าว (ล้านบาท)			สัดส่วน (ร้อยละ)		
	ขนาดเล็กและ ขนาดกลาง	ขนาดใหญ่	รวม	ขนาดเล็กและ ขนาดกลาง	ขนาดใหญ่	รวม
นครสวรรค์	42	2,439	2,481	0.3	15.5	15.7
พิจิตร	41	2,020	2,061	0.3	12.8	13.1
อุบลราชธานี	393	1,550	1,942	2.5	9.8	12.3
นครราชสีมา	563	2,620	3,183	3.6	16.6	20.2
ชัยนาท	14	2,884	2,898	0.1	18.3	18.4
อยุธยา	30	3,186	3,216	0.2	20.2	20.4
รวม	1,083	14,698	15,781	6.9	93.1	100.0

ที่มา: กรมโรงงานอุตสาหกรรม กระทรวงอุตสาหกรรม (2553)

ตารางที่ 4.10 จำนวนตัวอย่างรวมของการสำรวจโรงสีข้าวที่คำนวณจากจำนวนและมูลค่าเงินทุนของโรงสีข้าว

รายการ	จำนวนตัวอย่าง (ราย)		
	ขนาดเล็กและขนาดกลาง	ขนาดใหญ่	รวม
คำนวณจากจำนวนโรงสีข้าว	28	2	30
คำนวณจากเงินทุนของโรงสีข้าว	2	28	30
จำนวนตัวอย่างเฉลี่ย	15	15	30

ที่มา: คณะผู้วิจัย

ตารางที่ 4.11 จำนวนตัวอย่างการสำรวจโรงสีข้าว แยกรายจังหวัด

จังหวัด	จำนวนตัวอย่าง (ราย)		
	ขนาดเล็กและขนาดกลาง	ขนาดใหญ่	รวม
นครสวรรค์	1	4	5
พิจิตร	1	2	3
อุบลราชธานี	4	1	5
นครราชสีมา	7	3	10
ชัยนาท	1	3	4
อยุธยา	1	2	3
รวม	15	15	30

ที่มา: คณะผู้วิจัย

4.1.2 การออกแบบสอบถาม

การดำเนินการสำรวจภาคสนามเพื่อใช้เป็นข้อมูลในการศึกษาความอยู่รอดของข้าวไทยภายใต้ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนนั้น คณะผู้วิจัยได้ทำการออกแบบสอบถาม ซึ่งประกอบด้วยแบบสอบถามสำหรับชาวนา และแบบสอบถามสำหรับผู้ประกอบการโรงสี (ภาคผนวก ข) ซึ่งในแต่ละแบบจะมีประเด็นสำคัญใกล้เคียงกัน โดยมีรายละเอียดดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป

แบบสอบถามในส่วนนี้เป็นส่วนที่ใช้สำหรับสอบถามข้อมูลทั่วไปของชาวนาหรือผู้ประกอบการโรงสีซึ่งเป็นผู้ตอบแบบสอบถาม ทั้งชื่อ ที่อยู่ หรือชื่อสถานประกอบการประเภทของข้าวที่ทำการปลูก ข้าวที่ทำการสี รวมถึงขนาดพื้นที่ที่ทำการเพาะปลูก ลักษณะการถือครองที่ดิน และแรงงานที่ใช้ในการทำการเพาะปลูก เป็นต้น

ส่วนที่ 2 มูลค่าผลผลิตปี 2551

เนื่องจากการศึกษาความอยู่รอดของข้าวไทยภายใต้ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน เป็นการศึกษาข้อมูลในปี 2551 ดังนั้นแบบสอบถามในส่วนนี้คณะผู้วิจัยจึงจะทำการสำรวจข้อมูลมูลค่าการผลิตในปี 2551 ทั้งประเภทของผลผลิตทั้งผลผลิตหลัก ผลผลิตรอง รวมถึงปริมาณ ราคา และมูลค่าที่ชาวนาและผู้ประกอบการโรงสีขายได้ในปี 2551 อีกทั้งได้ทำการปรับแบบสอบถามโดยเพื่อให้สามารถบันทึกข้อมูลของการปลูกข้าวแต่ละครั้ง (ในกรณีที่มีการปลูกข้าวมากกว่าหนึ่งครั้งต่อปี) ตามคำแนะนำของผู้ทรงวุฒิ

ส่วนที่ 3 ค่าใช้จ่ายในการผลิตปี 2551

ในส่วนนี้จะเป็นการสอบถามข้อมูลของชาวนา และผู้ประกอบการโรงสีในด้านค่าใช้จ่ายที่ใช้ในการปลูกข้าว และค่าใช้จ่ายในการสีข้าวในปี 2551 เท่านั้น ซึ่งหากเป็นค่าใช้จ่ายที่ใช้ร่วมกับการดำเนินงานในกิจกรรมอื่นๆ ด้วย คณะผู้วิจัยจะให้ประเมินออกมาเฉพาะในส่วนของค่าใช้จ่ายเพื่อการปลูกข้าวและสีข้าวเท่านั้น นอกจากนี้คณะผู้วิจัยได้ปรับแบบสอบถามเพื่อบันทึกข้อมูลค่าใช้จ่ายแต่ละครั้งของการผลิต

ส่วนที่ 4 ค่าจ้างแรงงานและค่าตอบแทนแรงงานปี 2551

สำหรับแบบสอบถามในส่วนที่ 4 นี้ จะเป็นการสอบถามค่าใช้จ่ายในส่วนที่เป็นค่าจ้างแรงงาน และค่าตอบแทนต่างๆ ได้แก่ เงินเดือน ค่าล่วงเวลา โบนัส เงินประกันสังคม ค่ารักษาพยาบาล ค่าอาหาร ค่าที่พัก ฯลฯ

ส่วนที่ 5 เงินอุดหนุนและภาษีปี 2551

ส่วนแบบสอบถามในส่วนที่ 5 จะเป็นส่วนที่คณะผู้วิจัยต้องการสอบถามข้อมูลการให้การช่วยเหลือและการให้เงินอุดหนุนของภาครัฐ ที่เกิดขึ้นในปี 2551

ส่วนที่ 6 สินค้าคงเหลือปี 2551

ในส่วนนี้จะเป็นการพิจารณาสินค้าคงเหลือหรือสต็อกสินค้าในปี 2551 ทั้งในรูปข้าวเปลือกที่ชาวนาเก็บไว้ทำพันธุ์ หรือเก็บไว้เพื่อบริโภค และในรูปข้าวเปลือกและข้าวสารที่ผู้ประกอบการเก็บไว้อย่างไม่ได้จำหน่ายในปี 2551

ส่วนที่ 7

แบบสอบถามสำหรับชาวนา: รายได้ของกิจการปี 2551

สำหรับแบบสอบถามของชาวนาในส่วนที่ 7 จะเป็นส่วนที่พิจารณาถึงที่มาของรายได้ที่เกิดขึ้นในปี 2551 ว่ารายได้ของชาวนามีที่มาจากแหล่งใดบ้างในจำนวนเท่าไร เช่น รายได้จากการขายข้าวเปลือกให้แก่ครัวเรือนภาคเกษตรอื่นๆ รายได้จากการขายข้าวเปลือกให้โรงสี เป็นต้น

แบบสอบถามสำหรับผู้ประกอบการโรงสี: รายจ่ายอื่นๆของธุรกิจ ปี 2551

ส่วนแบบสอบถามส่วนที่ 7 ของผู้ประกอบการโรงสี จะเป็นส่วนที่เก็บข้อมูลในด้านรายจ่ายอื่นๆของกิจการ เช่น เงินออม และรายจ่ายเกี่ยวกับการโอนเงิน เป็นต้น

ส่วนที่ 8

แบบสอบถามสำหรับชาวนา: ค่าใช้จ่ายเพื่อการบริโภคของครัวเรือนในปี 2551

แบบสอบถามส่วนนี้จะเป็นการพิจารณาค่าใช้จ่ายเพื่อการบริโภคของครัวเรือนชาวนาในปี 2552 ซึ่งเป็นส่วนของค่าใช้จ่ายเพื่อการบริโภคในครัวเรือนเท่านั้น โดยไม่เกี่ยวข้องกับการใช้จ่ายของประกอบอาชีพ

แบบสอบถามสำหรับผู้ประกอบการโรงสี: รายได้ของกิจการในปี 2551

สำหรับรายได้ของกิจการโรงสีในส่วนนี้ จะเป็นการพิจารณาถึงแหล่งที่มาของรายได้เช่น 9 รายได้จากการขายข้าวให้แก่ภาครัฐ รายได้จากการส่งออกข้าว หรือ รายได้จากการขายข้าวให้แก่ธุรกิจภาคเกษตรอื่นๆ เป็นต้น

ส่วนที่ 9

แบบสอบถามสำหรับชาวหนา: รายจ่ายอื่น ๆ ของครัวเรือน ปี 2551

แบบสอบถามในส่วนนี้จะเป็นการเก็บข้อมูลเกี่ยวกับรายจ่ายอื่นๆ ของชาวหนา นอกเหนือจากค่าใช้จ่ายเพื่อการทำนา และค่าใช้จ่ายเพื่อการบริโภคในครัวเรือนแล้ว เช่น เงินออม และรายจ่ายเกี่ยวกับภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา เป็นต้น

แบบสอบถามสำหรับผู้ประกอบการโรงสี: ความรู้จักประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน

แบบสอบถามส่วนนี้เป็นส่วนที่คณะผู้วิจัยต้องการสอบถามผู้ประกอบการโรงสีว่ามีความรู้จักประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนหรือไม่

ส่วนที่ 10

แบบสอบถามสำหรับชาวหนา: รายรับของครัวเรือน ปี 2551

สำหรับการสำรวจในส่วนนี้เป็นการพิจารณาถึงมูลค่าและแหล่งที่มาของรายรับของครัวเรือนชาวหนาในปี 2551 นอกเหนือจากรายรับจากการทำนา เช่น รายรับจากสมาชิกครอบครัวที่ไปทำงานให้ชาวหนาที่อื่น รายรับจากสมาชิกครอบครัวที่ไปทำงานในภาคเกษตรอื่นๆ รายรับจากสมาชิกครอบครัวที่ไปทำงานในภาคอุตสาหกรรมและบริการ และรายรับที่ได้รับจากเงินช่วยเหลือของภาครัฐที่ให้แกครัวเรือน เป็นต้น

แบบสอบถามสำหรับผู้ประกอบการโรงสี: ความเข้าใจข้อตกลง และกรอบความร่วมมือของไทยกับประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน

แบบสอบถามสำหรับผู้ประกอบการโรงสีในส่วนนี้สืบเนื่องจากส่วนที่ 9 โดยจะเป็นการพิจารณาว่า หากผู้ประกอบการโรงสีมีความรู้จักประชาคมเศรษฐกิจแล้ว ผู้ประกอบการจะมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับข้อตกลงและกรอบความร่วมมือของไทยกับประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนโดยเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินธุรกิจหรือไม่ ซึ่งจะเป็นส่วนหนึ่งของการสะท้อนการเผยแพร่ข้อมูลของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องด้วยเช่นกัน

ส่วนที่ 11 และ 12 สำหรับแบบสอบถามของชาวหนา

ในส่วนที่ 11 และ 12 ของแบบสอบถามของชาวหนา นี้จะเป็นส่วนที่ประเมินความรู้จัก และความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน ตลอดจนข้อตกลงและกรอบความร่วมมือที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตหรือการประกอบอาชีพ เป็นต้น

นอกจากนี้คณะผู้วิจัยยังได้ทำการจัดทำแบบสอบถามเพื่อสำรวจข้อมูลอื่นๆ จากผู้ประกอบการส่งออกข้าวนอกเหนือจากการสัมภาษณ์เชิงลึกด้วยเช่นกัน ซึ่งแบบสอบถามดังกล่าวประกอบด้วย 3 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป

ข้อมูลทั่วไปสำหรับผู้ประกอบการส่งออกข้าว ประกอบไปด้วยชื่อ ที่อยู่ของสถานประกอบการ รวมถึงชนิดของข้าวที่ส่งออก และตลาดส่งออกข้าวที่สำคัญ เป็นต้น

ส่วนที่ 2 รายได้ของธุรกิจปี 2551

สำหรับส่วนนี้เป็นการเก็บข้อมูลรายได้ของผู้ประกอบการส่งออกข้าวในปี 2551 ในรูปของ ปริมาณ ราคา และมูลค่าโดยแยกตามชนิดของข้าว

ส่วนที่ 3 ค่าใช้จ่ายในการดำเนินงานปี 2551

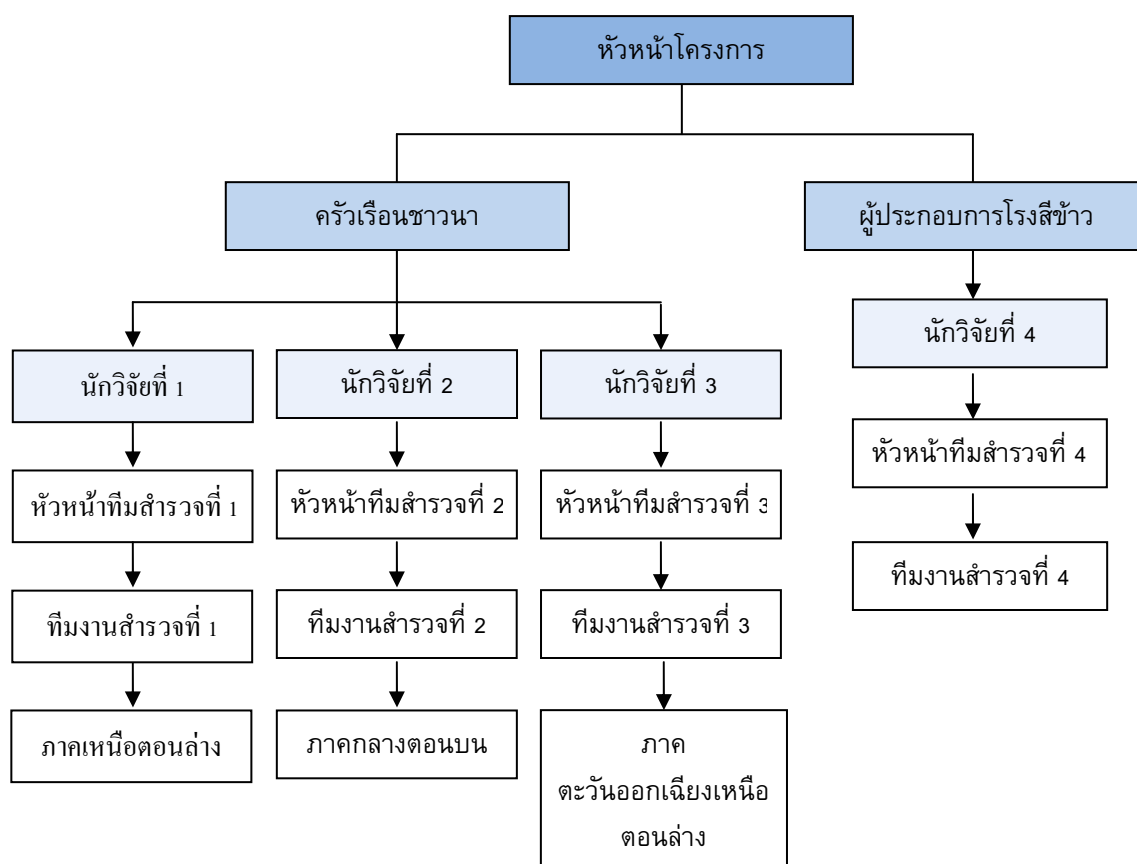
ในส่วนนี้เป็นการเก็บข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานของธุรกิจในปี 2551 ซึ่งประกอบด้วย ค่าใช้จ่ายในการดำเนินงานต่าง ๆ ค่าใช้จ่ายเพื่อช่วยเหลือภาคครัวเรือน ภาษีนิติบุคคล เงินโอนไปต่างประเทศรวมถึงเงินเดือนและค่าตอบแทนแรงงาน เป็นต้น

4.1.3 งานทดสอบและปรับปรุงแบบสอบถาม

เมื่อได้จัดทำแบบสอบถามเสร็จเรียบร้อยแล้ว คณะผู้วิจัยได้ดำเนินการทดสอบแบบสอบถาม ก่อนการสำรวจจริงแล้ว เพื่อทดสอบข้อผิดพลาด หรือจุดอ่อนของแบบสอบถาม โดยในการทดสอบแบบสอบถามนี้ คณะผู้วิจัยได้ทำการทดสอบแบบสอบถามชาวนาในพื้นที่ตำบลลาดบัวหลวง อำเภอลาดบัวหลวง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำนวน 7 ราย หลังจากนั้นได้ดำเนินการปรับปรุง และทำการทดสอบอีกครั้งเพื่อให้ได้แบบสอบถามที่สมบูรณ์ในการเก็บข้อมูลได้ครบถ้วนตามที่ต้องการตั้งแบบสอบถามในภาคผนวก ข

4.1.4 จัดทีมงานสำรวจภาคสนาม และอบรมแบบสอบถาม

งานสำรวจข้อมูลภาคสนามนี้ ประกอบด้วยพื้นที่สำรวจ 3 ภูมิภาคด้วยกัน คือ (1) ภาคเหนือตอนล่าง (2) ภาคกลางตอนบน และ (3) ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง ซึ่งในการสำรวจจะจัดแบ่งทีมสำรวจตามภูมิภาคของตัวอย่างข้างต้น เพื่อสะดวกในการเดินทางและติดต่อประสานงานกับแหล่งข้อมูล โดยแต่ละทีมจะมีนักวิจัยเป็นผู้ควบคุม ดูแล ประสานงาน และทุกทีมจะอยู่ภายใต้การควบคุมจากหัวหน้าโครงการฯ และก่อนดำเนินการสำรวจคณะผู้วิจัยจะอบรมแบบสอบถามให้แก่ทีมงานสำรวจภาคสนามทุกคน เพื่ออธิบายวัตถุประสงค์ของการสำรวจ รายละเอียดแต่ละคำถามให้เกิดความเข้าใจตรงกัน รวมถึงการแก้ปัญหากรณีต่างๆ

ภาพที่ 4.1 การจัดทีมงานสำรวจภาคสนาม

4.1.5 งานติดตามและประเมินผลการสำรวจภาคสนาม

การสำรวจภาคสนามหัวหน้าของแต่ละทีมจะต้องตรวจสอบความเรียบร้อยของแบบสอบถาม หากแบบสอบถามที่เก็บมาได้มีข้อมูลไม่สมบูรณ์ หัวหน้าทีมที่รับผิดชอบแต่ละทีมต้องแก้ไขแบบสอบถามให้ถูกต้อง โดยย้อนกลับไปสัมภาษณ์ผู้ประกอบการรายเดิมนั้นอีกครั้ง

4.1.6 บันทึกข้อมูลและประมวลผลการสำรวจภาคสนาม

แบบสอบถามที่สมบูรณ์ จะนำไปบันทึกข้อมูลลงในคอมพิวเตอร์ โดยแยกตามพื้นที่ และประเภทของตัวอย่าง จากนั้นจึงประมวลผลแบบสอบถาม ตรวจสอบ และแก้ไขให้ผลการประมวลมีความถูกต้อง

สำหรับการดำเนินงานสำรวจข้อมูลภาคสนาม ได้ดำเนินการสำรวจแล้วเสร็จแล้วจำนวน 360 ชุด ซึ่งแบ่งออกเป็นแบบสอบถามที่ถูกตรวจสอบแก้ไขจนสมบูรณ์ และบันทึกข้อมูลเรียบร้อยแล้วจำนวน 360 ชุด คิดเป็นร้อยละ 100 ของแบบสอบถามทั้งหมด (ตารางที่ 4.12) ทั้งนี้เมื่อบันทึกแบบสอบถามเสร็จสิ้นแล้วจะดำเนินการประมวลผลข้อมูลและนำผลมาทำการวิเคราะห์ในประเด็นต่างๆ ที่ทำการศึกษาในลำดับต่อไป

ตารางที่ 4.12 สรุปจำนวนแบบสอบถามการสำรวจภาคสนาม

ภูมิภาค	จังหวัด	จำนวนตัวอย่าง		จำนวนแบบสอบถาม	
		ชาวนา	โรงสี	อยู่ระหว่างตรวจสอบแก้ไข	บันทึกข้อมูลแล้ว
เหนือตอนล่าง	นครสวรรค์	56	5	-	61
	พิจิตร	39	3	-	42
	รวม	95	8	-	103
ตะวันออก เฉียงเหนือตอนล่าง	อุบลราชธานี	60	5	-	65
	นครราชสีมา	59	10	-	69
	รวม	119	15	-	134
กลางตอนบน	ชัยนาท	59	4	-	63
	อยุธยา	57	3	-	60
	รวม	116	7	-	123
รวมทั้งหมด		330	30	-	360

ที่มา: คณะผู้วิจัย

4.2 การสัมภาษณ์เชิงลึก

การสัมภาษณ์เชิงลึกกลุ่มเป้าหมาย 2 กลุ่ม คือ ผู้ประกอบการโรงสีข้าว และผู้ส่งออกข้าว เป็นการสัมภาษณ์เพื่อรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับความสามารถในด้านต่างๆ ของข้าวไทยเปรียบเทียบกับข้าวเวียดนาม รวมถึงปัญหาและอุปสรรคด้านการผลิต การตลาด แนวโน้มการส่งออกข้าวไปยังตลาดฟิลิปปินส์และมาเลเซีย และข้อเสนอแนะในการส่งเสริมและพัฒนา โดยการสัมภาษณ์เชิงลึกนี้มีจำนวนเป้าหมายทั้งสิ้น 35 ราย จำแนกตามกลุ่มได้ดังนี้

- กลุ่มผู้ประกอบการโรงสีข้าว จำนวน 15 ราย
- กลุ่มผู้ส่งออกข้าว จำนวน 20 ราย

4.3 การวิเคราะห์เปรียบเทียบศักยภาพของข้าวไทยกับเวียดนาม

การเปรียบเทียบศักยภาพของข้าวไทยกับข้าวเวียดนามในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้แบบจำลอง BCG (BCG Model) มาเป็นแนวทางในการวิเคราะห์ ซึ่งหากเปรียบเทียบสถานะเชิงเปรียบเทียบในตลาดอาเซียนของข้าว 2 ประเภท คือ ข้าวขาว และข้าวหอม ของประเทศไทยและเวียดนาม โดยมีเกณฑ์การพิจารณา 2 ด้าน คือ ส่วนแบ่งตลาดเชิงเปรียบเทียบ (Relative Market Share) และอัตราการขยายตัวของตลาด (Market Growth Rate) พบว่าในปี 2552 ข้าวขาวของเวียดนามมีอัตราการขยายตัวของการส่งออกไปยังตลาดอาเซียนต่ำกว่าอัตราการขยายตัวของเวียดนามซึ่งอยู่ที่ร้อยละ 59.9 และมีส่วนแบ่งตลาดมากกว่าส่วนแบ่งตลาดเฉลี่ยที่ร้อยละ 50.0 ทำให้ข้าวขาวเวียดนามอยู่ในสถานะทำเงินซึ่งมีศักยภาพในการแข่งขันปานกลางแต่กำลังอยู่ในภาวะชะลอตัว อย่างไรก็ตามเวียดนามยังคงสามารถครองตลาดข้าวขาวอาเซียนเนื่องจากราคาข้าวถูกกว่าประเทศคู่แข่งอื่นๆ และปริมาณการผลิตที่ตอบสนองความต้องการของผู้ซื้อ สำหรับข้าวขาวของไทยที่ถูกเวียดนามแย่งตำแหน่งผู้นำตลาดข้าวขาวไปตั้งแต่ปี 2547 พบว่าในปี 2552 มีส่วนแบ่งตลาดน้อยมาก เพียงร้อยละ 7.4 เท่านั้นซึ่งน้อยกว่าส่วนแบ่งตลาดเฉลี่ย และมีอัตราการขยายตัวของการส่งออกไปอาเซียนที่ติดลบ แสดงว่ามีแนวโน้มที่จะส่งข้าวขาวไปขายในอาเซียนได้น้อยลง ส่งผลให้ข้าวขาวของไทยในตลาดอาเซียนมีสถานะตกต่ำ นั่นคือมีศักยภาพในการแข่งขันต่ำลงและกำลังอยู่ในภาวะชะลอตัว (ตารางที่ 4.13 และภาพที่ 4.2)

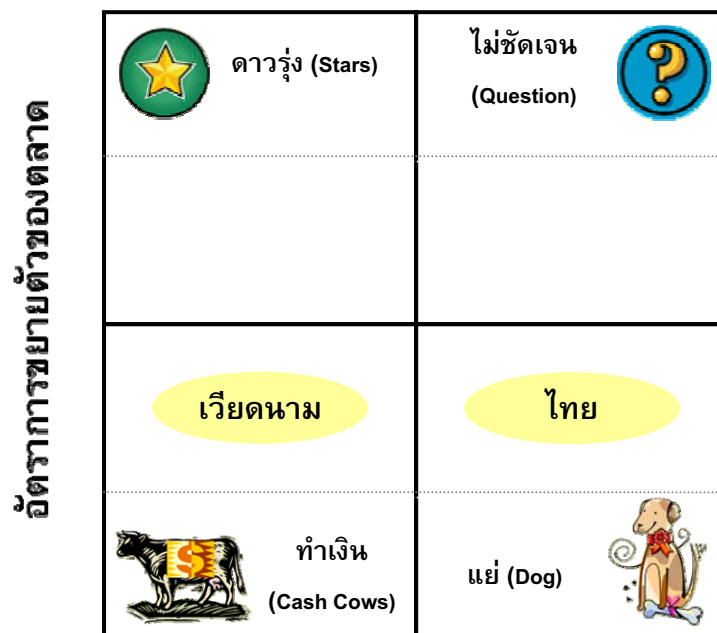
ตารางที่ 4.13 มูลค่าการส่งออก อัตราการขยายตัว ส่วนแบ่งตลาด และสถานะของข้าวขาวไทยและเวียดนามในตลาดอาเซียน ปี 2552

ประเทศ	มูลค่าการส่งออก (ล้านเหรียญสหรัฐ)	อัตราการขยายตัว (ร้อยละ)	ส่วนแบ่งตลาด (ร้อยละ)	สถานะ
ไทย	72,719,978.0	-86.1	7.4	ตกต่ำ
เวียดนาม	909,391,167.0	-23.3	92.6	ทำเงิน
อาเซียน	982,111,145.0	59.9*	50.0**	

หมายเหตุ: * อัตราการขยายตัวเฉลี่ย 5 ปี ของตลาดข้าวขาวอาเซียน (ประกอบด้วยประเทศอินโดนีเซีย มาเลเซีย ฟิลิปปินส์ และสิงคโปร์)

** ส่วนแบ่งตลาดข้าวขาวของอาเซียนเฉลี่ย 2 อันดับแรก

ส่วนแบ่งตลาด

ภาพที่ 4.2 ผลประเมินศักยภาพข้าวขาวของไทยและเวียดนามในตลาดอาเซียน

โดยใช้แบบจำลอง BCG (BCG Model)

สำหรับข้าวหอม จากการศึกษาด้วยแบบจำลอง BCG จะพบว่าข้าวหอมของไทยอยู่ในสถานะทำเงินด้วยส่วนแบ่งตลาดที่สูงเป็นอันดับหนึ่ง แม้จะมีอัตราการขยายตัวที่น้อยกว่าอัตราการขยายตัวเฉลี่ยของอาเซียน แต่ก็มีความเป็นบวก จึงถือได้ว่าสินค้าข้าวหอมของไทยเป็นสินค้าที่มีศักยภาพในตลาดอาเซียน ส่วนข้าวหอมของเวียดนามนั้นอยู่ในสถานะตกต่ำเนื่องจากเวียดนามสามารถผลิตข้าวหอมได้น้อย จึงมีการส่งออกไปในอาเซียนได้น้อยเช่นกัน (ตารางที่ 4.14 และภาพที่ 4.3)

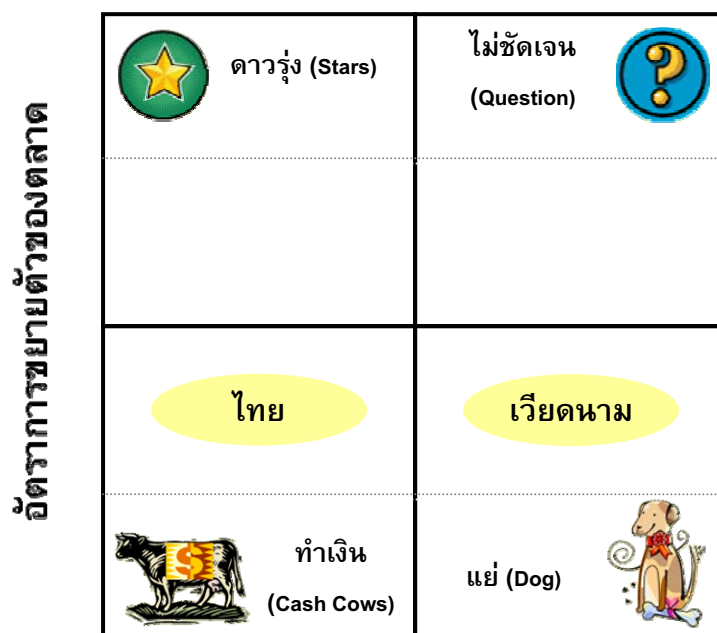
ตารางที่ 4.14 มูลค่าการส่งออก อัตราการขยายตัว ส่วนแบ่งตลาด และสถานะของข้าวหอมไทยและเวียดนามในตลาดอาเซียน ปี 2552

ประเทศ	มูลค่าการส่งออก (ล้านเหรียญสหรัฐ)	อัตราการขยายตัว (ร้อยละ)	ส่วนแบ่งตลาด (ร้อยละ)	สถานะ
ไทย	72,586,829.0	12.0	100.0	ทำเงิน
เวียดนาม	-	-	-	ตกต่ำ
อาเซียน	72,586,829.0	23.2*	50.0**	

หมายเหตุ: * อัตราการขยายตัวเฉลี่ย 5 ปี ของตลาดข้าวหอมอาเซียน (ประกอบด้วยประเทศอินโดนีเซีย และสิงคโปร์)

** ส่วนแบ่งตลาดข้าวหอมของอาเซียนเฉลี่ย 2 อันดับแรก

ส่วนแบ่งตลาด

ภาพที่ 4.3 ผลประเมินศักยภาพข้าวหอมของไทยและเวียดนามในตลาดอาเซียน โดยใช้แบบจำลอง BCG (BCG Model)

ในส่วนของการประเมินศักยภาพของข้าวไทยกับเวียดนามในภาพรวม ที่อาศัยแบบจำลองไดมอนด์ หรือ Diamond Model เพื่อวิเคราะห์ความสามารถในการแข่งขันในตลาดอาเซียน โดยพิจารณาและประเมินสถานการณ์ปัจจุบันของปัจจัยแวดล้อมที่สำคัญ 4 ด้านที่จะมีผลกระทบต่อความสามารถในการเพิ่มผลิตภาพ (Productivity) และบทบาทของภาครัฐที่จะมีผลต่อปัจจัยแวดล้อมต่างๆ ซึ่งผลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ประกอบการโรงสี ผู้ส่งออกข้าว และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องโดยการประเมินศักยภาพปัจจัยแต่ละด้านเปรียบเทียบกับระหว่างไทยกับเวียดนาม พบว่าด้านปัจจัยการผลิตของไทยจะมีศักยภาพมากกว่าเวียดนาม ทั้งในด้านของโครงสร้างพื้นฐาน เช่น ถนน ไฟฟ้า เป็นต้น เทคโนโลยีในการเพาะปลูก พันธุ์ข้าวที่มีความหลากหลาย และผลผลิตที่ได้มีคุณภาพ ตลอดจนการความรู้และความชำนาญของชาวนาไทยในการปลูกข้าวที่ไม่ได้เป็นรองชาติใด และการเข้าถึงแหล่งทุนซึ่งเมื่อเทียบกับเวียดนามแล้ว ถือว่าชาวนาไทยสามารถเข้าถึงแหล่งเงินทุนได้มากกว่า สำหรับเวียดนามจะมีศักยภาพในด้านของระบบชลประทาน โดยในปัจจุบันเวียดนามได้ขยายระบบชลประทานเข้าไปในพื้นที่ทำการเกษตรได้เพิ่มมากขึ้นถึงร้อยละ 85.0⁶ ของพื้นที่เพาะปลูกทั้งหมด ประกอบกับต้นทุนในการผลิตของ

⁶จากรายงานข้อมูลพื้นฐานเศรษฐกิจการเกษตร ของสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร ปี 2552 พบว่าในปัจจุบันประเทศไทยมีระบบชลประทานอยู่ในพื้นที่เพาะปลูกข้าวเพียงร้อยละ 33 ของพื้นที่ปลูกข้าวทั้งหมดของประเทศ ส่วนอีกร้อยละ 67 ต้องพึ่งพาน้ำฝนเป็นหลัก

ชาวนาเวียดนามที่ต่ำกว่าชาวนาไทย เช่น ค่าจ้างแรงงาน ปุ๋ย และยาปราบศัตรูพืช เป็นต้น ซึ่งในปัจจุบันกรรมวิธีและรูปแบบในการปลูกข้าวของเวียดนามส่วนใหญ่ ยังใช้แรงงานคนเป็นหลัก และเป็นแรงงานในครัวเรือน ปริมาณการใช้ปุ๋ยและยาปราบศัตรูพืชยังมีปริมาณน้อยกว่าชาวนาไทย ทำให้ต้นทุนในการปลูกข้าวของเวียดนามต่ำกว่า ส่วนการขายข้าวของชาวนาเวียดนามส่วนใหญ่จะมีพ่อค้าคนกลางไปรับซื้อถึงที่ ซึ่งลักษณะของพ่อค้าคนกลางนี้จะมีลักษณะเป็นคนรวบรวมข้าวที่จะออกไปรับซื้อข้าวจากชาวนา แล้วนำมาขายให้โรงสีข้าวอีกที และมีบางส่วนที่มีพื้นที่ทำนาอยู่ใกล้กับโรงสีก็จะนำข้าวไปขายให้โรงสีโดยตรง ซึ่งรูปแบบในการขนส่งจะเป็นแบบง่าย โดยอาศัยจักรยาน รถจักรยานยนต์ หรือรถบรรทุกเล็กในการขนส่งข้าวจากชาวนาไปโรงสี ทำให้ชาวนาเวียดนามเสียค่าใช้จ่ายในการขนส่งน้อยกว่าชาวนาไทยที่จ้างรถขนส่งข้าวเปลือกไปขายให้แก่โรงสีหรือแหล่งรับซื้อข้าวเปลือกโดยตรง

จากการที่ชาวนาเวียดนามมีต้นทุนการปลูกข้าวต่ำ ทำให้ราคาส่งออกข้าวของเวียดนามถูกกว่าราคาส่งออกข้าวของไทยทั้งในตลาดโลกและตลาดอาเซียน ประกอบกับรัฐบาลเวียดนามให้ความสำคัญในการผลิต การตลาด และการส่งออกข้าวของประเทศอย่างมาก เช่น การกำหนดราคาส่งออกข้าวของเวียดนามรัฐบาลจะมอบหมายให้สมาคมอาหารเวียดนาม (Vietnam Food Association: VFA) เป็นผู้กำหนดราคาส่งออกข้าวขั้นต่ำ (Minimum Export Price: MEP) ที่ผู้ส่งออกจะไปทำสัญญาซื้อขายกับต่างประเทศ ดังนั้นราคาส่งออกข้าวของเวียดนามจึงมีราคาถูก การจัดสรรงบประมาณจำนวนมากในการวิจัยและพัฒนาพันธุ์ข้าว การพัฒนาและสร้างโครงสร้างพื้นฐานบริเวณสามเหลี่ยมปากแม่น้ำโขง (Mekong Delta River) และสามเหลี่ยมปากแม่น้ำแดง (Red River Delta) ซึ่งเป็นแหล่งเพาะปลูกข้าวที่สำคัญของประเทศให้เป็นแหล่งปลูกข้าวเพื่อการส่งออก ส่วนรูปแบบของการทำการตลาดของเวียดนามจะเป็นแบบทีมเดียว โดยรัฐบาลเป็นผู้นำในการหาตลาด การส่งออกข้าวของเวียดนามจึงเป็นแบบการซื้อขายข้าวระหว่างรัฐบาลเวียดนามกับรัฐบาลของประเทศผู้นำเข้า เช่น การค้าข้าวระหว่างเวียดนามกับฟิลิปปินส์ เป็นต้น ซึ่งการทำการตลาดแบบทีมเดียวกันของ รัฐบาล ผู้ส่งออก โรงสีข้าว และชาวนาของเวียดนาม ส่งผลให้เวียดนามสามารถครองส่วนแบ่งตลาดข้าวในอาเซียนเป็นอันดับ 1 มาตั้งแต่ปี 2548 และมีแนวโน้มว่าส่วนแบ่งตลาดจะเพิ่มขึ้นในอนาคต แต่หากพิจารณาถึงคุณภาพของข้าวไทยและข้าวเวียดนาม ทั้งข้าวขาวและข้าวหอมแล้ว พบว่าข้าวของไทยมีคุณภาพดีกว่า ทั้งคุณภาพของเมล็ดข้าว เทคโนโลยีการผลิต การสีข้าว และการขนส่ง ที่มีประสิทธิภาพมากกว่าเวียดนาม ทำให้ข้าวเสียหายน้อยกว่า

ในส่วนของการรวมกลุ่มของกิจการต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับข้าว ทั้งชาวนา โรงสี และผู้ส่งออกข้าวของไทย พบว่าชาวนากับโรงสีจะมีความใกล้ชิดกัน ส่วนผู้ส่งออกนั้นจะรวมกลุ่มกับผู้ส่งออกด้วยกัน ด้านการรวมกลุ่มของเวียดนาม ในส่วนของผู้ส่งออกพบว่าผู้ส่งออกข้าวเกือบทั้งหมดของเวียดนามจะเป็นสมาชิกของสมาคมอาหารเวียดนาม (Vietnam Food Association: VFA) และผู้ส่งออกข้าวรายใหญ่ของเวียดนาม คือ Northern Food Corporation: Vinafood 1 และ Southern Food Corporation: Vinafood 2 ก็เป็นรัฐวิสาหกิจที่ขึ้นกับกระทรวงเกษตรและพัฒนาชนบทของเวียดนาม (Ministry of Agriculture &

Rural Development: MARD) ทำให้การรวมตัวของผู้ส่งออกของเวียดนามค่อนข้างเข้มแข็ง สำหรับผู้ประกอบการโรงสีข้าวไม่ได้มีการรวมตัวกันหรือตั้งเป็นสมาคมเหมือนผู้ส่งออก แต่จะเป็นในลักษณะของต่างคนต่างทำ (ตารางที่ 4.15)

ตารางที่ 4.15 การเปรียบเทียบศักยภาพของข้าวไทยกับเวียดนาม

เปรียบเทียบศักยภาพของข้าวไทยกับเวียดนาม	ไทยมีศักยภาพมากกว่าเวียดนาม
ด้านปัจจัยการผลิต	
โครงสร้างพื้นฐานดี (ถนน ไฟฟ้า)	✓
ต้นทุนขนส่งข้าวสาร	×
ความสามารถในการเข้าถึงแหล่งเงินทุน	✓
ค่าจ้างแรงงาน	×
ราคาปุ๋ย และยาปราบศัตรูพืช	×
มีเทคโนโลยีการเพาะปลูก หรือพัฒนาพันธุ์ข้าว	✓
ชาวนาสามารถพัฒนาการปลูกข้าวได้ดี เช่น ประหยัดต้นทุน เพิ่มผลผลิต เป็นต้น	✓
ระบบชลประทานทั่วถึงและเพียงพอ	×
ด้านการแข่งขัน/กลยุทธ์	
ความสามารถในการรักษาส่วนแบ่งตลาดอาเซียนในช่วง 3 ปี (2550-2552)	×
แนวโน้มส่วนแบ่งตลาดข้าวในอาเซียนปี 2553 ดีขึ้น	×
การดำเนินกลยุทธ์ทางการตลาด (เช่น กลยุทธ์ด้านราคา)	×
ด้านอุปสงค์และความต้องการของตลาด	
ระบบโลจิสติกส์และการขนส่งข้าวไปยังประเทศผู้ซื้อ	✓
คุณภาพข้าว (ตรงตามความต้องการของตลาด)	✓
ด้านอุตสาหกรรมที่เชื่อมโยงและสนับสนุนกัน	
ชาวนากับโรงสีมีการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ไม่ขัดแย้งกัน	✓
โรงสีกับผู้ส่งออกมีการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ไม่ขัดแย้งกัน	×
การรวมกลุ่มผู้ส่งออกมีความเข้มแข็ง	✓
ด้านนโยบายของภาครัฐ	
นโยบายด้านปัจจัยการผลิต (อุดหนุนเงินเพื่อซื้อปุ๋ยมาใช้ก่อน)	✓
นโยบายด้านการส่งออก (การเพิ่มส่วนแบ่งตลาด กลยุทธ์ด้านการตลาด)	×
นโยบายด้านที่ดิน (การให้เช่าที่ดินเพาะปลูก)	×
นโยบายด้านราคา (พยุงราคาข้าว แทรกแซงราคาข้าว ประกันรายได้)	✓
นโยบายด้านการผลิต (เพิ่มผลผลิตต่อไร่ ลดต้นทุนการผลิต พัฒนาคุณภาพข้าว)	✓

หมายเหตุ: ✓ แสดงว่า ไทยมีศักยภาพมากกว่าเวียดนาม

× แสดงว่า ไทยมีศักยภาพน้อยกว่าเวียดนาม

ที่มา: การสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ส่งออกข้าวและผู้ประกอบการโรงสีข้าวของไทย (2553)

จากข้อสรุปของการเปรียบเทียบศักยภาพของปัจจัยด้านต่างๆ ระหว่างไทยกับเวียดนามนั้น สามารถสรุปแยกเป็นหัวข้อต่างๆ ได้ดังนี้

➤ การผลิต

- ต้นทุนวัตถุดิบ

ต้นทุนวัตถุดิบในการทำนาของไทยสูงกว่าเวียดนาม เนื่องจากการทำนาของชาวนาไทยในปัจจุบันมีการนำเทคโนโลยีและเครื่องจักรเข้ามาใช้ในระบบการผลิตเกือบทุกขั้นตอน ตั้งแต่ การไถคราด ไปจนถึงการเก็บเกี่ยว ซึ่งทำให้ราคาน้ำมันเป็นอีกหนึ่งปัจจัยที่มีผลต่อต้นทุนในการผลิต เพราะเมื่อราคาน้ำมันปรับตัวสูงขึ้นต้นทุนในการทำนาจึงสูงขึ้นตามไปด้วย

- ค่าจ้างแรงงาน

สำหรับค่าจ้างแรงงานปลูกข้าวในประเทศไทย พบว่ามีระดับสูงกว่าเวียดนาม เนื่องจากค่าครองชีพและอัตราค่าจ้างแรงงานของไทยสูงกว่า อีกทั้งแรงงานไทยที่อยู่ในภาคเกษตรกรรมในปัจจุบันมีจำนวนลดลง เนื่องจากการเปลี่ยนไปทำงานในภาคอุตสาหกรรมมากขึ้นทำให้ค่าจ้างแรงงานในภาคเกษตรกรรมมีจำนวนน้อยไม่พอต่อความต้องการส่งผลให้ค่าแรงสูงขึ้น ทำให้มีการหันไปจ้างแรงงานจากประเทศเพื่อนบ้านที่มีค่าแรงต่ำกว่า ส่วนรูปแบบในการทำนาของเวียดนามยังใช้แรงงานคนเป็นหลัก และแรงงานจะเป็นคนในครอบครัว อีกทั้งเวียดนามเป็นประเทศที่เคยตกเป็นเมืองขึ้น และต้องผ่านสงครามมาเป็นระยะเวลายาวนานทำให้คนเวียดนามขยัน อดทน และประหยัดมากกว่าแรงงานไทย

➤ แนวโน้มส่วนแบ่งตลาด

ส่วนแบ่งตลาดข้าวขาวและข้าวหอมมะลิของไทยและเวียดนามในตลาดอาเซียนนั้น จากการศึกษาพบว่าข้าวขาวของไทยมีส่วนแบ่งตลาดในอาเซียนน้อยกว่าเวียดนามมาตั้งแต่ ปี 2548 และมีแนวโน้มที่ส่วนแบ่งตลาดข้าวขาวของไทยจะลดลงเรื่อยๆ ถึงแม้ว่าคุณภาพข้าวขาวของไทยจะสูงกว่าข้าวขาวของเวียดนาม แต่ในปัจจุบันปัจจัยด้านราคาถือเป็นประเด็นที่สำคัญในการตัดสินใจซื้อข้าวของประเทศผู้นำเข้าในอาเซียน ซึ่งข้าวขาวของเวียดนามมีราคาต่ำกว่าไทยมาก จึงทำให้ประเทศผู้นำเข้าในอาเซียนนิยมนำเข้าข้าวขาวจากประเทศเวียดนามมากกว่า และมีแนวโน้มที่ส่วนแบ่งตลาดข้าวขาวของเวียดนามจะเพิ่มขึ้นอีกในอนาคต ส่วนข้าวหอมมะลิซึ่งเป็นข้าวคุณภาพสูง ไทยยังมีความสามารถในการแข่งขันและส่งออก จึงทำให้ไทยมีส่วนแบ่งตลาดข้าวประเภทนี้มากที่สุดมาโดยตลอด และมีแนวโน้มของส่วนแบ่งตลาดที่เพิ่มขึ้น

ในปัจจุบันเวียดนามได้ให้ความสำคัญกับการวิจัยและพัฒนาพันธุ์ข้าวหอม หรือข้าวพันธุ์ใหม่ๆ มากขึ้น เพื่อนำมาผลิตและส่งออกแข่งขันกับข้าวหอมมะลิของไทย ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อส่วนแบ่งตลาดของไทยได้ในระยะยาว

➤ ราคาและคุณภาพข้าว

ราคาส่งออกข้าวถือได้ว่าเป็นปัจจัยที่สำคัญในการกำหนดการนำเข้าข้าวของประเทศผู้ซื้อต่าง ๆ ซึ่งหากเปรียบเทียบราคาข้าวขาวของไทยกับเวียดนามแล้ว พบว่าในอดีตราคาข้าวขาวของทั้ง 2 ประเทศไม่แตกต่างกันมาก แม้ว่าราคาข้าวของไทยจะสูงกว่าก็ตาม แต่ในปัจจุบันช่วงห่างของราคาข้าวมีความแตกต่างกันมากขึ้น ซึ่งสาเหตุหนึ่งเกิดจากอัตราแลกเปลี่ยนเงินบาทที่มีแนวโน้มแข็งค่าขึ้นมาตลอด ส่วนอัตราแลกเปลี่ยนเงินต้องกลับมีทิศทางอ่อนค่าลง จึงยิ่งส่งผลให้ราคาส่งออกของเวียดนามถูกกว่าไทยมากยิ่งขึ้น

ส่วนคุณภาพข้าวของไทยกับเวียดนามนั้น พบว่าข้าวของไทยมีคุณภาพที่ดีกว่า เมล็ดยาว เมล็ดข้าวเต็ม ไม่ลีบ ไม่แตกหักเป็นข้าวท่อน และเป็นที่นิยมของผู้บริโภคมากกว่าข้าวเวียดนาม โดยเฉพาะข้าวหอมมะลิไทยที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัว และยังไม่มีการเปลี่ยนแปลงได้

➤ การรวมกลุ่มของผู้ประกอบการ

การรวมกลุ่มของผู้ประกอบการโรงสีข้าวในประเทศไทยอยู่ในรูปแบบของสมาคมที่มีการแลกเปลี่ยนข่าวสารระหว่างกัน แต่เนื่องจากจำนวนผู้ประกอบการโรงสีมีเป็นจำนวนมาก ต้องแข่งขันกันสูง ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างกันมีน้อย แต่สำหรับเวียดนามผู้ประกอบการโรงสีมีน้อยราย และส่วนใหญ่เป็นรายเล็ก ลักษณะจะเป็นแบบต่างคนต่างทำไม่ได้มีการรวมตัวกันอย่างจริงจัง ส่วนความสัมพันธ์ระหว่างผู้ประกอบการโรงสีกับชาวนาของไทยค่อนข้างมีความใกล้ชิดกัน โดยความสัมพันธ์เป็นไปในรูปแบบของการพึ่งพาอาศัยกัน สำหรับการขายข้าวของชาวนาไทยในปัจจุบันจะขายให้กับโรงสี ทำข้าวหรือลานข้าวโดยตรง โดยดูจากราคารับซื้อว่าที่ไหนให้ราคาสูงชาวนาก็จะไปขายให้กับแหล่งนั้น ในขณะที่เวียดนามการขายข้าวของชาวนาส่วนใหญ่จะขายให้กับพ่อค้าคนกลาง จะมีเพียงชาวนาที่มีพื้นที่ในการปลูกข้าวอยู่ใกล้กับโรงสีจึงจะนำข้าวไปขายให้กับโรงสีโดยตรง ซึ่งโรงสีข้าวส่วนใหญ่จะเป็นรายเล็ก ลักษณะของโรงสีและชาวนาจะเป็นในลักษณะของการพึ่งพาอาศัยกัน

ส่วนผู้ส่งออกข้าวมีการรวมกลุ่มกันเป็นสมาคมผู้ส่งออกข้าวไทย ซึ่งมีการประสานความร่วมมือระหว่างสมาชิกด้วยกันในด้านการกำหนดนโยบายและแนวทางการส่งออกข้าวในภาพรวม แต่ในส่วนของการค้าข้าวนั้นเป็นการดำเนินงานของแต่ละบริษัทที่ไม่เกี่ยวข้องกัน ทำให้ยังคงพบปัญหาการขัดแย้งทางผลประโยชน์และการขายตัดราคากันเอง ส่วนในประเทศเวียดนามมีสมาคมอาหารเวียดนาม (Vietnam Food Association: VFA) เป็นผู้กำหนดราคาส่งออกขั้นต่ำ (The Minimum Export Price: MEP) ของสมาชิก เพื่อบังคับไม่ให้ผู้ส่งออกขายข้าวในราคาต่ำกว่าที่กำหนด และป้องกันการขายตัดราคากันเอง

➤ นโยบายรัฐบาล

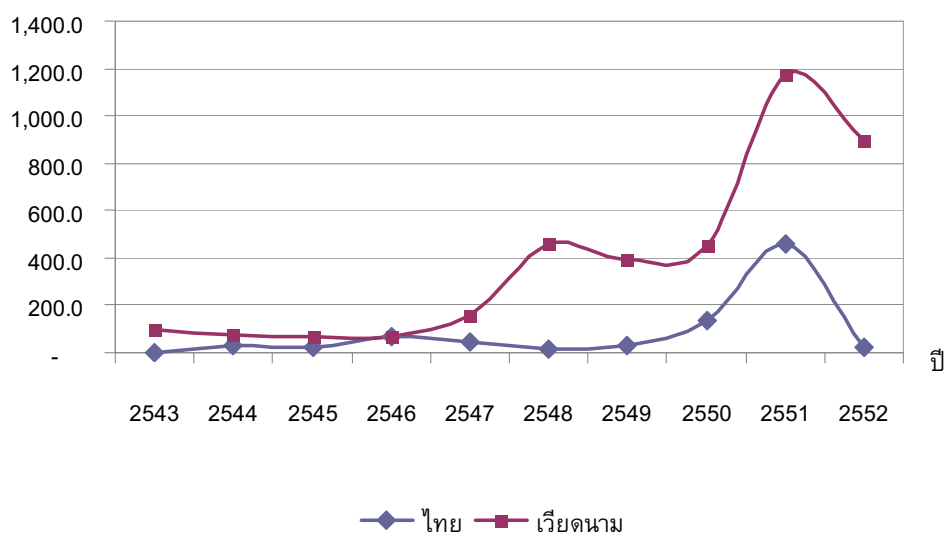
จากการที่เวียดนามเป็นประเทศระบอบสังคมนิยม โดยมีพรรคคอมมิวนิสต์เวียดนาม (Communist Party of Vietnam) เป็นพรรคการเมืองเดียวและมีอำนาจสูงสุด จึงทำให้การบริหารจัดการประเทศมีความเด็ดขาดและรวดเร็ว ในขณะที่ประเทศไทยมีขั้นตอนการดำเนินงานหลายขั้นตอน ทำให้ช้าและไม่ทันต่อสถานการณ์

4.4 สถานะและแนวโน้มของข้าวไทยในตลาดฟิลิปปินส์และมาเลเซีย

การศึกษาปริมาณการนำเข้าข้าวของฟิลิปปินส์ในระยะ 10 ปีที่ผ่านมา (ปี 2543 – 2552) พบว่าส่วนใหญ่เป็นการนำเข้าข้าวจากเวียดนามมากที่สุด รองลงมาเป็นข้าวจากไทย และสัดส่วนของการนำเข้าข้าวจากเวียดนามก็เพิ่มขึ้นมากกว่าการนำเข้าข้าวจากไทย ซึ่งปัจจัยหลักมาจากราคาส่งออกข้าวของเวียดนามถูกกว่า โดยเฉพาะข้าวขาวเวียดนาม อีกทั้งเวียดนามยังคงดำเนินกลยุทธ์ด้านราคาอย่างต่อเนื่องทำให้ไทยสูญเสียส่วนแบ่งตลาดข้าวในฟิลิปปินส์ไปจนถึงปัจจุบัน (ภาพที่ 4.4 ถึงภาพที่ 4.6)

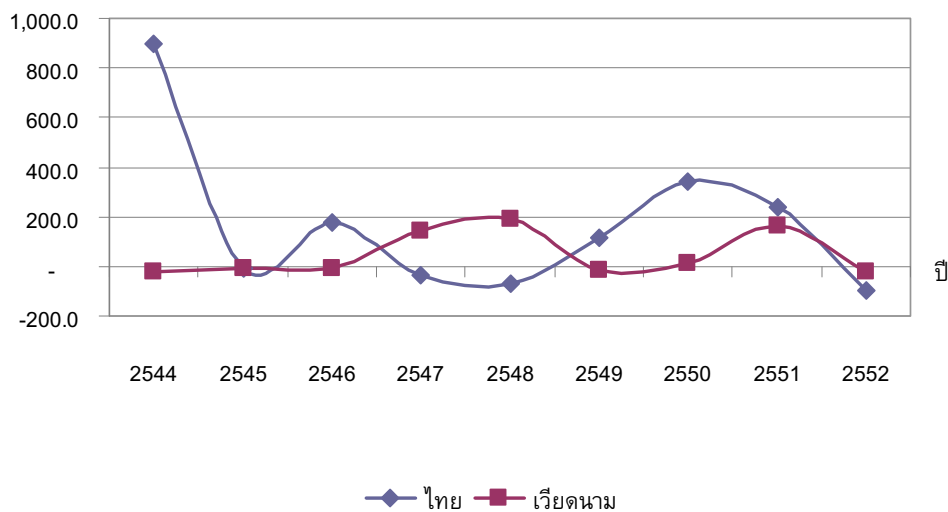
ฟิลิปปินส์เป็นประเทศผู้นำเข้าข้าวมากที่สุดในอาเซียนและในโลก เพื่อตอบสนองความต้องการของผู้บริโภคของประชากรที่มีอยู่เป็นจำนวนมากในประเทศ ข้าวที่นำเข้าส่วนใหญ่เป็นข้าวขาวคิดเป็นกว่าร้อยละ 99.0 ของข้าวที่นำเข้าทั้งหมด รองลงมาเป็นการนำเข้าข้าวเหนียวและข้าวหอม ซึ่งเวียดนามเป็นผู้ส่งออกที่มีส่วนแบ่งตลาดสูงสุด เนื่องจากการแข่งขันด้านการตลาดของข้าวขาวในฟิลิปปินส์จะเน้นแข่งขันกันด้วยราคามากกว่าแข่งขันด้วยคุณภาพ ซึ่งในอดีตราคาข้าวขาวของไทยกับเวียดนามแตกต่างกันน้อยมาก ทำให้ผู้ซื้อเลือกซื้อข้าวของไทยมากกว่าเนื่องจากเป็นข้าวที่มีคุณภาพ แต่ในปัจจุบันราคาส่งออกข้าวของไทยกับเวียดนามมีความแตกต่างกันมากซึ่งสาเหตุหนึ่งมาจากอัตราแลกเปลี่ยนเงินบาทของไทยที่แข็งค่าขึ้น ในทางกลับกันเงินดองของเวียดนามอ่อนค่าลง ส่งผลให้ราคาส่งออกข้าวขาว 5% ของเวียดนามในเดือนมกราคม 2554 อยู่ที่ประมาณ 460 เหรียญสหรัฐต่อตัน ขณะที่ข้าวชนิดเดียวกันของไทยมีราคาประมาณ 520 เหรียญสหรัฐต่อตัน ดังนั้นฟิลิปปินส์จึงมีแนวโน้มเลือกนำเข้าข้าวจากเวียดนามมากกว่าไทย สำหรับการบริโภคข้าวหอมมะลิซึ่งเป็นที่ต้องการของตลาดระดับกลางและระดับบนในประเทศฟิลิปปินส์นั้น เน้นการแข่งขันกันด้วยคุณภาพและชื่อเสียงของสินค้าเป็นหลัก ซึ่งถือว่าไทยยังมีความสามารถและความได้เปรียบในการส่งออกข้าวประเภทนี้ไปยังฟิลิปปินส์ แต่ทั้งนี้ในปัจจุบันมีการขายข้าวหอมมะลิปลอมหรือการผสมข้าวหอมมะลิปลอมแล้วใส่บรรจุภัณฑ์ที่ระบุว่าเป็นข้าวหอมมะลิของไทยซึ่งมีราคาถูกกว่าข้าวหอมมะลิไทยของแท้ ทำให้เกิดผลเสียได้ในระยะยาว (ภาพที่ 4.7)

ล้านเหรียญสหรัฐ

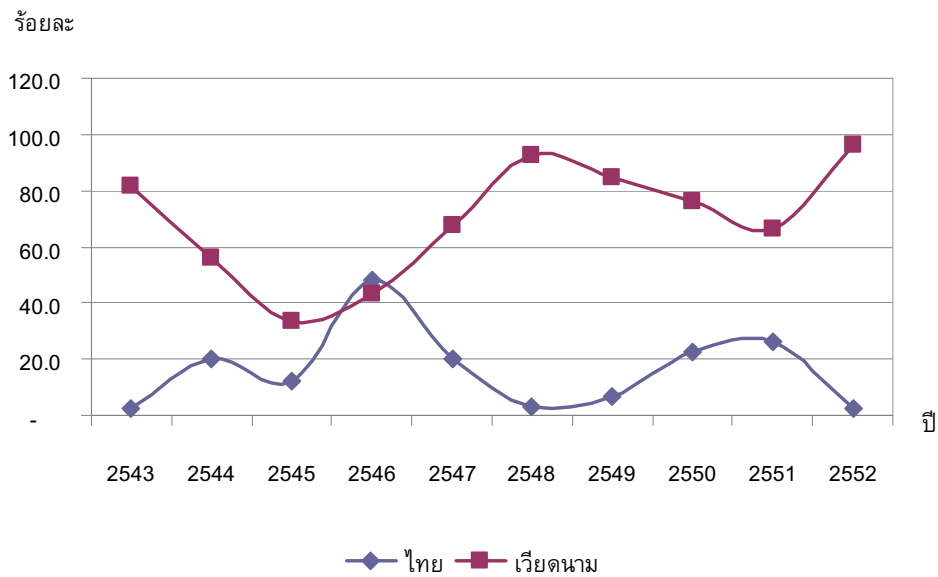

ภาพที่ 4.4 มูลค่าการนำเข้าข้าวรวมทุกประเภทของฟิลิปปินส์จากไทยและเวียดนาม ปี 2543 – 2552

ร้อยละ

ภาพที่ 4.5 อัตราการขยายตัวของการส่งออกข้าวรวมทุกประเภทของไทยและเวียดนามไปฟิลิปปินส์ ปี 2543 – 2552

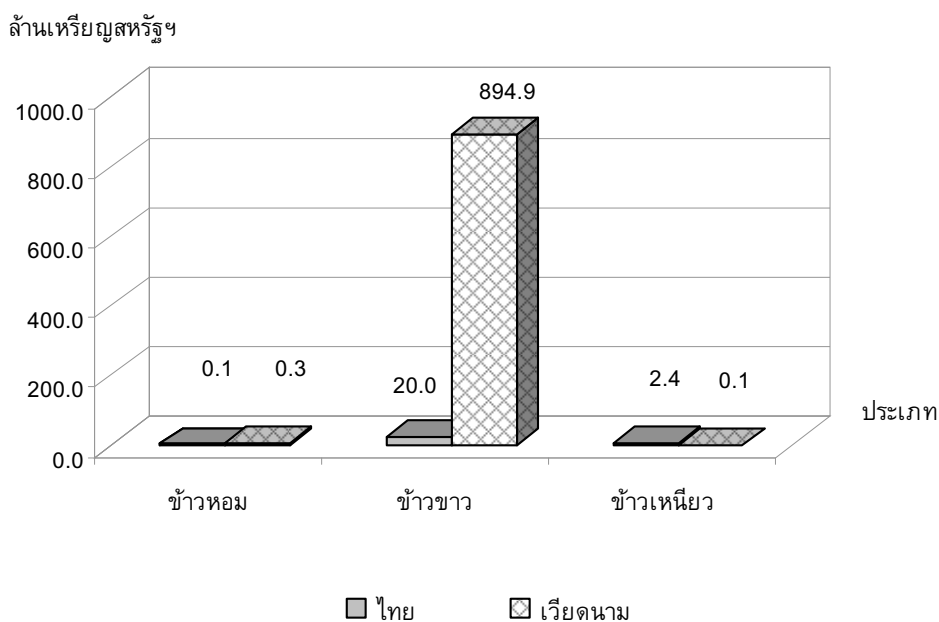

ภาพที่ 4.6 ส่วนแบ่งตลาดของข้าวรวมทุกประเภทของไทยและเวียดนามในตลาดฟิลิปปินส์ ปี 2543 – 2552

ตารางที่ 4.16 มูลค่าการนำเข้าข้าวรวมทุกประเภทของฟิลิปปินส์จากไทยและเวียดนาม ปี 2543 – 2552

มูลค่าการนำเข้า (ล้านเหรียญสหรัฐ)										
ประเทศ	2543	2544	2545	2546	2547	2548	2549	2550	2551	2552
ไทย	2.8	27.7	26.0	71.4	47.4	14.1	30.6	134.9	460.4	22.5
เวียดนาม	100.7	76.9	71.0	64.3	157.4	459.8	391.5	448.9	1,175.6	895.3
อัตราการขยายตัว (ร้อยละ)										
ประเทศ	2543	2544	2545	2546	2547	2548	2549	2550	2551	2552
ไทย	-	899.0	-6.2	174.5	-33.5	-70.3	116.8	340.9	241.4	-95.1
เวียดนาม	-	-23.7	-7.7	-9.3	144.6	192.1	-14.9	14.7	161.9	-23.8
ส่วนแบ่งตลาด (ร้อยละ)										
ประเทศ	2543	2544	2545	2546	2547	2548	2549	2550	2551	2552
ไทย	2.3	20.3	12.3	48.2	20.4	2.8	6.6	22.8	25.9	2.4
เวียดนาม	81.7	56.3	33.5	43.4	67.6	92.4	84.9	76.0	66.2	96.3

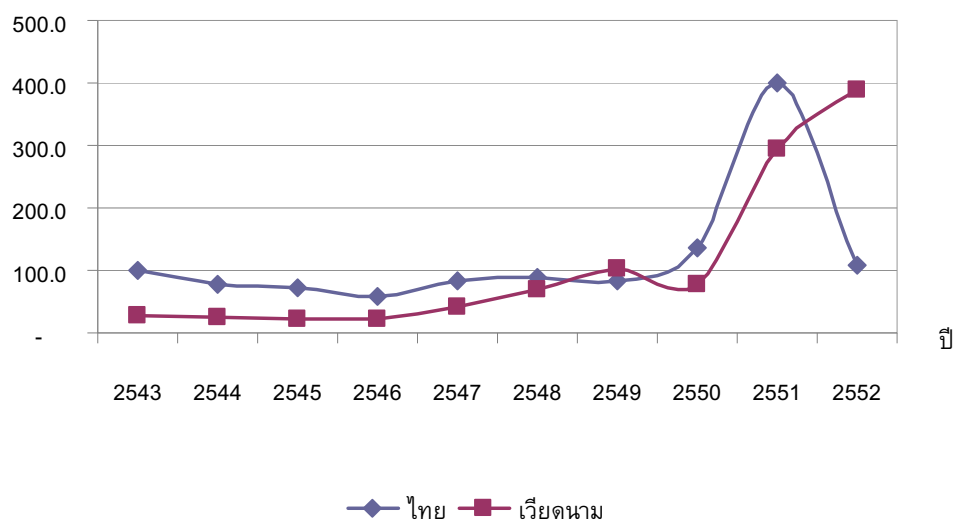
ที่มา: ฐานข้อมูล Global Trade Atlas (2010)

ภาพที่ 4.7 มูลค่าการนำเข้าข้าวแต่ละประเภทของฟิลิปปินส์จากไทยและเวียดนาม ปี 2552

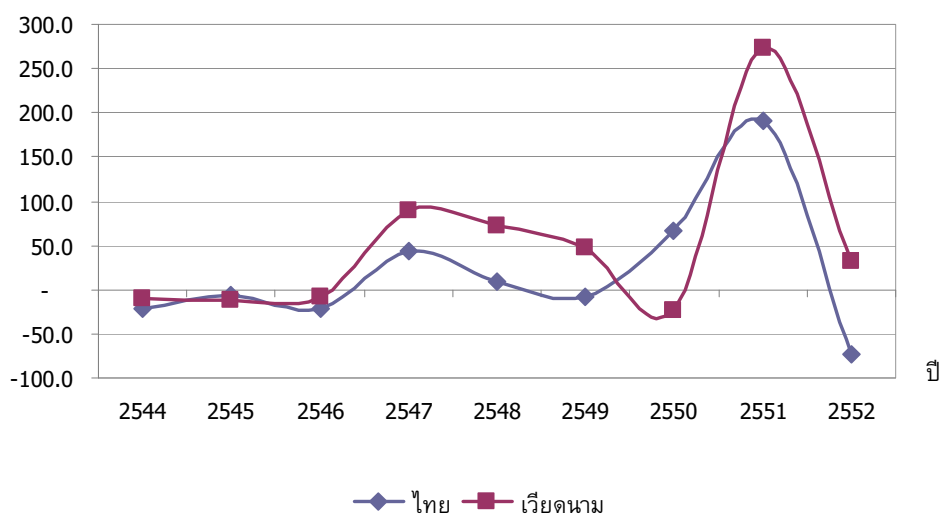
ตลาดมาเลเซียเป็นตลาดส่งออกข้าวสารอันดับ 2 ของไทยในปี 2551 โดยประเภทข้าวที่สามารถส่งออกได้มากที่สุดคือข้าวหอม แต่ในปี 2552 พบว่ามูลค่าการส่งออกข้าวของไทยไปมาเลเซียลดลงอย่างรวดเร็ว เนื่องจากมาเลเซียมีการนำเข้าข้าวสารลดลง รวมถึงการถูกแย่งตลาดข้าวขาวโดยประเทศเวียดนาม นอกจากนี้จากข้อกำหนดจากรัฐบาลมาเลเซียที่ให้หน่วยงานเอกชนกึ่งรัฐวิสาหกิจชื่อ องค์กรข้าวเปลือกและข้าวสารแห่งชาติ (Padiberas Nasional Berhad: BERNAS) เป็นผู้นำเข้าข้าวแต่เพียงผู้เดียว ซึ่งหน่วยงานดังกล่าวเป็นหน่วยงานที่มุ่งหวังกำไรทางธุรกิจ ดังนั้นราคาจึงเป็นปัจจัยสำคัญอย่างหนึ่งที่ใช้ในการตัดสินใจเลือกนำเข้าข้าวจากประเทศต่างๆ ประเภทของข้าวที่มาเลเซียนำเข้าส่วนใหญ่เป็นข้าวขาว ข้าวหอมมะลิ และข้าวเหนียว ทั้งนี้ในอดีตมาเลเซียนำเข้าข้าวขาวจากไทยมากกว่าเวียดนาม เนื่องจากราคายังแตกต่างกันไม่มากนัก แต่ในระยะหลังมาเลเซียก็เปลี่ยนมานำเข้าข้าวขาวจากเวียดนามมากกว่าไทย เพราะราคาข้าวขาวของเวียดนามถูกกว่า แต่ในส่วน of ข้าวหอมมะลินั้นไทยยังคงครองตลาดข้าวชนิดนี้ได้อยู่เนื่องจากเป็นที่นิยมของผู้บริโภค แต่ข้าวหอมมะลิเป็นข้าวที่มีราคาค่อนข้างแพง ดังนั้นผู้บริโภคจึงหันมาบริโภคข้าวขาวมากขึ้น ส่งผลให้การส่งออกข้าวหอมมะลิของไทยไปยังมาเลเซียมีแนวโน้มลดลง (ภาพที่ 4.8 ถึงภาพที่ 4.11)

ล้านเหรียญสหรัฐ

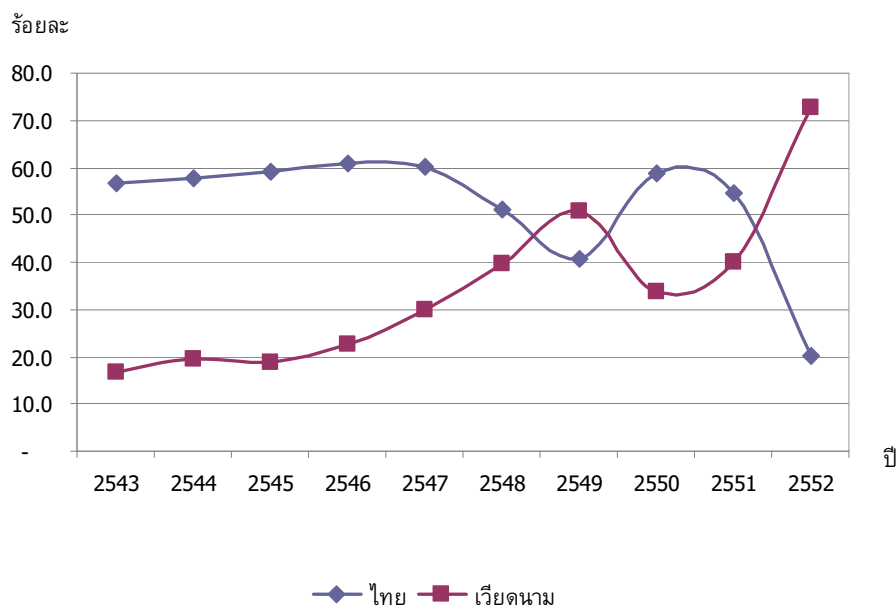

ภาพที่ 4.8 มูลค่าการนำเข้าข้าวรวมทุกประเภทของมาเลเซียจากไทยและเวียดนาม ปี 2543 – 2552

ร้อยละ

ภาพที่ 4.9 อัตราการขยายตัวของการส่งออกข้าวรวมทุกประเภทของไทยและเวียดนามไปมาเลเซีย ปี 2543 – 2552

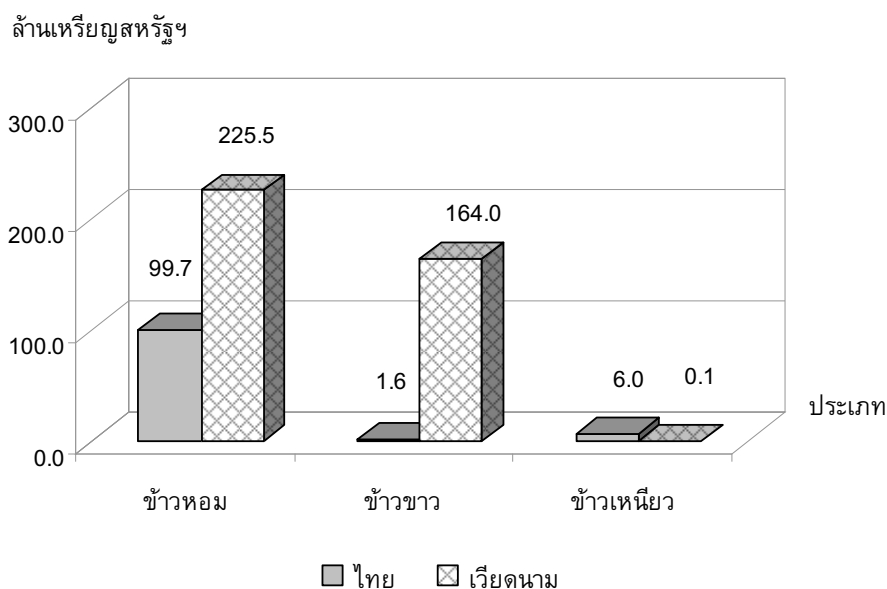

ภาพที่ 4.10 ส่วนแบ่งตลาดของข้าวรวมทุกประเภทของประเทศไทยและเวียดนามในตลาดมาเลเซีย ปี 2543 – 2552

ตารางที่ 4.17 มูลค่าการนำเข้าข้าวรวมทุกประเภทของมาเลเซียจากไทยและเวียดนาม ปี 2543 – 2552

มูลค่าการนำเข้า (ล้านเหรียญสหรัฐ)										
ประเทศ	2543	2544	2545	2546	2547	2548	2549	2550	2551	2552
ไทย	99.8	77.9	73.4	57.4	82.2	89.8	82.5	137.2	400.0	107.3
เวียดนาม	29.1	26.1	23.1	21.4	40.7	69.9	103.2	78.4	293.4	389.5
อัตราการขยายตัว (ร้อยละ)										
ประเทศ	2543	2544	2545	2546	2547	2548	2549	2550	2551	2552
ไทย	-	-22.0	-5.7	-21.8	43.2	9.2	-8.2	66.4	191.5	-73.2
เวียดนาม	-	-10.1	-11.4	-7.5	90.2	71.8	47.6	-24.0	274.1	32.8
ส่วนแบ่งตลาด (ร้อยละ)										
ประเทศ	2543	2544	2545	2546	2547	2548	2549	2550	2551	2552
ไทย	56.8	57.8	59.1	60.7	60.2	51.0	40.7	58.9	54.7	20.0
เวียดนาม	16.5	19.4	18.6	22.6	29.8	39.7	50.9	33.6	40.1	72.7

ที่มา: ฐานข้อมูล Global Trade Atlas (2010)

ภาพที่ 4.11 มูลค่าการนำเข้าข้าวแต่ละประเภทของมาเลเซียจากไทยและเวียดนาม ปี 2552

4.5 ผลกระทบต่อชาวนา โรงสี และผู้ส่งออก หลังจากการเป็นประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน

หลังจากการเป็นประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนแล้ว คาดว่าผู้ที่ได้รับประโยชน์จากข้อตกลงนี้เป็นกลุ่มของผู้ส่งออกมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 50.0 ของผลประโยชน์ทั้งหมดที่ได้รับ เนื่องจากข้อตกลงดังกล่าว เกี่ยวข้องกับการปรับลดอัตราภาษีนำเข้าข้าวของประเทศ ในอาเซียน ตามหลักการเมื่อมีการกำหนดอัตราภาษีเป็นศูนย์ ย่อมส่งผลทำให้ราคาข้าวลดลง ผู้ส่งออกจะขายข้าวได้มากขึ้น ดังนั้นผลกำไรที่ได้จะตกอยู่ที่ผู้ส่งออกเป็นหลัก จากนั้นผลประโยชน์จากการขายข้าวได้เพิ่มขึ้นจะส่งต่อไปยังโรงสีข้าว ทำให้โรงสีข้าวสามารถขายข้าวให้แก่ผู้ส่งออกเพิ่มขึ้นด้วย คิดเป็นผลประโยชน์ที่ได้รับร้อยละ 40.0 สำหรับผลประโยชน์ที่ตกถึงมือชาวนานั้นคิดเป็นเพียงร้อยละ 10.0

ทั้งนี้แม้ว่าปริมาณข้าวที่ขายได้จะเพิ่มขึ้น แต่การปลูกข้าวยังคงถูกจำกัดด้วยปัจจัยต่าง ๆ ทั้งปัจจัยที่สามารถควบคุมได้และไม่สามารถควบคุมได้ เช่น สภาพดิน ฟ้า อากาศ ปริมาณน้ำที่ใช้ในการเพาะปลูก รวมถึงพันธุ์ข้าวจึงกล่าวได้ว่าแม้ความต้องการข้าวจะเพิ่มขึ้น แต่การตอบสนองความต้องการดังกล่าวอาจไม่เพียงพอเท่าที่ควร

ในทางกลับกันจากแนวโน้มการส่งออกข้าวของไทยไปยังตลาดอาเซียนที่นับวันจะถูกเวียดนามแย่งส่วนแบ่งตลาดไปมากขึ้นทุกที ก็ย่อมส่งผลกระทบต่อผู้ประกอบการที่เกี่ยวข้องในประเทศ โดยผู้ที่คาดว่าจะได้รับผลกระทบทางลบมากที่สุด คือ ผู้ส่งออก เนื่องจากเป็นผู้ได้รับผลกระทบโดยตรงที่ทำให้รายได้ของผู้ส่งออกหดหายไป ลำดับต่อมา คือ โรงสีข้าว และชาวนา ตามลำดับ ดังนั้นไม่ว่าการเป็น

ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนจะส่งผลบวกหรือลบ ผู้ที่คาดว่าจะได้รับผลกระทบมากที่สุดก็คือผู้ส่งออก ในส่วนของชาวนานั้นได้รับผลกระทบน้อยที่สุดเนื่องจากเป็นสาขาที่เชื่อมโยงกับการส่งออกต่างประเทศน้อยที่สุด ราคาข้าวเปลือกที่ชาวนาได้รับหรือรายได้ของชาวนาจะมีหน่วยงานรัฐคอยให้ความช่วยเหลือ

นอกจากนี้ แม้ว่าในวันที่ 1 มกราคม 2553 ภายใต้ข้อตกลง AFTA ประเทศในอาเซียนได้ลดภาษีสินค้าเป็นศูนย์ แต่ในทางปฏิบัติประเทศต่างๆ ก็ได้นำมาตรการที่มีใช้ภาษีมาใช้ปกป้องตลาดข้าวในประเทศของตนแทน จึงทำให้ไม่บรรลุตามวัตถุประสงค์ของอาเซียนที่ตั้งไว้ และผลประโยชน์ของการเปิดเสรีสินค้าข้าวที่จะส่งผลให้สามารถนำเข้าข้าวได้โดยไม่เสียภาษีนั้น ในทางปฏิบัติจริงไม่ว่าจะมีภาษีนำเข้าหรือไม่ก็ตาม การนำเข้าข้าวของไทยก็ไม่มี ความแตกต่างกันมากนัก เนื่องจากมีการลักลอบนำเข้าข้าวจากประเทศเพื่อนบ้านที่มีชายแดนติดต่อกับไทย นำมาสีเป็นข้าวสารเพื่อใช้ในประเทศและส่งออกไปยังต่างประเทศในตราของสินค้าไทย แล้วปลอมปนข้าวของประเทศเพื่อนบ้านกับข้าวของไทยส่งขายไปยังต่างประเทศ ซึ่งส่งผลเสียต่อภาพลักษณ์ของคุณภาพข้าวของไทยที่อาจต่ำกว่ามาตรฐานที่ควรจะเป็นได้

บทที่ 5

การวิเคราะห์ผลกระทบที่มีต่อรายได้ การใช้ปัจจัยการผลิต
และการใช้ที่ดินของชาวนาไทย

การวิเคราะห์ผลกระทบต่อรายได้ การใช้ปัจจัยการผลิต การใช้ที่ดินของชาวนาไทย จากการเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน สามารถทำการวิเคราะห์โดยอาศัยแบบจำลองเมตริกซ์บัญชีสังคม (Social Accounting Matrix: SAM) ที่ได้จัดทำขึ้นภายใต้งานวิจัยนี้ (รายละเอียดแสดงดังภาคผนวก ง) โดยผู้วิจัยได้นำแบบจำลองดังกล่าวมาใช้เป็นเครื่องมือในการวิเคราะห์ผลกระทบจากการเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนของไทยต่อรายได้ การใช้ปัจจัยการผลิต การใช้ที่ดินของชาวนาไทย ซึ่งกรอบในการวิเคราะห์ผลกระทบนั้นผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ผลกระทบจากการเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนผ่านการปรับลดภาษีภายใต้เขตการค้าเสรีอาเซียน โดยพิจารณาว่าเมื่อประเทศต่างๆ ในกลุ่มอาเซียนมีการปรับลดภาษีนำเข้าสินค้าข้าวเป็นร้อยละ 0 จะส่งผลกระทบอย่างไรต่อมูลค่าการส่งออกข้าวประเภทต่างๆ ของไทยไปตลาดอาเซียน ซึ่งมูลค่าการส่งออกที่เปลี่ยนแปลงไปย่อมส่งผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจของประเทศ รวมถึงรายได้ การใช้ปัจจัยการผลิต การใช้ที่ดินของชาวนาไทยในท้ายที่สุด

สำหรับการคำนวณผลกระทบในงานศึกษานี้ ผู้วิจัยอาศัยแนวทางการวิเคราะห์ผลกระทบของแบบจำลองเมตริกซ์บัญชีสังคมร่วมกับแนวทางการการประเมิน Trade Creation จากการปรับลดภาษีศุลกากร ของ “R.E. Baldwin and T. Murray.”¹ มาใช้เป็นเครื่องมือในการวิเคราะห์ผลกระทบจากการปรับลดภาษีศุลกากรในสินค้าข้าวของประเทศต่างๆ ในอาเซียน ที่ส่งผลต่อรายได้ การใช้ปัจจัยการผลิต การใช้ที่ดินของชาวนาไทยผ่านการส่งออก โดยสูตรในการวิเคราะห์ผลกระทบแสดงดังนี้

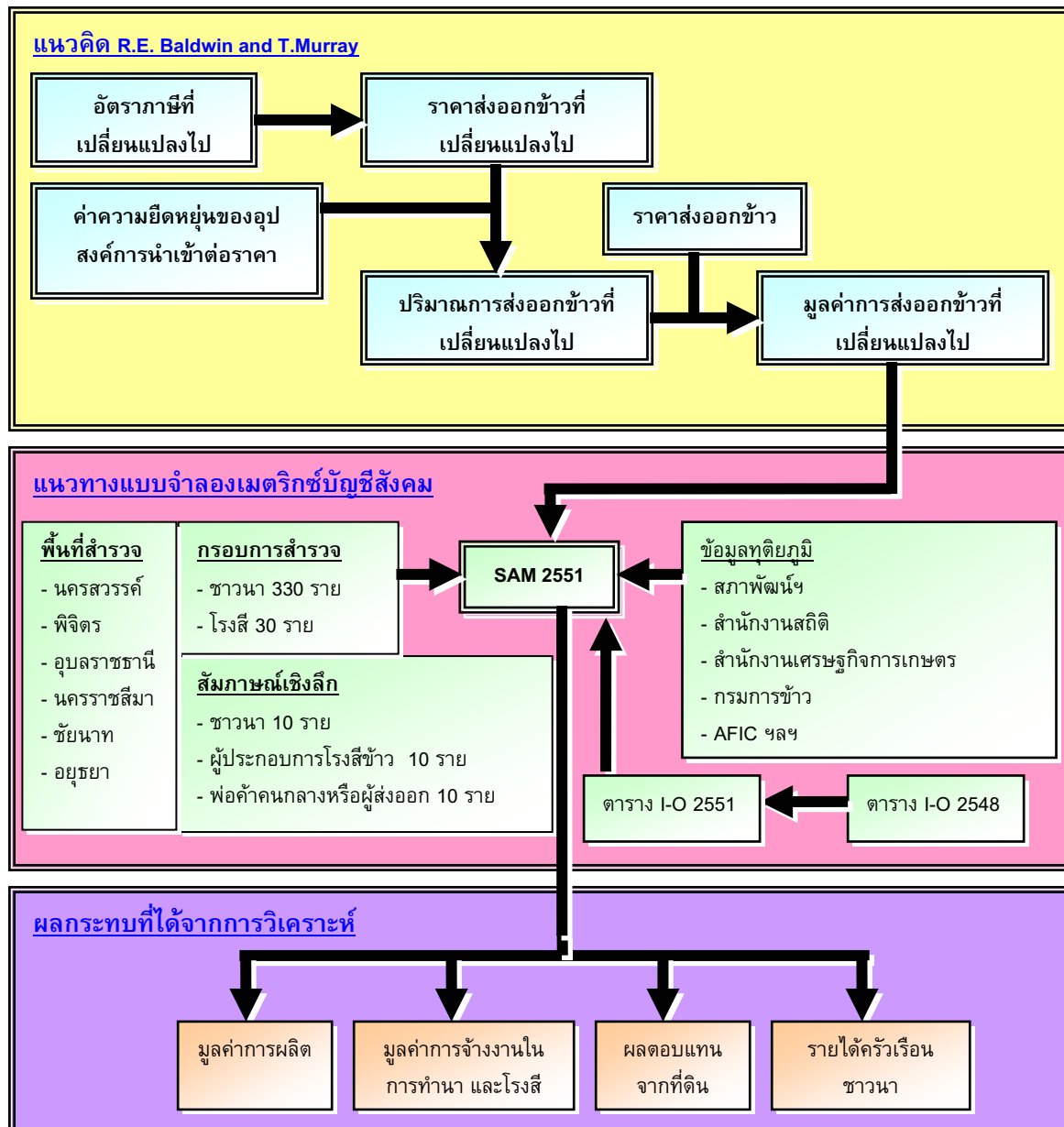
$$Y_n = \left[(I - A_n)^{-1} \left(\frac{(t_{bt} - t_{at})}{(1 + t_{bt})} (E_{pj})(Q_{bt})(P_t) \right) \right]$$

โดยที่

Y_n	คือ	ผลกระทบจากการปรับลดภาษีศุลกากรต่อรายได้ของกิจกรรม n
$(I - A_n)^{-1}$	คือ	ตัวคูณของเมตริกซ์บัญชีสังคม
t_{bt}	คือ	อัตราภาษีนำเข้าก่อนมีการลดภาษีของประเทศ j
t_{at}	คือ	อัตราภาษีนำเข้าหลังมีการลดภาษีของประเทศ j

¹R.E. Baldwin and T. Murray. “ MFN Tariff Reductions and Developing Country Trade Benefits under the GSP” The Economic Journal, March 1977

- E_{pj} คือ ค่าความยืดหยุ่นของอุปสงค์การนำเข้าข้าวของประเทศ j จากไทย ต่อราคาส่งออกข้าวของไทย
- Q_{bt} คือ ปริมาณการส่งออกข้าวของไทยก่อนมีการปรับลดภาษี
- P_t คือ ราคาส่งออกข้าวของไทยในปัจจุบัน

ภาพที่ 5.1 กรอบแนวคิดในการวิเคราะห์ผลกระทบที่มีต่อรายได้ การใช้ปัจจัยการผลิต และการใช้ที่ดินของชาวนาไทย

5.1 การวิเคราะห์ผลกระทบจากการเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนผ่านแบบจำลองเมตริกซ์บัญชีสังคม

จากวิธีการวิเคราะห์ผลกระทบจากการเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนผ่านแบบจำลองเมตริกซ์บัญชีสังคมที่แสดงในข้างต้นเห็นได้ว่าผู้วิจัยแบ่งขั้นตอนการวิเคราะห์เป็น 2 ส่วน คือ การวิเคราะห์มูลค่าการส่งออกข้าวที่เปลี่ยนแปลงไป และการวิเคราะห์ผลกระทบผ่านแบบจำลองเมตริกซ์บัญชีสังคม ซึ่งรายละเอียดในการดำเนินงานของทั้ง 2 ส่วนมีรายละเอียดดังนี้

5.1.1 การวิเคราะห์มูลค่าการส่งออกข้าวที่เปลี่ยนแปลงไป

การวิเคราะห์ในส่วนนี้เป็นการวิเคราะห์ผลจากการปรับลดภาษีศุลกากรภายใต้ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนว่าส่งผลกระทบอย่างไรต่อมูลค่าการส่งออกข้าวของไทย ซึ่งในการวิเคราะห์นั้นจำเป็นต้องอาศัยข้อมูลจากหลายส่วนตามสูตรการคำนวณที่แสดงในข้างต้น อย่างไรก็ตามมีข้อมูลหนึ่งที่มีความสำคัญมากในการวิเคราะห์ผลกระทบต่อมูลค่าการส่งออก และผู้วิจัยต้องทำการประมาณค่าขึ้นมาโดยอาศัยแบบจำลองทางเศรษฐศาสตร์ ข้อมูลดังกล่าวคือค่าความยืดหยุ่นของอุปสงค์การนำเข้าข้าวของประเทศต่างๆ ในอาเซียนจากไทยต่อราคาส่งออกข้าวของไทย ส่วนข้อมูลอื่นๆ ที่นำมาใช้เป็นข้อมูลทุติยภูมิที่ได้จากหน่วยงานต่างๆ โดยข้อมูลในแต่ละส่วนมีรายละเอียดดังนี้

1) การประมาณค่าความยืดหยุ่นของอุปสงค์การนำเข้าข้าวของประเทศต่างๆ ในอาเซียนจากไทยต่อราคาส่งออกข้าวของไทย

งานศึกษาในส่วนนี้ผู้วิจัยได้ทำการประมาณค่าความยืดหยุ่นของอุปสงค์การนำเข้า (ปริมาณ) ต่อราคาของข้าวประเภทต่างๆ ได้แก่ ข้าวหอม ข้าวขาว และข้าวเหนียว ของประเทศต่างๆ ในอาเซียนที่นำเข้าจากไทย ในช่วงปี 2541 ถึง 2552² โดยผลการประมาณการข้าวแต่ละประเภท พบว่าเมื่อราคาข้าวหอมของไทยเปลี่ยนแปลงไปร้อยละ 1 ส่งผลให้อุปสงค์การนำเข้าข้าวหอมของประเทศต่างๆ ในอาเซียนจากไทยเปลี่ยนแปลงไปมากกว่าร้อยละ 1 ในทิศทางตรงข้าม ยกเว้นประเทศบรูไน สิงคโปร์ และเวียดนาม ที่อุปสงค์การนำเข้าข้าวหอมจากไทยเปลี่ยนแปลงไปน้อยกว่าร้อยละ 1 ในทิศทางตรงข้าม และเมื่อราคาข้าวขาวของไทยเปลี่ยนแปลงไปร้อยละ 1 ส่งผลให้อุปสงค์การนำเข้าข้าวขาวของประเทศต่างๆ ในอาเซียนจากไทยเปลี่ยนแปลงไปน้อยกว่าร้อยละ 1 ในทิศทางตรงข้าม ยกเว้น กัมพูชา อินโดนีเซีย ฟิลิปปินส์ และพม่า ที่มีอุปสงค์การนำเข้าข้าวขาวเปลี่ยนแปลงไปมากกว่าร้อยละ 1 ในทิศทางตรงข้าม รวมทั้งพบว่าเมื่อราคาข้าวเหนียวของไทยเปลี่ยนแปลงไปร้อยละ 1 ส่งผลให้อุปสงค์การนำเข้าข้าวเหนียวของประเทศต่างๆ ในอาเซียนจากไทยเปลี่ยนแปลงไปมากกว่าร้อยละ 1 ในทิศทางตรงข้าม ยกเว้นประเทศอินโดนีเซียและมาเลเซียที่อุปสงค์การนำเข้าข้าวเหนียวเปลี่ยนแปลงไปน้อยกว่าร้อยละ 1 ในทิศทางตรงข้าม สำหรับรายละเอียดแสดงดังตารางที่ 5.1

² ในกรณีที่บางประเทศมีข้อมูลย้อนหลังไม่ถึงปี 2541 ผู้วิจัยได้นำข้อมูลทั้งหมดที่มีมาใช้ในการประมาณการ

ตารางที่ 5.1 ค่าความยืดหยุ่นของอุปสงค์การนำเข้าข้าวของประเทศต่างๆ ในอาเซียนจากไทย ต่อราคาส่งออกข้าวของไทย

ประเทศ	ข้าวหอม	ข้าวขาว	ข้าวเหนียว
บรูไน	-0.176 (-0.655)	-0.28 (-0.593)	-1.052 (-2.482)
กัมพูชา	-9.885 (-3.262)	-1.577 (-2.547)	-1.203 (-3.896)
อินโดนีเซีย	-2.292 (-1.986)	-1.058 (-1.557)	-0.870 (-1.332)
ลาว	-2.105 (-1.860)	-0.857 (-1.812)	-2.151 (-2.151)
มาเลเซีย	-1.099 (-6.767)	0.832 (-2.350)	-0.305 (-1.795)
ฟิลิปปินส์	-1.989 (-3.021)	-1.875 (-2.594)	-2.393 (-1.982)
พม่า	-1.972 (-1.264)	-2.430 (-3.935)	-3.404 (-2.954)
สิงคโปร์	-0.56 (-1.214)	-0.891 (-1.742)	-1.048 (-1.048)
เวียดนาม	-0.789 (-1.824)	-0.982 (-95.467)	N.A.

หมายเหตุ: () คือ ค่าสถิติ t

N.A. คือ มีข้อมูลไม่เพียงพอในการประมาณค่าความยืดหยุ่น

ที่มา: คณะผู้วิจัย

2) ข้อมูลทุติยภูมิอื่น ๆ

รายละเอียดของข้อมูลในส่วนนี้เป็นข้อมูลส่วนอื่นๆ ที่แสดงสูตรการวิเคราะห์ผลกระทบในช่วงของมูลค่าการส่งออกที่เปลี่ยนแปลงไป ซึ่งประกอบด้วย ข้อมูลภาชีนำเข้าสินค้าข้าวของประเทศต่างๆ ในอาเซียน ข้อมูลปริมาณการส่งออกข้าวของไทยไปยังประเทศต่างๆ ในอาเซียน และราคาส่งออกข้าวของไทย ซึ่งข้อมูลเหล่านี้เป็นข้อมูลทุติยภูมิที่ได้จากหน่วยงานต่างๆ ได้แก่ กระทรวงพาณิชย์ กรมศุลกากร และหน่วยงานอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง เป็นต้น

3) การวิเคราะห์มูลค่าการส่งออกข้าวไทยที่เปลี่ยนแปลงไป

การดำเนินงานในส่วนนี้เป็นการนำข้อมูลต่างๆ ที่กล่าวในข้างต้นมาคำนวณผลกระทบที่เกิดจากการปรับลดอัตราภาษีข้าวของประเทศต่างๆ ในกลุ่มอาเซียนภายใต้สมมติฐานต่างๆ ซึ่งในงานวิจัยนี้ ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาสมมติฐานใน 2 กรณี ได้แก่

กรณีที่ 1 ทุกประเทศในอาเซียนมีการปรับลดภาษีศุลกากรเป็น ศูนย์

กรณีที่ 2 แต่ละประเทศในอาเซียนมีการปรับลดภาษีตามกรอบการลดภาษีในปี 2558

สำหรับอัตราภาษีในแต่ละกรณีมีรายละเอียดดังตารางที่ 5.2

ตารางที่ 5.2 สมมติฐานในการวิเคราะห์ผลกระทบ

หน่วย: ร้อยละ

อัตราภาษี	ฐานอัตราภาษี ปี 2553	กรณีที่ 1 ลดภาษีเป็น 0 ทุกประเทศ	กรณีที่ 2 อัตราภาษี ณ ปี 2558
บรูไน	0	0	0
กัมพูชา	5	0	5
อินโดนีเซีย	30	0	25
ลาว	5	0	0
มาเลเซีย	20	0	20
ฟิลิปปินส์	40	0	35
พม่า	5	0	5
สิงคโปร์	0	0	0
เวียดนาม	20	0	0

ที่มา: กระทรวงพาณิชย์ (2553)

3.1) ผลการวิเคราะห์มูลค่าการส่งออกข้าวไทยที่เปลี่ยนแปลงไปในกรณีที่ 1

การวิเคราะห์ผลกระทบจากการปรับลดภาษีข้าวของประเทศต่างๆ ในอาเซียนในกรณีที่ 1 กำหนดให้ทุกประเทศปรับลดอัตราภาษีนำเข้าข้าวเป็นศูนย์ทันที เพื่อพิจารณาว่าส่งผลให้มูลค่าการส่งออกข้าวหอม ข้าวขาว และข้าวเหนียวของไทยเปลี่ยนแปลงไปอย่างไร โดยผลการวิเคราะห์พบว่า ประเทศไทยสามารถส่งออกข้าวหอมไปประเทศในกลุ่มอาเซียนได้เพิ่มขึ้น 28,207 ตัน โดยประเทศมาเลเซียเป็นประเทศที่ไทยสามารถส่งออกข้าวหอมเพิ่มขึ้นมากที่สุด มีปริมาณ 20,627 ตัน เนื่องจากมาเลเซียเป็นตลาดส่งออกข้าวหอมอันดับ 2 ของไทยในกลุ่มอาเซียนรองจากสิงคโปร์ แต่เนื่องจากปัจจุบันมาเลเซียมีการจัดเก็บภาษีศุลกากรข้าวหอมสูงถึงร้อยละ 20 ขณะที่สิงคโปร์มีอัตราภาษีเป็น 0 ดังนั้นเมื่อมาเลเซียปรับลดภาษีเป็น 0 ตามกรอบอาเซียนจึงส่งผลให้ประเทศไทยสามารถส่งออกข้าวหอมไปตลาดมาเลเซียได้มากกว่าประเทศอื่นๆ ในอาเซียน สำหรับข้าวขาว ไทยสามารถส่งออกได้เพิ่มขึ้น 42,445 ตัน ซึ่งประเทศฟิลิปปินส์เป็นประเทศที่ไทยมีปริมาณการส่งออกเพิ่มขึ้นมากที่สุด มีปริมาณเท่ากับ 38,165 ตัน เนื่องจากฟิลิปปินส์เป็นตลาดส่งออกข้าวขาวอันดับ 1 ของไทย ในกลุ่มอาเซียน แต่มีการจัดเก็บภาษีศุลกากรข้าวขาวสูงถึงร้อยละ 40 ดังนั้นเมื่อฟิลิปปินส์ปรับลดภาษีเป็น 0 ตามกรอบอาเซียนจึงส่งผลให้ประเทศไทยสามารถส่งออกข้าวขาวไปตลาดฟิลิปปินส์ได้มากกว่าประเทศอื่นๆ ในอาเซียน

สำหรับข้าวเหนียว ไทยสามารถส่งออกได้เพิ่มขึ้น 51,327 ตัน ซึ่งประเทศฟิลิปปินส์ยังคงเป็นประเทศที่ไทยมีปริมาณการส่งออกเพิ่มขึ้นมากที่สุด โดยมีปริมาณเท่ากับ 35,615 ตัน เนื่องจากฟิลิปปินส์เป็นตลาดส่งออกข้าวเหนียวอันดับ 1 ของไทยในกลุ่มอาเซียน แต่มีการจัดเก็บภาษีศุลกากรข้าวเหนียวสูงถึงร้อยละ 40 ดังนั้นเมื่อฟิลิปปินส์ปรับลดภาษีเป็น 0 ตามกรอบอาเซียนจึงส่งผลให้ประเทศไทยสามารถส่งออกข้าวเหนียวไปตลาดฟิลิปปินส์ได้มากกว่าประเทศอื่นๆ ในอาเซียน แสดงในตารางที่ 5.3

ตารางที่ 5.3 การเปลี่ยนแปลงของปริมาณการส่งออกข้าวประเภทต่างๆ ของไทยไปตลาดอาเซียน
กรณีที่ 1 หน่วย: ตัน

ประเทศ	ข้าวหอม	ข้าวขาว	ข้าวเหนียว
บรูไน	-	-	-
กัมพูชา	47	-	124
อินโดนีเซีย	194	11	10,542
ลาว	7	81	3,840
มาเลเซีย	20,627	4,085	998
ฟิลิปปินส์	7,277	38,165	35,615
พม่า	1	94	156
สิงคโปร์	-	-	-
เวียดนาม	53	9	53
รวม	28,207	42,445	51,327

หมายเหตุ: คำนวณโดยอาศัยข้อมูลปี 2552 เป็นฐานในการคำนวณ

ที่มา: คณะผู้วิจัย

นอกจากนี้ถ้าพิจารณามูลค่าการส่งออกข้าวประเภทต่างๆ ของไทยไปตลาดอาเซียน พบว่าไทยสามารถส่งออกข้าวหอมไปตลาดอาเซียนได้เพิ่มขึ้นหลังจากปรับลดภาษีเป็นศูนย์เท่ากับ 22,084,449 ดอลลาร์สหรัฐ ซึ่งมาเลเซียเป็นประเทศที่ไทยมีมูลค่าการส่งออกเพิ่มขึ้นมากที่สุด มีมูลค่าการส่งออกเพิ่มขึ้นเท่ากับ 16,408,448 ดอลลาร์สหรัฐ สำหรับข้าวขาว และข้าวเหนียว พบว่าไทยสามารถส่งออกไปตลาดอาเซียนได้เพิ่มขึ้น 19,304,983 ดอลลาร์สหรัฐ และ 21,509,049 ดอลลาร์สหรัฐ ตามลำดับ ซึ่งประเทศฟิลิปปินส์เป็นประเทศที่ไทยมีมูลค่าการส่งออกเพิ่มขึ้นมากที่สุด โดยมีมูลค่าการส่งออกเพิ่มขึ้นเท่ากับ 17,020,846 ดอลลาร์สหรัฐ และ 15,796,696 ดอลลาร์สหรัฐ ตามลำดับ สำหรับอัตราการขยายตัวของมูลค่าการส่งออกข้าว คาดว่าหลังจากประเทศต่างๆ ในอาเซียนปรับลดภาษีข้าวเป็นศูนย์ จะทำให้อัตราการขยายตัวของการส่งออกข้าวหอมของไทยไปตลาดอาเซียนขยายตัวร้อยละ 8.82 ข้าวขาวขยายตัวร้อยละ 30.37 และข้าวเหนียวขยายตัวร้อยละ 30.78 ส่วนรายละเอียดอื่นๆ แสดงดังตารางที่ 5.4

ตารางที่ 5.4 การเปลี่ยนแปลงของมูลค่าการส่งออกข้าวประเภทต่างๆ ของไทยไปตลาดอาเซียนกรณีที่ 1

ประเทศ	มูลค่าการส่งออกที่เปลี่ยนแปลง (ดอลลาร์สหรัฐ)			อัตราการขยายตัวของมูลค่าการส่งออก (ร้อยละ)		
	ข้าวหอม	ข้าวขาว	ข้าวเหนียว	ข้าวหอม	ข้าวขาว	ข้าวเหนียว
บรูไน	-	-	-	-	-	-
กัมพูชา	34,852	-	31,940	47.07	-	5.73
อินโดนีเซีย	159,175	11,250	4,180,249	52.89	24.42	20.08
ลาว	5,250	42,048	946,947	10.02	4.08	10.24
มาเลเซีย	16,408,448	2,191,787	481,348	18.32	13.87	5.08
ฟิลิปปินส์	5,427,484	17,020,846	15,796,696	56.83	53.57	68.37
พม่า	709	37,196	56,335	9.39	11.57	16.21
สิงคโปร์	-	-	-	-	-	-
เวียดนาม	48,531	1,856	15,534	13.15	16.37	14.76
รวม	22,084,449	19,304,983	21,509,049	8.82	30.37	30.78

หมายเหตุ: คำนวณโดยอาศัยข้อมูลปี 2552 เป็นฐานในการคำนวณ

ที่มา: คณะผู้วิจัย

3.2) ผลการวิเคราะห์มูลค่าการส่งออกข้าวไทยที่เปลี่ยนแปลงไปในกรณีที่ 2

การวิเคราะห์ผลกระทบจากการปรับลดภาษีข้าวของประเทศต่างๆ ในอาเซียนกรณีที่ 2 กำหนดให้ทุกประเทศมีการปรับลดอัตราภาษีนำเข้าข้าวตามกรอบความตกลงฯ ณ ปี 2558 เพื่อพิจารณาว่าจะส่งผลให้มูลค่าการส่งออกข้าวหอม ข้าวขาว และข้าวเหนียวของไทยเปลี่ยนแปลงไปอย่างไร โดยผลการวิเคราะห์พบว่าประเทศไทยสามารถส่งออกข้าวหอมไปประเทศในกลุ่มอาเซียนได้เพิ่มขึ้น 1,313 ตัน โดยประเทศฟิลิปปินส์เป็นประเทศที่ไทยสามารถส่งออกข้าวหอมเพิ่มขึ้นมากที่สุดเท่ากับ 1,213 ตัน เนื่องจากฟิลิปปินส์เป็นตลาดส่งออกอันดับ 4 ในตลาดอาเซียน แต่มีการปรับลดภาษีศุลกากรลงร้อยละ 5 จากปีฐาน ขณะที่ตลาดส่งออกอันดับ 1 ถึง 3 ได้แก่ สิงคโปร์ มาเลเซีย และบรูไน ไม่มีการเปลี่ยนแปลงอัตราภาษี จึงส่งผลให้ฟิลิปปินส์เป็นตลาดที่มีมูลค่าการส่งออกเพิ่มขึ้นมากกว่าตลาดอื่นๆ ในอาเซียน สำหรับข้าวขาว ไทยสามารถส่งออกได้เพิ่มขึ้น 6,453 ตัน ประเทศฟิลิปปินส์เป็นประเทศที่ไทยมีปริมาณการส่งออกเพิ่มขึ้นมากที่สุด โดยมีปริมาณเท่ากับ 6,361 ตัน เนื่องจากฟิลิปปินส์เป็นตลาดส่งออกอันดับ 1 ของไทยในตลาดอาเซียน และมีการปรับลดภาษีลงร้อยละ 5 สุดท้ายข้าวเหนียวไทยสามารถส่งออกได้เพิ่มขึ้น 12,003 ตัน ซึ่งประเทศฟิลิปปินส์ยังคงเป็นประเทศที่ไทยมีปริมาณการส่งออกเพิ่มขึ้นมากที่สุด โดยมีปริมาณเท่ากับ 5,936 ตัน เนื่องจากฟิลิปปินส์เป็นตลาดส่งออกอันดับ 1 ของไทยในตลาดอาเซียน และมีการปรับลดภาษีลงร้อยละ 5 สำหรับรายละเอียดอื่นๆ แสดงในตารางที่

5.5

ตารางที่ 5.5 การเปลี่ยนแปลงของปริมาณการส่งออกข้าวประเภทต่างๆ ของไทยไปตลาดอาเซียน
กรณีที่ 2 หน่วย: ตัน

ประเทศ	ข้าวหอม	ข้าวขาว	ข้าวเหนียว
บรูไน	-	-	-
กัมพูชา	-	-	-
อินโดนีเซีย	40	2	2,175
ลาว	7	81	3,840
มาเลเซีย	-	-	-
ฟิลิปปินส์	1,213	6,361	5,936
พม่า	-	-	-
สิงคโปร์	-	-	-
เวียดนาม	53	9	53
รวม	1,313	6,453	12,003

หมายเหตุ: คำนวณโดยอาศัยข้อมูลปี 2552 เป็นฐานในการคำนวณ

ที่มา: คณะผู้วิจัย

นอกจากนี้ถ้าพิจารณามูลค่าการส่งออกข้าวประเภทต่างๆ ของไทยไปตลาดอาเซียน พบว่าไทยสามารถส่งออกข้าวหอมไปตลาดอาเซียนได้เพิ่มขึ้นหลังจากปรับลดภาษีตามกรอบความตกลงในปี 2558 เท่ากับ 991,207 ดอลลาร์สหรัฐ ซึ่งฟิลิปปินส์เป็นประเทศที่ไทยมีมูลค่าการส่งออกเพิ่มขึ้นมากที่สุด โดยมีมูลค่าการส่งออกเพิ่มขึ้นเท่ากับ 904,581 ดอลลาร์สหรัฐ สำหรับข้าวขาว และข้าวเหนียว พบว่าไทยสามารถส่งออกไปตลาดอาเซียนได้เพิ่มขึ้น 2,883,033 ดอลลาร์สหรัฐ และ 4,457,854 ดอลลาร์สหรัฐ ตามลำดับ ซึ่งประเทศฟิลิปปินส์เป็นประเทศที่ไทยมีมูลค่าการส่งออกเพิ่มขึ้นมากที่สุด โดยมีมูลค่าการส่งออกเพิ่มขึ้นเท่ากับ 2,836,808 ดอลลาร์สหรัฐ และ 2,632,783 ดอลลาร์สหรัฐ ตามลำดับ สำหรับอัตราการขยายตัวของมูลค่าการส่งออกข้าว คาดว่าหลังจากที่ประเทศต่างๆ ในอาเซียนมีการปรับลดภาษี จะทำให้อัตราการขยายตัวของการส่งออกข้าวหอมของไทยไปตลาดอาเซียนขยายตัวร้อยละ 0.40 ส่งผลให้มูลค่าการส่งออกข้าวขาวขยายตัวร้อยละ 4.54 และส่งผลให้มูลค่าการส่งออกข้าวเหนียวขยายตัวร้อยละ 6.38 ส่วนรายละเอียดอื่นๆ แสดงดังตารางที่ 5.6

ตารางที่ 5.6 การเปลี่ยนแปลงของมูลค่าการส่งออกข้าวประเภทต่างๆ ของไทยไปตลาดอาเซียนกรณี 2

ประเทศ	มูลค่าการส่งออกที่เปลี่ยนแปลง (ดอลลาร์สหรัฐ)			อัตราการขยายตัวของมูลค่าการส่งออก (ร้อยละ)		
	ข้าวหอม	ข้าวขาว	ข้าวเหนียว	ข้าวหอม	ข้าวขาว	ข้าวเหนียว
บรูไน	-	-	-	-	-	-
กัมพูชา	-	-	-	-	-	-
อินโดนีเซีย	32,846	2,321	862,591	10.91	5.04	4.14
ลาว	5,250	42,048	946,947	10.02	4.08	10.24
มาเลเซีย	-	-	-	-	-	-
ฟิลิปปินส์	904,581	2,836,808	2,632,783	9.47	8.93	11.40
พม่า	-	-	-	-	-	-
สิงคโปร์	-	-	-	-	-	-
เวียดนาม	48,531	1,856	15,534	13.15	16.37	14.76
รวม	991,207	2,883,033	4,457,854	0.40	4.54	6.38

หมายเหตุ: คำนวณโดยอาศัยข้อมูลปี 2552 เป็นฐานในการคำนวณ

ที่มา: คณะผู้วิจัย

จากการศึกษาผลกระทบการปรับลดภาษีศุลกากรตามกรอบความตกลงอาเซียน เห็นได้ว่าเมื่อประเทศต่างๆ ปรับลดภาษีศุลกากรข้าวลง ส่งผลให้ไทยสามารถส่งออกข้าวไปตลาดอาเซียนได้เพิ่มขึ้น โดยเฉพาะตลาดมาเลเซียและฟิลิปปินส์ ที่คาดว่าไทยจะสามารถส่งออกข้าวได้มากที่สุด (ร้อยละ 50 ถึง ร้อยละ 98 ของผลกระทบที่เกิดขึ้น) แต่อย่างไรก็ตามจากสถิติการนำเข้าข้าวสาร (H.S.100630) ของมาเลเซียและฟิลิปปินส์ในปี 2552 กลับพบว่าส่วนแบ่งตลาดของไทยในประเทศมาเลเซียและฟิลิปปินส์มีเพียงร้อยละ 20.03 และร้อยละ 2.43 ตามลำดับ ขณะที่เวียดนามมีส่วนแบ่งตลาดสูงถึงร้อยละ 72.69 และ 96.32 ตามลำดับ ซึ่งแสดงให้เห็นว่าปัจจุบันประเทศเวียดนามเป็นผู้ครองตลาดส่งออกข้าวในประเทศมาเลเซียและฟิลิปปินส์ ประกอบกับภายใต้กรอบการลดภาษีของอาเซียน เวียดนามก็เป็นประเทศหนึ่งที่ได้รับประโยชน์จากการลดภาษี ดังนั้นแม้ว่าไทยจะได้รับประโยชน์จากการปรับลดภาษีข้าว แต่เชื่อว่าจะได้รับประโยชน์น้อยกว่าเวียดนาม หรืออาจจะไม่ได้รับประโยชน์ถ้าเวียดนามสามารถยึดส่วนแบ่งตลาดของไทยในประเทศมาเลเซียและฟิลิปปินส์ได้ทั้งหมด ดังเห็นได้จากส่วนแบ่งตลาดของไทยในตลาดมาเลเซียและฟิลิปปินส์ที่ลดลงอย่างรวดเร็ว โดยตลาดมาเลเซียส่วนแบ่งตลาดลดลงจากร้อยละ 54.66 ในปี 2551 เหลือร้อยละ 20.03 ในปี 2552 และในตลาดฟิลิปปินส์ที่ส่วนแบ่งตลาดลดลงจากร้อยละ 25.91 ในปี 2551 เหลือร้อยละ 2.43 ในปี 2552

5.1.2 การวิเคราะห์มูลค่าการผลิตที่เปลี่ยนแปลงไป

การวิเคราะห์ในส่วนนี้เป็นการวิเคราะห์ผลกระทบสืบเนื่องที่เกิดจากมูลค่าการส่งออกที่เพิ่มขึ้น หลังมีการปรับลดภาษีศุลกากรข้าวสารประเภทต่างๆ ว่าส่งผลกระทบต่อมูลค่าการผลิตข้าวเปลือก ข้าวสาร และกิจกรรมอื่นๆ ที่เกี่ยวเนื่องกับกิจกรรมข้าว ซึ่งผลกระทบในส่วนต่างๆ มีรายละเอียดดังนี้

1) ผลกระทบต่อมูลค่าผลผลิตข้าวเปลือก

เมื่อพิจารณาผลกระทบจากการปรับลดภาษีข้าวภายใต้กรอบความอาเซียน คาดว่าส่งผลกระทบเนื่องทำให้มูลค่าการผลิตข้าวเพิ่มขึ้น โดยในกรณีที่ 1 ซึ่งเป็นกรณีที่ทุกประเทศมีการปรับลดภาษีเป็น 0 ทั้งหมด คาดว่าจะส่งผลให้มูลค่าการผลิตข้าวเปลือกปรับตัวสูงขึ้น 1,446,514 พันบาท หรือขยายตัวคิดเป็นร้อยละ 0.48 ของมูลค่าการผลิตข้าวเปลือกทั้งหมด และคิดเป็นร้อยละ 0.14 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศด้านเกษตรกรรม (GDP เกษตร) และคิดเป็นร้อยละ 0.02 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ (GDP) สำหรับกรณีที่ 2 ซึ่งเป็นกรณีที่แต่ละประเทศปรับลดอัตราภาษีตามกรอบความตกลงปี 2558 ในกรณีนี้มูลค่าผลผลิตจะปรับตัวเพิ่มขึ้นค่อนข้างน้อยเมื่อเทียบกับกรณีที่ 1 เนื่องจากในกรณีที่ 2 ตลาดส่งออกข้าวสารที่สำคัญ เช่น มาเลเซีย เป็นต้น ยังไม่มีการปรับลดภาษี และฟิลิปปินส์มีการปรับลดภาษีลงเพียงเล็กน้อย จึงทำให้มีมูลค่าการผลิตข้าวเพิ่มขึ้นเพียง 191,664 พันบาท หรือมีอัตราการขยายตัวร้อยละ 0.06 จากมูลค่าการผลิตข้าวเปลือกทั้งหมด และคิดเป็นร้อยละ 0.02 ของ GDP เกษตร และร้อยละ 0.002 ของ GDP รวมของประเทศ ดังแสดงในตารางที่ 5.7

ตารางที่ 5.7 ผลกระทบต่อมูลค่าการผลิตข้าวเปลือก

ประเภทข้าว		กรณีที่ 1		กรณีที่ 2	
		มูลค่าที่เปลี่ยนแปลง (พันบาท)	อัตราการขยายตัว (ร้อยละ)	มูลค่าที่เปลี่ยนแปลง (พันบาท)	อัตราการขยายตัว (ร้อยละ)
ข้าวเจ้า	ข้าวหอม	508,887	0.62	24,055	0.03
	ข้าวขาว	452,756	0.29	67,294	0.04
ข้าวเหนียว		484,869	0.77	100,315	0.16
รวม		1,446,512	0.48	191,664	0.06
สัดส่วนต่อ GDP เกษตร		0.14		0.02	
สัดส่วนต่อ GDP		0.02		0.002	

ที่มา: คณะผู้วิจัย

นอกจากนี้ถ้าพิจารณารายละเอียดของผลกระทบต่อมูลค่าการผลิตข้าวเปลือกให้ชัดเจนขึ้น โดยพิจารณาแยกตามสถานที่และขนาดของพื้นที่เพาะปลูก พบว่ามูลค่าการผลิตข้าวเปลือกของเกษตรกรที่อยู่ในพื้นที่นอกเขตชลประทานมีมูลค่าการผลิตเพิ่มขึ้นมากกว่าในเขตชลประทาน ทั้งนี้เนื่องจากโดย

ปกติแล้วพื้นที่เพาะปลูกนอกเขตชลประทานมีมากกว่าในเขตชลประทาน สำหรับขนาดพื้นที่เพาะปลูกข้าวที่มีมูลค่าการผลิตเพิ่มมากที่สุดในการรวม คือ พื้นที่เพาะปลูกขนาด 21 – 50 ไร่ เนื่องจากจำนวนเกษตรกรส่วนใหญ่มีพื้นที่เพาะปลูกข้าวประมาณ 21 – 50 ไร่ รายละเอียดแสดงดังตารางที่ 5.8

ตารางที่ 5.8 ผลกระทบต่อมูลค่าการผลิตข้าวเปลือก (จำแนกตามพื้นที่เพาะปลูก) หน่วย: พันบาท

ประเภทข้าว			กรณีที่ 1	กรณีที่ 2
ข้าวหอม	เขตชลประทาน	< 20 ไร่	46,745	2,209
		21-50 ไร่	98,574	4,660
		> 50 ไร่	77,316	3,655
	นอกเขตชลประทาน	< 20 ไร่	62,704	2,964
		21-50 ไร่	132,229	6,251
		> 50 ไร่	91,319	4,316
ข้าวขาว	เขตชลประทาน	< 20 ไร่	41,593	6,182
		21-50 ไร่	87,709	13,037
		> 50 ไร่	65,875	9,791
	นอกเขตชลประทาน	< 20 ไร่	55,794	8,293
		21-50 ไร่	117,655	17,488
		> 50 ไร่	84,129	12,504
ข้าวเหนียว	เขตชลประทาน	< 20 ไร่	106,761	22,087
		21-50 ไร่	78,470	16,235
		> 50 ไร่	21,852	4,521
	นอกเขตชลประทาน	< 20 ไร่	143,212	29,630
		21-50 ไร่	105,261	21,777
		> 50 ไร่	29,313	6,065
รวม			1,446,512	191,664

ที่มา: คณะผู้วิจัย

2) ผลกระทบต่อมูลค่าผลผลิตข้าวสาร

สำหรับผลกระทบที่เกิดจากการปรับลดภาษีข้าวสารภายใต้กรอบอาเซียนคาดว่าจะส่งผลให้มูลค่าการผลิตข้าวสารของไทยเพิ่มขึ้น โดยถ้าสถานการณ์การปรับลดภาษีเป็นไปตามกรณีที่ 1 คาดว่า จะทำให้มูลค่าผลผลิตข้าวสารเพิ่มขึ้น 1,969,302 พันบาท หรือคิดเป็นร้อยละ 0.19 ของ GDP เกษตรกรรม และคิดเป็นร้อยละ 0.02 ของ GDP รวมทั้งประเทศ สำหรับประเภทข้าวที่คาดว่าจะมีมูลค่าผลผลิตมากที่สุด คือ ข้าวหอม เนื่องจากคาดว่ามูลค่าการส่งออกข้าวหอมจะเพิ่มขึ้นมากกว่าข้าวประเภทอื่นๆ ในกรณีที่ 1 แต่ถ้าการปรับลดภาษีเป็นไปตามกรณีที่ 2 คาดว่ามูลค่าผลผลิตจะเพิ่มขึ้น 260,873 พันบาท หรือคิดเป็นร้อยละ 0.03 ของ GDP เกษตรกรรม และคิดเป็นร้อยละ 0.003 ของ GDP รวมทั้งประเทศ สำหรับประเภทข้าวที่คาดว่าจะมีมูลค่าผลผลิตมากที่สุด คือ ข้าวเหนียว เนื่องจากประเทศที่มี

การปรับลดภาษีในกรณีที่ 2 เป็นประเทศฟิลิปปินส์และอินโดนีเซีย ซึ่งเป็นตลาดส่งออกข้าวเหนียว อันดับที่ 1 และ 2 ของไทยในตลาดอาเซียน ขณะที่มาเลเซียที่เป็นตลาดส่งออกข้าวหอมที่สำคัญไม่มีการปรับลดภาษีจึงส่งผลให้มูลค่าผลผลิตข้าวหอมในกรณีที่ 2 เพิ่มขึ้นไม่มากนัก ซึ่งรายละเอียดแสดงดังตารางที่ 5.9

ตารางที่ 5.9 ผลกระทบต่อมูลค่าการผลิตข้าวสาร (จำแนกตามประเภทข้าว) หน่วย: พันบาท

ประเภทข้าว	กรณีที่ 1		กรณีที่ 2	
	มูลค่าที่เปลี่ยนแปลง (พันบาท)	อัตราการขยายตัว (ร้อยละ)	มูลค่าที่เปลี่ยนแปลง (พันบาท)	อัตราการขยายตัว (ร้อยละ)
ข้าวหอม	692,594	0.60	32,731	0.03
ข้าวขาว	616,200	0.36	91,566	0.05
ข้าวเหนียว	659,906	3.85	136,496	0.80
ข้าวอื่นๆ	602	0.00	80	0.00
รวม	1,969,302	0.50	260,873	0.07
สัดส่วนต่อ GDP เกษตร	0.19		0.03	
สัดส่วนต่อ GDP	0.02		0.003	

ที่มา: คณะผู้วิจัย

3) ผลกระทบต่อมูลค่าผลผลิตของสินค้าที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมข้าว

ผลกระทบจากการปรับลดภาษีศุลกากรข้าวสารนอกจากส่งผลกระทบต่อมูลค่าผลผลิตข้าวเปลือก และข้าวสาร ยังส่งผลต่อเนื่องไปยังสินค้าอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง เนื่องจากการผลิตสินค้าชนิดหนึ่งมีความจำเป็นต้องใช้สินค้าต่างๆ มาเป็นวัตถุดิบในการผลิต ดังนั้นเมื่อมีการผลิตสินค้าชนิดหนึ่งเพิ่มขึ้นย่อมส่งผลให้มีความต้องการใช้วัตถุดิบที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการผลิตเพิ่มขึ้น จึงส่งผลให้มูลค่าผลผลิตสินค้าอื่นๆ เพิ่มขึ้นตามไปด้วย โดยในกรณีที่ 1 คาดว่ามูลค่าผลผลิตสินค้าอื่นๆ จะเพิ่มขึ้น 2,639,894 พันบาท คิดเป็นร้อยละ 0.03 ของ GDP ส่วนกรณีที่ 2 คาดว่ามูลค่าผลผลิตสินค้าอื่นๆ จะเพิ่มขึ้น 349,788 พันบาท คิดเป็นร้อยละ 0.004 ของ GDP สำหรับสินค้าที่มีมูลค่าผลผลิตเพิ่มขึ้นมากที่สุด คือ ปุ๋ยและยาปราบศัตรูพืช รองลงมาเป็นผลิตภัณฑ์จากน้ำมันปิโตรเลียม และบริการทางการเกษตร เป็นต้น

ตารางที่ 5.10 ผลกระทบต่อมูลค่าผลผลิตของสินค้าที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมข้าว หน่วย: พันบาท

ประเภทสินค้าที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมข้าว	กรณีที่ 1	กรณีที่ 2
บริการทางการเกษตร	190,617	25,257
สินค้าเกษตรอื่นๆ	170,704	22,618
เชือก กระสอบ และผลิตภัณฑ์อื่นๆ จากป่านและปอ	11,238	1,489
ปุ๋ยและยาปราบศัตรูพืช	263,619	34,930
ผลิตภัณฑ์จากน้ำมันปิโตรเลียม	212,271	28,126
ผลิตภัณฑ์พลาสติก	22,673	3,004
เครื่องตัด เครื่องมือและเครื่องใช้ที่ทำด้วยเหล็ก	23,185	3,072
ผลิตภัณฑ์โลหะ	32,851	4,353
เครื่องจักรและอุปกรณ์ทางการเกษตรกรรม	12,297	1,629
เครื่องจักรและอุปกรณ์พิเศษ	27,645	3,663
สินค้าอุตสาหกรรมอื่นๆ	962,032	127,470
ไฟฟ้า ก๊าซ และประปา	153,256	20,307
การขนส่ง	136,022	18,023
สถานที่เก็บสินค้าและการเก็บสินค้า	2,275	301
ไปรษณีย์โทรเลขและการสื่อสาร	30,018	3,977
สถาบันการเงิน	123,224	16,327
ประกันภัย	18,476	2,448
ค่าซ่อมแซมต่างๆ	51,781	6,861
บริการอื่นๆ	195,710	25,932
รวม	2,639,894	349,788
สัดส่วนต่อ GDP	0.03	0.004

ที่มา: คณะผู้วิจัย

5.1.3 การวิเคราะห์มูลค่าการใช้ปัจจัยการผลิตที่เปลี่ยนแปลงไป

หลังจากวิเคราะห์ผลกระทบจากการปรับลดภาษีศุลกากรต่อมูลค่าการส่งออกและมูลค่าผลผลิตแล้ว ถ้าทำการวิเคราะห์ผลกระทบที่เกิดขึ้นกับมูลค่าการใช้ปัจจัยการผลิต พบว่าการปรับลดภาษีศุลกากรของแต่ละประเทศภายใต้กรอบความตกลงอาเซียนส่งผลให้มูลค่าการใช้ปัจจัยการผลิตในส่วนต่างๆ เพิ่มขึ้น โดยในกรณีที่ 1 คาดว่ามูลค่าการใช้ปัจจัยการผลิตรวมจะเพิ่มขึ้น 1,812,502 พันบาท แบ่งเป็นมูลค่าการจ้างงานเพื่อการทำนาจะเพิ่มขึ้น 212,703 พันบาท ประกอบด้วยมูลค่าการจ้างงานของคนในครัวเรือน 60,657 พันบาท และมูลค่าการจ้างงานของคนนอกครัวเรือน 152,046 พันบาท สำหรับมูลค่าการจ้างงานในโรงสีข้าวเพิ่มขึ้น 162,531 พันบาท และมูลค่าการจ้างงานในส่วนองแรงงานภาคเกษตรอื่นๆ และแรงงานนอกภาคเกษตรอื่นๆ มีมูลค่าการจ้างงานเพิ่มขึ้น 46,572 พันบาท และ 256,078 พันบาท ตามลำดับ สำหรับมูลค่าการใช้ปัจจัยการผลิตอีกส่วนหนึ่งคือผลตอบแทนหรือกำไรของธุรกิจซึ่งคาดว่าจะเพิ่มขึ้นเท่ากับ 1,134,618 พันบาท

อย่างไรก็ตามถ้าการปรับลดภาษีเป็นไปตามกรณีที่ 2 คาดว่ามูลค่าการใช้ปัจจัยการผลิตรวมจะเพิ่มขึ้นในระดับที่น้อยกว่ากรณีที่ 1 โดยมีมูลค่าการใช้ปัจจัยการผลิตรวมเพิ่มขึ้น 240,158 พันบาท แบ่งเป็นมูลค่าการจ้างงานเพื่อการทำงานเพิ่มขึ้น 28,183 พันบาท ประกอบด้วยมูลค่าการจ้างงานของคนในครัวเรือน 8,037 พันบาท และมูลค่าการจ้างงานของคนนอกครัวเรือน 20,146 พันบาท สำหรับมูลค่าการจ้างงานในโรงสีข้าวเพิ่มขึ้น 21,535 พันบาท และมูลค่าการจ้างงานในส่วนองแรงงานภาคเกษตรอื่นๆ และแรงงานนอกภาคเกษตรอื่นๆ มีมูลค่าการจ้างงานเพิ่มขึ้นเท่ากับ 6,171 พันบาท และ 33,931 พันบาท ตามลำดับ สำหรับมูลค่าการใช้ปัจจัยการผลิตในส่วนองผลตอบแทนหรือกำไรของธุรกิจคาดว่าจะเพิ่มขึ้นเท่ากับ 150,338 พันบาท ดังตารางที่ 5.11

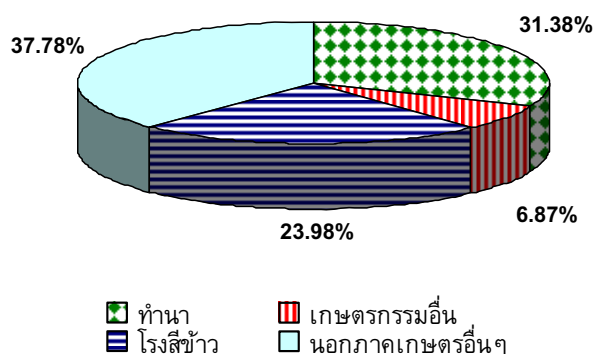
ตารางที่ 5.11 มูลค่าการใช้ปัจจัยการผลิตที่เปลี่ยนแปลงไป

หน่วย: พันบาท

ประเภทของปัจจัยการผลิต			กรณีที่1	กรณีที่2
การจ้างงาน	ทำนา	ในครัวเรือน	60,657	8,037
		นอกครัวเรือน	152,046	20,146
	แรงงานภาคเกษตรอื่นๆ		46,572	6,171
	โรงสีข้าว		162,531	21,535
	แรงงานนอกภาคเกษตรอื่นๆ		256,078	33,931
ผลตอบแทนหรือกำไรธุรกิจ			1,134,618	150,338
รวม			1,812,502	240,158

ที่มา: คณะผู้วิจัย

จากตารางที่ 5.11 ได้พิจารณาถึงมูลค่าการจ้างงานในกิจกรรมแต่ละประเภทในรูปของมูลค่า แต่ถ้าพิจารณาในรูปของสัดส่วนผลกระทบที่เกิดขึ้น พบว่ามูลค่าการจ้างงานเพื่อการทำงานนอกภาคเกษตรอื่นๆ มีมูลค่าการจ้างงานเพิ่มขึ้นมากที่สุดคิดเป็นร้อยละ 37.78 ส่วนมูลค่าการจ้างงานเพื่อการทำงานพบว่ามีสัดส่วนคิดเป็นร้อยละ 31.38 โรงสีข้าวมีสัดส่วนคิดเป็นร้อยละ 23.98 และเกษตรกรรมอื่นๆ ร้อยละ 6.87 ดังภาพที่ 5.2

ภาพที่ 5.2 สัดส่วนของมูลค่าการจ้างงานที่เปลี่ยนแปลงไป จำแนกตามกิจกรรม

5.1.4 การวิเคราะห์มูลค่าการใช้ที่ดินของชาวนาไทยที่เปลี่ยนแปลงไป

การวิเคราะห์ในส่วนนี้เป็นการวิเคราะห์ผลกระทบจากการปรับลดภาษีศุลกากรที่ส่งผลกระทบต่อมูลค่าการใช้ที่ดินของชาวนาไทย หรือมูลค่าของค่าเช่าที่ดินเพื่อทำนา ซึ่งผลจากการวิเคราะห์พบว่า การปรับลดภาษีศุลกากรข้าวสารส่งผลให้มูลค่าการใช้ที่ดินของชาวนาไทยเพิ่มสูงขึ้น โดยกรณีที่ 1 พบว่ามูลค่าการใช้ที่ดินหรือมูลค่าค่าเช่าที่ดินเพื่อการทำนาเพิ่มขึ้น 76,695 พันบาท แต่ถ้าเป็นไปตามกรณีที่ 2 มูลค่าการใช้ที่ดินหรือมูลค่าค่าเช่าที่ดินเพื่อการทำนาเพิ่มขึ้น 10,162 พันบาท สำหรับรายละเอียดแสดงดังตารางที่ 5.12

ตารางที่ 5.12 มูลค่าการใช้ที่ดินของชาวนาไทยที่เปลี่ยนแปลงไป

หน่วย: พันบาท

ขนาดที่ดิน	กรณีที่ 1	กรณีที่ 2
< 20 ไร่	21,625	2,865
21-50 ไร่	35,655	4,724
> 50 ไร่	19,415	2,573
รวม	76,695	10,162

ที่มา: คณะผู้วิจัย

5.1.5 การวิเคราะห์รายได้ของครัวเรือนที่เปลี่ยนแปลงไป

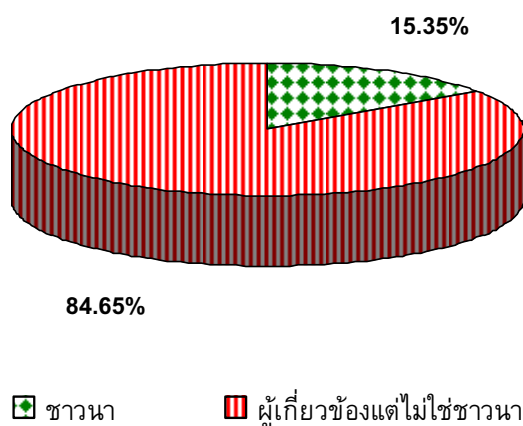
นอกจากการวิเคราะห์ผลกระทบจากการปรับลดภาษีศุลกากรที่ส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจในด้านต่างๆ ที่แสดงในข้างต้น ถ้าทำการวิเคราะห์ผลกระทบที่อาจจะเกิดขึ้นกับรายได้ของครัวเรือนไทย พบว่า การปรับลดภาษีศุลกากรของประเทศต่างๆ ในอาเซียนจะส่งผลให้รายได้ของครัวเรือนไทยเพิ่มขึ้น 853,035 พันบาท หรือขยายตัวร้อยละ 0.22 ในกรณีที่ 1 และรายได้ของครัวเรือนไทยเพิ่มขึ้น 113,028 พันบาท หรือขยายตัวร้อยละ 0.03 ในกรณีที่ 2 และเมื่อพิจารณาสัดส่วนรายได้ที่เพิ่มขึ้นหรือประโยชน์ที่ครัวเรือนแต่ละประเภทได้รับ พบว่าในกรณีที่ 1 คาดว่ารายได้ของชาวนาจะเพิ่มขึ้น 130,938 พันบาท หรือขยายตัวร้อยละ 0.04 และกรณีที่ 2 คาดว่ารายได้ของชาวนาจะเพิ่มขึ้น 17,349 พันบาท หรือ

ขยายตัวร้อยละ 0.006 สำหรับผู้เกี่ยวข้องอื่นๆ ที่ไม่ใช่ชาวนา คาดว่าในกรณีที่ 1 รายได้จะเพิ่มขึ้น 722,097 พันบาท หรือขยายตัวร้อยละ 0.92 และกรณีที่ 2 คาดว่ารายได้จะเพิ่มขึ้น 95,678 พันบาท หรือขยายตัวร้อยละ 0.12 และถ้าพิจารณาสัดส่วนการได้รับผลประโยชน์จากการปรับลดภาษีข้าวสารที่มีต่อรายได้ชาวนาและผู้เกี่ยวข้องอื่นๆ พบว่ารายได้ชาวนาเพิ่มขึ้นคิดเป็นร้อยละ 15.35 ของรายได้ครัวเรือนทั้งหมดที่เพิ่มขึ้น ส่วนผู้เกี่ยวข้องอื่นๆ มีรายได้เพิ่มขึ้นคิดเป็นร้อยละ 84.65 ของรายได้ครัวเรือนทั้งหมดที่เพิ่มขึ้น รายละเอียดอื่นๆ แสดงดังตารางที่ 5.13

ตารางที่ 5.13 รายได้ของครัวเรือนไทยที่เปลี่ยนแปลงจากการปรับลดภาษีข้าวสาร

ประเภทครัวเรือน	กรณีที่ 1		กรณีที่ 2	
	มูลค่าที่เปลี่ยนแปลง (พันบาท)	อัตราการขยายตัว (ร้อยละ)	มูลค่าที่เปลี่ยนแปลง (พันบาท)	อัตราการขยายตัว (ร้อยละ)
ชาวนา	130,938	0.04	17,349	0.006
ผู้เกี่ยวข้องอื่นที่ไม่ใช่ชาวนา	722,097	0.92	95,678	0.12
รวม	853,035	0.22	113,028	0.03

ที่มา: คณะผู้วิจัย

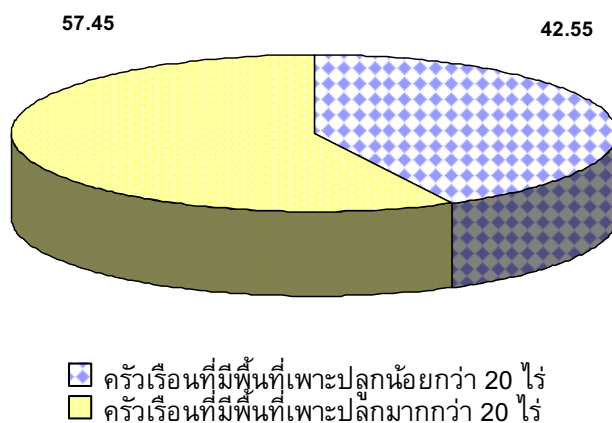
ภาพที่ 5.3 สัดส่วนรายได้ของครัวเรือนไทยที่เปลี่ยนแปลงจากการปรับลดภาษีข้าวสาร

นอกจากนี้ถ้าพิจารณารายได้ของชาวนาที่เพิ่มขึ้นแยกตามขนาดพื้นที่ทำการเพาะปลูก พบว่าครัวเรือนที่มีที่ดินมากกว่า 20 ไร่ มีรายได้เพิ่มขึ้นมากกว่าครัวเรือนที่มีที่ดินน้อยกว่า 20 ไร่ทั้ง 2 กรณี โดยครัวเรือนชาวนาที่มีที่ดินมากกว่า 20 ไร่ มีสัดส่วนของรายได้ที่เพิ่มขึ้นคิดเป็นร้อยละ 57.45 ของรายได้ชาวนาที่เพิ่มขึ้นทั้งหมด และครัวเรือนชาวนาที่มีที่ดินน้อยกว่า 20 ไร่ มีสัดส่วนของรายได้ที่เพิ่มขึ้นคิดเป็นร้อยละ 42.55 ของรายได้ชาวนาที่เพิ่มขึ้นทั้งหมด ดังแสดงในตารางที่ 5.14 และภาพที่ 5.4

ตารางที่ 5.14 รายได้ของชาวนาไทยที่เปลี่ยนแปลงจากการปรับลดภาษีข้าวสาร หน่วย: พันบาท

ประเภทครัวเรือนชาวนา	กรณีที่ 1	กรณีที่ 2
น้อยกว่า 20 ไร่	55,715	7,381
มากกว่า 20 ไร่	75,224	9,968
รวม	130,939	17,349

ที่มา: คณะผู้วิจัย

ภาพที่ 5.4 สัดส่วนรายได้ของชาวนาไทยที่เปลี่ยนแปลงจากการปรับลดภาษีข้าวสาร

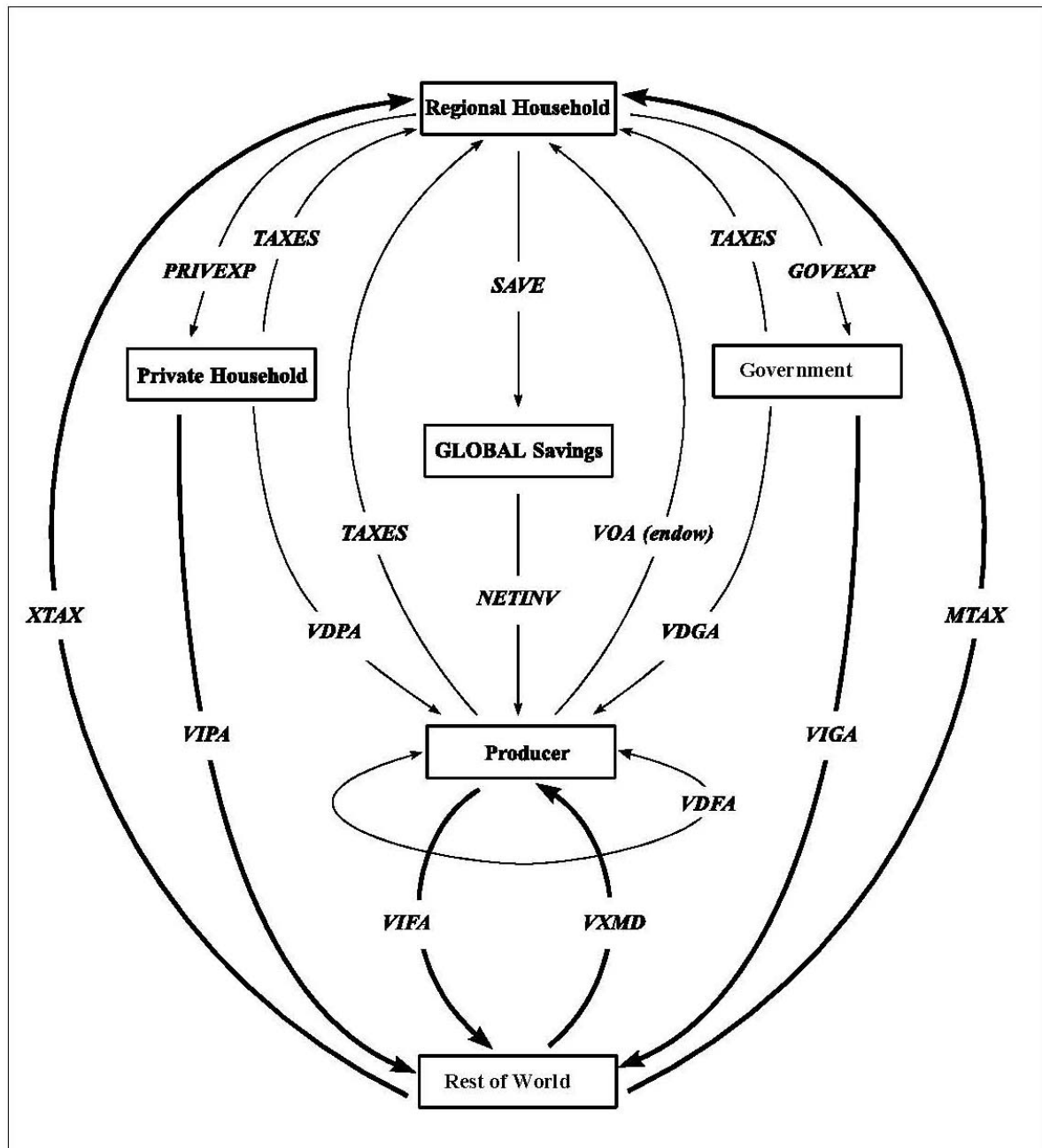
จากการวิเคราะห์ผลกระทบจากการปรับลดภาษีศุลกากรข้าวสารภายใต้กรอบข้อตกลงอาเซียน จะเห็นว่าไทยได้ประโยชน์มากขึ้นถ้ามีการปรับลดภาษีข้าวสารของทุกประเทศในอาเซียนเป็น 0 หรือตามกรณีที่ 1 แต่ในข้อเท็จจริงตามกรอบความตกลงฯ พบว่าการปรับลดภาษีในแต่ละประเทศไม่เท่ากัน บางประเทศมีการปรับลดภาษีเป็น 0 แต่บางประเทศมีการปรับลดภาษีลงเล็กน้อย หรือยังไม่ได้มีการปรับลดภาษี โดยเฉพาะอย่างยิ่งประเทศมาเลเซียและฟิลิปปินส์ที่เป็นตลาดส่งออกหลักของไทย ส่งผลให้ผลประโยชน์ต่างๆ ที่ไทยได้รับจากการลดภาษีข้าวสารมีเพียงเล็กน้อยเท่านั้น

5.2 การวิเคราะห์และเปรียบเทียบผลกระทบจากการเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนระหว่างไทยและเวียดนามผ่านแบบจำลอง GTAP

ผลกระทบจากการเปิดเสรีโดยใช้แบบจำลองเมตริกซ์บัญชีสังคมของไทยในช่วงต้นแม้จะสามารถศึกษาผลกระทบต่อกิจกรรมข้าวประเภทต่างๆ ได้อย่างชัดเจน แต่ยังมีข้อจำกัดในเรื่องการวิเคราะห์ที่เป็นการศึกษาผลกระทบเฉพาะประเทศไทยเท่านั้น โดยยังไม่สามารถเปรียบเทียบผลกระทบที่เกิดขึ้นระหว่างไทยกับประเทศคู่แข่งที่สำคัญอย่างประเทศเวียดนามได้ ดังนั้นผู้วิจัยจึงนำแบบจำลอง GTAP (Global Trade Analysis Project) ซึ่งเป็นแบบจำลอง CGE Model (Computable General Equilibrium) ที่ถูกสร้างและได้รับการพัฒนาโดย The Center for Global Trade Analysis แห่งมหาวิทยาลัย Purdue

University มาใช้ในการวิเคราะห์และเปรียบเทียบผลกระทบจากการปรับลดภาษีภายใต้กรอบความตกลงอาเซียนเพิ่มเติมระหว่างไทยกับเวียดนาม

ปัจจุบันแบบจำลอง GTAP เป็นแบบจำลองที่มีการใช้กันอย่างแพร่หลาย โดยเฉพาะการวิเคราะห์ผลกระทบจากการเปิดเสรีทางการค้าในแง่มุมต่างๆ อาทิเช่น การปรับลดอัตราภาษีศุลกากร การรวมกลุ่มความร่วมมือทางเศรษฐกิจ การจัดตั้งเขตการค้าเสรี การเปิดเสรีการค้าทั้งสินค้าและบริการ ในรูปแบบต่างๆ เนื่องจากแบบจำลองนี้สามารถแสดงการเปลี่ยนแปลงของระบบเศรษฐกิจของประเทศต่างๆ ในโลกได้อย่างเป็นระบบ มีการเชื่อมโยงกันผ่านทางการค้าระหว่างประเทศและการเคลื่อนย้ายทุน สำหรับโครงสร้างแบบจำลอง GTAP พบว่าเป็นแบบจำลองที่ใช้สมการทางเศรษฐมิติ (Econometric) มาแสดงให้เห็นการเชื่อมโยงของอุปสงค์ (Demand) และอุปทาน (Supply) ของหน่วยเศรษฐกิจ ซึ่งความสัมพันธ์ของหน่วยเศรษฐกิจต่างๆ แสดงให้เห็นดังภาพที่ 5.5

ที่มา: Martina BROCKMEIER, GTAP Technical Paper (2001)

ภาพที่ 5.5 โครงสร้างแบบจำลอง GTAP

โดยที่

PRIVEXP	คือ	Private Household Expenditures
GOVEXP	คือ	Government Expenditures
TAXES	คือ	Taxes
SAVE	คือ	Saving Expenditure
VOA (endow)	คือ	Value of Output at Agents' price of endowment commodities
NETINV	คือ	Net Investment
VDPA	คือ	Value of Domestic Private household purchases, evaluated at Agents' prices
VDGA	คือ	Value of Domestic Government purchases, evaluated at Agents' prices
VIPA	คือ	Value of Import payment to the rest of the world form Private household at Agents' prices
VIGA	คือ	Value of Import payment to the rest of the world form Government household at Agents' prices
XTAX	คือ	export taxes
MTAX	คือ	import taxes
VIFA	คือ	Value of Import payment to the rest of the world form at Firms Agents' prices
VXMD	คือ	Valued at the exporter's domestic market, by destination price

จากโครงสร้างแบบจำลองที่แสดงข้างต้น ทำให้แบบจำลองนี้ได้รับความนิยมในการนำมาใช้เป็นเครื่องมือวิเคราะห์ผลเชิงปริมาณอันเกิดจากข้อตกลงการค้าเสรีระหว่างประเทศ และจากการที่แบบจำลองนี้มาพร้อมกับฐานข้อมูลตารางโครงสร้างการผลิต (Input-Output Table) และชุดค่าคงที่ (Parameter) ต่างๆ ที่สำคัญของกระบวนการผลิตและการบริโภคของหน่วยต่างๆ ในแบบจำลอง ซึ่งแตกต่างจากแบบจำลองอื่นที่มักจะเป็นเพียงแบบจำลองเพียงอย่างเดียว ไม่มีฐานข้อมูลเป็นของตนเอง ทำให้หน่วยงานภาครัฐหรือสถาบันวิจัยต่างๆ นิยมนำแบบจำลองนี้มาใช้วิเคราะห์ผลงานวิจัยต่างๆ ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้นำแบบจำลอง GTAP Version 7.0 ซึ่งเป็นข้อมูลใหม่ล่าสุดมาใช้ในการวิเคราะห์และเปรียบเทียบผลกระทบจากการปรับลดภาษีภายใต้กรอบการค้าเสรีอาเซียนระหว่างไทยกับเวียดนาม ซึ่งมีรายละเอียดของผลกระทบที่นำมาแสดงแบ่งเป็น 2 ส่วนคือผลกระทบต่อผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ และการส่งออก โดยแสดงดังนี้

5.2.1 การวิเคราะห์ผลกระทบต่อผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ (GDP)

จากการวิเคราะห์และเปรียบเทียบผลกระทบจากการปรับลดภาษีศุลกากรภายใต้เขตการค้าเสรีอาเซียนระหว่างไทยและเวียดนาม โดยใช้แบบจำลอง GTAP พบว่าเมื่อมีการปรับลดอัตราภาษีข้าวสารของทุกประเทศในอาเซียนให้เป็น 0 ตามกรณีที่ 1 คาดว่าจะส่งผลให้ผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศไทย (GDP) ปรับตัวสูงขึ้นร้อยละ 0.02 แต่เมื่อเปรียบเทียบกับประเทศเวียดนาม พบว่า GDP รวมของประเทศเวียดนามสามารถขยายตัวได้ถึงร้อยละ 0.2 ซึ่งเป็นอัตราการขยายตัวที่สูงกว่าไทยค่อนข้างมาก อย่างไรก็ตามถ้าพิจารณาอัตราการขยายตัวของ GDP แยกตามประเภทของข้าวเปลือก และข้าวสาร พบว่าการปรับลดภาษีศุลกากรเป็น 0 ทำให้ GDP ข้าวเปลือกและข้าวสารของไทยขยายตัวเพิ่มขึ้นร้อยละ 0.61 และ 0.76 ตามลำดับ แต่เมื่อเทียบกับเวียดนามพบว่าเวียดนามมีอัตราการขยายตัวสูงถึงร้อยละ 1.72 และ 7.13 ส่วนในกรณีที่ 2 ถ้ามีการปรับลดภาษีลดลงตามกรอบการลดภาษีในปี 2558 คาดว่า GDP รวมของไทยจะขยายตัวเหลือเพียงร้อยละ 0.004 ส่วนเวียดนามขยายตัวได้ถึงร้อยละ 0.03 ส่วนการขยายตัวของ GDP ข้าวเปลือกและข้าวสารของไทย พบว่าขยายตัวได้ถึงร้อยละ 0.10 และร้อยละ 0.12 ตามลำดับ ส่วนเวียดนามขยายตัวได้ถึงร้อยละ 0.28 และ 1.17 ตามลำดับ โดยจากตัวเลขข้างต้นเห็นได้ว่าเมื่อมีการปรับลดภาษีข้าวสารในตลาดอาเซียน ประเทศเวียดนามจะได้รับประโยชน์หรือมี GDP ที่ขยายตัวเพิ่มขึ้นได้มากกว่าไทย และกรณีที่มีการปรับลดภาษีศุลกากรข้าวสารให้เหลือ 0 ทุกประเทศ ไทยและเวียดนามจะได้รับประโยชน์ค่อนข้างมาก แต่ภายใต้กรอบการลดภาษีในปี 2558 คาดว่าไทยจะได้รับประโยชน์ค่อนข้างน้อยเพราะตลาดส่งออกหลักยังมีการปรับลดภาษีเพียงเล็กน้อยซึ่งรายละเอียดแสดงดังตารางที่ 5.15

ตารางที่ 5.15 เปรียบเทียบผลกระทบจากการปรับลดภาษีต่อผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศของไทยกับเวียดนาม

ประเทศ	อัตราการขยายตัว (ร้อยละ)					
	กรณีที่ 1 ภาษีทุกประเทศเป็น 0			กรณีที่ 2 ภาษีตามกรอบการลดปี 2558		
	GDP รวม	GDP ข้าวเปลือก	GDP ข้าวสาร	GDP รวม	GDP ข้าวเปลือก	GDP ข้าวสาร
ไทย	0.02	0.61	0.76	0.004	0.10	0.12
เวียดนาม	0.20	1.72	7.13	0.03	0.28	1.17

ที่มา: คณะผู้วิจัย

5.2.2 การวิเคราะห์ผลกระทบจากการปรับลดภาษีต่อการส่งออก

เมื่อทำการวิเคราะห์และเปรียบเทียบผลกระทบจากการปรับลดภาษีศุลกากรข้าวสารตามกรอบการค้าเสรีอาเซียนของไทยและเวียดนาม พบว่าในกรณีที่ภาษีศุลกากรของประเทศต่างๆ ในอาเซียนเป็น 0 ตามกรณีที่ 1 จะส่งผลให้ไทยสามารถส่งออกข้าวสารไปประเทศต่างๆ เพิ่มขึ้น โดยตลาดที่ไทยมีอัตราการขยายตัวของการส่งออกเพิ่มขึ้นมากที่สุด คือ ตลาดฟิลิปปินส์ ที่คาดว่าจะมีอัตราการขยายตัวร้อยละ 35.70 รองลงมาคืออินโดนีเซียที่ขยายตัวได้ร้อยละ 25.31 อย่างไรก็ตามถ้าเปรียบเทียบอัตราการขยายตัวของไทยกับเวียดนามจะเห็นว่าเวียดนามมีอัตราการขยายตัวของการส่งออกในตลาดฟิลิปปินส์มากที่สุดและขยายตัวสูงถึงร้อยละ 116.03 หรือประมาณ 3 เท่าของอัตราการขยายตัวของไทย นอกจากนี้ถ้าเปรียบเทียบอัตราการขยายตัวของตลาดส่งออกหลักของไทย เช่น ฟิลิปปินส์และมาเลเซีย เห็นได้ว่าไทยมีอัตราการขยายตัวต่ำกว่าเวียดนาม เนื่องจากทั้ง 2 ตลาดนี้เวียดนามเป็นผู้ครองตลาด ส่วนตลาดอินโดนีเซียเป็นตลาดที่ไทยมีอัตราการขยายตัวของการส่งออกค่อนข้างมากเมื่อเทียบกับเวียดนาม เนื่องจากไทยเป็นผู้ครองตลาดข้าวในอินโดนีเซีย อย่างไรก็ตามแม้การลดภาษีศุลกากรข้าวจะสามารถทำให้อัตราการขยายตัวของการส่งออกข้าวสารไทยเพิ่มขึ้น แต่ก็มีบางตลาดที่ไทยมีอัตราการขยายตัวของการส่งออกลดลง เช่น สิงคโปร์และบรูไน เนื่องจากทั้ง 2 ประเทศมีอัตราภาษีศุลกากรเป็น 0 แต่ถ้าอัตราภาษีลดลงตามกรณีที่ 2 พบว่าอัตราการขยายตัวของการส่งออกทั้งไทยและเวียดนามจะมีตัวเลขที่ลดลง และประเทศที่สามารถส่งออกลดลงมากยิ่งขึ้นคือกัมพูชาและพม่า เนื่องจาก 2 ประเทศนี้ไม่ได้ปรับลดภาษี รายละเอียดดังตารางที่ 5.16

ตารางที่ 5.16 เปรียบเทียบผลกระทบจากการปรับลดภาษีต่อการส่งออกของไทยกับเวียดนาม

หน่วย: ร้อยละ

ตลาดส่งออก	กรณีที่ 1 ภาษีทุกประเทศเป็น 0		กรณีที่ 2 ภาษีตามกรอบการลดปี 2558	
	ไทย	เวียดนาม	ไทย	เวียดนาม
กัมพูชา	0.74	0.07	-0.01	-0.002
อินโดนีเซีย	25.31	7.99	4.22	1.34
ลาว	0.24	0.03	0.25	0.04
พม่า	0.01	-	-0.00	-0.00
มาเลเซีย	0.23	1.78	0.04	0.29
ฟิลิปปินส์	35.70	116.03	5.95	19.35
สิงคโปร์	- 0.27	-0.24	-0.04	-0.04
ไทย	-	-	-	-
เวียดนาม	0.19	-	0.18	-
บรูไน	-0.04	-0.01	-0.01	-0.00

ที่มา: คณะผู้วิจัย

5.2.3 การวิเคราะห์ผลกระทบจากการปรับลดภาษีต่อการส่งออก

นอกจากผลกระทบจากการปรับลดภาษีข้าวสารภายใต้กรอบอาเซียนจะกระทบต่อระบบเศรษฐกิจของประเทศ การปรับลดภาษีข้าวสารของประเทศต่างๆ ในอาเซียนยังส่งผลกระทบต่อรายได้ของครัวเรือนชาวนาไทยและเวียดนาม โดยจากการวิเคราะห์พบว่าผลจากการปรับลดภาษีตามกรณีที่ 1 ส่งผลให้รายได้ของครัวเรือนชาวนาไทยเพิ่มขึ้นร้อยละ 0.03 ขณะที่รายได้ของครัวเรือนชาวนาเวียดนามเพิ่มขึ้น 0.22 แต่ในกรณีที่การปรับลดภาษีเป็นไปตามกรณีที่ 2 คาดว่ารายได้ของครัวเรือนชาวนาไทยจะเพิ่มขึ้นร้อยละ 0.005 ขณะที่รายได้ครัวเรือนชาวนาเวียดนามเพิ่มขึ้น 0.036 ดังตารางที่ 5.17

ตารางที่ 5.17 เปรียบเทียบผลกระทบจากการปรับลดภาษีต่อรายได้ของครัวเรือนชาวนาไทยและเวียดนาม หน่วย: ร้อยละ

ประเทศ	กรณีที่ 1 ภาษีทุกประเทศเป็น 0	กรณีที่ 2 ภาษีตามกรอบการลดปี 2558
ไทย	0.03	0.005
เวียดนาม	0.22	0.036

ที่มา: คณะผู้วิจัย

จากรายละเอียดผลกระทบจากการปรับลดภาษีภายใต้กรอบความตกลง AEC ที่วิเคราะห์ในข้างต้น พบว่าในกรณีที่ทุกประเทศปรับลดภาษีเป็น 0 ไทยจะได้รับประโยชน์มากกว่า ในกรณีที่ปรับลดภาษีตามแผนปี 2558 เนื่องจากตลาดส่งออกหลักของไทยในอาเซียน เช่น ฟิลิปปินส์ มาเลเซีย และอินโดนีเซีย เป็นต้น ยังคงมีการเก็บภาษีในอัตราที่สูง ประกอบกับถ้าเปรียบเทียบผลประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับระหว่างไทยกับเวียดนาม โดยใช้แบบจำลอง GTAP เห็นได้ว่าเวียดนามได้ประโยชน์จากการปรับลดภาษีมากกว่าไทย ทั้งในส่วนผลที่เกิดขึ้นกับภาคการผลิต การส่งออก และรายได้ของชาวนา เนื่องจากปัจจุบันเวียดนามเป็นผู้ครองตลาดข้าวในอาเซียน

บทที่ 6

สรุปและข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

จากผลการศึกษาพบว่า เมื่อประเทศต่างๆ ในอาเซียนปรับลดภาษีศุลกากรข้าวสารให้เป็นร้อยละศูนย์ จะส่งผลให้ไทยได้รับประโยชน์มากขึ้น ทั้งในภาคการผลิต การใช้ปัจจัยการผลิต การส่งออก และรายได้ของชาวนา แต่อย่างไรก็ตามในความเป็นจริงทุกประเทศในอาเซียนไม่ได้ปรับลดภาษีศุลกากรข้าวสาร โดยเฉพาะตลาดส่งออกข้าวที่สำคัญของไทยอย่างประเทศ อินโดนีเซีย มาเลเซีย และฟิลิปปินส์ ที่ยังเก็บภาษีในอัตราที่สูง ส่งผลให้ประโยชน์ที่ประเทศไทยได้รับการปรับลดภาษีน้อยลง ประกอบกับถ้าเปรียบเทียบผลประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับระหว่างไทย กับประเทศคู่แข่งที่สำคัญอย่างประเทศเวียดนาม พบว่าตลาดส่งออกข้าวที่สำคัญของไทยและเวียดนามเป็นตลาดเดียวกันคือ ฟิลิปปินส์ มาเลเซีย อินโดนีเซีย และสิงคโปร์ แต่จากข้อมูลมูลค่าการส่งออกในปัจจุบันเห็นได้ว่าเวียดนามเป็นผู้ครองตลาดข้าวสารในอาเซียน และมีมูลค่าการส่งออกไปฟิลิปปินส์ มาเลเซีย อินโดนีเซีย และสิงคโปร์อยู่ในระดับสูง ส่งผลให้ประเทศไทยมีโอกาสที่จะได้ประโยชน์จากการปรับลดภาษีศุลกากรน้อยกว่าประเทศเวียดนาม และอาจได้รับประโยชน์น้อยมากถ้าประเทศเวียดนามยังคงสามารถแย่งส่วนแบ่งตลาดของไทยในอาเซียนได้อย่างต่อเนื่อง

และจากรายละเอียดผลกระทบจากการปรับลดภาษีภายใต้กรอบความตกลง AEC ที่วิเคราะห์ในข้างต้น พบว่าในกรณีที่ทุกประเทศปรับลดภาษีเป็น 0 ไทยจะได้รับประโยชน์มากกว่า ในกรณีที่ปรับลดภาษีตามแผนปี 2558 เนื่องจากตลาดส่งออกหลักของไทยในอาเซียนยังคงมีการเก็บภาษีในอัตราที่สูง ประกอบกับถ้าเปรียบเทียบผลประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับระหว่างไทยกับเวียดนาม โดยใช้แบบจำลอง GTAP เห็นได้ว่าเวียดนามได้ประโยชน์จากการปรับลดภาษีมากกว่าไทย ทั้งในส่วนผลที่เกิดขึ้นกับภาคการผลิต การส่งออก และรายได้ของชาวนา เนื่องจากปัจจุบันเวียดนามถือได้ว่าเป็นผู้ครองตลาดข้าวในอาเซียน

หากพิจารณาในภาพรวมถึงผลประโยชน์หลังจากการเป็นประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนที่คาดว่าจะเกิดขึ้นแก่ชาวนา ผู้ประกอบการโรงสีข้าว และผู้ส่งออกข้าวของไทยแล้ว คาดว่ากลุ่มของผู้ส่งออกจะได้รับประโยชน์มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 50.0 ของผลประโยชน์ทั้งหมดที่ได้รับ เนื่องจากข้อตกลงดังกล่าวเกี่ยวข้องกับการปรับลดอัตราภาษีนำเข้าข้าวของประเทศในอาเซียน ตามหลักการเมื่อมีการกำหนดอัตราภาษีเป็นศูนย์ ย่อมส่งผลทำให้ราคาข้าวลดลง ผู้ส่งออกจะขายข้าวได้มากขึ้น ดังนั้นผลกำไรที่ได้จะตกอยู่ที่ผู้ส่งออกเป็นหลัก จากนั้นผลประโยชน์จากการขายข้าวได้เพิ่มขึ้นจะส่งต่อไปยังโรงสีข้าว ทำให้โรงสีข้าวสามารถขายข้าวให้แก่ผู้ส่งออกเพิ่มขึ้นด้วย คิดเป็นผลประโยชน์ที่ได้รับร้อยละ 40.0 สำหรับผลประโยชน์ที่ตกถึงมือชาวนานั้นคิดเป็นเพียงร้อยละ 10.0

ในทางกลับกันจากแนวโน้มการส่งออกข้าวของไทยไปยังตลาดอาเซียนที่นับวันจะถูกเวียดนามแย่งส่วนแบ่งตลาดไปมากขึ้นทุกที ก็ย่อมส่งผลกระทบด้วยเช่นกัน โดยผู้ที่คาดว่าจะได้รับผลกระทบทางลบมากที่สุด คือ ผู้ส่งออก เนื่องจากเป็นผู้ได้รับผลกระทบโดยตรงที่ทำให้รายได้ของผู้ส่งออกหดหายไปลำดับต่อมา คือ โรงสีข้าว และชาวนา ตามลำดับ ดังนั้นไม่ว่าการเป็นประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนจะส่งผลบวกหรือลบ ผู้ที่คาดว่าจะได้รับผลกระทบมากที่สุดก็คือผู้ส่งออก ในส่วนของชาวนานั้นได้รับผลกระทบน้อยที่สุดเนื่องจากเป็นสาขาที่เชื่อมโยงกับการส่งออกต่างประเทศน้อยที่สุด ราคาข้าวเปลือกที่ชาวนาได้รับหรือรายได้ของชาวนาจะมีหน่วยงานรัฐคอยให้ความช่วยเหลือดูแล ซึ่งถือเป็นดาบสองคมเนื่องจากการแทรกแซงตลาด มีช่องทางที่สามารถทุจริตคอร์รัปชัน และไม่เป็นการกระตุ้นหรือเชิญชวนให้ชาวนาไทยพัฒนาศักยภาพการปลูกข้าวของตนเองให้เป็นข้าวที่มีคุณภาพ เพิ่มปริมาณผลผลิตต่อไร่ หรือส่งเสริมการลดต้นทุนการผลิต ทำให้นับวันชาวนายังไม่สามารถพึ่งพาตนเองได้มากขึ้นเรื่อยๆ ดังนั้นจึงจำเป็นต้องมีนโยบายเร่งด่วนในการพัฒนาข้าวไทยทั้งระบบ ดังนี้

(1) นโยบายเพื่อเสริมศักยภาพด้านการผลิตของชาวนาไทย

ส่งเสริมให้ชาวนาลดต้นทุนการเพาะปลูกข้าวอย่างจริงจัง โดยรณรงค์ให้ใช้ปุ๋ยชีวภาพแทนปุ๋ยเคมีที่มีราคาสูงขึ้น การดำเนินงานดังกล่าวต้องใช้เวลาจึงจะเห็นผลถึงความเปลี่ยนแปลงของผลผลิตที่เกิดขึ้น หน่วยงานที่เกี่ยวข้องจึงต้องเข้ามาดูแลและส่งเสริมอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งการวิจัยและพัฒนาพันธุ์ข้าวที่ทำให้สามารถเพาะปลูกได้ผลผลิตเพิ่มขึ้น และระบบป้องกันน้ำท่วมอย่างยั่งยืนเพื่อป้องกันความเสียหายในฤดูน้ำหลาก

นอกจากนี้ควรดำเนินการบริหารจัดการรายได้ของชาวนาอย่างยั่งยืน ด้วยการส่งเสริมให้ชาวนาสามารถพึ่งพาตนเองได้ โดยส่งเสริมด้านการลดต้นทุนการผลิตตลอดจนส่งเสริมให้ชาวนาใส่ใจ ดูแล และเพิ่มประสิทธิภาพของผลผลิตข้าวเปลือก กลุ่มงานไปกับการปฏิรูปนโยบายราคาข้าวเปลือกภายในประเทศ เพื่อลดระดับการแทรกแซงตลาดและภาระค่าใช้จ่ายของประเทศในระยะยาว

(2) นโยบายส่งเสริมศักยภาพด้านการตลาด

เพิ่มช่องทางในการเผยแพร่ ประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารต่างๆ ที่เกี่ยวกับข้าวของประเทศในอาเซียนให้ผู้ที่เกี่ยวข้องในทุกระดับ ทั้งชาวนา โรงสีข้าว ผู้ส่งออก รัฐบาลและเข้าใจอย่างทั่วถึงและต่อเนื่อง ดังนี้

(2.1) ข่าวสารด้านเทคโนโลยีการผลิต ราคาข้าว สถานการณ์การค้าข้าว

เผยแพร่ข่าวสาร ความเคลื่อนไหวของแต่ละประเทศในอาเซียน ด้านการพัฒนาพันธุ์ข้าว เทคโนโลยีการเพาะปลูกข้าว แนวโน้มราคาข้าว แนวโน้มการค้า – การส่งออกข้าว ตลอดจนสถานการณ์ตลาดข้าวในอาเซียนที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน โดยเฉพาะประเทศเวียดนามที่เป็นผู้ส่งออก และประเทศฟิลิปปินส์และอินโดนีเซียที่เป็นประเทศนำเข้าข้าวที่สำคัญของอาเซียน เพื่อให้ผู้ที่เกี่ยวข้องรับทราบข้อมูลอย่างทั่วถึง สำหรับเกษตรกรชาวนาอาจจัดเป็นโครงการเสียงตามสายของชุมชน เพื่อกระจาย

ความรู้เรื่องประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน หรือข่าวสาร ความเคลื่อนไหวของประเทศสมาชิกในอาเซียน ในลักษณะของหอกระจายข่าว

(2.2) ความคืบหน้าข้อตกลงอาเซียน

รายงานความคืบหน้าของข้อตกลงต่างๆ ภายในอาเซียน รวมถึงแผนการดำเนินงานที่จะเกิดขึ้นในรูปแบบที่เข้าใจง่าย และการดำเนินงานของภาครัฐที่มีต่อข้อตกลงต่างๆ เพื่อให้เกษตรกรและผู้ประกอบการรับรู้ เข้าใจ และสามารถเตรียมความพร้อมได้ถูกทิศทาง

(2.3) วิเคราะห์เดือนภัยข้าวไทยภายใต้ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน

จัดทำบทวิเคราะห์สถานการณ์และแนวโน้มการค้าข้าวในตลาดอาเซียน นโยบายข้าวของประเทศสมาชิกอาเซียน ทั้งนโยบายด้านการผลิต การตลาด การส่งออก ราคา ตลอดจนวิเคราะห์ผลกระทบที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากนโยบายสำคัญๆ นั้น และผลกระทบจากข้อตกลงอาเซียนในปัจจุบัน แนวโน้มในอนาคต ที่มีต่อชาวนา โรงสี หรือผู้ส่งออก และนโยบายของภาครัฐที่ควรเร่งดำเนินการ

(2.4) ทำการตลาดข้าวเพื่อการส่งออก

เสริมสร้างการทำตลาดข้าวเพื่อการส่งออกมากขึ้น ทั้งการกระชับสัมพันธ์ในตลาดส่งออกเดิม โดยจัดประชุมพบปะกับแบบรัฐบาลกับรัฐบาล รัฐบาลกับเอกชน และเอกชนกับเอกชน เพื่อให้การค้ามีความคล่องตัวมากขึ้น ตลอดจนการทำตลาดในตลาดส่งออกใหม่ๆ ทั้งด้านแนวโน้มความต้องการบริโภคข้าวเป็นประเภทใดเพื่อส่งเสริมหรือพัฒนาพันธุ์ข้าวได้ตรงตามความต้องการ ชูจุดเด่นของเอกลักษณ์ข้าวไทย ด้านความหลากหลายของชนิดพันธุ์ข้าว คุณภาพข้าวที่เหนือกว่าประเทศอื่นๆ เพื่อสร้างความแตกต่างของข้าวไทยกับข้าวของประเทศคู่แข่ง รวมทั้งตั้งศูนย์แสดงสินค้าถาวรของข้าวไทยในประเทศสมาชิกอาเซียน เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้บริโภคเข้าถึงผลิตภัณฑ์ข้าวไทยได้โดยตรง สามารถชมข้าวไทยได้ตลอดเวลา ป้องกันการปลอมแปลงสินค้า และเป็นการขยายตลาดการส่งออกข้าวไทย

(3) นโยบายเสริมศักยภาพข้าวไทยทั้งระบบ

รวมกลุ่มกันระหว่างชาวนา ผู้ประกอบการโรงสีข้าว ผู้ส่งออก รวมถึงตัวแทนจากหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง เพื่อจัดตั้งเป็นองค์กรอิสระที่ดูแลข้าวไทยทั้งระบบ ตั้งแต่ระดับการผลิต การแปรรูป และการส่งออก เพื่อให้การดำเนินงานในทุกส่วนสอดคล้องกับความต้องการของตลาด ตลอดจนนโยบายของภาครัฐ ราคา และด้านการตลาด เพื่อให้ทุกหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหา แสดงความคิดเห็น เสนอแนะแนวทางแก้ไข และเข้าใจสถานการณ์ข้าวของไทยอย่างถูกต้องตรงกัน

บรรณานุกรม

กมลวัฒน์ เต็มไป. 2550. การผลิต การตลาดในประเทศ และการส่งออกข้าวหอมมะลิไทย. งานวิจัยเฉพาะเรื่อง. เศรษฐศาสตร์มหาบัณฑิต (เศรษฐศาสตร์ธุรกิจ). มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

กรมส่งเสริมการส่งออก. 2552. รายชื่อผู้ส่งออก. กระทรวงพาณิชย์.

กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ. 2551. รายชื่อผู้ส่งออก. กระทรวงพาณิชย์.

กรมโรงงานอุตสาหกรรม. 2553ก. ข้อมูลโรงงานอุตสาหกรรม. กระทรวงอุตสาหกรรม. สืบค้นจาก <http://www.diw.go.th/diw/query.asp>

_____. 2553ข. บัญชีประเภทโรงงานอุตสาหกรรม. กระทรวงอุตสาหกรรม. สืบค้นจาก http://www.diw.go.th/diw_web/html/versionthai/data/factype.asp

การเคหะแห่งชาติ และสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศ. 2548. โครงการศึกษาผลกระทบการพัฒนาที่อยู่อาศัย

กระทรวงเกษตรและสหกรณ์. 2553. ร่างพระราชบัญญัติการคุ้มครองพื้นที่เกษตรกรรม พ.ศ.

กระทรวงเกษตรและพัฒนามชนบทเวียดนาม. 2552. ยุทธศาสตร์การพัฒนาการเกษตรชนบท ปี 2011 – 2020.

กัลยา วานิชย์บัญชา. 2549. การวิเคราะห์สถิติ: สถิติสำหรับการบริหารและวิจัย. พิมพ์ครั้งที่ 8. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

กิ่งแก้ว คุณเขต นิตยา รื่นสุข สมโรจน์ ประกอบบุญ และคณะ. 2550. การจัดการเขตศักยภาพการผลิตข้าว 3 จังหวัดภาคกลาง. วารสารวิชาการข้าว ปีที่1 ฉบับที่ 1 กันยายน – ธันวาคม 2550.

ฉัตรตะวัน แสนบุตดา ศิรินทร เลียงจินดาถาวร และลักขณา ศิริจำปา. 2547. ปัจจัยที่มีผลต่อความร่วมมือทางธุรกิจ กรณีศึกษาอุตสาหกรรมข้าวในเขตจังหวัดร้อยเอ็ด ขอนแก่น มหาสารคาม. งานวิจัย. มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.

ฉลองภพ สุธงส์กาญจน์ และ ปราณี ทินกร. 2542. ตารางเมตริกสังคมและการวิเคราะห์ผลกระทบของการใช้จ่ายงบประมาณ. สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศ

ชนัญญา อยู่เสนาสน์. 2539. การวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อราคาส่งออกข้าวไทย. วิทยานิพนธ์
วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต (เศรษฐศาสตร์เกษตร). มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

ณัฐกาญจน์ สืบพงศ์ภา ศิริกาญจน์ เลิศอำไพพนธ์ และอัญชลี พัฒนศักดิ์ภิญโญ. 2549. ศักยภาพการส่งออกของข้าวไทย กรณีศึกษาเปรียบเทียบข้าวไทย-ข้าวเวียดนาม. รายงานวิจัยดีเด่น งาน
เศรษฐศาสตร์วิชาการ ครั้งที่ 19 โครงการ Mini Symposium. คณะเศรษฐศาสตร์
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ดุษฎี สดศรีชัย. 2546. การบริหารการส่งออกข้าวของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการส่งออกข้าวและวิเคราะห์
ปัญหาการบริหารการส่งออกข้าว. ภาคนิพนธ์. บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย.
สถาบันราชภัฏสวนดุสิต.

ทรงศักดิ์ ศรีบุญจิตต์. 2547. “เศรษฐมิติ: ทฤษฎีและการประยุกต์ (Econometrics: Theory and
Applications)” คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

ธนาคารเพื่อการส่งออกและนำเข้า. 2550. เวียดนามกับการเข้าเป็นสมาชิก WTO.

ประภาพร ศรีเหรา. 2543. การศึกษาเปรียบเทียบสถานการณ์แข่งขันการค้าข้าวส่งออกของประเทศไทย
และเวียดนาม. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต (เศรษฐศาสตร์เกษตร).
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

มุกดา แม่นมินทร์. 2549. “อนุกรมเวลาและการพยากรณ์” สำนักพิมพ์ประกายพริก

วราภรณ์ เอี่ยมไพโรจน์. 2545. การวิเคราะห์ทางเศรษฐกิจของการส่งออกข้าวหนึ่งของไทย. วิทยานิพนธ์
วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต (เศรษฐศาสตร์เกษตร). มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

วุฒิพงศ์ กะสินัง. 2547. การจัดทำแผนยุทธศาสตร์การผลิตข้าวของหมู่ที่ 6 บ้านวัดพริก ตำบลวัดพริก
อำเภอเมือง ในโครงการจัดรูปที่ดินจังหวัดพิษณุโลก. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต.
สาขายุทธศาสตร์การพัฒนา. บัณฑิตวิทยาลัย. มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร.

รณชัย ไชยยะ. 2548. แนวทางการลดต้นทุนการผลิตข้าวของเกษตรกรผู้ปลูกข้าว บ้านโนนพลวง หมู่ 7 ตำบลเทพนิมิต กิ่งอำเภอบึงสามัคคี จังหวัดกำแพงเพชร วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต. สาขาเกษตรศาสตร์การพัฒน. บัณฑิตวิทยาลัย. มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร.

สมพร อิศวิลานนท์. 2553. “พลวัตเศรษฐกิจการข้าวไทย” ภาควิชาเศรษฐศาสตร์และทรัพยากร มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

สมพร อิศวิลานนท์. 2553. “เอกสารวิชาการหมายเลข 1 ข้าวไทย : การเปลี่ยนแปลงในโครงสร้างการผลิตและช่องทางการกระจาย” สถาบันคลังสมองของชาติ.

สมพร อิศวิลานนท์. 2553. “นโยบายสาธารณะว่าด้วยเรื่องข้าว” เอกสารเสนอต่อสถาบันนโยบายสาธารณะ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

สมาคมผู้ส่งออกข้าวไทย. 2553. รายงานสถานการณ์ข้าว.

สุกานดา จันทนฤกษ์. 2541. ราคาผลิตผลเกษตรและรายได้. ภาควิชาเศรษฐศาสตร์การเกษตร คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร. 2550. คำนิยามข้อมูลสถิติการเกษตร. กระทรวงเกษตรและสหกรณ์.

_____. 2551ก. ข้อมูลพื้นฐานเศรษฐกิจการเกษตร ปี 2551. กระทรวงเกษตรและสหกรณ์.

_____. 2551ข. ข้าวนาปี : เนื้อที่เพาะปลูก เนื้อที่เก็บเกี่ยว ผลผลิต และผลผลิตต่อไร่ ปี 2551.

กระทรวงเกษตรและสหกรณ์. สืบค้นจาก

<http://www2.oae.go.th/statistic/yearbook50/production/fieldcrop/majorrice%2024-51.xls>

_____. 2551ค. ข้าวนาปรัง: เนื้อที่เพาะปลูก เนื้อที่เก็บเกี่ยว ผลผลิต และผลผลิตต่อไร่ ปี 2551.

กระทรวงเกษตรและสหกรณ์. สืบค้นจาก

<http://www2.oae.go.th/statistic/yearbook50/production/fieldcrop/secondrice52.xls>

_____. 2552. ข้อมูลพื้นฐานเศรษฐกิจการเกษตร ปี 2552. กระทรวงเกษตรและสหกรณ์.

_____. 2553. อัตราแปลงผลผลิตสินค้าเกษตร. กระทรวงเกษตรและสหกรณ์.

สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร. 2549. การจัดทำเมตริกซ์บัญชีสังคม (ภาคการเกษตร)

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. 2541. ตารางปัจจัยการผลิตและ
ผลผลิตของประเทศไทย ปี 2541, 2543 2548.

สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตรเขต 6 ชลบุรี กลุ่มวิจัยและประเมินผล. 2553. การวิเคราะห์เชิง
เปรียบเทียบระหว่างโครงการรับจำนำสินค้าเกษตรและระบบการประกันราคาสินค้าเกษตร.

สำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัดนครนายก. 2552. วิธีการตลาดข้าว. สืบค้นจาก
<http://www.nakhonnayok.go.th/moac/data/viteemarket.html>

สำนักงานส่งเสริมการค้าในต่างประเทศ. 2552. การค้าระหว่างประเทศของเวียดนามในช่วงครึ่งแรกของ
ปี 2552. กระทรวงพาณิชย์

_____. 2553. สถานการณ์ข้าวของประเทศเวียดนาม. กระทรวงพาณิชย์. สืบค้นจาก
<http://www.depthai.go.th/DEP/DOC/53/53000250.doc>

สำนักบริหารยุทธศาสตร์ กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม. 2552. รายงานการศึกษาความเป็นไปได้ของการทำ
ไซโลข้าวไทย ประจำปี 2552. กระทรวงอุตสาหกรรม.

ศูนย์ศึกษาการค้าระหว่างประเทศ. 2553. “เอกสารวิชาการหมายเลข 1 ทางรอดสินค้าเกษตรที่สำคัญ
ของไทยภายใต้ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน” มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย.

อัคร พิศาลวานิช. 2547. องค์ความรู้ระบบบัญชีประชาชาติของไทย. มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย.

Association of Southeast Asian Nations. 2009. Roadmap for an ASEAN Community 2009 –
2015.

Amranand, P., 1982. SIAMII, NESDB.

Baldwin, R.E. and T. Murray. 1977. MFN Tariff Reductions and Developing Country Trade
Benefits Under the GSP. The Economic Journal.

Chantal Pohl Nielsen. 2003. Vietnam's Rice Policy: Recent Reforms and Future Opportunities, Danish Research Institute of Food Economics.

De Melo J. And Robinson S., 1982. General Equilibrium Models for Development Policy, Cambridge University Press.

Food and Agriculture Organization of the United Nations. 2008. Food Outlook.

_____. 2009. Production Crops.

Feng Hu . 2005. A Social Accounting Matrix For Hubei Province Peking University.

General Statistics Office. 2010. economic Report 2009.

Gérard DUHAIME .1995. The 1991 Social Accounting Matrix For The Nunavik Regional Economy .Department of Agrifood Economics and Consumers Sciences, Université Laval.

Janming Jin .2005. A Social Accounting Matrix For Heilongjiang Province Peking University.

International Coffee Organization (ICO). 2009. Statistics.

Ministry of Agriculture and Rural Development, Vietnam. 2009. The 5-yaer plan for the Agricultural and rural development sector (Period 2006-2010).

Markets, Trade, and Institutions Division.2003. Income Diversification and Poverty in The Northern Uplands of Vietnam . International Food Policy Research Institute. Washington, D.C. USA

Murat ASLAN, Türkish Social Accounting Matrix for 1996, Osmangazi University.

Osten Chulu. 2001. A 1998 Social Accounting Matrix for Malawi Agricultural Policy Research Unit .Bunda College of Agriculture.

Paitoon Kraipornsak. 2006. Current Oil Price, Long-term Energy Strategy and the Thai Economy .Centre for Development Policy Studies Faculty of Economics Chulalongkorn University.

Peter Boothroyd, Pham Xuan Nam. 2000. Socioeconomic Renovation in Viet NamThe Origin, Evolution and Impact of Doi Moi. The Institute of Southeast Asian Studies.

Pyatt, G. and J.I. Round. 1979. Accounting and Fixed-Price Multipliers in a Social Accounting Matrix Framework. Economic Journal. Vol. 89.

Susana Santos. 2005. Social Accounting Matrix and the System of National Accounts: An Application. Technical University of Lisbon.

Taylor, L. 1990). Socially Relevance Policy Analysis: Structuralist Computable General Equilibrium Models for the Developing world, The MIT Press.

The South Vietnam Agricultural Engineering Science Institute, The Mekong Delta Rice Institute. 2009. Vietnam Rice Production With Achievement & Challenges.

Thompson, Steven K. 2002. Sampling. 2nd ed. New York: John Wiley & Sons.

United States Department of Agriculture (USDA). 2009a. Foreign Agricultural Service.

_____. 2009b. Grain: World Markets and Trade.

_____. 2009c. Rice Outlook.

_____. 2010. Gain Report, Vietnam Grain and Feed Annual. June, 2010.

Vo Thi Lang, Ngo Thi Thanh Truc, Huynh Thi Dan Xuan, Mai Van Nam. 2006. A Comparative Study of “Three Reductions Three Gains” and Popular Rice Production Models in the Mekong Delta, Vietnam.

World Bank. 1985. Social Accounting Matrix.

Yamane, T. 1973. Statistic: An Introductory Analysis. 3rd ed. New York: Harper and Row.

Zenaida M. Huelgas, Deborah Templeton, and Pamela Castanar. 2008. Three Reductions, Three Gains (3R3G) Technology in South Vietnam: Searching for Evidence of Economic Impact.

รายชื่อผู้ประกอบการโรงสีข้าวของเวียดนาม (ทางภาคใต้)

1. DUC TAO CO., LTD.
Ap Binh Hung 2, Binh My Ward, Chau Phu District, An Giang Province.
Tel.: (84 – 76) 3889851; Fax: (84 – 76) 3889851.
2. NGOC LUU CO., LTD.
Ap Binh Hung 2, Binh Hoa Ward, Chau Thanh District, An Giang Province.
Tel.: (84 – 76) 3836095.
3. KHANH HA CO., LTD.
3/4 Street No. 852, Tan Hoa, An Hoa, Cao Lanh District, Dong Thap Province
Tel.: (84 – 67) 3761636
4. THANH CONG PTE., ENT.
342 Mac Cuu Street, Rach Gia City, Kien Giang Province.
Tel.: (84 – 77) 3867652.
5. ANH TUYET CO., LTD.
Ap 1, Tan Dong Ward, Thanh Hoa District, Long An Province
Tel. (84 – 72) 3599477; Fax: (84 – 72) 3599911.
6. THANH TAM MILLING FACTORY
Khu Vuc I, TT. Dong Thanh, Duc Hue District, Long An Province
Tel.: (84 – 72) 3854231.
7. THANH DAT PTE., ENT.
Ap 4, TT. Long Phu, Long PHu District, Soc Trang Province
Tel.: (84 – 79) 3856202; Fax: (84 – 79) 3840131.
8. PHUOC DAT 1 PTE., ENT.
Nhi Binh Ward., Chau Thanh District, Tien Giang Province.
Tel.: (84 – 73) 3627432.
9. NGHIA THANH PHAT PTE., ENT.
Ap Sa Van A, Ngoc Bien Ward, Tra Cu District, Tra Vinh Province
Tel.: (84 – 74) 3667208.
10. SONG HUONG RICE MILL FACTORY
36 B Dinh Tien Hoang Street, Ward 8, Vinh Long Town, Vinh Long Province.
Tel.: (84 – 70) 3826319; Fax: (84 – 70) 3826319.

รายชื่อบริษัทผู้ส่งออกข้าวของเวียดนาม

1. VIETNAM SOTHERN FOOD CORPORATION
42 Chu Manh Trinh Street, Ben Nghe Ward, District I, Hochiminh City
Tel.: (84 – 8) 3822 3607; Fax: (84 – 8) 3829 2344.
2. VINH LONG CEREAL And FOOD IMPORT EXPORT CO.,
31 Nguyen Kim Street, Ward 12, District 5, Hochiminh City.
Tel.: (84 – 8) 3855 0933; Fax: (84 – 8) 3856 4968.
3. KIEN GIANG TRADING COMPANY
190 Tran Phu Street, Vinh Thanh Van District, Rach Gia City, Kien Giang Province.
Tel.: (84 – 77) 3862113; Fax: (84 – 77) 3866080.
4. TASN DONG TIEN JOINT STOCK CO.
579 Quoc LO 1A, Ap Dinh, Khanh Hau Ward, Tan An Town, Long An Province
Tel.: (84 – 72) 3826 772; Fax: (84 – 72) 3825 919.
5. SOC TRANG HIGH QUALITY RICE JOINT STOCK CO.
Ap 3, TT. Nga Nam, Nga Nam District, Soc Trang Province.
Tel.: (84 – 79) 3869095.
6. IMEX TRA VINH COMPANY
102 Tran Phu Street, Ward 2, Tra Vinh Town, Tra Vinh Province.
Tel.: (84 – 74) 3862424; Fax: (84 – 74) 3862778.
7. GIA PHAT CO., LTD.
450A Ap Bac Street, Ward 5, My Tho City, Tien Giang Province
Tel.: (84 – 73) 3872785; Fax: (84 – 73) 3875536.
8. AN GIANG IMPORT EXPORT CO.
1 Ngo Gia Tu Street, My Long Ward, Long Xuyen City, An Giang Province
Tel.: (84 – 76) 3841286; Fax: (84 – 76) 3840530.
9. AGRIMEXCO CAMAU
969 Ly Thuong Kiet Street, Ward 6, Ca Mau City, Ca Mau Province
Tel.: (84 – 780) 3560661; Fax: (84 – 780) 3560861.
10. DANANG FOOD JOINT STOCK CO.
16 A Ly Thuong Kiet Street, Hai Chau District, Da Nang City.
Tel.: (84 – 511) 3821036; Fax: (84 – 511) 3821 252)

THE LIST OF PRESTIGIOUS VIETNAM RICE EXPORTERS

(Enclosing the Decision No. 178/ QĐ-BTC dated 20/11/ 2009 of the Head of Organization
Committee of Vietnam Rice Festival)

Seq. No.	ENTERPRISES' NAMES
1.	VINAFOOD 2
2.	KIEN GIANG CO., LTD
3.	HO CHI MINH CITY FOOD SINGLE MEMER CO., LTD
4.	VIET HUNG CO., LTD
5.	GENTRACO JSC
6.	AN GIANG TOURIST JSC
7.	LONG AN FOOD COMPANY
8.	TIEN GIANG FOOD COMPANY
9.	AN GIANG-AN GIANG-AFIEX CO
10.	VINH LONG FOOD JSC
11.	BAC LIEU FOOD COMPANY
12.	TRA VINH FOOD COMPANY
13.	SONG HAU FARM
14.	SONG HAU FOOD COMPANY
15.	KHIEM THANH CO., LTD
16.	SONG THUAN CO., LTD
17.	HAU GIANG FOOD JSC
18.	TRUNG AN CO., LTD
19.	DOCCIMEXCO
20.	AN GIANG FOOD COMPANY
21.	VINH PHAT INVESTMENT JSC

แบบสอบถามชุดที่ 1

แบบสอบถาม

โครงการ “ศึกษาความอยู่รอดของข้าวไทยภายใต้ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน

ชาวนา

ลำดับที่แบบสอบถาม.....
ชื่อผู้สัมภาษณ์.....
วันที่สัมภาษณ์.....

1. ข้อมูลทั่วไป

ชื่อเกษตรกร..... ที่อยู่..... โทรศัพท์..... ประเภทข้าวที่ปลูก ☐ ข้าวหอม.....ไร่ ☐ ข้าวขาว.....ไร่ ☐ ข้าวเหนียว.....ไร่
ตำแหน่ง.....
การถือครอง ☐ เป็นเจ้าของ.....ไร่ งาน (ในเขตชลประทาน / นอกเขตชลประทาน / นอกเขตชลประทาน)
จำนวนครั้งที่เพาะปลูกต่อปี.....ครั้ง มูลค่าสินทรัพย์ถาวร ^{1/}.....บาท จำนวนลูกจ้างประจำ..... คน ลูกชั่วคราว..... คน จำนวนคนงานที่เป็นคนในครอบครัว..... คน

2. มูลค่าผลผลิตปี 2551

รหัส	ประเภทสินค้า	ช่วงเดือน เพาะปลูก	ช่วงเดือน เก็บเกี่ยว	ปริมาณ (หน่วย/ปี)	หน่วย	ราคา /หน่วย ^{2/}	มูลค่า ^{3/} (บาท)
	ผลผลิตครั้งที่ 1.....						
	ผลผลิตครั้งที่ 2.....						
	ผลผลิตครั้งที่ 3.....						
	ผลพลอยได้.....						
	เศษวัสดุ.....						
อื่นๆ (โปรดระบุ).....							
รวมมูลค่าผลผลิต							

^{1/} สินทรัพย์ถาวรได้แก่ 1. อาคารถาวร ข้าวครว โรงเรือน 2. สิ่งก่อสร้างต่างๆ 3. ยานพาหนะ 4. เครื่องจักร และเครื่องใช้ไฟฟ้า 5. เครื่องมืออุปกรณ์และเครื่องจักรทางการเกษตร 6. โครงสร้างพื้นฐาน เช่น ถนน สะพาน อ่างเก็บน้ำ ฯลฯ
^{2/} ราคาที่ขายในกรณีที่ลูกค้ามาซื้อสินค้าที่แหล่งผลิตในปี 2551
^{3/} มูลค่าตามราคายา ณ แหล่งผลิต ปี2551

แบบสอบถามชุดที่ 1

3. ค่าใช้จ่ายในการผลิตปี 2551 (ค่าใช้จ่ายในส่วนนี้เป็นรายการที่เกิดขึ้นจากการเพราะปลูกในแต่ละครั้ง และเป็นค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นในปี 2551)

รหัส	ประเภทสินค้า	หน่วย	ปริมาณ				ราคาต่อหน่วย				มูลค่า(บาท/ปี)			
			ครั้งที่ 1	ครั้งที่ 2	ครั้งที่ 3	ครั้งที่ 4	ครั้งที่ 1	ครั้งที่ 2	ครั้งที่ 3	ครั้งที่ 4	ครั้งที่ 1	ครั้งที่ 2	ครั้งที่ 3	ครั้งที่ 4
022	3.1 เมล็ดพันธุ์ข้าว (ข้าวเปลือก) - ข้าวหอม (พันธุ์ข้าวในประเทศ.....% ต่างประเทศ.....%)													
023	- ข้าวขาว (พันธุ์ข้าวในประเทศ.....% ต่างประเทศ.....%)													
024	- ข้าวก่ำ (พันธุ์ข้าวในประเทศ.....% ต่างประเทศ.....%)													
025	- ข้าวก่ำ (พันธุ์ข้าวในประเทศ.....% ต่างประเทศ.....%)													
026	3.2 การบริการทางการเกษตร..... - - - 3.3 สินค้าเกษตรอื่นๆ เช่น ไม้ซุง ไม้ไผ่ หวาย และผลิตภัณฑ์จากป่าอื่นๆ													
027	3.4 เชื้ออโรคยา หน่อ ผลิตภัณฑ์จากป่า และปอ													
039A	3.5 ผลิตภัณฑ์จากไม้ เช่น ดอก ไม้อัด ตระกร้า ลึง เป็นต้น													
032A	3.6 ผลิตภัณฑ์เคมี - ปุ๋ยดอก													
032B	- ปุ๋ยเคมี													
032C	- ยาปราบศัตรูพืช													
039B	- อื่นๆ.....													
	-													

แบบสอบถามชุดที่ 1

3. ค่าใช้จ่ายในการผลิตปี 2551 (ต่อ)

รหัส	ประเภทสินค้า	หน่วย	ปริมาณ				ราคาต่อหน่วย				มูลค่า(บาท/ปี)			
			ครั้งที่ 1	ครั้งที่ 2	ครั้งที่ 3	ครั้งที่ 4	ครั้งที่ 1	ครั้งที่ 2	ครั้งที่ 3	ครั้งที่ 4	ครั้งที่ 1	ครั้งที่ 2	ครั้งที่ 3	ครั้งที่ 4
033A	3.7 ผลิตภัณฑ์จากปิโตรเลียม													
033B	- น้ำมันเบนซิน													
033C	- น้ำมันดีเซล และน้ำมันโซล่า													
	- น้ำมันประเภทอื่นๆ.....													
033D	- - ผลิตภัณฑ์อื่นจากปิโตรเลียม เช่น ยางมะ ตอย จารบี เป็นต้น													
039C	3.8 ผลิตภัณฑ์ยาง เช่น รองเท้ายาง ท่อยาง ยางยืด และสายพานยาง													
034	3.9 ผลิตภัณฑ์พลาสติก เช่น ท่อพีวีซี และ อุปกรณ์ที่ทำจากพลาสติก													
039D	3.10 ซีเมนต์ และปูนขาว													
036A	3.11 ผลิตภัณฑ์ที่ทำจากโลหะ - แผ่นเหล็กชุบสังกะสี หรือดีบุก เหล็กเส้น ลวด ท่อเหล็ก เป็นต้น													
035	- เครื่องตัด และเครื่องมือเครื่องใช้ที่ทำด้วย เหล็ก เช่น มีด จอบ เสียม และเคียว ฯลฯ													
036B	- โลหะอื่นๆ													
037	3.12 ค่าซ่อมเครื่องจักรและอุปกรณ์ทางการ เกษตร เช่น และอุปกรณ์หว่าน และเก็บเกี่ยว													
038	รวมทั้งชิ้นส่วนของอุปกรณ์ดังกล่าว 3.13 เครื่องจักรและอุปกรณ์พิเศษ เช่น เครื่อง สูบน้ำ													

แบบสอบถามชุดที่ 1

3. ค่าใช้จ่ายในการผลิตปี 2551 (ต่อ)

รหัส	ประเภทสินค้า	หน่วย	ปริมาณ				ราคาต่อหน่วย				มูลค่า(บาท/ปี)			
			ครั้งที่ 1	ครั้งที่ 2	ครั้งที่ 3	ครั้งที่ 4	ครั้งที่ 1	ครั้งที่ 2	ครั้งที่ 3	ครั้งที่ 4	ครั้งที่ 1	ครั้งที่ 2	ครั้งที่ 3	ครั้งที่ 4
039E	3.14 ซ่อมแซมยานพาหนะ													
039F	3.15 วัสดุอื่นๆ.....													
	-													
	-													
	-													
040	3.16 ค่าไฟฟ้าและค่าประปา													
048A	3.17 ค่าซ่อมแซมอาคารและสถานที่ที่ไม่ใช่ที่อยู่อาศัย													
042	3.18 ค่าขนส่ง เช่นการขนส่งทางรถไฟ ทางบก และทางน้ำ													
045	3.19 ค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับดอกเบี้ยในสถาบันการเงิน และนอกสถาบันการเงิน													
047	3.20 ค่าซ่อมแซมเครื่องมือและเครื่องใช้ไฟฟ้าอื่นๆ													
055-057	3.21 ค่าเช่าที่ดินเพื่อการเกษตร													
048B	3.22 บริการอื่นๆ.....													
	-													
	-													
	-													
054A	3.23 ค่าเสื่อมราคา [ค่าเสื่อมราคาต่อปี = (ราคาคู่ทุนของสินทรัพย์ - ราคาคงทน) / อายุการใช้งาน]													
	ค่าใช้จ่ายในการผลิตรวม													

แบบสอบถามชุดที่ 1

4. ค่าจ้างแรงงานและค่าตอบแทนแรงงานปี 2551 (ได้แก่ เงินเดือน ค่าล่วงเวลา โบนัส เงินประกันสังคม ค่ารักษาพยาบาล ค่าอาหาร ค่าที่พัก ฯลฯ)

รหัส	รายการ	มูลค่า (บาท)			
		วงที่ 1	วงที่ 2	วงที่ 3	วงที่ 4
049	4.1 ค่าจ้างแรงงานและค่าตอบแทน (แรงงานประจำ และแรงงานชั่วคราว ฯลฯ)				
	- ค่าจ้างเหมาและทำเหมา.....				
	- ค่าจ้างเหมาหรือมีค่า.....				
	- ค่าจ้างเหมา.....				
	- ค่าจ้างเหมา.....				
	- ค่าจ้างเหมา.....				
	- ค่าจ้างเหมา.....				
050	4.2 ค่าจ้างแรงงานที่เป็นบุคคลในครอบครัว ⁴ (กรณีไม่มีการจ้างงานแต่ทำกันเองในครอบครัว)				
	4.3 ค่าจ้างแรงงานที่เป็นคนต่างชาติ				

5. เงินอุดหนุนและภาษีปี 2551

รหัส	รายการ	มูลค่า (บาท)	หมายเหตุ
081A	5.1 เงินอุดหนุนจากรัฐบาล		
081B	5.2 ภาษีนิติบุคคล		
081C	5.3 ภาษีทางอ้อม ได้แก่ ภาษีใบอนุญาต ภาษีป้าย ภาษีที่ดิน ฯลฯ		

6. สินค้าคงเหลือปี 2551

รหัส	รายการ	มูลค่าข้าวหอม (บาท)	มูลค่าข้าวขาว (บาท)	หมายเหตุ
083A	6.1 ข้าวเพื่อขายที่คงเหลือต้นปี 2551 ⁵			
083B	6.2 ข้าวเพื่อขายที่คงเหลือปลายปี 2551			
083C	6.3 ส่วนที่เก็บไว้เพื่อการบริโภค			

⁴ ในกรณีที่ไม่มีจ้างงานในธุรกิจแต่ใช้บุคลากรในครัวเรือนในการทำงานประมาณค่าจ้างแรงงานของบุคลากรในครัวเรือนโดยพิจารณาจากค่าจ้างแรงงานของธุรกิจที่ประกอบกิจการเหมือนกัน

⁵ สินค้าคงเหลือ ได้แก่ สินค้าสำเร็จรูปที่เก็บไว้ในคลังสินค้า วัตถุดิบที่ยังไม่ได้ใช้ สินค้าสำเร็จรูป และสินค้าที่กำลังอยู่ระหว่างกระบวนการผลิต เป็นต้น

แบบสอบถามชุดที่ 1

7. รายได้ของกิจการปี 2551 (กรณีที่มีการจำหน่ายข้าวเปลือกมากกว่า 1 ชนิด กรุณาระบายละเอียดการจำหน่ายของข้าวแต่ละชนิด)

รหัส	ประเภทสินค้า	มูลค่า (บาท/ปี)	หมายเหตุ
	7.1 รายได้จากการขายพันธุ์ข้าวให้แก่ชาวนาในเขตชลประทาน - ชาวนาที่มีพื้นที่เพาะปลูกน้อยกว่า 20 ไร่ - ชาวนาที่มีพื้นที่เพาะปลูกน้อยกว่า 21-50 ไร่ - ชาวนาที่มีพื้นที่เพาะปลูกมากกว่า 50 ไร่ 7.2 รายได้จากการขายพันธุ์ข้าวให้แก่ชาวนนอกเขตชลประทาน - ชาวนาที่มีพื้นที่เพาะปลูกน้อยกว่า 20 ไร่ - ชาวนาที่มีพื้นที่เพาะปลูกน้อยกว่า 21-50 ไร่ - ชาวนาที่มีพื้นที่เพาะปลูกมากกว่า 50 ไร่ 7.3 รายได้จากการขาย(ข้าวเปลือก/ผลพลอยได้)ให้แก่ธุรกิจภาคเกษตรอื่นๆ⁶ 7.4 รายได้จากการขายข้าวเปลือกให้โรงสี 7.5 รายได้จากการขาย(ผลผลิต/ผลพลอยได้)ให้แก่ธุรกิจนอกภาคเกษตร⁷ 7.6 รายได้จากการขายข้าวเปลือกให้แก่ครัวเรือนชาวนา 7.7 รายได้จากการขายข้าวเปลือกให้แก่ครัวเรือนภาคเกษตรอื่นๆ 7.8 รายได้จากการขายข้าวเปลือกให้แก่ครัวเรือนนอกภาคเกษตร 7.9 รายได้จากการขายข้าวเปลือกให้แก่ภาครัฐ 7.10 รายได้จากการขายข้าวเปลือกให้ส่วนอื่นๆ..... รายได้รวมของกิจการ		

⁶ ภาคเกษตรอื่นๆ เช่น การทำสวนผักผลไม้ ยาสูบ ปศุสัตว์ เป็นต้น

⁷ นอกภาคเกษตร เช่น การผลิตอาหารสัตว์ การผลิตกระดาษ อุตสาหกรรม และบริการอื่นๆ เช่น พ่อค้าคนกลาง และลานข้าว เป็นต้น

สถานที่ติดต่อ : ศูนย์ศึกษาการดำรงชีพระหว่างประเทศ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย 126/1 ถนนวิภาวดีรังสิต เขตดินแดง กรุงเทพฯ 10400

แบบสอบถามชุดที่ 1

8. ค่าใช้จ่ายเพื่อการบริโภคของครัวเรือนในปี 2551 (กรุณาระบุค่าใช้จ่ายในการซื้อสินค้าที่ผู้ตอบสัมภาษณ์ใช้ในการบริโภคเอง โดยไม่เกี่ยวข้องกับการใช้จ่ายของรัฐกิจ)

รหัสกิจกรรม	สินค้า		มูลค่า (บาท/ปี)	สัดส่วน (%)	หมายเหตุ
022	ข้าวเปลือก	ข้าวเจ้า	ข้าวหอม		
023			ข้าวขาว		
024			ข้าวเหนียว		
026	สินค้าเกษตรอื่นๆ				
027	เชือก กระสอบ และผลิตภัณฑ์อื่นๆจากป่านและปอ				
028	ข้าวสาร		ข้าวหอม		
029			ข้าวขาว		
030			ข้าวเหนียว		
031			ข้าวอื่นๆ		
032	นํ้าและยาปราบศัตรูพืช				
033	ผลิตภัณฑ์จากน้ำมันปิโตรเลียม				
034	ผลิตภัณฑ์พลาสติก				
035	เครื่องตัด เครื่องมือและเครื่องใช้ที่ทำด้วยเหล็ก				
036	ผลิตภัณฑ์โลหะ				
039	สินค้าอุตสาหกรรมอื่นๆ				
040	ไฟฟ้าและประปา				
042	การขนส่ง และค่าเดินทาง				
043	สถานที่เก็บสินค้าและการเก็บสินค้า				
044	ไปรษณีย์โทรเลขและการสื่อสาร				
045	ดอกเบี้ยเงินกู้				
046	ประกันภัย				
047	ค่าซ่อมแซมต่างๆ				
048	บริการอื่นๆ				
049	รวม				

9. รายจ่ายอื่นๆของครัวเรือน ปี 2551

สถานที่ติดต่อ : ศูนย์ศึกษาการดำรงชีพระหว่างประเทศ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย 126/1 ถนนวิภาวดีรังสิต เขตดินแดง กรุงเทพฯ 10400

โทรศัพท์ 02-697-6348 โทรสาร 02-697-6347 www.citsonline.utcc.ac.th

แบบสอบถามชุดที่ 1

รายการจ่าย	มูลค่า (บาท)	หมายเหตุ
9.1 เงินออม		
9.2 รายจ่ายเกี่ยวกับภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา		
9.3 รายจ่ายเกี่ยวกับการโอนเงินไปต่างประเทศ		
9.4 อื่นๆ โปรดระบุ.....		
9.5 อื่นๆ โปรดระบุ.....		

10. รายรับ ของครัวเรือน ปี 2551

รายการจ่าย	มูลค่า (บาท)	หมายเหตุ
10.1 รายรับจากสมาชิกครอบครัวที่ไปทำงานให้ชาวนาที่อื่น		
10.2 รายรับจากสมาชิกครอบครัวที่ไปทำงานในภาคเกษตรอื่นๆ		
10.3 รายรับจากสมาชิกครอบครัวที่ไปทำงานในโรงสี		
10.4 รายรับจากสมาชิกครอบครัวที่ไปทำงานในภาคอุตสาหกรรมและบริการ		
10.5 รายได้จากกาให้เช่าที่ดิน ให้เช่าที่ดินจำนวน.....ไร่.....งาน		
10.6 รายรับจากสมาชิกครอบครัวที่ไปทำงานในต่างประเทศโอนเงินกลับมาให้		
10.7 รายรับที่ได้รับจากเงินช่วยเหลือของภาครัฐที่ให้แก่ครัวเรือน		
10.8 อื่นๆ โปรดระบุ.....		

11. ท่านรู้จักประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนหรือไม่ ☐ รู้จัก ☐ ไม่รู้จัก

12. ท่านเข้าใจข้อตกลง และการอบความร่วมมือของไทยกับประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนหรือไม่ ☐ เข้าใจ ☐ ไม่เข้าใจ

แบบสอบถามชุดที่ 2

แบบสอบถาม

โครงการ “ศึกษาความอยู่รอดของข้าวไทยภายใต้ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน
โรงสี

ลำดับที่แบบสอบถาม.....
ชื่อผู้สัมภาษณ์.....
วันที่สัมภาษณ์.....

1. ข้อมูลทั่วไป

ชื่อสถานประกอบการ..... ชื่อผู้ตอบสัมภาษณ์..... ตำแหน่ง..... โทรศัพท์.....
ที่อยู่..... ชนิดของสินค้า ☐ ข้าวหอม ☐ ข้าวขาว ☐ ข้าวเหนียว ☐ ข้าวอื่นๆ.....
มูลค่าสินทรัพย์ถาวร^{1/} บาท จำนวนลูกจ้างประจำ..... คน. ลูกชั่วคราว..... คน. จำนวนคนงานที่เป็นคนในครอบครัว..... คน

2. มูลค่าผลผลิตปี 2551

รหัส กิจกรรม	ประเภทสินค้า	ปริมาณ (หน่วย/ปี)	หน่วย	ราคา/หน่วย ^{2/}	มูลค่า ^{3/} (บาท)
	ผลผลิตหลัก.....				
	ผลผลิตรอง.....				
	ผลผลิตรอง.....				
	ผลพลอยได้.....				
	เศษวัสดุ.....				
	อื่นๆ (โปรดระบุ).....				
	-				
	-				
รวมมูลค่าผลผลิต					

^{1/} สินทรัพย์ถาวร ได้แก่ 1. อาคารถาวร ชั่วคราว โรงเรือน 2. สิ่งก่อสร้างต่างๆ 3. ยานพาหนะ 4. เครื่องจักร และเครื่องใช้ไฟฟ้า 5. เครื่องมืออุปกรณ์และเครื่องจักรทางการเกษตร 6. โครงสร้างพื้นฐาน เช่น ถนน สะพาน อ่างเก็บน้ำ ฯลฯ

^{2/} ราคาที่ขายในกรณีที่ลูกค้ามาซื้อสินค้าที่แหล่งผลิตในปี 2551

^{3/} มูลค่าตามราคาขาย ณ แหล่งผลิต ปี2551

แบบสอบถามชุดที่ 2

3. ค่าใช้จ่ายในการผลิตปี 2551

รหัส กิจกรรม	ประเภทสินค้า	ปริมาณ	หน่วย	ราคาต่อหน่วย	มูลค่า (บาทปี)
022	3.1 ข้าวเปลือก - ข้าวหอม (ข้าวเปลือกในประเทศ.....% ข้าวเปลือกต่างประเทศ.....%)				
023	- ข้าวขาว (ข้าวเปลือกในประเทศ.....% ข้าวเปลือกต่างประเทศ.....%)				
024	- ข้าวเหนียว (ข้าวเปลือกในประเทศ.....% ข้าวเปลือกต่างประเทศ.....%)				
028	3.2 ข้าวสารและผลพลอยได้ - ข้าวหอม (ข้าวในประเทศ.....% ข้าวต่างประเทศ.....%)				
029	- ข้าวขาว (ข้าวในประเทศ.....% ข้าวต่างประเทศ.....%)				
030	- ข้าวเหนียว (ข้าวในประเทศ.....% ข้าวต่างประเทศ.....%)				
031A	- ข้าวกล้อง (ข้าวในประเทศ.....% ข้าวต่างประเทศ.....%)				
031B	- ข้าวอื่นๆ (ข้าวในประเทศ.....% ข้าวต่างประเทศ.....%)				
031C	- ผลพลอยได้จากข้าว				
027	3.3 เชือก กระสอบ แห ผลิตภัณฑ์จากป่าน และปอ				
039A	3.4 ผลิตภัณฑ์จากไม้ เช่น ตะกร้า ลัง และผลิตภัณฑ์จากไม้อื่นๆ เป็นต้น				
033A	3.5 ผลิตภัณฑ์จากปิโตรเลียม - น้ำมันเบนซิน				
033B	- น้ำมันดีเซล				
033C	- น้ำมันหรือก๊าซประเภทอื่นๆ.....				
033D	- ผลิตภัณฑ์อื่นจากปิโตรเลียม เช่น ยางมะตอย จารบี เป็นต้น				
039B	3.6 ผลิตภัณฑ์ยาง เช่น รองเท้ายาง ท่อยาง ยางยืด และสายพานยาง เป็นต้น				
034	3.7 ผลิตภัณฑ์พลาสติก เช่น ท่อพีวีซี และผลิตภัณฑ์ที่ทำจากพลาสติก เป็นต้น				

แบบสอบถามชุดที่ 2

3. ค่าใช้จ่ายในการผลิตปี 2550 (ต่อ)

รหัส กิจกรรม	ประเภทสินค้า	ปริมาณ	หน่วย	ราคาต่อหน่วย	มูลค่า (บาทปี)
035	3.8 ผลิตภัณฑ์ที่ทำจากโลหะ				
036	- เครื่องตัด และเครื่องมือเครื่องใช้ที่ทำด้วยเหล็ก				
038	- โลหะอื่นๆ				
039C	3.9 ค่าซ่อมเครื่องจักรและอุปกรณ์พิเศษ เช่น เครื่องสีข้าว และเครื่องจักรอื่นๆ ในโรงสี				
039D	3.10 ซ่อมแซมยานพาหนะ				
040	3.11 อุตสาหกรรมอื่นๆ.....				
048A	3.12 ค่าไฟฟ้าและค่าประปา				
042	3.13 ค่าซ่อมแซมอาคารและสถานที่ที่ไม่ใช่ที่อยู่อาศัย				
043	3.14 ค่าขนส่ง เช่นการขนส่งทางรถไฟ ทางบก และทางน้ำ				
044	3.15 ค่าซ่อมแซมคลังสินค้า หรือค่าเช่าคลังสินค้า และใช้โล				
045	3.16 ค่าไปรษณีย์ โทรศัพท์ และการสื่อสาร				
046	3.17 ค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับดอกเบี้ยในสถาบันการเงิน และนอกสถาบันการเงิน				
048B	3.18 ค่าประกันภัย				
048C	3.19 ค่าเช่าอสังหาริมทรัพย์.....				
047	3.20 ค่าบริการทางธุรกิจ เช่น ค่าเช่าเครื่องจักร และค่ารักษาความปลอดภัย				
048B	3.21 ค่าซ่อมแซมเครื่องมือและเครื่องใช้ไฟฟ้าอื่นๆ				
054A	3.22 บริการอื่นๆ.....				
	3.23 ค่าเสื่อมราคา [ค่าเสื่อมราคาต่อปี = (ราคาทุนของสินทรัพย์ - ราคาซาก) / อายุการใช้งาน]				
	ค่าใช้จ่ายในการผลิตรวม				

แบบสอบถามชุดที่ 2

4. ค่าจ้างแรงงานและค่าตอบแทนแรงงานปี 2551 (ได้แก่ เงินเดือน ค่าล่วงเวลา โบนัส เงินประกันสังคม ค่ารักษาพยาบาล ค่าอาหาร ค่าที่พัก ฯลฯ)

รหัส กิจกรรม	รายการ	มูลค่า (บาท)	หมายเหตุ
049	4.1 ค่าจ้างแรงงานและค่าตอบแทน (แรงงานประจำ และแรงงานชั่วคราว ฯลฯ)		
050	4.2 ค่าจ้างแรงงานที่เป็นบุคคลในครอบครัว ⁴ (กรณีไม่มีการจ้างงานแต่ทำงานเองในครอบครัว)		
084	4.3 ค่าจ้างแรงงานที่เป็นคนต่างชาติ		

5. เงินอุดหนุนและภาษีปี 2551

รหัส กิจกรรม	รายการ	มูลค่า (บาท)	หมายเหตุ
081A	5.1 เงินอุดหนุนจากรัฐบาล		
081B	5.2 ภาษีนิติบุคคล		
081C	5.3 ภาษีทางอ้อม ⁵ ได้แก่ ภาษีใบอนุญาต ภาษีป้าย ภาษีที่ดิน ฯลฯ		

6. สินค้าคงเหลือปี 2551

รหัส กิจกรรม	รายการ	มูลค่าข้าวหอม (บาท)	มูลค่าข้าวขาว (บาท)	มูลค่าข้าวเหนียว (บาท)	มูลค่าข้าวอื่น ๆ (บาท)	หมายเหตุ
083A	6.1 สินค้าคงเหลือต้นปี 2551 ⁵					
083B	6.2 สินค้าคงเหลือปลายปี 2551					
083C	6.3 ส่วนที่เก็บไว้เพื่อการบริโภค					

⁴ ในกรณีที่ไม่มีกรจ้างงานในธุรกิจและใช้บุคลากรในครัวเรือนในการทำงานกรุณาประมาณค่าจ้างแรงงานของบุคลากรในครัวเรือนโดยพิจารณาจากค่าจ้างแรงงานของธุรกิจที่ประกอบกิจการเหมือนกัน

⁵ สินค้าคงเหลือ ได้แก่ สินค้าสำเร็จรูปที่เก็บไว้ในคลังสินค้า วัตถุดิบที่ยังไม่ได้ใช้ สินค้ากึ่งสำเร็จรูป และสินค้าที่กำลังอยู่ระหว่างกระบวนการผลิต เป็นต้น

แบบสอบถามชุดที่ 2

7. รายจ่ายอื่นๆของธุรกิจ ปี 2551

รายละเอียด	มูลค่า (บาท)	หมายเหตุ
7.1 เงินออม		
7.2 รายจ่ายเกี่ยวกับการโอนเงินเพื่อช่วยเหลือชาวนา		
7.3 รายจ่ายเกี่ยวกับการโอนเงินเพื่อช่วยเหลือลูกจ้าง		
7.4 รายจ่ายเกี่ยวกับการโอนเงินไปต่างประเทศ		
7.5 อื่นๆ โปรดระบุ.....		
7.6 อื่นๆ โปรดระบุ.....		

แบบสอบถามชุดที่ 2

8. รายได้ของกิจการ (กรณีที่มาการจำหน่ายข้ามมากกว่า 1 ชนิด กรุณายกยกรายละเอียดการจำหน่ายของข้าแต่ละชนิด)

รหัส กิจกรรม	ประเภทสินค้า	มูลค่า(บาท/ปี)			
		ข้าวหอม	ข้าวขาว	ข้าวเหนียว	ข้าวอื่นๆ
	8.1 รายได้จากการขายข้าวให้แก่ชาวนาในเขตชลประทาน				
	- ชาวนาที่มีพื้นที่เพาะปลูกน้อยกว่า 20 ไร่				
	- ชาวนาที่มีพื้นที่เพาะปลูกน้อยกว่า 21-50 ไร่				
	- ชาวนาที่มีพื้นที่เพาะปลูกมากกว่า 50ไร่				
	8.2 รายได้จากการขายข้าวให้แก่ชาวนานอกเขตชลประทาน				
	- ชาวนาที่มีพื้นที่เพาะปลูกน้อยกว่า 20 ไร่				
	- ชาวนาที่มีพื้นที่เพาะปลูกน้อยกว่า 21-50 ไร่				
	- ชาวนาที่มีพื้นที่เพาะปลูกมากกว่า 50ไร่				
	8.3 รายได้จากการขายข้าวให้แก่ธุรกิจภาคเกษตรอื่นๆ ⁶				
	8.4 รายได้จากการขายข้าวให้โรงสี				
	8.5 รายได้จากการขายข้าวให้แก่ธุรกิจนอกภาคเกษตร ⁷				
	8.6 รายได้จากการขายข้าวให้แก่ครัวเรือนชาวนา				
	8.7 รายได้จากการขายข้าวให้แก่ครัวเรือนภาคเกษตรอื่นๆ				
	8.8 รายได้จากการขายข้าวให้แก่ครัวเรือนชาวนานอกภาคเกษตร				
	8.9 รายได้จากการขายข้าวให้แก่ภาครัฐ				
	8.10 รายได้จากการส่งออกข้าว				
	รายได้รวมของกิจการ				

9. ท่านรู้จักประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนหรือไม่ ☐ รู้จัก ☐ ไม่รู้จัก

10. ท่านเข้าใจข้อตกลง และการอบความร่วมมือของไทยกับประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนหรือไม่ ☐ เข้าใจ ☐ ไม่เข้าใจ

⁶ ภาคเกษตรอื่นๆ เช่น การทำสวนผักผลไม้ ยาสูบ ปศุสัตว์ เป็นต้น
⁷ นอกภาคเกษตร เช่น การผลิตอาหารสัตว์ การผลิตกระดาษ อุตสาหกรรม และบริการอื่นๆ เป็นต้น

แบบสอบถามชุดที่ 3

แบบสอบถาม

โครงการ “ศึกษาความอยู่รอดของข้าวไทยภายใต้ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน

ธุรกิจส่งออกข้าว

ลำดับที่แบบสอบถาม.....
ชื่อผู้สัมภาษณ์.....
วันที่สัมภาษณ์.....

1. ข้อมูลทั่วไป

ชื่อสถานประกอบการ.....ที่อยู่.....โทรศัพท์.....
ชื่อผู้ตอบสัมภาษณ์.....ตำแหน่ง.....
ชนิดข้าวที่ส่งออก ☐ข้าวหอม ☐ข้าวขาว ☐ข้าวเหนียว ☐ข้าวอื่นๆ (โปรดระบุ.....)
มูลค่าสินทรัพย์ถาวร^{1/}.....บาท จำนวนการจ้างงาน.....คน ตลาดการส่งออกที่สำคัญ.....คู่แข่งที่สำคัญ.....

2. รายได้ของธุรกิจปี 2551

รหัส กิจกรรม	ประเภทสินค้า	ปริมาณ (หน่วย/ปี)	หน่วย	ราคา /หน่วย	มูลค่า (บาท/ปี)
	2.1 รายได้จากการส่งออกข้าวหอม				
	2.2 รายได้จากการส่งออกข้าวขาว				
	2.3 รายได้จากการส่งออกข้าวเหนียว				
	2.4 รายได้จากการส่งออกข้าวอื่นๆ (โปรดระบุ)				
	-				
	-				
	2.5 เงินอุดหนุนจากภาครัฐ				
	รายได้รวม				

^{1/} สินทรัพย์ถาวรได้แก่ 1. อาคารถาวร 2. เครื่องจักร และเครื่องใช้ไฟฟ้า 3. ยานพาหนะ 4. เครื่องมืออุปกรณ์และเครื่องจักรทางการเกษตร 6. โครงสร้างพื้นฐาน เช่น ถนน สะพาน อ่างเก็บน้ำ ฯลฯ

แบบสอบถามชุดที่ 3

3. ค่าใช้จ่ายในการดำเนินงานปี 2551 (ต่อ)

รหัสกิจกรรม	ประเภทสินค้า	มูลค่า (บาท/ปี)	หมายเหตุ
	3.1 ค่าใช้จ่ายเพื่อช่วยเหลือภาคครัวเรือน เช่น พนักงาน หรือลูกจ้าง		
	3.2 ภาษีนิติบุคคล		
	3.3 เงินออม		
	3.4 เงินโอนไปต่างประเทศ เช่นการลงทุนในต่างประเทศ		
	3.5 เงินโอนต่างๆ ที่จ่ายให้ภาครัฐ		
	3.6 เงินเดือนและค่าตอบแทนแรงงาน		
	3.7 ค่าเสื่อมราคา[ค่าเสื่อมราคาต่อปี = (ราคาทุนของสินทรัพย์ - ราคาซาก) / อายุการใช้งาน]		
	3.8 ภาษีทางอ้อม		
	3.6 ค่าใช้จ่ายในการดำเนินการอื่นๆ		
	-		
	-		
	-		
	-		
	ค่าใช้จ่ายรวม		

4. ท่านรู้จักประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนหรือไม่ ☐ รู้จัก ☐ ไม่รู้จัก

5. ท่านเข้าใจข้อตกลง และการอบความร่วมมือของไทยกับประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนหรือไม่ ☐ เข้าใจ ☐ ไม่เข้าใจ

คำนิยามจากรหัส I-O ประเทศ (ขนาด 180x180 กิจกรรม)

001 การทำนา

สาขานี้ประกอบด้วยการทำนาทั้งข้าวเหนียวและข้าวเจ้า รวมทั้งผลพลอยได้ซึ่ง ได้แก่ ฟางข้าว

002 การทำไร่ข้าวโพด

สาขานี้ประกอบด้วยการทำไร่ข้าวโพด เช่น ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ข้าวโพดหวาน และผลพลอยได้

003 ข้าวฟ่างและธัญพืชอื่น ๆ

สาขานี้ประกอบด้วยการเพาะปลูกข้าวฟ่าง ข้าวสาลี ข้าวบาร์เลย์ และผลพลอยได้ต่างๆ

004 การทำไร่มันสำปะหลัง

สาขานี้ประกอบด้วยหัวมันสด และผลพลอยได้ซึ่ง ได้แก่ ต้นมัน และใบมันสำปะหลัง

005 การเพาะปลูกพืชไร่อื่น ๆ

สาขานี้ประกอบด้วยการทำไร่มันฝรั่ง มันเทศ เผือก หัว กระเจี๊ยบ และพืชไร่ที่มีได้จัดประเภทไว้ในสาขาอื่นๆ

006 การทำไร่พืชตระกูลถั่ว

สาขานี้ประกอบด้วยการเพาะปลูกถั่วเขียว ถั่วเหลือง เมล็ดละหุ่ง งา ถั่วลิสง ถั่วดำ และพืชตระกูลถั่วอื่นๆ

007 การทำไร่ผัก

สาขานี้ประกอบด้วยการเพาะปลูกผักต่างๆ เช่น พริก ขิง หัวหอม กระเทียม กะหล่ำปลี ผักคะน้า มะเขือเทศ และผักอื่นๆ ที่มีได้จัดประเภทไว้ในสาขาอื่น

008 การทำสวนผลไม้

สาขานี้ประกอบด้วยการทำสวนผลไม้ เช่น ส้ม ฝรั่ง ทูเรียน เงาะ มะม่วง สับปะรด แตงโม กัลล้วย มังคุด ส้มโอ ลำไย ลิ้นจี่ เป็นต้น

009 การทำไร่อ้อย

สาขานี้ประกอบด้วยการเพาะปลูกอ้อย ทั้งอ้อยที่เข้าโรงงานผลิตน้ำตาล และอ้อยรับประทาน

010 การทำสวนมะพร้าว

สาขานี้ประกอบด้วยการเพาะปลูกมะพร้าว รวมทั้งผลพลอยได้ เช่น ใบ และใยมะพร้าว

011 การทำสวนปาล์ม

สาขานี้ประกอบด้วยลูกปาล์มสด และลูกหมาก รวมทั้งผลพลอยได้ เช่น ใบ และเปลือก

012 การทำไร่ปอแก้วและปอกระเจา

สาขานี้ประกอบด้วยการเพาะปลูก ปอแก้ว และปอกระเจา

013 การเพาะปลูกพืชเส้นใยอื่น ๆ

สาขานี้ประกอบด้วยการปลูกฝ้าย นุ่น ป่าน ป่านรามิ ฝ้ายลินิน รวมทั้งผลพลอยได้จากพืชเส้นใยต่าง ๆ

014 การทำไร่ยาสูบ

สาขานี้ประกอบด้วยการทำไร่ยาสูบ ได้แก่ พันธุ์เวอร์จิเนีย พันธุ์เบอร์เลย์ พันธุ์เตอร์กีช และพันธุ์พื้นเมือง รวมทั้งเมล็ดยาสูบ

015 การทำสวนกาแฟ ชา และโกโก้

สาขานี้ประกอบด้วยการทำสวนชา กาแฟ และโกโก้

016 การทำสวนยางพารา

สาขานี้ประกอบด้วยการเพาะปลูกยางพารา น้ำยางดิบ และยางแผ่นดิบ

017 ผลผลิตทางการเกษตรอื่น ๆ

สาขานี้ประกอบด้วยไม้ดอก ไม้ประดับ พืชประเภทเครื่องเทศ พืชสมุนไพร และเมล็ดพันธุ์พืชต่าง ๆ รวมทั้งกิ่งตอนกิ่งพันธุ์

018 การปศุสัตว์

สาขานี้ประกอบด้วยการเลี้ยงโค กระบือ เพื่อส่งโรงฆ่าสัตว์ เพื่อการส่งออก เพื่อทำพันธุ์ การเลี้ยงไว้ใช้งาน รวมทั้งนํ้านมสดและผลพลอยได้ต่างๆ เช่น มูลสัตว์ เป็นต้น

019 การเลี้ยงสุกร

สาขานี้ประกอบด้วยการเลี้ยงสุกรเพื่อส่งโรงฆ่าสัตว์ เพื่อการส่งออก เพื่อทำพันธุ์ และผลพลอยได้ต่าง ๆ

020 การปศุสัตว์อื่น ๆ

สาขานี้ประกอบด้วยการเลี้ยงสัตว์อื่นๆ ที่ไม่รวมอยู่ในสาขาอื่น เช่น แพะ แกะ ม้า ช้าง กระต่าย จระเข้ รวมทั้งผลผลิตจากสัตว์และผลพลอยได้ เช่น น้ำผึ้ง และเขาสัตว์ เป็นต้น

021 การเลี้ยงสัตว์ปีก

สาขานี้ประกอบด้วยการเลี้ยงสัตว์ปีก ทั้งที่เลี้ยงเพื่อเข้าโรงฆ่า เพื่อการส่งออกและเพื่อทำพันธุ์

022 ผลผลิตจากสัตว์ปีก

สาขานี้ประกอบด้วยไข่สด ทั้งไข่สดเพื่อการบริโภคและไข่ฟัก รวมทั้งผลพลอยได้อื่นๆ

023 การเลี้ยงไหม

สาขานี้ประกอบด้วยผลิตภัณฑ์ไหม รังไหมดิบ และการปลูกหม่อน

024 บริการทางการเกษตร

สาขานี้ประกอบด้วยบริการทางการเกษตร เช่น บริการไถ การนวด การป้องกันและกำจัดแมลง การชลประทาน บริการทำเกือกม้า บริการด้านสหกรณ์ บริการสีข้าวโผด และบริการอื่นๆ ที่เกี่ยวกับการเกษตร

025 การทำไม้ซุง

สาขานี้ประกอบด้วยการทำไม้ซุงทุกประเภท เช่น ไม้สัก ไม้ยาง ไม้เต็ง ไม้รัง ไม้ตะเคียน ไม้แดง ไม้ประดู่ ไม้ตะแบก และไม้อื่นๆ

026 การเผาถ่านและการทำฟืน

สาขานี้ประกอบด้วยการเผาถ่านและการทำฟืน

027 ผลิตภัณฑ์จากป่าและการล่าสัตว์อื่น ๆ

สาขานี้ประกอบด้วยไม้ไผ่ หน่อไม้ ไม้รวก หวาย และผลิตภัณฑ์จากป่าอื่นๆ

028 การประมงทะเล และการประมงชายฝั่ง

สาขานี้ประกอบด้วยการประมงทะเล การประมงชายฝั่ง และการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำทะเลทุกชนิด

029 การประมงน้ำจืด

สาขานี้ประกอบด้วยการประมงน้ำจืดทั้งการเลี้ยงและการจับสัตว์น้ำทุกชนิด

030 การทำเหมืองถ่านหิน

สาขานี้ประกอบด้วยการทำเหมืองถ่านหินและลิกไนต์

031 การผลิตน้ำมันปิโตรเลียมและก๊าซธรรมชาติ

สาขานี้ประกอบด้วยกิจกรรมการขุดเจาะน้ำมันดิบและก๊าซธรรมชาติ การลำเลียงและการดำเนินงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง

032 การทำเหมืองแร่เหล็ก

สาขานี้ประกอบด้วยการขุดและแต่งแร่เหล็ก

033 การทำเหมืองแร่ดีบุก

สาขานี้ประกอบด้วยการขุดและแต่งแร่ดีบุก

034 การทำเหมืองแร่ทั้งสแตน

สาขานี้ประกอบด้วยการขุดและแต่งแร่ลูปแฟรม และซีไลต์

035 การทำเหมืองแร่อื่นที่มีใช้แร่เหล็ก

สาขานี้ประกอบด้วยการขุดและแต่งแร่อื่นที่มีใช้แร่เหล็ก เช่น พลวง โครไมต์ ทองแดง แมงกานีส โคลัมไบต์ แทนดาไลต์ ซีโนไทท์ สังกะสี เซอร์คอน และแร่ตะกั่ว ฯลฯ

036 การทำเหมืองแร่ฟลูออไรท์

สาขานี้ประกอบด้วยการขุดเจาะแร่ฟลูออไรท์

037 การทำเหมืองแร่ที่ใช้ทำเคมีภัณฑ์และปุ๋ย

สาขานี้ประกอบด้วยการขุดเจาะและการทำเหมืองแร่ที่ใช้ทำเคมีภัณฑ์และปุ๋ย เช่น ฟอสเฟต ไพโรไฟลไลต์ แมกนีเซียมคาร์บอเนตและอื่นๆ

038 การผลิตเกลือ

สาขานี้ประกอบด้วยการขุดเจาะเกลือหิน และผลิตภัณฑ์เกลือทะเล

039 การทำเหมืองหินปูน

สาขานี้ประกอบด้วยการขุดเจาะหินปูน

040 การทำเหมืองหินและการย่อยหิน

สาขานี้ประกอบด้วยกิจการที่เกี่ยวกับหิน ดิน กรวด ทราย ดินเหนียว และหินอ่อน

041 การทำเหมืองแร่และเหมืองหินอื่นๆ

สาขานี้ประกอบด้วยการทำเหมืองแร่และเหมืองหินที่มีได้จัดประเภทไว้ในสาขาอื่นๆ เช่น แคลไซต์ ไดอาโตไมต์ โดโลไมท์ เฟลด์สปาร์ ยิบซัม ดินเหนียวปนปูน ดินขาว ทรายละเอียด และหินมีค่าต่างๆ

042 โรงฆ่าสัตว์

สาขานี้ประกอบด้วยกิจกรรมเกี่ยวกับโรงฆ่าสัตว์ ได้แก่ เนื้อสุกร เนื้อไก่ เนื้อโค เนื้อกระบือ เนื้อเป็ด รวมทั้งหนังโค หนังกระบือ ขนไก่ ขนเป็ด เขากกระบือ และผลพลอยได้อื่นๆ ของโค กระบือ สุกร ไก่ และเป็ด

043 การทำเนื้อกระป๋องและผลิตภัณฑ์เนื้ออื่น ๆ

สาขานี้ประกอบด้วยการถนอมเนื้อสุกร เนื้อไก่ เนื้อโค เนื้อกระบือ เนื้อเป็ดกระป๋องและการเก็บรักษาเนื้อ เช่น การทำแฮม ไส้กรอก เนื้อเค็ม เนื้อแช่เย็นและแช่แข็ง เป็นต้น

044 ผลิตภัณฑ์ที่ได้จากนํ้านม

สาขานี้ประกอบด้วยการผลิตนมพร้อมดื่ม นมข้น นมผง ครีม เนย มาการีน ไอศกรีม และนมเปรี้ยว ฯลฯ

045 การทำผลไม้และผักกระป๋องและการเก็บรักษาผักและผลไม้

สาขานี้ประกอบด้วยการผลิตผลไม้แช่แข็งและผลไม้ตากแห้ง ผักและผลไม้บรรจุกระป๋อง บรรจุขวด น้ำผลไม้ แยม เยลลี่ ผลไม้ดอง ผักดอง สับประรดกระป๋อง การเก็บรักษาผักและผลไม้ต่าง ๆ

046 การทำปลากระป๋อง อาหารทะเลกระป๋องและการเก็บรักษาอาหารทะเลอื่น ๆ

สาขานี้ประกอบด้วยการบรรจุปลา กุ้ง ปู หอย อาหารทะเลอื่น ๆ และผลิตภัณฑ์อาหารทะเล ในภาชนะบรรจุที่ผนึกและอากาศเข้าไม่ได้ รวมทั้งอาหารทะเลแช่แข็งและอาหารทะเลตากแห้งอื่น ๆ

047 การผลิตนํ้ามันมะพร้าวและนํ้ามันปาล์ม

สาขานี้ประกอบด้วยนํ้ามันมะพร้าว นํ้ามันปาล์ม กากนํ้ามันมะพร้าวและกากนํ้ามันปาล์ม

048 การผลิตนํ้ามันสัตว์ ไขสัตว์ นํ้ามันพืช และผลพลอยได้

สาขานี้ประกอบด้วยนํ้ามันหมู ไขมันสัตว์ ไขมันถั่วเหลือง ไขมันสกัดจากเมล็ดละหุ่ง ไขมันสกัดจากเมล็ดฝ้าย ไขมันสกัดจากเมล็ดงู ไขมันเมล็ดทานตะวัน ไขมันรำข้าว ไขมันพืชอื่น ๆ และผลพลอยได้ของผลิตภัณฑ์เหล่านี้ เช่น กากถั่วเหลือง เป็นต้น

049 โรงสีข้าว

สาขานี้ประกอบด้วยการสีข้าว การขัดข้าว การผลิตข้าวหนึ่ง ข้าวหัก และผลพลอยได้ เช่น รำข้าว และแกลบ

050 การผลิตผลิตภัณฑ์มันสำปะหลัง

สาขานี้ประกอบด้วยการผลิตผลิตภัณฑ์มันสำปะหลังทุกชนิด เช่น แป้งมันสำปะหลัง แป้งสาคุ มันเส้น มันอัดเม็ด และ ผลพลอยได้

051 การบดข้าวโพด

สาขานี้ประกอบด้วยการบดข้าวโพด

052 การผลิตแป้งและการปันแป้งอื่น ๆ

สาขานี้ประกอบด้วยการทำแป้งและการปันแป้ง เช่น แป้งข้าวเจ้า แป้งสาลี แป้งข้าวโพด แป้งถั่ว และแป้งอื่น ๆ

053 การผลิตขนมปัง

สาขานี้ประกอบด้วยการทำขนมปัง ขนมเค้ก ลูกก๊วย พาย ขนมปังกรอบ ขนมคบเคี้ยว เป็นต้น

054 การผลิตเส้นก๋วยเตี๋ยวและผลิตภัณฑ์ที่คล้ายคลึงกัน

สาขานี้ประกอบด้วยการผลิตอาหารเส้นทุกชนิด เช่น บะหมี่ ก๋วยเตี๋ยว สเปกเกตตี๋ มักกะโรนี บะหมี่สำเร็จรูป และวุ้นเส้น

055 การผลิตน้ำตาล

สาขานี้ประกอบด้วยการผลิตน้ำตาลดิบ น้ำตาลทรายขาว น้ำตาลที่ได้จากมะพร้าวและน้ำตาลที่ได้จากปาล์มต่าง ๆ กลูโคส น้ำหวาน รวมทั้งน้ำตาลสังเคราะห์ และผลพลอยได้ เช่น กากอ้อยและกากน้ำตาล

056 การผลิตขนมชนิดต่าง ๆ

สาขานี้ประกอบด้วยการผลิต ขนมต่าง ๆ เช่น ลูกกวาด ช็อคโกแลต หมากฝรั่ง ขนมหวาน และขนมไทยอื่น ๆ

057 การผลิตน้ำแข็ง

สาขานี้ประกอบด้วยการผลิตน้ำแข็งที่ใช้เพื่อการบริโภคและที่ใช้ในโรงงานอุตสาหกรรม

058 การผลิตผงชูรส

สาขานี้ประกอบด้วยการผลิตผงชูรส และผลพลอยได้

059 การผลิตชา กาแฟ และเครื่องดื่มสำเร็จรูปต่าง ๆ

สาขานี้ประกอบด้วยการผลิตชา กาแฟ และเครื่องดื่มสำเร็จรูปต่าง ๆ เช่น โกโก้ผง เก๊กฮวยผง ชิงผง

060 การผลิตผลิตภัณฑ์อาหารอื่น ๆ

สาขานี้ประกอบด้วย ซีอิ๊ว เต้าหู้ น้ำปลา ไข่เค็ม เครื่องแกง เกล็ด เครื่องชูรส และเครื่องเตรียมอาหารอื่น ๆ

061 การผลิตอาหารสัตว์

สาขานี้ประกอบด้วยการผลิตอาหารสัตว์สำเร็จรูปทุกชนิด และปลาป่น

062 การต้ม การกลั่น และการผสมสุรา

สาขานี้ประกอบด้วยการต้ม การกลั่นเอทิลแอลกอฮอล์และการผสมสุรา เช่น บรั่นดี วิสกี้ สุรา ไวน์ แชมเปญ และสุราอื่นๆ

063 การผลิตเบียร์

สาขานี้ประกอบด้วยการผลิตข้าวมอลต์และเบียร์

064 อุตสาหกรรมเครื่องดื่มที่ไม่มีแอลกอฮอล์และน้ำอัดลม

สาขานี้ประกอบด้วยการผลิตเครื่องดื่มที่ไม่มีแอลกอฮอล์ เช่น น้ำอัดลม น้ำโซดา น้ำกลั่น น้ำแร่อัดลม และการผลิตน้ำดื่มบรรจุขวด

065 การบ่มและอบใบยาสูบ

สาขานี้ประกอบด้วยการบ่มและอบใบยาสูบและการดำเนินการอื่นๆ ซึ่งเกี่ยวเนื่องกับการเตรียมใบยาสูบเพื่อการผลิตต่อไป

066 การผลิตผลิตภัณฑ์ใบยาสูบ

สาขานี้ประกอบด้วยการผลิต ซิการ์ บุหรี่ ยาจุก และยาเส้น

067 การปั่นด้าย การทอผ้า และเส้นใยประดิษฐ์

สาขานี้ประกอบด้วยการทอผ้า การปั่นด้ายจากฝ้าย ขนสัตว์ และเส้นใยสังเคราะห์ต่างๆ

068 การทอผ้า

สาขานี้ประกอบด้วยการทอผ้าจากฝ้าย ไหม ขนสัตว์ และเส้นใยประดิษฐ์ต่างๆ

069 การฟอก การพิมพ์ การย้อม และการแต่งเสร็จ

สาขานี้ประกอบด้วยการพิมพ์ผ้า การฟอกขาว การย้อม และการแต่งสำเร็จด้วยด้ายและผ้า

070 การผลิตสินค้าสิ่งทอสำเร็จรูป ยกเว้นเครื่องแต่งกาย

สาขานี้ประกอบด้วยสิ่งทอที่มีได้ระบุไว้ในสาขาอื่น รวมทั้งสิ่งทอที่ใช้ในครัวเรือน เช่น ผ้าขนหนู ผ้าปูที่นอน ผ้าห่ม ผ้าสักหลาดและผลิตภัณฑ์สักหลาด ผ้าสำลี และผ้าม่าน เป็นต้น

071 การผลิตสิ่งถัก

สาขานี้ประกอบด้วยการดำเนินกิจการเกี่ยวกับการถักถุงเท้า เครื่องแต่งกายชั้นใน เครื่องแต่งกายชั้นนอก ผ้าถัก ผ้าลูกไม้จากเส้นใยธรรมชาติ เส้นใยเทียม ทั้งที่ถักด้วยมือและเครื่องจักร เป็นต้น

072 การผลิตเครื่องแต่งกาย

สาขานี้ประกอบด้วยการผลิตเครื่องแต่งกาย โดยการตัดและเย็บจากผ้า หนังสัตว์ และวัสดุอื่นๆ รวมทั้งผ้าเช็ดหน้า เนคไท ผ้าคลุมไหล่ ผ้าคลุมหน้า และสิ่งตัดเย็บสำเร็จรูปทุกชนิด

073 การผลิตพรม และเครื่องปูลาด

สาขานี้ประกอบด้วยการผลิตพรม เสื่อ หมอน ที่นอน และเครื่องปูลาดอื่นๆ

074 การผลิตผลิตภัณฑ์ป่านและปอ

สาขานี้ประกอบด้วยการอัดปอเบล การผลิตผลิตภัณฑ์จากปอแก้วและปอกระเจา เช่น การทำเชือก กระสอบ แห อวน และผลิตภัณฑ์จากป่านและปออื่นๆ

075 โรงฟอกหนังและการแต่งสำเร็จหนัง

สาขานี้ประกอบด้วยการฟอกและการแต่งสำเร็จหนังสัตว์ เช่น การฟอก การแปรงขน การพิมพ์ลาย และการย้อมสี เป็นต้น

076 การผลิตผลิตภัณฑ์หนังสัตว์

สาขานี้ประกอบด้วยการผลิตผลิตภัณฑ์หนังสัตว์และหนังเทียม เช่น กระเป๋า ซองใส่กุญแจ สายหนัง ถูมือ สายพาน อุปกรณ์ประกอบเสื้อผ้า ผลิตภัณฑ์ขนสัตว์ และผลิตภัณฑ์หนังสัตว์อื่นๆ

077 การผลิตรองเท้า ยกเว้นรองเท้ายาง

สาขานี้ประกอบด้วยการผลิตรองเท้าที่ทำด้วยหนัง ผ้า และวัสดุอื่นๆ ไม่รวมการผลิตที่ทำด้วยไม้ ยาง หรือพลาสติก

078 โรงเลื่อย

สาขานี้ประกอบด้วยสถานประกอบการที่ดำเนินกิจการเกี่ยวกับการเลื่อยไม้ การทำไม้อัด กรอบประตู หน้าต่าง ไม้ปาร์เก้ เป็นต้น

079 การผลิตผลิตภัณฑ์ไม้และไม้ก๊อก

สาขานี้ประกอบด้วยการผลิตผลิตภัณฑ์จากไม้ ไม้ก๊อก หวาย ไม้ไผ่ ที่มีได้จัดประเภทไว้ในที่อื่นๆ เช่น ตะกร้า ลัง ไม้แขวนเสื้อ ไม้จิ้มฟัน และหลอดด้าย เป็นต้น

080 การผลิตเครื่องเรือนและเครื่องตกแต่งทำด้วยไม้

สาขานี้ประกอบด้วยการผลิตเครื่องเรือนและเครื่องตกแต่งทุกชนิด

081 การผลิตเยื่อกระดาษและกระดาษชนิดต่าง ๆ

สาขานี้ประกอบด้วยการผลิตเยื่อกระดาษและกระดาษต่างๆ เช่น กระดาษพิมพ์เขียน กระดาษหนังสือพิมพ์ กระดาษแข็ง กระดาษกราฟท์ กระดาษสา และเศษกระดาษ เป็นต้น

082 การผลิตผลิตภัณฑ์กระดาษ

สาขานี้ประกอบด้วยการผลิตผลิตภัณฑ์กระดาษ เช่น กล่องกระดาษ กระดาษคอมพิวเตอร์ แฟ้มกระดาษ ซองจดหมาย ฉลาก ถูกระดาษ กระดาษชำระ ผ้าอนามัย เป็นต้น

083 การพิมพ์ การพิมพ์โฆษณา

สาขานี้ประกอบด้วย สถานประกอบการซึ่งดำเนินกิจการเกี่ยวกับการพิมพ์ เช่น เลตเตอร์เพรส ลิโธกราฟ ออฟเซต การทำเล่มหนังสือ การพิมพ์หนังสือพิมพ์ วารสาร หนังสือและแผนที่

084 การผลิตเคมีภัณฑ์อุตสาหกรรมขั้นมูลฐาน

สาขานี้ประกอบด้วยการผลิตเคมีภัณฑ์ขั้นมูลฐาน เช่น กำมะถัน ไฮโดรเจน ออกซิเจน ไนโตรเจน ซัลเฟอร์และเคมีภัณฑ์อื่นๆ อาทิ กรดอินทรีย์ และสารประกอบอื่นๆ เช่น กรดเกลือ กรดกำมะถัน คาร์บอนไดออกไซด์ชนิดแข็ง และโลหะออกไซด์ เป็นต้น

085 การผลิตปุ๋ยและยาปราบศัตรูพืช

สาขานี้ประกอบด้วยการผลิตปุ๋ยและยาปราบศัตรูพืช เช่น ปุ๋ยยูเรีย แอมโมเนียมซัลเฟต ฟอสเฟต ปุ๋ยเคมี ปุ๋ยอินทรีย์ ยาปราบศัตรูพืชและยาฆ่าแมลงต่างๆ

086 การผลิตยางสังเคราะห์ และปิโตรเคมี

สาขานี้ประกอบด้วยการผลิตยางสังเคราะห์ วัสดุสังเคราะห์ และเม็ดพลาสติก

087 การผลิตสีทา น้ำมันชักเงา และแลคเกอร์

สาขานี้ประกอบด้วยอุตสาหกรรมการผลิตสีทา น้ำมันชักเงา แลคเกอร์ สารละลาย สีเคลือบและน้ำยาเคลือบเครื่องดินเผา ทั้งนี้รวมถึงการผลิตผลิตภัณฑ์ที่เกี่ยวข้องกัน เช่น น้ำมันผสมสี น้ำยาล้างสี น้ำยาล้างแปรง วัสดุที่ใช้ในการอุดร่องยาแนวและพอกเนื้อ ทั้งนี้ไม่รวมสีย้อมผมและสีย้อมผ้าทุกชนิด

088 การผลิตยารักษาโรค

สาขานี้ประกอบด้วยการผลิตยารักษาโรคในรูปแบบต่างๆ เช่น เม็ด แคปซูล ผง ไซรัป ยาฉีดและผลิตภัณฑ์ที่ทำจากสมุนไพร

089 การผลิตสบู่และผลิตภัณฑ์ที่ใช้สำหรับรักษาความสะอาด

สาขานี้ประกอบด้วยการผลิตสบู่ ผงซักฟอก แชมพู และสารทำความสะอาด เป็นต้น

090 การผลิตเครื่องสำอางค์

สาขานี้ประกอบด้วยการผลิตน้ำหอม เครื่องสำอางค์ ครีมแต่งผม ยาสีฟัน แป้งฝุ่น และยาระงับกลิ่นตัว เป็นต้น

091 การผลิตไม้ขีดไฟ

สาขานี้ได้แก่ การผลิตไม้ขีดไฟ

092 การผลิตผลิตภัณฑ์เคมีอื่น ๆ

สาขานี้ประกอบด้วยการผลิตผลิตภัณฑ์เคมีอื่น ๆ เช่น फिल्म กระดาษอัดรูป น้ำแข็งแห้ง ซีเมนต์ กาว เทียนไข หมึก ผงถ่านดำ เครื่องหอมและการระบุน รูป

093 โรงกลั่นน้ำมันปิโตรเลียม

สาขานี้ประกอบด้วย โรงกลั่นน้ำมันปิโตรเลียม ซึ่งผลิตน้ำมันเบนซิน น้ำมันเครื่อง น้ำมันเตา น้ำมันก๊าด น้ำมันดีเซล ฯลฯ

094 การผลิตผลิตภัณฑ์อื่น ๆ จากน้ำมันปิโตรเลียม

สาขานี้ประกอบด้วยการผลิตผลิตภัณฑ์จากน้ำมันปิโตรเลียม เช่น ยางมะตอย น้ำมันเครื่อง จารบี คาร์บอนแบล็ค ผงถ่านอัด ถ่านโค้ก ทาร์ เป็นต้น

095 การผลิตยางแผ่นรมควัน ยางเครปและยางแท่ง

สาขานี้ประกอบด้วยการผลิตยางแผ่นดิบรมควัน ยางแท่ง ยางเครป รวมทั้งเศษยาง

096 การผลิตยางนอกและยางใน

สาขานี้ประกอบด้วยการผลิตยางนอกและยางในเพื่อใช้กับยานพาหนะทุกชนิด รวมทั้งการหล่อ ดอกยาง

097 การผลิตผลิตภัณฑ์ยางอื่น ๆ

สาขานี้ประกอบด้วยการผลิตผลิตภัณฑ์จากยาง เช่น รองเท้ายาง ยางยืด ท่อยาง สายพานยางที่ใช้ในโรงงานอุตสาหกรรม สายพานอื่น ๆ ยางโฟม กระเบื้องยางปูพื้น ตลอดจนผลิตภัณฑ์ยางอื่น ๆ

098 การผลิตผลิตภัณฑ์พลาสติก

สาขานี้ประกอบด้วยการผลิตผลิตภัณฑ์พลาสติกต่าง ๆ เช่น ท่อพีวีซี ของเล่นพลาสติก ภาชนะพลาสติก ฟองน้ำ โฟม แผ่นไฟเบอร์ แห อวน รวมทั้งพลาสติกที่ใช้ในโรงงานอุตสาหกรรมและในครัวเรือนอื่น ๆ

099 การผลิตกระเบื้องและเครื่องปั้นดินเผา

สาขานี้ประกอบด้วยการผลิตเครื่องปั้นดินเผา เซรามิค ผลิตภัณฑ์โมเสค เครื่องสุขภัณฑ์ และเครื่องปั้นดินเผาที่ใช้สำหรับอุตสาหกรรมและการก่อสร้างอื่น ๆ เป็นต้น

100 การผลิตแก้วและผลิตภัณฑ์แก้ว

สาขานี้ประกอบด้วยการผลิตกระจกแผ่นเรียบ กระจกนิรภัย แท่งแก้ว ขวด แก้วน้ำ แพลช โยแก้ว หลอดแก้วทำหลอดไฟฟ้า รวมทั้งเศษแก้ว เป็นต้น

101 การผลิตผลิตภัณฑ์จากดินที่ใช้กับงานก่อสร้าง

สาขานี้ประกอบด้วยการผลิตอิฐ กระเบื้องต่าง ๆ ท่อ อิฐทนไฟ และผลิตภัณฑ์จากดินที่ใช้กับงานก่อสร้างซึ่งคล้ายคลึงกันอื่นๆ

102 การผลิตซีเมนต์

สาขานี้ประกอบด้วยการผลิตซีเมนต์ปอร์ตแลนด์ ซีเมนต์ผสม ซีเมนต์ขาวและปูนขาว

103 การผลิตผลิตภัณฑ์คอนกรีต

สาขานี้ประกอบด้วยการผลิตผลิตภัณฑ์คอนกรีต เช่น คอนกรีตบล็อก เสารับอาคารและเสาเข็ม คอนกรีต ท่อคอนกรีตและผลิตภัณฑ์คอนกรีตเสริมเหล็ก ประเภทคอนกรีตหล่อสำเร็จและคอนกรีตอัดแรง เพื่อใช้ในการก่อสร้างอาคารแบบสำเร็จรูป รวมทั้งคอนกรีตผสมเสร็จ

104 การผลิตผลิตภัณฑ์โลหะอื่น ๆ

สาขานี้ประกอบด้วยผลิตภัณฑ์ยิบซัม พลาสติก และผลิตภัณฑ์แอสเบสตอสอื่น ๆ ผลิตภัณฑ์หินที่มีได้ทำการผลิตเกี่ยวเนื่องกับการทำเหมืองหิน และผลิตภัณฑ์แร่โลหะอื่นๆ ซึ่งมีได้จัดประเภทไว้ใน สาขาอื่นๆ

105 อุตสาหกรรมเหล็กและเหล็กกล้า

สาขานี้ประกอบด้วยสถานประกอบการซึ่งดำเนินกิจการหลักเกี่ยวกับการผลิตผลิตภัณฑ์เหล็กและเหล็กกล้าขั้นมูลฐานซึ่งประกอบด้วยกรรมวิธีทุกขั้นตอนนับตั้งแต่การถลุงด้วยเตาถลุงแร่แบบพ่นลม จนถึงขั้นถึงสำเร็จรูปในโรงรีดและโรงหล่อ

106 การผลิตผลิตภัณฑ์เหล็กกล้า

สาขานี้ประกอบด้วยการผลิตแผ่นเหล็กชุบสังกะสี แผ่นเหล็กชุบดีบุก แผ่นเหล็กรีดร้อน เหล็กเส้น ลวดเหล็ก ท่อเหล็ก การหล่อเหล็กกล้า และผงเหล็ก เป็นต้น

107 การผลิตผลิตภัณฑ์โลหะที่มีใช้เหล็ก

สาขานี้ประกอบด้วยสถานประกอบการ ซึ่งดำเนินกิจการหลักเกี่ยวกับการผลิตผลิตภัณฑ์โลหะที่มีใช้เหล็ก อันประกอบด้วยกรรมวิธีต่างๆ เริ่มตั้งแต่การถลุงขั้นต้นและขั้นที่สอง การทำโลหะผสม การทำให้บริสุทธิ์ การรีด การดึง การหล่อ และการทำเป็นรูปพรรณ กรรมวิธีที่เป็นการผลิตโลหะให้เป็นแท่ง ท่อน ท่อ เส้น รูปหน้าตัดต่างๆ ผลิตภัณฑ์ชนิดที่ต้องหล่อและอัดบีบเป็นรูปพรรณ รวมทั้งสถานประกอบการซึ่งดำเนินกิจการหลักเกี่ยวกับการแยกดีบุกออกจากเศษโลหะและการแยกเศษโลหะกลับคืนมาใช้ประโยชน์

108 การผลิตเครื่องตัด เครื่องมือและเครื่องใช้ที่ทำด้วยเหล็กและเหล็กกล้าทั่วไป

สาขานี้ประกอบด้วยการผลิตเครื่องตัด เครื่องมือ และเครื่องใช้ ที่ทำด้วยเหล็กและเหล็กกล้าทั้งที่ใช้ในครัวเรือน ใช้ในการเกษตรกรรม การก่อสร้าง และในการประกอบอาชีพอื่นๆ เช่น มีด ขวาน มีดตัดหญ้า เคียว เสียม พลั่ว คราด หม้อนเหล็ก ไขควง และตะไบ เป็นต้น

109 การผลิตเครื่องเรือนและเครื่องติดตั้งซึ่งทำด้วยโลหะเป็นส่วนใหญ่

สาขานี้ประกอบด้วยการผลิต การดัดแปลงเครื่องเรือน และเครื่องติดตั้งที่ทำด้วยโลหะเป็นส่วนใหญ่ที่ใช้กับบ้านเรือน อาคารสำนักงาน ภัตตาคาร ร้านค้า และอุปกรณ์การขนส่ง

110 การผลิตผลิตภัณฑ์โลหะ

สาขานี้ประกอบด้วยการผลิตผลิตภัณฑ์โลหะที่ใช้เป็นส่วนประกอบในการก่อสร้าง เช่น สะพาน ถัง น้ำ ประตู มังลวด กรอบหน้าต่าง รวบันได ประตูเหล็ก เครื่องโลหะซึ่งใช้ในงานสถาปัตยกรรม ส่วนประกอบโลหะสำหรับใช้กับระบบเครื่องระบายอากาศ และเครื่องปรับอากาศ เป็นต้น

111 การผลิตผลิตภัณฑ์โลหะอื่นๆ

สาขานี้ประกอบด้วยการผลิตผลิตภัณฑ์โลหะต่างๆ เช่น กระจังซึ่งทำจากเหล็กกล้าหรือแผ่นโลหะเคลือบการผลิตเครื่องลำเลียงซึ่งทำด้วยโลหะ การทำภาชนะบรรจุสิ่งของเพื่อส่งไปจำหน่าย การทำผลิตภัณฑ์โลหะที่ประดิษฐ์ขึ้นด้วยวิธีปั้นหรือกระแทกขึ้นรูป การทำลวดและผลิตภัณฑ์จากลวด โดยใช้ลวดซึ่งซื้อมาจากแหล่งผลิตอื่น (แต่ไม่รวมถึงการทำลวดและสายเคเบิลชนิดหุ้มฉนวน) การทำเครื่องสุขภัณฑ์และเครื่องใช้ทองเหลืองที่ใช้ในการประปา วาล์ว ชิ้นส่วนสำหรับประกอบท่อ และผลิตภัณฑ์โลหะชนิดต่างๆ ซึ่งมีได้จัดประเภทไว้ในที่อื่น รวมทั้งการดำเนินการเกี่ยวกับการเคลือบด้วยแลคเกอร์ การอบ การชุบสังกะสี การชุบด้วยไฟฟ้า การขัดผิวผลิตภัณฑ์โลหะ

112 การผลิตเครื่องยนต์และเครื่องกังหัน

สาขานี้ประกอบด้วยการผลิตและการซ่อมเครื่องยนต์ไอน้ำ เครื่องยนต์ก๊าซ เครื่องกังหันไอน้ำ เครื่องกังหันก๊าซ เครื่องกังหันน้ำ เครื่องยนต์เบนซิน เครื่องยนต์ดีเซล และเครื่องยนต์สันดาปภายในชนิดอื่นๆ

113 การผลิตเครื่องจักรและอุปกรณ์ทางการเกษตรกรรม

สาขานี้ประกอบด้วยการผลิตและการซ่อมเครื่องจักรและอุปกรณ์ทางการเกษตร เช่น อุปกรณ์การหว่าน การเก็บเกี่ยว เป็นต้น รวมทั้งการผลิตชิ้นส่วนของเครื่องจักรและอุปกรณ์ดังกล่าว

114 การผลิตเครื่องจักรที่ใช้ประดิษฐ์เครื่องมือและเครื่องโลหะ

สาขานี้ประกอบด้วยการผลิตและการซ่อมเครื่องจักรที่ใช้ประดิษฐ์เครื่องมือและเครื่องโลหะต่างๆ เช่น เครื่องจักรที่ใช้สำหรับโรงเลื่อย เครื่องกลึง เครื่องคว้าน และเครื่องเจาะ เป็นต้น รวมทั้งการผลิตชิ้นส่วนของเครื่องจักรดังกล่าว

115 การผลิตเครื่องจักรและอุปกรณ์พิเศษ

สาขานี้ประกอบด้วยการผลิตและการซ่อมเครื่องจักรชนิดหนัก สำหรับใช้ในการก่อสร้างเหมืองแร่ และเครื่องจักรที่ใช้ในอุตสาหกรรมที่มีได้จัดประเภทไว้ใน สาขาอื่นๆ รวมทั้งการผลิตชิ้นส่วนเครื่องจักร และอุปกรณ์ดังกล่าว

116 การผลิตเครื่องมือเครื่องใช้ในสำนักงานและในครัวเรือน

สาขานี้ประกอบด้วยการผลิตเครื่องมือเครื่องใช้ในสำนักงานและในครัวเรือน เช่น เครื่องปรับอากาศ เครื่องซักผ้า ตู้เย็น ตู้แช่ ตู้ทำน้ำแข็ง จักรเย็บผ้า พิมพ์ดีด เครื่องคิดเลข เครื่องคอมพิวเตอร์ รวมทั้งชิ้นส่วนและอุปกรณ์ของเครื่องมือเครื่องใช้ดังกล่าว เช่น คอมเพรสเซอร์ คอนเดนเซอร์

117 การผลิตเครื่องจักรและเครื่องมือไฟฟ้าสำหรับงานอุตสาหกรรม

สาขานี้ประกอบด้วยการผลิตและการซ่อมเครื่องจักรและเครื่องมือไฟฟ้าที่ใช้ในงานอุตสาหกรรม เช่น เครื่องกำเนิดไฟฟ้า หม้อแปลงไฟฟ้า เครื่องเชื่อมไฟฟ้า มิเตอร์ไฟฟ้า เป็นต้น รวมทั้งการผลิตชิ้นส่วนของเครื่องจักรเครื่องมือดังกล่าว

118 การผลิตอุปกรณ์และเครื่องมือทางวิทยุ โทรทัศน์ และการคมนาคม

สาขานี้ประกอบด้วยการผลิตวิทยุ โทรทัศน์ วีดีโอ เครื่องบันทึกคำบอก เครื่องเล่นแผ่นเสียง เครื่องบันทึกเสียงด้วยเทป เครื่องกระจายเสียงชนิดต่างๆ โทรศัพท์ จานดาวเทียม เครื่องมือสื่อสารอื่นๆ รวมทั้งชิ้นส่วนและส่วนประกอบ เช่น แผงวงจรไฟฟ้า แผงวงจรพิมพ์ หลอดภาพ โทรพิมพ์สี เป็นต้น

119 การผลิตเครื่องใช้และอุปกรณ์ไฟฟ้าภายในบ้าน

สาขานี้ประกอบด้วยการผลิตเครื่องใช้และอุปกรณ์ไฟฟ้าในบ้านขนาดเล็ก เช่น เตารีด ไมโครเวฟ เตารีด พัดลม หม้อหุงข้าว เครื่องปั๊มขนมปัง เครื่องผสมอาหาร และชิ้นส่วนประกอบต่างๆ

120 การผลิตลวดและสายเคเบิลชนิดหุ้มฉนวน

สาขานี้ประกอบด้วยการผลิตลวดและสายเคเบิลชนิดหุ้มฉนวน

121 การผลิตหม้อเก็บประจุไฟฟ้าและแบตเตอรี่ต่างๆ

สาขานี้ประกอบด้วยการผลิตหม้อเก็บประจุไฟฟ้าชนิดต่างหรือตะกั่วกรดและเซลล์ไฟฟ้าปฐมภูมิ เช่น แบตเตอรี่ ถ่านไฟฉาย เป็นต้น

122 การผลิตเครื่องมือเครื่องใช้ไฟฟ้าอื่น ๆ

สาขานี้ประกอบด้วยการผลิตเครื่องมือเครื่องใช้ไฟฟ้าที่มีได้จัดประเภทไว้ในสาขาอื่นๆ เช่น โคมไฟฟ้า หลอดไฟฟ้า ฟิวส์ ตัวนำและอุปกรณ์ที่มีกระแสไฟฟ้าผ่าน เป็นต้น

123 การต่อและการซ่อมเรือ

สาขานี้ประกอบด้วยการต่อเรือ การซ่อมเรือชนิดต่างๆ เช่น เรือเดินทะเล เรือท้องแบน เรือลำเลียง เรือขนาดเล็กทุกประเภท เป็นต้น รวมทั้งการผลิตชิ้นส่วนต่างๆ

124 การผลิตรถไฟ

สาขานี้ประกอบด้วยการผลิตรถไฟโดยสารและบรรทุกสินค้า การผลิตชิ้นส่วนและส่วนประกอบต่างๆ ของรถไฟ รวมทั้งการซ่อมแซมรถไฟ

125 การผลิตยานยนต์

สาขานี้ประกอบด้วยการผลิต การประกอบรถยนต์นั่ง รถโดยสาร รถบรรทุก รถจักรยานยนต์ รถจักรยานยนต์ และส่วนประกอบของรถดังกล่าวด้วย

126 การผลิตรถจักรยานยนต์และรถจักรยาน

สาขานี้ประกอบด้วยการผลิตรถจักรยานยนต์ รถจักรยาน รถสามล้อ รถเข็น รวมทั้งชิ้นส่วนและส่วนประกอบของรถดังกล่าวด้วย

127 การซ่อมแซมยานพาหนะทุกชนิด

สาขานี้ประกอบด้วยการซ่อมแซมและบำรุงรักษายานพาหนะ เช่น รถยนต์ รถจักรยานยนต์ รถจักรยาน

128 การผลิตอากาศยาน

สาขานี้ประกอบด้วยการผลิตและการซ่อมแซมอากาศยานต่างๆ เช่น เครื่องบิน เครื่องร่อน บอลลูน อุปกรณ์กระโดดร่ม รวมทั้งการผลิตชิ้นส่วนอากาศยานดังกล่าว

129 การผลิตเครื่องมือและอุปกรณ์วิทยาศาสตร์และการแพทย์

สาขานี้ประกอบด้วยการผลิตเครื่องมือและอุปกรณ์วิทยาศาสตร์ เครื่องมือและอุปกรณ์การแพทย์ เช่น เครื่องวัด เครื่องมือทำฟัน เข็มฉีดยา รวมทั้งการผลิตชิ้นส่วนและส่วนประกอบ และการซ่อมแซมเครื่องมือและอุปกรณ์ดังกล่าวด้วย

130 การผลิตเครื่องมือเครื่องใช้เกี่ยวกับการถ่ายภาพและสียตา

สาขานี้ประกอบด้วยการผลิตเครื่องมือเครื่องใช้เกี่ยวกับนัยน์ตาหรือการวัดสายตา เช่น เลนส์ แว่นตา กล้องส่องทางไกล อุปกรณ์สำหรับดูดาว กล้องจุลทรรศน์ เครื่องฉาย กล้องถ่ายรูป เครื่องถ่ายภาพเอกสาร เครื่องมือเครื่องใช้ในการถ่ายภาพ รวมทั้งชิ้นส่วนประกอบของเครื่องมือเครื่องใช้ดังกล่าว

131 การผลิตนาฬิกา

สาขานี้ประกอบด้วยการผลิตนาฬิกาตั้ง แขน นาฬิกาข้อมือ และชิ้นส่วนนาฬิกาทุกประเภท

132 การผลิตเครื่องประดับและกิจกรรมที่เกี่ยวข้อง

สาขานี้ประกอบด้วยการเจียรไนและการขัดหินมีค่า หินกึ่งมีค่า มุก เครื่องเงิน เครื่องถม เครื่องใช้ ทำด้วยแผ่นเงิน ทอง แผ่นโลหะมีค่าอื่นๆ รวมทั้งการผลิตเครื่องประดับสำเร็จรูป การทำเหรียญกษาปณ์ และเหรียญตรา เป็นต้น

133 การผลิตเครื่องดนตรีและเครื่องกีฬา

สาขานี้ประกอบด้วยการผลิตเครื่องดนตรีและเครื่องกีฬาทุกประเภท เช่น กีตาร์ เปียโน ลูกฟุตบอล ลูกกอล์ฟ แบดมินตัน นวมต่อยมวย เป็นต้น

134 การผลิตสินค้าอุตสาหกรรมอื่น ๆ

สาขานี้ประกอบด้วยการผลิตสินค้าอุตสาหกรรมที่มีได้จัดไว้ในสาขาอื่นๆ เช่น เครื่องเขียน ของเล่นเด็ก ร่ม ซิป กระดุม ขอตัดเสื้อ ดอกไม้ประดิษฐ์ เพชรพลอยเทียม ภาพวาด เป็นต้น

135 การไฟฟ้า

สาขานี้ประกอบด้วยการผลิตไฟฟ้าจากพลังงานต่างๆ เช่น ผลิตจากพลังน้ำ น้ำมันเตา ก๊าซธรรมชาติ เป็นต้น การส่งและการจำหน่ายพลังงานไฟฟ้าให้กับผู้ใช้ตามครัวเรือน สถานประกอบการ อุตสาหกรรม พาณิชยกรรม กิจการสาธารณประโยชน์ รวมทั้งโรงผลิตไฟฟ้าที่อุตสาหกรรมปั่นเอง

136 การผลิตก๊าซธรรมชาติ

สาขานี้ประกอบด้วยการแยกก๊าซธรรมชาติ และการขนส่งทางท่อ

137 การประปา

สาขานี้ประกอบด้วยการกิจการและโรงงานซึ่งดำเนินกิจการหลักเกี่ยวกับการทำน้ำให้บริสุทธิ์ การจ่ายหรือจำหน่ายให้แก่ผู้ใช้ตามบ้านเรือน สถานประกอบการอุตสาหกรรม พาณิชยกรรมและกิจการสาธารณประโยชน์

138 การก่อสร้างที่อยู่อาศัย

สาขานี้ประกอบด้วยการก่อสร้างอาคารใหม่สำหรับเป็นที่อยู่อาศัย เช่น บ้านพักอาศัย ดิกละอาคารชุด อพาร์ทเมนต์และหอพัก กิจกรรมที่เกี่ยวกับการต่อเติม การซ่อมทาสี การตกแต่งอาคาร รวมทั้งการเดินสายไฟ ระบบเครื่องทำความเย็น มูลค่าการก่อสร้างใน สาขานี้ไม่รวมค่าที่ดิน

139 การก่อสร้างอาคารที่ไม่ใช่ที่อยู่อาศัย

สาขานี้ประกอบด้วยการก่อสร้างอาคารใหม่ที่ไม่ใช่ที่อยู่อาศัย เช่น อาคารที่ทำการ โรงงาน โรงแรม โรงเรียน โรงพยาบาล และโกดังเก็บสินค้า รวมทั้งกิจการต่อเติมและซ่อมแซมอาคารดังกล่าว ยกเว้นการก่อสร้างสถานีรถไฟ สถานีพลังงานและอาคารสื่อสาร

140 การก่อสร้างงานบริการสาธารณะทางด้านเกษตรและป่าไม้

สาขานี้ประกอบด้วยการก่อสร้างและต่อเติมงานบริการสาธารณะทางด้านเกษตรและป่าไม้ เช่น การก่อสร้างเขื่อนและโครงการชลประทาน เป็นต้น

141 การก่อสร้างงานบริการสาธารณะที่ไม่เกี่ยวกับงานเกษตร

สาขานี้ประกอบด้วยการก่อสร้างและซ่อมแซมทางหลวง ถนน สะพาน ท่าเทียบเรือ สนามบิน สถานีรถไฟ ท่อน้ำสายใหญ่และทางระบายสิ่งโสโครก เป็นต้น

142 การก่อสร้างโรงงานผลิตพลังไฟฟ้าและสาธารณูปโภค

สาขานี้ประกอบด้วยการก่อสร้างและซ่อมแซมโรงไฟฟ้าและระบบส่งไฟฟ้านิย้อย

143 การก่อสร้างอาคารและระบบสื่อสาร

สาขานี้ประกอบด้วยการก่อสร้างอาคารและระบบการสื่อสาร เช่น โทรศัพท์ สถานีวิทยุกระจายเสียง เป็นต้น

144 การก่อสร้างอื่น ๆ

สาขานี้ประกอบด้วยการก่อสร้างที่มีได้จัดประเภทไว้ในสาขาอื่น เช่น การวางท่อก๊าซธรรมชาติ สวนสาธารณะ ลานจอดรถ สนามกอล์ฟ สนามเทนนิส สระว่ายน้ำ และสนามกีฬาทุกชนิด

145 การค้าส่ง

สาขานี้ประกอบด้วยสถานประกอบการซึ่งดำเนินกิจการเกี่ยวกับการขายสินค้าใหม่ และสินค้าที่ใช้แล้วแก่ผู้ขายปลีก ผู้ใช้ในงานอุตสาหกรรม ผู้ใช้ในงานพาณิชย์และในงานวิชาชีพอื่น ผู้ขายส่งรายอื่น ผู้ทำหน้าที่เป็นตัวแทนซื้อสินค้าเพื่อขายให้แก่สถานประกอบการ ธุรกิจประเภทสำคัญๆ รวมถึงพ่อค้าขายส่งซึ่งดำเนินการซื้อและขายสินค้าที่เป็นของตนเอง ผู้จำหน่ายสินค้าอุตสาหกรรม ผู้ส่งออก ผู้ส่งสินค้าเข้า และสมาคมสหกรณ์การซื้อ สำนักงานขายของกิจการเหมืองแร่และอุตสาหกรรมที่ตั้งขึ้นเพื่อขายผลิตผลของตนเอง สมาคมสหกรณ์ซึ่งดำเนินกิจการเกี่ยวกับการขายผลิตผลการเกษตร ผู้ขายพิเศษ โลหะ ผู้ขายของเก่า รวมทั้งเศษวัสดุต่างๆ ผู้ขายส่งซึ่งจำแนกและคัดเกรดสินค้าจำนวนมาก พ่อค้าส่งที่ทำการบรรจุหีบห่อและบรรจุขวด ทั้งนี้ยกเว้นการบรรจุขวดและบรรจุหีบห่อในตู้คอนเทนเนอร์ของสนามบิน

146 การค้าปลีก

สาขานี้ประกอบด้วยสถานประกอบการ ซึ่งดำเนินกิจการเกี่ยวกับการขายปลีกสินค้าใหม่ และสินค้าที่ใช้แล้วแก่บุคคลทั่วไปหรือครัวเรือน สถานประกอบการขายปลีก เช่น ห้างสรรพสินค้า แผงลอย สถานบริการขายน้ำมันเบนซิน ผู้จำหน่ายปลีกรถยนต์ คนเร่ขายของ สหกรณ์ผู้บริโภค สถานที่ประมูลสินค้า ผู้ขายปลีกส่วนมากมักดำเนินกิจการซื้อขายที่เป็นของตนเอง แต่บางรายอาจจะเป็นตัวแทนของสำนักงานใหญ่ และทำหน้าที่ขายให้ตามที่ได้รับมอบหมาย หรือขายให้โดยได้รับค่าธรรมเนียมตอบแทน สถานประกอบการซึ่งดำเนินกิจการหลักเกี่ยวกับการขายสินค้าที่นำมาแสดงให้แก่ประชาชนทั่วไป เช่น เครื่องพิมพ์ดีด เครื่องเขียน น้ำมันเบนซิน ได้จัดไว้ในประเภทนี้ด้วย ถึงแม้การขายสิ่งของเหล่านี้อาจจะไม่ใช่เพื่อการบริโภค หรือการใช้ประโยชน์เฉพาะส่วนบุคคลหรือในครัวเรือน

147 ภัตตาคารและร้านขายเครื่องดื่ม

สาขานี้ประกอบด้วยสถานประกอบการ ซึ่งดำเนินกิจการหลักเกี่ยวกับการขายอาหารและเครื่องดื่มที่จัดเตรียมไว้พร้อมที่จะบริโภคได้ทันที เช่น ในที่คลับ ภัตตาคาร บาร์ ร้านกาแฟ หาบเร่แผงลอยที่ขายอาหารสำเร็จรูปและก๋วยเตี๋ยว ทั้งนี้รวมถึงร้านอาหารและสถานที่ใช้รับประทานอาหารในโรงงานและสถานที่ทำงาน เป็นต้น

148 โรงแรมและที่พักอื่น ๆ

สาขานี้ประกอบด้วยสถานประกอบการที่ดำเนินธุรกิจในการจัดหาที่พักและค่ายพักแรม

149 การขนส่งทางรถไฟ

สาขานี้ประกอบด้วยบริการขนส่งทางรถไฟ ทั้งการขนส่งผู้โดยสารและการขนส่งสินค้า

150 การขนส่งทางบก

สาขานี้ประกอบด้วยสถานประกอบการซึ่งให้บริการทางด้าน การขนส่งผู้โดยสารโดยรถแท็กซี่ รถโดยสารประจำทางระหว่างจังหวัด และยานพาหนะอื่น เช่น สามล้อ เป็นต้น

151 การขนส่งสินค้าทางบก

สาขานี้ประกอบด้วยบริการขนส่งสินค้าทางบกโดยรถบรรทุก

152 การให้บริการเสริมการขนส่งทางบก

สาขานี้ประกอบด้วยการให้บริการเสริมการขนส่งทางบก เช่น การดำเนินงานเกี่ยวกับการเก็บค่าที่จอดรถ การเก็บค่าธรรมเนียมผ่านถนน การให้เช่ารถยนต์และรถบรรทุก เป็นต้น

153 การขนส่งทางทะเล

สาขานี้ประกอบด้วยการให้บริการขนส่งสินค้าทางทะเล

154 การขนส่งชายฝั่งและการขนส่งทางน้ำภายในประเทศ

สาขานี้ประกอบด้วยการบริการขนส่งสินค้าและผู้โดยสารชายฝั่งและการขนส่งทางน้ำภายในประเทศ โดยทางแม่น้ำลำคลอง เช่น เรือข้ามฟาก เรือลากจูง เป็นต้น

155 บริการเสริมการขนส่งทางน้ำ

สาขานี้ประกอบด้วยการให้บริการเสริมการขนส่งทางน้ำทุกประเภท เช่น การบำรุงรักษา และการปฏิบัติงานเกี่ยวกับสะพานเทียบเรือ อยู่เรือ อาคารที่เกี่ยวข้องทั่วไป สิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ การบำรุงรักษาและการปฏิบัติงานเกี่ยวกับประภาคาร เครื่องหมายช่วยการเดินเรืออื่นๆ การบรรทุกและขนถ่ายสินค้าของเรือ การกักตัวเรือและสินค้าในเรือ บริการให้เช่าเรือ บริการการทำเรือแห่งประเทศไทย เป็นต้น

156 การขนส่งทางอากาศ

สาขานี้ประกอบด้วยการขนส่งผู้โดยสารและสินค้าทางอากาศ ทั้งการให้บริการโดยทั่วไป และบริการเช่าเหมาเฉพาะบุคคล การดำเนินงานเกี่ยวกับท่าอากาศยาน สนามบินและเครื่องอำนวยความสะดวกในการเดินอากาศ เช่น สถานีวิทยุการบิน ศูนย์ควบคุมการบิน สถานีเรดาร์ และการให้เช่าอากาศยาน

157 บริการเกี่ยวเนื่องกับการขนส่ง

สาขานี้ประกอบด้วยกิจการที่สร้างขึ้นเพื่อดำเนินกิจการเกี่ยวเนื่องกับการขนส่ง โดยทำหน้าที่เป็นตัวแทนจัดการเดินทางท่องเที่ยวและการขนส่งสินค้าและผู้โดยสาร เช่น ตัวแทนการเดินทาง การให้บริการบรรจุหีบห่อและบรรจุถัง การตรวจสอบ และการชั่งน้ำหนักสินค้า เป็นต้น

158 สถานที่เก็บสินค้าและการเก็บสินค้า

สาขานี้ประกอบด้วยการดำเนินงานเกี่ยวกับการเก็บสินค้า คลังสินค้า และบริการไซโล

159 บริการไปรษณีย์โทรเลขและการสื่อสาร

สาขานี้ประกอบด้วยกิจการไปรษณีย์โทรเลข โทรศัพท์และการสื่อสารอื่นๆ

160 สถาบันการเงิน

สาขานี้ประกอบด้วยสถานประกอบการที่ดำเนินธุรกิจเกี่ยวกับด้านการเงิน เช่น ธนาคารแห่งประเทศไทย ธนาคารพาณิชย์ ธนาคารออมสิน โรงรับจำนำ สหกรณ์ทางการเครดิต สถานแลกเปลี่ยนเงินตรา และสถาบันการเงินที่เกี่ยวข้องอื่นๆ

161 การประกันชีวิต

สาขานี้ประกอบด้วยสถานประกอบการซึ่งดำเนินกิจการหลักเกี่ยวกับการประกันชีวิต และการบริการที่เกี่ยวข้องกัน

162 การประกันวินาศภัย

สาขานี้ประกอบด้วยสถานประกอบการที่ดำเนินกิจการเกี่ยวกับการประกันอัคคีภัย การประกันภัยรถยนต์ การประกันภัยทางทะเล เป็นต้น

163 บริการด้านอสังหาริมทรัพย์

สาขานี้ประกอบด้วยสถานประกอบการที่ดำเนินกิจการเกี่ยวกับการจัดการด้านอสังหาริมทรัพย์ โดยทำหน้าที่เป็นตัวแทนหรือนายหน้า เช่น การให้บริการ การเช่า การซื้อ การขาย การจัดการ และการตีราคาอสังหาริมทรัพย์ โดยได้รับค่าธรรมเนียมเป็นค่าตอบแทนหรือโดยทำสัญญาจ้าง เป็นต้น

164 การบริการทางด้านธุรกิจ

สาขานี้ประกอบด้วยสถานประกอบการซึ่งให้บริการทางด้านการบัญชี การตรวจสอบบัญชี กฎหมาย วิศวกรรม สถาปัตยกรรม เทคนิค การโฆษณา การเช่าเครื่องมือเครื่องจักร รวมทั้งบริการธุรกิจซึ่งมิได้จัดประเภทไว้ในสาขาอื่นๆ

165 การบริหารราชการ

สาขานี้รวมถึงรัฐบาลกลาง รัฐบาลส่วนภูมิภาคและรัฐบาลส่วนท้องถิ่น รวมถึงพระบรมวงศานุวงศ์ รัฐบาล คณะรัฐมนตรี กระทรวง ทบวง กรม กองทัพ ตำรวจ และฝ่ายตุลาการ มูลค่าการผลิตในสาขานี้ประกอบด้วยมูลค่าเพิ่มทางด้านค่าจ้างแรงงาน ทั้งที่เป็นเงินสดและเป็นค่าตอบแทนอย่างอื่น ค่าเสื่อมราคาและรายการอื่นที่เป็นค่าใช้จ่ายของรัฐบาล ยกเว้นค่าใช้จ่ายในส่วนการรักษาความสะอาดและการจัดระบบท่อระบายน้ำทิ้ง โรงเรียนของรัฐและโรงพยาบาลของรัฐ ซึ่งได้แยกไว้ในสาขา 166 167 168 และ 169 ตามลำดับ

166 บริการสุขภาพและบริการที่คล้ายคลึงกัน

สาขานี้ประกอบด้วยการดำเนินงานหลักเกี่ยวกับบริการสุขภาพและบริการที่คล้ายคลึงกัน เช่น การเก็บการชนและการกำจัดขยะมูลฝอยกับสิ่งปฏิกูล การจัดทำระบบทางระบายน้ำ ทั้งนี้รวมสถานประกอบการ ซึ่งดำเนินกิจการหลักเกี่ยวกับการทำความสะอาด อาคารสำนักงาน การกำจัดแมลงและสัตว์นำโรค และบริการอื่นที่คล้ายคลึงกัน

167 บริการการศึกษา

สาขานี้ประกอบด้วยสถาบันการศึกษาทุกประเภทและทุกระดับการศึกษาทั้งสายสามัญและสายอาชีพ เช่น อนุบาล ประถมศึกษา มัธยมศึกษา วิทยาลัย มหาวิทยาลัย โรงเรียนเกษตรกรรม โรงเรียนฝึกหัดครู วิทยาลัยครู โรงเรียนอาชีวศึกษา โรงเรียนนาฏศิลป์และดนตรี โรงเรียนศึกษาสงเคราะห์พิเศษ เช่น โรงเรียนคนพิการ ตาบอด หูหนวก เป็นต้น

168 สถาบันวิจัย

สาขานี้ประกอบด้วยสถาบันซึ่งดำเนินกิจการหลักเกี่ยวกับการวิจัยขั้นพื้นฐาน และการวิจัยทั่วไป ในด้านชีววิทยา ฟิสิกส์ และสังคมศาสตร์ เป็นต้น

169 บริการทางการแพทย์และบริการทางอนามัยอื่น ๆ

สาขานี้ประกอบด้วยสถานประกอบการซึ่งดำเนินกิจการหลักเกี่ยวกับการให้บริการป้องกัน การรักษาทางการแพทย์ ทันตกรรม และการอนามัยอื่น ๆ ซึ่งรวมถึงโรงพยาบาล สถานพักฟื้น สถานพยาบาลและสถาบันที่คล้ายคลึงกัน สถานสงเคราะห์มารดาและเด็ก สำนักงานให้คำปรึกษาทาง แพทย์ ศัลยแพทย์ และผู้ประกอบการวิชาชีพเวชกรรมอื่น ๆ เช่น ทันตแพทย์ ผดุงครรภ์ และพยาบาลที่ ทำงานส่วนตัว บริการแพทย์เคลื่อนที่ ห้องปฏิบัติการทางวิทยาศาสตร์ด้านเวชกรรมและทันตกรรม ซึ่ง บริการเกี่ยวกับการทดสอบ การวินิจฉัยโรคและบริการอื่น ๆ แก่แพทย์และทันตแพทย์ สถาน ประกอบการซึ่งดำเนินกิจการหลักเกี่ยวกับการทำฟันปลอม เป็นต้น

170 สถาบันธุรกิจ สมาคมอาชีพ และสมาคมกรรมกร

สาขานี้ประกอบด้วยสถาบันธุรกิจเอกชน เช่น สมาหุการค้ำแห่งประเทศไทย หอการค้าไทย สมาคมอุตสาหกรรมไทย องค์กรอาชีพต่าง ๆ เช่น วิศวกรรมสถานแห่งประเทศไทย สหภาพแรงงานและ องค์กรแรงงานที่คล้ายคลึงกัน

171 บริการชุมชนอื่น ๆ

สาขานี้ประกอบด้วยสถาบันซึ่งดำเนินกิจการหลักเกี่ยวกับการให้บริการด้านสังคมสงเคราะห์ เช่น สมาภากาชาดและองค์กรอื่น ๆ ซึ่งทำหน้าที่รวบรวมและจัดสรรเงินเรียหรือเงินอุดหนุนเพื่อการกุศล เช่น สมาคมสงเคราะห์เด็ก สถานเลี้ยงเด็กตอนกลางวัน โรงเรียนเด็กกำพร้า สถานสงเคราะห์คนชรา สถาน สงเคราะห์คนพิการ สมาคมสงเคราะห์ครอบครัว องค์กรศาสนา และองค์กรการกุศลอื่น ๆ เป็นต้น

172 การผลิตและการจัดจำหน่ายภาพยนตร์

สาขานี้ประกอบด้วยการสร้างภาพยนตร์ การสร้างฟิล์มภาพนิ่งและภาพสไลด์ รวมทั้งสถาน ประกอบการซึ่งดำเนินกิจการเกี่ยวข้องกัน เช่น การล้างและอัดฟิล์มภาพยนตร์ การตัดต่อและลำดับภาพ การให้ชื่อหัวเรื่องภาพยนตร์ การทำเทปม้วนใหม่และการจัดจำหน่ายภาพยนตร์ เป็นต้น

173 โรงภาพยนตร์

สาขานี้ประกอบด้วยการดำเนินการโรงภาพยนตร์ทั้งหมด

174 วิทยุ โทรทัศน์ และบริการที่เกี่ยวข้องอื่น ๆ

สาขานี้ประกอบด้วยสถานีวิทยุกระจายเสียง สถานีโทรทัศน์ และห้องส่งซึ่งดำเนินกิจการหลัก เกี่ยวกับการจัดรายการวิทยุกระจายเสียงและโทรทัศน์ส่งออกอากาศที่ถ่ายทอดรายการโทรทัศน์และ วิทยุกระจายเสียง

175 ห้องสมุดและพิพิธภัณฑ์

สาขานี้ประกอบด้วยการดำเนินงานห้องสมุด หอจดหมายเหตุ โบราณคดี พิพิธภัณฑ์ และหอศิลป์ต่างๆ

176 บริการบันเทิงและบริการสันทนาการ

สาขานี้ประกอบด้วยการดำเนินงานเกี่ยวกับการให้การบันเทิงและสันทนาการต่างๆ เช่น โบว์ลิ่ง บิลเลียด สนุกเกอร์ สนามม้า สนามมวย สนามฟุตบอล สนามเทนนิส สนามกอล์ฟ สโมสรกีฬาอื่นๆ สวนสาธารณะสำหรับพักผ่อนหย่อนใจ บริการการกีฬาและการบันเทิง ซึ่งมีได้จัดประเภทไว้ที่อื่น บริการให้เช่าเรือสำราญ จักรยานยนต์ รถเช่าไม้กอล์ฟ ม้า และสิ่งที่ใช้เพื่อการบันเทิง หรือสันทนาการที่คล้ายคลึงกัน

177 การซ่อมแซม

สาขานี้ประกอบด้วยสถานประกอบการซึ่งดำเนินกิจการเกี่ยวกับการซ่อมเครื่องมือ เครื่องใช้ในครัวเรือน อุปกรณ์เครื่องตกแต่ง และสินค้าผู้บริโภคอื่นๆ ซึ่งมีได้จัดประเภทไว้ที่อื่น เช่น เตารีด เตารีดหุงข้าว ตู้เย็น เครื่องปรับอากาศ เครื่องรับโทรทัศน์ รองเท้า เครื่องดนตรี เครื่องกีฬา นาฬิกา และเฟอร์นิเจอร์ เป็นต้น

178 การบริการส่วนบุคคล

สาขานี้ประกอบด้วยสถานประกอบการซึ่งดำเนินการหลักเกี่ยวกับการให้บริการส่วนบุคคล เช่น การชกมวย บริการตัดผม เสริมสวย การถ่ายรูป อาบอบนวด ฺาปนกิจ บริการดูแลและรักษาสุขภาพ และคนรับใช้ เป็นต้น

179 การบริการอื่นๆ

สาขานี้ประกอบสถานประกอบการในด้านบริการที่มีได้รวมไว้ในสาขาอื่น

180 กิจกรรมที่ไม่สามารถจำแนกสาขาการผลิตได้

สาขานี้ประกอบด้วยสถานประกอบการที่มีได้จัดไว้ในสาขาอื่นหรือกิจกรรมที่ไม่สามารถจำแนกไว้ในสาขาการผลิตใดๆ

ยุทธศาสตร์การพัฒนาการเกษตรชนบทเวียดนาม ปี 2011 – 2020

เวียดนามจัดทำยุทธศาสตร์การพัฒนาการเกษตรชนบท ปี 2011 – 2020 ขึ้นเมื่อวันที่ 10 ธันวาคม 2009 เพื่อเป็นแผนพัฒนาและแนวทางในการพัฒนาภาคการเกษตร (เกษตร ป่าไม้ และ ประมง) รวมไปถึงแนวทางในการพัฒนาคุณภาพชีวิตและความเป็นอยู่ของประชากรที่อยู่ในชนบทของประเทศ โดยเนื้อหาของยุทธศาสตร์ฯ จะกล่าวถึงภาพรวมของการผลิตและการพัฒนาการเกษตรของเวียดนามในช่วง 10 ปีที่ผ่านมา (ปี 2000 – 2009) ปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาภาคการเกษตรของประเทศ รวมถึงนโยบายและแผนการดำเนินงานเพื่อให้บรรลุตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ในปี 2011 – 2020 ซึ่งในรายงานฉบับนี้กล่าวถึงเนื้อหาในแผนยุทธศาสตร์ฯ เฉพาะในส่วนที่มีความเกี่ยวข้องกับการผลิตข้าว การค้าข้าว และชีวิตความเป็นอยู่ของชาวนาของเวียดนามเท่านั้น โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. อุปสรรคและปัญหาในการพัฒนาการผลิตข้าวในชนบทของเวียดนาม

ในช่วงปี 2000 – 2009 เวียดนามมีการพัฒนาการผลิตข้าวของประเทศอย่างจริงจัง ทั้งในด้านการวิจัยพันธุ์ข้าว การพัฒนาเทคโนโลยีในการผลิต การค้าข้าว และการสร้างโครงสร้างพื้นฐานที่ใช้ในการผลิตข้าวของประเทศ เช่น ระบบชลประทาน ท่าเรือในการขนส่ง เป็นต้น ทำให้ในปัจจุบันเวียดนามสามารถขยับขึ้นมาเป็นผู้ส่งออกข้าวอันดับ 1 ของอาเซียน และ อันดับ 2 ของโลก อย่างไรก็ตาม เวียดนามก็ไม่ได้ประสบความสำเร็จไปทุกด้าน เพราะในส่วนของเกษตรกรของเวียดนามที่อยู่ในชนบท ยังคงต้องประสบกับปัญหาในหลายด้าน ซึ่งสรุปได้ดังนี้

1) การเติบโตของภาคเกษตรเวียดนามยังไม่มั่นคง

ปัจจุบันชาวนาของเวียดนามในชนบทยังประสบกับปัญหาในการถูก “บีบราคา” จากพ่อค้าคนกลางที่ออกไปรับซื้อข้าวอยู่ อีกทั้งราคาปัจจัยในการผลิตของภาคเกษตรมีราคาเพิ่มสูงขึ้นมาตั้งแต่ปี 2003 เช่น ราคาวัตถุดิบเพิ่มขึ้นเฉลี่ย 2 – 2.5 เท่า ค่าแรงงานเพิ่มขึ้น 2 – 3 เท่า ในขณะที่ผลผลิตที่ผลิตได้เพิ่มขึ้นเพียง 1.3 – 2 เท่า นอกจากนั้นทรัพยากรที่ใช้ในการผลิต เช่น ที่ดิน น้ำ แรงงาน และเงินลงทุนในภาคเกษตรกรรมกลับลดลงเรื่อยๆ ประกอบกับสถานะของโลกในปัจจุบันที่เกษตรกรจะต้องเผชิญกับความเสี่ยงที่มาจากโรคระบาดและภัยธรรมชาติ และการแข่งขันในตลาดที่เกิดขึ้นอย่างรุนแรง ทำให้ชาวนายังคงอยู่ในสถานะที่เสียเปรียบ

2) ผลผลิตที่ผลิตได้มีคุณภาพต่ำ และไม่ได้มาตรฐานด้านสุขอนามัย

ชาวนาของเวียดนามส่วนใหญ่จะมีพื้นที่ในการปลูกข้าวขนาดเล็ก ส่วนโครงสร้างพื้นฐานที่ส่งเสริมด้านการเก็บรักษาและการแปรรูป เช่น หอ้งเย็น ลานตากแห้ง ยังล้าหลังและมีไม่เพียงพอกับความต้องการในการใช้ ประกอบกับผู้ประกอบการในภาคการผลิตและผู้ส่งออกข้าวในเวียดนามจำนวนมาก ไม่ได้ให้ความสำคัญกับ กฎระเบียบหรือข้อปฏิบัติที่ใช้ในตลาดโลก เช่น อาหารอนามัย ถิ่นกำเนิด

ของสินค้า การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม คุ่มครองแรงงาน ลิขสิทธิ์ บรรจุภัณฑ์ ตราการค้า เป็นต้น ทำให้สิ่งเหล่านี้เป็นอุปสรรคที่สำคัญในการส่งออกข้าวของเวียดนามในตลาดโลก

3) การปฏิรูปทางระบบราชการล่าช้า

แม้ว่ารัฐบาลเวียดนามจะมีนโยบายที่มุ่งในการปรับปรุงระบบการปฏิบัติงานของหน่วยงานภาครัฐ แต่ในความเป็นจริงกระบวนการในการปฏิรูปยังล่าช้า แนวทางในการปฏิบัติไม่สอดคล้องกับความต้องการที่เปลี่ยนแปลงไปของประเทศ ปัญหาของระเบียบราชการ การให้บริการของภาครัฐที่ให้กับประชาชนโดยตรงยังไม่ชัดเจน ขาดความร่วมมือและประสานงานระหว่างหน่วยงาน ทำให้การการติดต่อกับหน่วยงานของรัฐมีขั้นตอนที่ยุ่งยาก

2. ส่งเสริมการเกษตรของภาครัฐ

นโยบายส่งเสริมการเกษตรของรัฐบาลเวียดนาม จะเป็นนโยบายที่เน้นความเหมาะสมและสามารถตอบสนองความต้องการของประชาชน ซึ่งจะยึดพื้นฐานความต้องการที่แท้จริงของเกษตรกรในประเทศเป็นหลัก โดยเฉพาะการจัดสรรที่ดินและเครื่องมือให้แก่ชาวนา สร้างความเสรีทางการค้าเพื่ออำนวยความสะดวกให้กับภาคเกษตรกรรม รวมถึงการกำหนดนโยบายและมาตรการใหม่ๆ ที่ช่วยเสริมสร้างการผลิตสินค้าและระบบกลไกตลาด เช่น

- นโยบายเพื่อให้การสนับสนุนประชาชนในด้านต่างๆ เช่น บริการสินเชื่อเพื่อช่วยกระตุ้นการเกษตร ถ่ายทอดเทคโนโลยีและโครงสร้างพื้นฐานเพื่อเสริมสร้างกำลังการผลิต
- นโยบายในการคุ้มครองการผลิต ลดความเสี่ยงจากภัยธรรมชาติ เพื่อสร้างความมั่นคงในการผลิต การปรับระบบโครงสร้าง เช่น ธุรกิจส่วนบุคคล ฟาร์ม ธุรกิจร่วมทุน ความร่วมมือระหว่างประชาชนและนักธุรกิจ จัดระบบบริษัทของรัฐ และฟาร์มเกษตรและป่าไม้ของรัฐ ซึ่งเป็นส่วนช่วยเสริมสร้างความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันในภาคการเกษตรและชนบท
- นโยบายลดความยากจน พัฒนาชนบท ส่งเสริมความเป็นเจ้าของประเทศให้แก่ประชาชนในระดับล่าง สร้างโอกาสให้สัมผัสกับผลประโยชน์จากการพัฒนาของประเทศ
- นโยบายเข้าร่วมเศรษฐกิจโลก สร้างพื้นฐานด้านกฎระเบียบ เพื่อเพิ่มโอกาสในการแข่งขันของสินค้าเกษตร ป่าไม้ และประมง ในตลาดโลก นอกจากนี้ยังเป็นการเพิ่มโอกาสในการดึงดูดให้นักลงทุนต่างชาติเข้ามาลงทุนในประเทศเพิ่มขึ้น

นโยบายการพัฒนาเกษตรกรรมและชนบทเวียดนาม ปี 2011 – 2020

1. วิสัยทัศน์

- 1) การพัฒนาด้านเกษตรกรรม – ชนบท มีความสำคัญต่อการพัฒนาประเทศบ้านเมืองให้ทันสมัย และให้เป็นประเทศอุตสาหกรรม เพื่อความมั่นคงของประเทศและรักษาระบบนิเวศสิ่งแวดล้อม เกษตรกรรมและชนบทจะพัฒนาโดยวิธีการสร้างโครงสร้างอุตสาหกรรมและบริการเป็นพื้นฐาน
- 2) การพัฒนาเกษตรและชนบท ต้องปฏิบัติตามกลไกตลาดตามแนวทางสังคมนิยม และสอดคล้องกับคุณสมบัติโดยเฉพาะของแต่ละพื้นที่ แต่ละเขต เพื่อการใช้ทรัพยากรของประเทศให้เป็นประโยชน์ เช่น แรงงาน ที่ดิน ป่าไม้ ทะเล และใช้ผลประโยชน์จากการเข้าร่วมเศรษฐกิจโลก
- 3) ส่งเสริมปัจจัยภายในประเทศ เช่น เพิ่มเงินทุนของประเทศและสังคม นำผลวิจัยทางวิทยาศาสตร์ไปประยุกต์ใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัย เสริมสร้างแหล่งบุคลากร และเพิ่มความรู้ให้แก่ประชาชน
- 4) การแก้ไขปัญหาภาคเกษตรกรรม ชาวนา และ ชนบท เป็นภาระหน้าที่ของระบบการเมืองและของทั้งสังคม สร้างความมั่นคง และมีมิตรภาพให้แก่สังคม ยกระดับการพัฒนาเกษตรกรรมและชีวิตความเป็นอยู่ของชาวนา ลดระดับความแตกต่างระหว่างเมืองและชนบท
- 5) แนวทางการพัฒนาต้องรองรับความมั่นคงทั้งด้านธรรมชาติและสังคม ควบคุมด้านอนามัยในการผลิตอาหาร และทรัพยากรทางชีวภาพให้หลากหลาย ลดโอกาสเสี่ยงเรื่องโรคระบาด ภัยธรรมชาติ และการเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศ ลดระดับความแตกต่างระหว่างเมืองและชนบท ช่วยเหลือคนยากจน

2. เป้าหมาย

1) เป้าหมายรวม

ส่งเสริมด้านเกษตรกรรมให้มีการพัฒนาอย่างสมบูรณ์แบบ ทันสมัย มั่นคง สามารถผลิตได้ในปริมาณมาก ผลผลิตที่ได้มีคุณภาพ และเสริมสร้างความสามารถในการแข่งขัน เพื่อให้ความมั่นคงของอาหารของประเทศอย่างยั่งยืนและยาวนาน สร้างชนบทให้มีโครงสร้างพื้นฐานทางเศรษฐกิจ และสังคมให้มีความทันสมัย มีระบบเศรษฐกิจและรูปแบบการผลิตให้สอดคล้องกับภาคเกษตรกรรม ในเมื่อภาคอุตสาหกรรมและบริการ ในเมืองมีการขยายตัวอย่างรวดเร็ว ต้องส่งเสริมชีวิตในชนบทให้มีความมั่นคง ให้ความรู้กับประชาชนเพิ่มมากขึ้น รักษาและระบบนิเวศสิ่งแวดล้อม และส่งเสริมระบบการเมืองในชนบทในภายใต้การนำของพรรค

ยกระดับชีวิตความเป็นอยู่ทั้งทางร่างกายและทางจิตใจของประชาชนในชนบทอย่างต่อเนื่อง ให้มีความเท่าเทียมกัน สร้างความก้าวหน้าให้แก่เขตที่ด้อยพัฒนา มีการอบรมให้ชาวนาเพื่อให้มีการพัฒนาเท่าเทียมกับประเทศเพื่อนบ้านที่พัฒนาแล้ว

2) เป้าหมายในระยะแรก ช่วงปี 2011 – 2015

ฟื้นฟูการเจริญเติบโต เพิ่มผลผลิตการเกษตร เพิ่มความเป็นเจ้าของระดับพื้นฐาน เพื่อพัฒนาชนบท เพิ่มรายได้ ลดอัตราความยากจน และ รักษาสิ่งแวดล้อม

รักษาอัตราการเจริญเติบโตของเกษตรกรรม ให้คงไว้ที่ระดับร้อยละ 3.3 – 3.8 เพื่อให้เกิดการขยายขนาดการผลิตของแต่ละครอบครัวและนำเทคโนโลยีใหม่ๆ มาประยุกต์ใช้สร้างความก้าวหน้าในการอบรมให้กับบุคคลากร เพิ่มระดับความรู้ เพิ่มทักษะในการผลิตและการค้าในเกษตรกรรม ป่าไม้ สัตว์น้ำ และ ด้านที่ไม่ใช่เกษตรกรรมให้แก่แรงงานในชนบท

ส่งเสริมความร่วมมือทางเศรษฐกิจ สมาคม และความร่วมมือตามชนิดสินค้าให้มีการประสานระหว่างการผลิต แปรรูป และค้าขาย ให้ก้าวหน้า พัฒนาวิสาหกิจในชนบท สร้างโครงสร้างพื้นฐานเพื่อการผลิตทางเกษตรกรรม พัฒนาชนบท ปรับปรุงระบบสิ่งแวดล้อมและระบบนิเวศโดยพื้นฐานเพื่อการผลิตอาหารให้ถูกหลักอนามัย ป้องกันโรคระบาดและภัยธรรมชาติ ประชาชนในชนบทจะเป็นผู้ริเริ่มในการดำเนินการสร้างชนบทใหม่ พยายามให้ร้อยละ 20 ของประเทศเป็นตำบลที่ได้มาตรฐาน ลดความยากจน โดยเฉพาะเขตที่ยังมีครอบครัวยากจนมากกว่าร้อยละ 50

3) เป้าหมายในระยะที่ 2 ช่วงปี 2016-2020

พัฒนาเกษตรกรรมในทุกด้านให้ทันสมัย เพิ่มการผลิต พัฒนาเกษตรกรรมพร้อมกับกระบวนการพัฒนาอุตสาหกรรมในเมืองทั่วประเทศ เพิ่มรายได้ ยกระดับพื้นฐานชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนในชนบท และรักษาสิ่งแวดล้อม

- รักษาอัตราการเจริญเติบโตโดยเฉลี่ยในระดับร้อยละ 3.5 – 4 ต่อปี เพื่อสร้างธุรกิจที่สำคัญของเวียดนามในตลาดโลก
- โครงสร้างด้านการผลิตเกษตรกรรม และเศรษฐกิจในชนบทให้เปลี่ยนแปลงตามความต้องการของตลาด
- ส่งเสริมความร่วมมือระหว่างภาคอุตสาหกรรม บริการ และเศรษฐกิจในเมือง กับการผลิตด้านเกษตรกรรมให้มีประสิทธิภาพมากขึ้นเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจในชนบท
- แรงงานในชนบทที่ประกอบอาชีพการเกษตรจะลดลงเหลือแค่ร้อยละ 30 ของแรงงานทั้งประเทศ ก่อตั้งกลุ่มแรงงานที่มีฝีมือ ทักษะการผลิตและการบริหาร ผสมผสานกับรูปแบบของเศรษฐกิจที่มีการร่วมมือของภาคและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการตลาด
- รณรงค์และส่งเสริมชนบทสมัยใหม่โดยมีจำนวนตำบลที่ได้มาตรฐานมากกว่าร้อยละ 50 ของทั้งประเทศ และประชาชนมีรายได้เพิ่มขึ้นจากปัจจุบัน 2.5 เท่า
- วางแผนผังเมือง เขตชุมชน ให้สอดคล้องกับการพัฒนาเมืองอุตสาหกรรม
- พัฒนาด้านป่าไม้ เพิ่มขนาดพื้นที่ป่าไม้ให้เพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 43- 45 รักษาระบบสิ่งแวดล้อม ระบบนิเวศ ฟื้นฟูสภาพแวดล้อมในการผลิตเกษตรกรรม บรรเทาและป้องกันความเสียหายจากโรคระบาด ภัยธรรมชาติ และผลกระทบจากสภาวะความเปลี่ยนแปลงของภูมิอากาศ

3. แนวทางในการพัฒนาเกษตรกรรมและชนบท

1) กำหนดกลยุทธ์ให้กับธุรกิจหลัก

- พัฒนาธุรกิจการเกษตรให้มีประสิทธิภาพและมั่นคง โดยใช้ข้อได้เปรียบในการเพิ่มผลผลิต เพิ่มคุณภาพ เพิ่มอัตรามูลค่าเพิ่ม ควบคุมต้นทุนราย รักษาสีสิ่งแวดล้อม ผลิตอาหารให้เพียงพอต่อความต้องการของประชาชนที่นับวันจะยิ่งมากขึ้น
- รักษาอัตราการเจริญเติบโตในภาคการเพาะปลูกจากร้อยละ 2.5 – 3 ต่อปี ในช่วงระยะปี 2016 - 2020 อยู่ในระดับร้อยละ 2.6 ต่อปี โดยใช้วิธีเพิ่มผลผลิต เพิ่มคุณภาพ ลดต้นทุนการผลิต ปรับปรุงโครงสร้างให้สอดคล้องกับความต้องการตามรายได้ของประชาชนที่กำลังจะเพิ่มขึ้น (ลดอัตราการบริโภค รัษฎพืช เพิ่มพืชผักผลไม้ เพิ่มสินค้าบริโภคจากเกษตรกรรม เพื่อกระตุ้นเศรษฐกิจ เพิ่มอัตราพืชที่ใช้สำหรับทำอาหารสัตว์ วัตถุดิบทางชีวภาพ วัตถุดิบทางอุตสาหกรรมและกึ่งอุตสาหกรรม ยา ฯลฯ) รักษารูปแบบการผลิตรัษฎพืชให้เหมาะสม เพื่อรองรับกับความต้องการให้เพียงพอกับจำนวนประชาชนในอนาคต
- มุ่งพัฒนาพืชเมืองร้อนที่เวียดนามมีความได้เปรียบในการผลิต และเพื่อสนองความต้องการในตลาดโลกที่จะขยายมากขึ้น (เช่น ข้าว กาแฟ ยางพารา ถั่วหิมพานต์ ชา ผักผลไม้เมืองร้อน ฯลฯ) ลดจำนวนการผลิตพืชที่ไม่มีประโยชน์ แล้วมีการนำเข้าพืชเหล่านั้นจากต่างประเทศในปริมาณที่เหมาะสม และสอดคล้องกับการแปรรูปและความต้องการในประเทศ (เช่น ไหม บุหรี่ พืชผักเมืองร้อน ถั่ว ฯลฯ)
- ต้องมีความชัดเจนว่าจะไรควรมีผลผลิตภายในประเทศ หรือการนำเข้าจากต่างประเทศ จะเกิดผลประโยชน์มากกว่า และในปริมาณเท่าไร เพื่อสามารถลงทุนและพัฒนาอุตสาหกรรมแปรรูป

2) ด้านการเพาะปลูก

พัฒนาการผลิตข้าวเวียดนามให้เป็นสินค้าส่งออกที่สำคัญ มีประสิทธิภาพ และมีความมั่นคงทางอาหาร

พัฒนาการผลิตข้าวให้มีปริมาณและคุณภาพสอดคล้องกับความต้องการในการบริโภคข้าวของประเทศและของโลกในอนาคต เพื่อรักษาความมั่นคงทางอาหารของประเทศ กลุ่มครองสิทธิประโยชน์ของผู้ผลิตกับผู้ค้าข้าวสาร มีการส่งออกข้าวในปริมาณที่เหมาะสมและมีประสิทธิภาพ พยายามเพิ่มผลผลิตข้าวเปลือกในปี 2020 ให้ได้มากกว่า 41 ล้านตันข้าวเปลือก ในพื้นที่ปลูกข้าว 3.7 ล้านไร่ สำหรับบริเวณสามเหลี่ยมแม่น้ำโขง ซึ่งมีสภาพพื้นที่เหมาะสำหรับการผลิตข้าวมากที่สุด จะได้รับการสนับสนุนในการพัฒนาการผลิตข้าว เช่น สร้างระบบการผลิตข้าวขนาดใหญ่ สร้างเขตพื้นที่สำหรับผลิตข้าวโดยเฉพาะ เช่น จังหวัดเกิ่นเทอ (Can Tho) จังหวัดก่าเมา (Ca Mau) จังหวัดเกียนยาง (Kien Giang) จังหวัดด่งทัป (Dong Thap) จังหวัดเตียนยาง (Tien Giang) จังหวัดเบ็นแต (Ben Tre) จังหวัดลองอัน (Long An) เป็นต้น คำนวณหาพื้นที่ที่เหมาะสมสำหรับการผลิตข้าว กำหนดพื้นที่สำหรับปลูกข้าวโดยเฉพาะ เพื่อความมั่นคงของอาหารของประเทศ นำมาตรการลดหย่อนรายได้มาใช้ในบริเวณ Mekong Delta และ Red River Delta โดยเฉพาะ นอกจากการผลิตเพื่อรักษาความมั่นคงทางด้านอาหารแล้ว บริเวณ Mekong Delta และ Red River Delta ต้องได้รับการส่งเสริมให้เป็นเขตผลิตข้าวเพื่อการส่งออกโดยเฉพาะ วางแผนผัง

อย่างถาวรสำหรับพื้นที่ปลูกข้าว โดยปริมาณการผลิตข้าวในแต่ละปีอาจจะมีการเปลี่ยนแปลงมากขึ้นขึ้นอยู่กับความต้องการผลผลิตข้าวในตลาด และเพื่อให้ปริมาณการส่งออกข้าวเพิ่มขึ้นจาก 3.5 เป็น 4.5 ล้านตันต่อปี ผู้ผลิตในพื้นที่นี้จะได้รับการสนับสนุน เพื่อทดแทนในระบบการผลิต (ซึ่งไม่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางด้านโครงสร้างพื้นฐานและลักษณะของที่ดินมาก) หรือหากความต้องการผลผลิตข้าวในตลาดลดลง เกษตรกรสามารถที่จะเปลี่ยนมาทำการเลี้ยงสัตว์น้ำสลับกับการปลูกกับพืชชนิดอื่นได้ หรือเมื่อความต้องการผลผลิตข้าวในตลาดเพิ่มขึ้นเกษตรกรก็สามารถที่จะเพิ่มรอบในการปลูกข้าวได้เพิ่มขึ้นตามความต้องการในตลาดมีการขยายตัวมากขึ้น

วิธีการเพาะปลูกข้าวและสายพันธุ์ข้าวที่นำมาปลูก ต้องตอบสนองต่อความต้องการของตลาดในประเทศและตลาดโลก ส่งเสริมให้มีการเพิ่มคุณภาพของผลผลิตและลดต้นทุนในการผลิต เพื่อเพิ่มโอกาสในการแข่งขัน สนับสนุนการสร้างโครงสร้างพื้นฐานเพื่อการผลิตข้าวในพื้นที่ปลูกโดยเฉพาะ เช่น ระบบตากแห้ง รูดข้าว และคลังเก็บข้าวให้มีปริมาณเพียงพอกับความต้องการ ส่งเสริมระบบจำหน่ายสายพันธุ์ และบริการเพื่อการผลิต ระบบชลประทาน ส่งเสริมให้สถาบันข้าวประจำสามเหลี่ยมแม่น้ำโขงเป็นสถาบันวิจัยข้าวแห่งประเทศเวียดนาม ปรับปรุงท่าเรือ Cái Lân (Cần Thơ) เพื่อใช้ในการขนส่งข้าวไปต่างประเทศ

วางแผนพื้นที่ปลูกข้าวโดยเฉพาะ เพื่อตอบสนองความต้องการบริโภคในประเทศ ณ บริเวณที่มีพื้นที่เหมาะสมกับการปลูกข้าว พัฒนาสายพันธุ์และเทคนิคในการเพาะปลูกเพื่อเพิ่มคุณภาพผลผลิต สนับสนุนให้นักธุรกิจลงทุนผลิตข้าวจากสายพันธุ์ที่มีผลผลิตสูง และลดต้นทุนการผลิต โดยใช้ระบบการจำหน่ายเมล็ดพันธุ์ข้าวสำเร็จรูปถึงผู้ผลิต พัฒนาระบบขนส่งเพื่อบริการให้กับตลาดในประเทศ ปรับปรุงด้านการคาดการณ์ ติดตาม และควบคุมตลาด จัดการส่งออกข้าวตามกลไกตลาด และสร้างตราการค้าที่โดดเด่น เพื่อรุกตลาดเป้าหมายในการส่งออกข้าวของเวียดนาม

ส่งเสริมให้มีการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานในภาคบริการเพื่อการผลิต รูปแบบการผลิต การส่งเสริมการค้า การควบคุมการตลาด เพื่อพัฒนารูปแบบของเทคโนโลยีให้เหมาะสม

3) ด้านอุตสาหกรรมเพื่อเกษตรกรรมและชนบท

3.1) การผลิตวัสดุเพื่อใช้ในการเกษตร

ส่งเสริมให้มีการวิจัยและพัฒนาการผลิตวัสดุและเครื่องมือเครื่องใช้ในการเกษตร เพื่อจะได้กำหนดจำนวนวัสดุที่สามารถผลิตได้ภายในประเทศและนำเข้าจากต่างประเทศให้มีความสมดุล เพื่อเป็นพื้นฐานในการกำหนดนโยบายการค้าและการส่งเสริมให้ผู้ประกอบการธุรกิจทุก ๆ ฝ่าย ลงทุนและพัฒนาอุตสาหกรรมการผลิตอาหารสัตว์ ยาสัตว์ และวัคซีนป้องกันโรค ยาฆ่าเชื้อ บำรุง ให้สามารถสนองความต้องการในการผลิตในประเทศ พร้อม ๆ ไปกับการเพิ่มการผลิต การส่งเสริมให้มีการควบคุมคุณภาพของวัสดุในการผลิตด้านเกษตรกรรม ทั้งที่ผลิตในประเทศและนำเข้าจากต่างประเทศ การปรับปรุงระบบควบคุมตลาด ช่องทางในการจัดจำหน่ายวัสดุการเกษตรที่สำคัญให้เป็นไปตามทิศทางที่ควรจะเป็น และเปลี่ยนบทบาทของนักธุรกิจขนาดใหญ่ให้เป็นตัวแทนของชาวนาและผู้ผลิต

3.2) การประยุกต์ใช้อุปกรณ์เครื่องจักรเพื่อใช้ในการเกษตร

ส่งเสริมให้มีการประยุกต์ใช้อุปกรณ์เครื่องจักรเพื่อใช้ในการเกษตร พร้อมกับการรวบรวมที่ดินเพื่อขยายขนาดการผลิต ลดอัตราแรงงานในภาคการเกษตร สร้างโอกาสในการพัฒนาการใช้เครื่องจักรและเทคโนโลยีในการเกษตร โดยเฉพาะในบริเวณที่มีแหล่งการผลิตขนาดใหญ่ เช่น สามเหลี่ยมแม่น้ำโขง ภาคใต้ตอนบน ที่ราบสูง และภาคเหนือ ที่มีการใช้แรงงานจำนวนมากในการผลิต เช่น การไถดิน รดน้ำ ตัดหญ้า ฆ่าแมลง การเก็บเกี่ยว การขนส่ง เพิ่มการใช้เครื่องจักรในฟาร์มขนาดเล็ก และ ฟาร์มขนาดใหญ่ ใช้สูตรการผลิตแบบอุตสาหกรรม หรือกึ่งอุตสาหกรรม เพิ่มการผลิตไฟฟ้าเพื่อเป็นพลังงานสำหรับใช้ในการผลิตของภาคการเกษตร โดยเฉพาะในระบบชลประทานและอุตสาหกรรมแปรรูป เพิ่มอัตราการใช้เครื่องจักรสำหรับการผลิตในภาคการเกษตรของประเทศ ตามอัตราการเจริญเติบโตของขนาดการผลิตที่จะเพิ่มขึ้น และพัฒนาคุณภาพผลผลิตในภาคการเกษตร

วิเคราะห์เปรียบเทียบสัดส่วนระหว่างเครื่องจักรที่ผลิตในประเทศและนำเข้าจากต่างประเทศ เพื่อให้อยู่ในระดับสมดุลและเหมาะสมที่สุด ให้เพียงพอกับความต้องการในการใช้เครื่องจักรในภาคเกษตร กำหนดนโยบายที่ส่งเสริมให้มีการลงทุนจากต่างประเทศ เพื่อพัฒนาภาคผลิตและซ่อมแซมเครื่องจักรที่ใช้ในการเกษตร สนับสนุนธุรกิจที่ใช้เทคโนโลยีสูงเป็นพิเศษ ส่งเสริมการลงทุนภายในประเทศ ให้มีความสอดคล้องกับศักยภาพของเวียดนาม สนับสนุนหมู่บ้านหรือครอบครัวให้ประกอบอาชีพในการผลิตและซ่อมบำรุงเพื่อยกระดับอุปกรณ์เครื่องจักรในท้องถิ่น ส่งเสริมการวิจัย ในการทดลองสร้างเครื่องจักร สร้างระบบมาตรการทางเทคนิค และวิธีดำเนินการเพื่อป้องกันเครื่องจักรที่ราคาถูกไม่ได้มาตรฐาน ไม่ปลอดภัย และเป็นพิษต่อสิ่งแวดล้อมที่ได้นำเข้าในเวียดนาม ประกาศใช้มาตรการทางเทคนิคเพื่อความปลอดภัย และรักษาสีสิ่งแวดล้อม เปิดโอกาสให้นักธุรกิจนำเข้าเครื่องจักรชนิดที่ไม่มีการผลิตในประเทศ

สนับสนุนประชาชนทางด้านต้นทุนและเทคนิค การจัดการซ่อมบำรุง ข้อมูลการตลาด และแนะนำสินค้า จัดศูนย์การค้าอุปกรณ์เครื่องจักร ส่งเสริมในการฝึกอบรมแรงงานที่มีฝีมือ มีนโยบายสนับสนุนวัสดุให้ชาวนา นโยบายให้ชาวนาซื้อผ่อนอุปกรณ์เครื่องจักร ส่งเสริมการลงทุนทางด้านบริการซ่อมแซมบำรุงอุปกรณ์เครื่องจักร

4) ด้านการพัฒนาอุตสาหกรรมแปรรูป

กำหนดการใช้นโยบายพิเศษ (สนับสนุนค่าเช่าที่ การอบรมแรงงาน ให้อำนาจเงิน ส่งเสริมการวิจัย และใช้เทคโนโลยี ลดขั้นตอนระเบียบทางราชการ ลดภาษีรายได้ธุรกิจให้มากที่สุด ฯลฯ) เพื่อดึงดูดการลงทุนจากผู้ประกอบการในประเทศและจากต่างประเทศ เพื่อพัฒนาอุตสาหกรรมแปรรูป โดยเฉพาะสนับสนุนการแปรรูปเบื้องต้นและการแปรรูปสำเร็จรูปที่ใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัย ผลผลิตสินค้าที่มีมูลค่าสูง เปิดโอกาสในการขยายตลาด กำหนดและดำเนินโครงการพัฒนาเพื่อมุ่งในการลงทุนทางด้านโครงสร้างพื้นฐาน ให้บริการด้านการวิจัยและอบรมอาชีพสำหรับนิคมอุตสาหกรรมแปรรูปในแหล่งเกษตรกรรมขนาดใหญ่บริเวณสามเหลี่ยมแม่น้ำโขง สามเหลี่ยมแม่น้ำแดง ที่ราบสูง เพื่อเพิ่มมูลค่าของอุตสาหกรรม

แปรรูปสินค้าการเกษตรในระบบเศรษฐกิจของประเทศ เพื่อสร้างงานและรายได้ประชาชนในชนบท เพิ่มมูลค่าให้กับสินค้าเกษตร

พัฒนาอุตสาหกรรมที่เวียดนามมีข้อได้เปรียบในการผลิต มีแหล่งวัตถุดิบและแรงงานจำนวนมาก (ผลิตไม้ ถั่วหิมพานต์ สัตว์น้ำ เฟอร์นิเจอร์ ฯลฯ) โดยการกำหนดโรงงานประสานกับแหล่งผลิตวัตถุดิบนั้นโดยตรงเพื่อรับรองขนาดการผลิตในระยะยาว ส่งเสริมให้มีการพัฒนาดังแต่ขั้นตอนแรกจนถึงขั้นตอนสุดท้าย สำหรับสินค้าบางชนิดจนถึงปัจจุบันนี้เวียดนามยังมีการส่งออกในรูปแบบของวัตถุดิบ เช่น ข้าว กาแฟ พริกไทย ยางพารา ชา เป็นต้น

5) แนวทางพัฒนาการบริการส่วนสาธารณะเพื่อการเกษตร

ส่งเสริมให้มีการเพิ่มรายได้และระดับการใช้เทคโนโลยีของชาวนา การให้บริการสาธารณะเพื่อการเกษตรและเศรษฐกิจในชนบท สำหรับเขตที่ประสบปัญหา ให้มีการสนับสนุนโดยตรงให้กับผู้ใช้มีสิทธิในการเลือกจ่ายค่าบริการของหน่วยงานราชการ ส่วนเขตที่ได้เปรียบรัฐบาลจะสนับสนุนให้ผู้ประกอบการธุรกิจทุกๆ ส่วนเข้าร่วมในการให้บริการ โดยจะมีการเก็บค่าใช้บริการ

ส่วนบริการที่ตอนนี้อยู่ไม่พัฒนา เช่น การวิเคราะห์คาดการณ์ตลาด ข้อมูลการตลาด การส่งเสริมการค้า การควบคุมอาหารอนามัย ควบคุมคุณภาพ ลดความเสี่ยง ป้องกันภัยธรรมชาติ รักษาสิ่งแวดล้อม เพื่อสนองความต้องการของการผลิตและค้าขายในภาคเกษตรในอนาคต ได้มีการกำหนดให้มีการจัดตั้งระบบบริการสาธารณะในการผลิตในอนาคต โดยจะมีการแบ่งระดับสำหรับหน่วยงานผลิตและสาธารณะสำหรับดำเนินการโดยตรง เพื่อประหยัดกำลังและงบประมาณสำหรับการบริการรูปแบบใหม่ ต้องมีการจัดตั้งหน่วยงานและเพิ่มแผน เพื่อการบริการรูปแบบใหม่จะได้เข้าไปใช้งานอย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ เทียบเท่ากับมาตรฐานของประเทศที่พัฒนาแล้วในภูมิภาค

5.1) สนับสนุนการเกษตร

กำหนดการแบ่งชั้นและอำนาจจากส่วนกลางถึงระดับล่าง จากรัฐบาลถึงหน่วยงานสาธารณะและส่วนรวม เพื่อให้การบริหารการใช้งบประมาณในการสนับสนุนการเกษตรให้กับผู้ประกอบการโดยตรง เพื่อตอบสนองความต้องการในการผลิตได้อย่างทันการและเห็นผล โดยการเปลี่ยนรูปแบบในการสนับสนุนการเกษตรตามโครงการจะต้องตัดสินใจจากระดับบน เพื่อเป็นการสนับสนุนการเกษตรโดยตรง พัฒนาการบริการสนับสนุนการเกษตรให้แพร่หลายและหลากหลาย เพื่อบรรลุเป้าหมายในการพัฒนาอาชีพของชาวนา (การเกษตร ประมง การป่าไม้ แปรรูป ฯลฯ) รัฐบาลมุ่งที่จะส่งเสริมกิจการอบรม ถ่ายทอดเทคโนโลยี สนับสนุนด้านข้อมูลและทางการเงินให้แก่ผู้ประกอบการสนับสนุนการเกษตรให้แก่ส่วนรวม กิจการ วิสาหกิจ สมาคมชาวนา และ สมาคมที่บริหารโดยตรง เพื่อเปิดโอกาสให้หน่วยงานเหล่านี้สนองความต้องการอันแท้จริงของการผลิต ซึ่งดำเนินการโดยประชาชนและได้รับการส่งเสริมจากรัฐบาล

5.2) ระบบป้องกันเชื้อโรคในพืช

จัดตั้งระบบป้องกันเชื้อโรคในพืชให้เท่าเทียมกันจากส่วนกลางจนถึงระดับล่าง เพื่อคาดการณ์ การ ตักเตือน และเป็นที่ยี่ปรึกษา ให้ผู้ประกอบการทุกฝ่าย รวบรวมและประยุกต์การใช้อย่างมีประสิทธิภาพ ป้องกันให้สอดคล้องกับการป้องกันเชื้อโรค การรักษาสิ่งแวดล้อม และอาหารอนามัย

ส่วนในเขตที่มีสภาพพื้นที่ได้เปรียบ จะสนับสนุนให้ผู้ประกอบการธุรกิจทุกฝ่ายเข้าร่วมการให้บริการป้องกันเชื้อโรคในพืชโดยเก็บค่าบริการ มุ่งการลงทุนเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพของหน่วยงานการควบคุมด้านอนามัยป้องกันโรคให้ได้มาตรฐานเท่าเทียมกับประเทศที่พัฒนาแล้วในภูมิภาค พร้อมกับการสนับสนุนความรู้ ทักษะ โครงสร้างพื้นฐาน และการบริหารจัดการ ให้ครอบคลุมสิทธิประโยชน์ของผู้ผลิตและผู้ค้าของเวียดนามให้เท่ากับประเทศที่มีความร่วมมือต่อกัน สร้างกำแพงป้องกันทางเทคนิคอย่างมีประสิทธิภาพ

5.3) ควบคุมคุณภาพ

สร้างระบบควบคุมคุณภาพของวัสดุสำหรับการผลิตภาคเกษตรและคุณภาพผลิตภัณฑ์จากห้องทดลอง ห้องวิจัย การสุ่มตรวจตัวอย่าง การตรวจสอบตลาด การออกใบอนุญาต และการ ประกัน เพื่อรักษาสิทธิประโยชน์ของผู้ผลิตและผู้บริโภค ออกมาตรฐานคุณภาพของสินค้าบางชนิด กำหนดระบบลงทะเบียน และประกาศเกี่ยวกับมาตรฐานในการบรรจุภัณฑ์ของสินค้าการเกษตร ตั้งระบบตรวจสอบทางเทคนิคโดยเฉพาะการประสานกับเครือข่ายในการตรวจสอบที่นอกเหนือจากที่รัฐบาลได้อนุญาตให้ประกอบการควบคุมคุณภาพของการนำเข้าวัตถุดิบและผลิตภัณฑ์ด้านเกษตรกรรม สนับสนุนสมาคมผู้ผลิตและผู้ค้า ในการจัดตั้งระบบมาตรฐานเพื่อตรวจสอบด้วยตนเองเกี่ยวกับคุณภาพของสินค้าขององค์กร ออกกฎระเบียบในการดำเนินการของหน่วยงานที่เป็นตัวแทนสำหรับผู้บริโภค เพื่อลูกค้าจะได้ตรวจสอบ และประเมิน ผ่านกฎระเบียบและข้อกำหนด หากมีกรณีที่มีการฝ่าฝืน หรือมีความขัดแย้งเกี่ยวกับคุณภาพของวัสดุการเกษตร อุปกรณ์เครื่องจักร และสินค้าการเกษตร

6) ด้านการพัฒนาชลประทานและโครงสร้างพื้นฐานในชนบท

6.1) กำหนดนโยบายพัฒนาชลประทาน

เพิ่มประสิทธิภาพของการใช้แหล่งน้ำ สนับสนุนการสร้างระบบชลประทาน พัฒนาหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับใช้น้ำของประชาชน ของนักลงทุนและของส่วนรวมในท้องถิ่น บริหารระบบชลประทานให้ดำเนินการอย่างมีประสิทธิภาพ เพิ่มระดับน้ำเพื่อบริการสำหรับการใช้ในชีวิตประจำวันของประชาชน ในภาคอุตสาหกรรม ภาคเกษตรกรรม การท่องเที่ยว และภาคบริการ และเพิ่มความสามารถในการป้องกันภัยธรรมชาติ

6.2) กำหนดนโยบายที่ตอบสนองความต้องการในการใช้น้ำและบำบัดน้ำเสียให้กับ การเกษตร

มีน้ำเพียงพอสำหรับใช้ในการเพาะปลูกพืช 4.5 ล้านตารางเมตรทุกปี เกษตรกรสามารถปั้มน้ำเพื่อใช้ในการปลูกข้าว 2 ครั้งต่อปี ในพื้นที่ปลูกข้าว 3.32 ล้านตารางเมตร เพิ่มอัตราการปั้มน้ำเพิ่มขึ้นถึงร้อยละ 85 เพื่อขยายขนาดพื้นที่ในการใช้น้ำในการปลูกพืชผัก และพืชเศรษฐกิจ จัดส่งน้ำสำหรับการเลี้ยงสัตว์น้ำร้อยละ 80% มีน้ำพอทำนาเกลือร้อยละ 100 ให้ประชาชนในชนบทมีน้ำที่สะอาดและได้มาตรฐานทางอนามัย(สำหรับประชาชนในชนบท 60 ลิตรต่อคนต่อวัน) มีน้ำเพียงพอในการพัฒนาภาคอุตสาหกรรมและภาคบริการ สนับสนุนการแก้ปัญหาหน้าที่ใช้ในชีวิตประจำวันให้แก่ประชาชนที่อาศัยอยู่บริเวณที่สูงของภาคเหนือ

ตอบสนองความต้องการในการใช้น้ำสำหรับเมืองใหญ่ พัฒนาชีวิตและความเป็นอยู่ในด้านการเกษตรและธุรกิจอื่นๆ ในระดับร้อยละ 5 – 10 เพื่อให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของภูมิอากาศ

ยกระดับความสามารถและเทคโนโลยีทางด้านการวิจัยและประเมินแหล่งน้ำ วางแผนออกแบบ สร้างระบบชลประทาน และการบริหารจัดการระบบชลประทานให้อยู่ในระดับกลางของเอเชียขึ้นไป ดำเนินและปฏิบัติตามเป้าหมายในการสร้างคู-คลองถาวร พร้อมกับการลดค่าธรรมเนียมสำหรับผู้ประกอบการด้านเกษตร กำหนดอัตราการเก็บค่าบริการชดเชยให้กับการใช้น้ำในสายธุรกิจอื่นๆ เช่น พลังงานไฟฟ้า การท่องเที่ยว อุตสาหกรรม เพิ่มระดับคุณภาพการใช้โครงการชลประทานที่มีอยู่อย่างมีประสิทธิภาพ ใช้วิธีการแก้ปัญหาและเทคโนโลยีที่ทันสมัย ลงทุนทางด้านโครงสร้างชลประทาน เพื่อเป้าหมายรวมขนาดกลางและใหญ่ที่ใกล้แม่น้ำ ขนาดกลางและเล็กในที่ราบสูง ป้องกันน้ำเค็ม รักษาน้ำจัดเพื่อการใช้ในชีวิตประจำวัน การเกษตร การประมง และการผลิตเกลือในที่เขตชายทะเล พัฒนาระบบบำบัดน้ำเสีย สร้างแหล่งน้ำเพื่อใช้ในการเกษตรและชีวิตประจำวันในภาคกลางตอนบน จัดส่งน้ำให้กับเขตที่ขาดน้ำ เช่น ที่ใกล้ชายฝั่งภาคกลางตอนใต้ ภาคใต้ตอนบน

7) ด้านการรักษาสิ่งแวดล้อมและป้องกันภัยธรรมชาติ

7.1) การรักษาสิ่งแวดล้อม

ดำเนินการสร้างสิ่งแวดล้อมที่มีความสำคัญต่อการวางแผนโครงการในการพัฒนาประเทศ พัฒนาการตรวจสอบระดับมลพิษและโอกาสเสี่ยงต่อสิ่งแวดล้อมที่มาจากการเกษตร และในผลิตภัณฑ์การเกษตร ติดตามและประเมินระดับมลพิษในอุตสาหกรรมการผลิต เพื่อดำเนินการแก้ปัญหาและจัดการประเมินผลกระทบจากการหาประโยชน์ในทรัพยากร (ที่ดิน น้ำ ชีวภาพ แร่ธาตุ) ในกิจกรรมการเกษตรในชนบท ในอุตสาหกรรมในเมือง รวมถึงระบบนิเวศในชนบทเพื่อให้เกิดความสมดุล โดยเฉพาะในเขตหรือภาคที่มีปัญหา เพื่อนำเสนอวิธีในการแก้ไขปัญหา

วิจัยและประเมินผลกระทบของภัยธรรมชาติ โรคระบาด ความเสี่ยงในด้านการเกษตรและเศรษฐกิจในชนบท เพื่อเป็นมาตรการที่ใช้ในการควบคุมความเสี่ยงและแก้ไขปัญหา โดยการร่วมมือของสังคม สร้างระบบสวัสดิการสังคม โดยเฉพาะกลุ่มที่ประสบปัญหา วิเคราะห์ความขัดแย้งในสังคม ความ

ไม่ยุติธรรม ความไม่เท่าเทียมในการได้รับผลประโยชน์และความเสี่ยงที่ก่อให้เกิดปัญหาทางการเมืองทางสังคม ในการหาวิธีและแนวทางในการแก้ปัญหา เพื่อประโยชน์ของประชาชนและสร้างภูมิคุ้มกันให้กับสังคม

ดำเนินโครงการวิจัย ทดลองเพื่อกำหนดพื้นฐานทางวิทยาศาสตร์ สำหรับปัญหาที่ต้องการความควบคุม เช่น การจ่ายค่าบริการสิ่งแวดล้อม กำหนดมูลค่าแหล่งทรัพยากรทางธรรมชาติที่หายาก เช่น แหล่งน้ำ ที่ดิน ทรัพยากรทางชีวภาพ ทางทะเล ป้องกันภัยธรรมชาติ กับความเปลี่ยนแปลงของภูมิอากาศ ฯลฯ สร้างระบบนโยบายสำหรับปัญหาสิ่งแวดล้อม และ ควบคุมทรัพยากร

สร้างบุคลากรที่มีความสามารถในการปฏิบัติงาน และบริหารจัดการเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม ทรัพยากรธรรมชาติ ตรวจสอบและคาดการณ์ภาพการตลาด เพื่อพัฒนาชนบทในอนาคต โดยเน้นการฝึกอบรมทรัพยากรมนุษย์อย่างเป็นทางการและสร้างระบบมาตรฐานในการทำงานให้เป็นมืออาชีพตามมาตรฐานสากล

7.2) การป้องกันและการปรับตัวตามการเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศ

กำหนดมาตรการในการจัดการและรับมือกับผลกระทบจากภัยธรรมชาติในเชิงรุกเพื่อลดการสูญเสีย เช่น การป้องกันการพังทลายของดิน ดินเสื่อม และปกป้องสภาพแวดล้อมทางนิเวศวิทยา เพื่อชีวิตที่มั่นคงและความปลอดภัยของประชาชน ลดความเสียหายต่อบุคคลและทรัพย์สินต่างๆ สร้างการผลิตที่มั่นคงสำหรับเขตที่พบภัยธรรมชาติบ่อย เช่น พายุ น้ำท่วม กระแสน้ำสูง แผ่นดินถล่ม และไฟป่า เป็นต้น

ปฏิบัติตามมาตรการการป้องกันภัยธรรมชาติและการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศโลก ให้ความสำคัญในการสร้างความตระหนักของประชาชน ส่งเสริมบทบาทของชุมชนในการป้องกันภัยพิบัติ ปรับปรุงระบบเขื่อนกันน้ำ สร้างอ่างเก็บน้ำเพื่อใช้ประโยชน์ และป้องกันการเกิดน้ำท่วมต่อเนื่องในพื้นที่ภูเขาและบน the South Central Coast Central Highlands บำรุงรักษาสภาพอ่างเก็บน้ำ เขื่อนกันน้ำ และระบายน้ำ สร้างระบบเขื่อนกันน้ำให้สมบูรณ์ เพื่อควบคุมน้ำท่วมในส่วนใน Mekong River Delta Central Delta เพิ่มความสามารถในการป้องกันน้ำท่วม สร้างความปลอดภัยระดับภูมิภาค กำจัดเขตที่มีน้ำท่วมแล้วระบายน้ำใน Red River Delta ลดความเสียหายที่เกิดจากน้ำท่วมและน้ำท่วมฉับพลันในพื้นที่ภูเขาทางภาคเหนือ เพิ่มศักยภาพระบบเขื่อนกันน้ำทะเลบริเวณปากแม่น้ำ ให้สามารถรองรับน้ำที่มีความถี่ในระดับร้อยละ 5 เท่ากับพายุระดับ 9 -10 ใน Red River Delta South Central Coast และ Mekong River Delta

การศึกษาความอยู่รอดของข้าวไทยภายใต้ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน¹

ข้าว เป็นพืชอาหารหลักที่สำคัญต่อการดำเนินชีวิตของคนไทย และเป็นแหล่งรายได้หลักของชาวนาไทยกว่า 3.7 ล้านครัวเรือน² จากจำนวนครัวเรือนเกษตรทั้งสิ้น 5.6 ล้านครัวเรือน หรือร้อยละ 66.0 ของครัวเรือนเกษตรทั้งหมดของไทย อีกทั้งยังสร้างอาชีพให้แรงงานในภาคเกษตรได้กว่า 4 ล้านครัวเรือน ปัจจุบันประเทศไทยสามารถเพาะปลูกข้าวได้ 31.3 ล้านตันข้าวเปลือกในปี 2552³ ซึ่งคิดเป็นปริมาณผลผลิตข้าวในปี 401 กิโลกรัมต่อไร่ และข้าวนาปรัง⁴ 687 กิโลกรัมต่อไร่ หลังจากนั้นข้าวเปลือกที่ผลิตได้จะถูกส่งไปยังตลาดกลางข้าวเปลือก หรือขายให้แก่ผู้รวบรวมข้าวในพื้นที่และพ่อค้าเร่จากพื้นที่ใกล้เคียง เพื่อส่งต่อไปยังโรงสีข้าว (ภาพที่ 1.1) ซึ่งผลผลิตข้าวสารของไทยในปี 2552 พบว่ามีปริมาณ 19.9 ล้านตันข้าวสาร แบ่งเป็นการใช้ภายในประเทศในปี 2552 เท่ากับ 11.3 ล้านตันข้าวสาร และการส่งออกไปยังประเทศคู่ค้าต่างๆ เช่น ไนจีเรีย สหรัฐอเมริกา แอฟริกาใต้ มาเลเซีย และฮ่องกง เป็นต้น ในปี 2552 เท่ากับ 8.6 ล้านตันข้าวสาร มูลค่า 170,000 ล้านบาท ซึ่งลดลงจากที่เคยส่งออกได้ 203,219 ล้านบาทในปี 2551 คิดเป็นอัตราการมูลค่าการส่งออกที่ลดลงในปี 2551 – 2552 เท่ากับร้อยละ 16.4 และหากพิจารณาสัดส่วนของมูลค่าการส่งออกข้าวของไทยในปี 2552⁵ พบว่ามีสัดส่วนการส่งออกร้อยละ 30.8 ของมูลค่าส่งออกสินค้าเกษตร และคิดเป็นร้อยละ 3.3 ของมูลค่าการส่งออกรวมทั้งหมด จึงถือได้ว่าข้าวเป็นสินค้าส่งออกที่สำคัญมากของไทย

นอกจากข้าวจะเป็นพืชหลักที่สำคัญของประเทศไทยแล้ว ข้าวยังเป็นพืชหลักของประเทศเพื่อนบ้านของไทยในอาเซียน และประเทศนอกอาเซียนอีกด้วย โดยประเทศในอาเซียนที่มีการผลิตข้าวได้ดีคือ พม่า เวียดนาม ลาว และกัมพูชา สำหรับประเทศนอกอาเซียนที่ผลิตข้าวได้ดี ได้แก่ อินเดีย และจีน เป็นต้น โดยในปัจจุบันประเทศเวียดนามได้ถูกกล่าวถึงว่าเป็นประเทศที่สามารถผลิตข้าวได้ปริมาณมากและมีตลาดส่งออกหลักเช่นเดียวกับไทย ซึ่งอาจจะกลายเป็นคู่แข่งที่สำคัญของไทยในตลาดโลก ดังเห็นได้จากในปีเพาะปลูก 2551/52 เวียดนามสามารถผลิตข้าวสารได้ทั้งสิ้น 23.7 ล้านตัน ในขณะที่ไทยสามารถผลิตข้าวสารได้เพียง 19.4 ล้านตัน พม่าสามารถผลิตได้ 10.1 ล้านตัน กัมพูชาผลิตได้ 4.5 ล้านตัน และลาวผลิตได้ 1.8 ล้านตัน ส่วนประเทศอินโดนีเซีย มาเลเซีย และฟิลิปปินส์สามารถผลิตข้าวได้แต่ยังคงไม่เพียงพอต่อความต้องการบริโภคภายในประเทศ เมื่อพิจารณาผลผลิตต่อไร่ของไทยเปรียบเทียบกับประเทศเพื่อนบ้านแล้ว จะเห็นว่าเวียดนามมีผลผลิตต่อไร่สูงถึง 782.4 กิโลกรัม ในขณะที่

¹บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของโครงการ “การศึกษาความอยู่รอดของข้าวไทยภายใต้ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน” ซึ่งได้รับการสนับสนุนเงินทุนวิจัยจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

²“ข้อมูลพื้นฐานเศรษฐกิจการเกษตร” ศูนย์สารสนเทศการเกษตร สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร (2552)

³“Foreign Agricultural Service” USDA September (2009)

⁴ข้าวนาปรัง ปี 2552 หมายถึง ปีเพาะปลูก 2552/53

⁵“สถิติการค้าระหว่างประเทศของไทย” กระทรวงพาณิชย์ (2552)

ที่ไทยผลิตได้ 440.0 กิโลกรัมต่อไร่ พม่าผลิตได้ 417.6 กิโลกรัมต่อไร่ และลาวผลิตได้ 564.8 กิโลกรัมต่อไร่ (ตารางที่ 1 และตารางที่ 2)

ตารางที่ 1 เนื้อที่เพาะปลูกข้าว ผลผลิตต่อไร่ และผลผลิตข้าวสารของอาเซียน

ประเทศ	เนื้อที่เพาะปลูก (ล้านไร่)			ผลผลิตต่อไร่ (กิโลกรัม/ไร่)			ผลผลิตข้าวสาร (ล้านตัน)		
	2550/51	2551/52	2552/53	2550/51	2551/52	2552/53	2550/51	2551/52	2552/53
อินโดนีเซีย	74.4	76.1	75.0	771.2	780.8	801.6	37.0	38.3	38.8
เวียดนาม	46.3	45.8	45.8	796.8	808.0	803.2	24.4	24.4	24.3
ไทย	67.7	67.5	68.1	443.2	444.8	454.4	19.8	19.9	20.4
พม่า	44.3	41.9	43.8	417.6	417.6	422.4	10.7	10.2	10.8
ฟิลิปปินส์	27.2	28.3	27.8	612.8	603.2	576.0	10.5	10.8	10.1
กัมพูชา	16.1	16.3	16.6	419.2	440.0	443.2	4.2	4.5	4.6
ลาว	5.1	5.3	5.5	561.6	564.8	579.2	1.7	1.8	1.9
มาเลเซีย	4.1	4.1	4.2	558.4	572.8	588.8	1.5	1.5	1.6
รวม	285.1	285.3	286.8	572.6*	579.0*	583.6*	109.8	111.3	112.5

ที่มา: USDA, Foreign Agricultural Service, 2010

ตารางที่ 2 อัตราการขยายตัวของเนื้อที่เพาะปลูกข้าว ผลผลิตต่อไร่ และผลผลิตข้าวสารของอาเซียน

ประเทศ	เนื้อที่เพาะปลูก (ร้อยละ)		ผลผลิตต่อไร่ (ร้อยละ)		ผลผลิตข้าวสาร (ร้อยละ)	
	2551/52	2552/53	2551/52	2552/53	2551/52	2552/53
อินโดนีเซีย	2.3	-1.4	1.2	2.7	3.5	1.3
เวียดนาม	-1.2	0.1	1.4	-0.6	0.0	-0.4
ไทย	-0.3	1.0	0.4	2.2	0.3	2.8
พม่า	-5.5	4.5	-	1.2	-5.4	5.2
ฟิลิปปินส์	4.1	-1.8	-1.6	-4.5	2.6	-6.1
กัมพูชา	1.6	1.5	5.0	0.7	6.6	2.4
ลาว	3.5	3.6	0.6	2.6	4.1	5.6
มาเลเซีย	1.7	1.5	2.6	2.8	4.1	3.3

ที่มา: คำนวณจากฐานข้อมูล USDA, Foreign Agricultural Service, 2010

จากข้อตกลงของการจัดตั้งประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (ASEAN Economic Community: AEC) ที่กำหนดให้ในปี 2553 ประเทศในอาเซียนเดิม คือ ไทย อินโดนีเซีย มาเลเซีย สิงคโปร์ ฟิลิปปินส์ และบรูไน ต้องลดภาษีสินค้าเป็นศูนย์ และกำหนดให้ในปี 2558 ประเทศในกลุ่ม CLMV ประกอบด้วย เวียดนาม พม่า กัมพูชา และลาว ต้องลดภาษีสินค้าเป็นศูนย์ ย่อมส่งผลกระทบต่อสินค้าเกษตรของไทย ทั้งด้านบวกและด้านลบ ซึ่งหากพิจารณาสถานะตลาดในปัจจุบันของข้าวไทยเปรียบเทียบกับประเทศคู่แข่งสำคัญ คือ เวียดนาม โดยใช้แบบจำลอง BCG (BCG Model) พบว่าตลาดข้าวขาวอาเซียน ในปี

2552 เวียดนามมีอัตราการขยายตัวของการส่งออกไปยังตลาดอาเซียนต่ำกว่าอัตราการขยายตัวเฉลี่ยของอาเซียนซึ่งอยู่ที่ร้อยละ 59.9 และมีส่วนแบ่งตลาดมากกว่าส่วนแบ่งตลาดเฉลี่ยที่ร้อยละ 50.0 ทำให้ข้าวขาวเวียดนามอยู่ในสถานะทำเงินซึ่งมีศักยภาพในการแข่งขันปานกลางแต่กำลังอยู่ในภาวะชะลอตัว อย่างไรก็ตามเวียดนามยังคงสามารถครองตลาดข้าวขาวอาเซียนเนื่องจากราคาข้าวถูกกว่าประเทศคู่แข่งอื่นๆ และปริมาณการผลิตที่ตอบสนองความต้องการของผู้ซื้อ สำหรับข้าวขาวของไทยที่ถูกเวียดนามแย่งตำแหน่งผู้นำตลาดข้าวขาวไปตั้งแต่ปี 2547 พบว่าในปี 2552 มีส่วนแบ่งตลาดน้อยมากเพียงร้อยละ 7.4 เท่านั้นซึ่งน้อยกว่าส่วนแบ่งตลาดเฉลี่ย และมีอัตราการขยายตัวของการส่งออกไปยังอาเซียนที่ติดลบ แสดงว่ามีแนวโน้มที่จะส่งข้าวขาวไปขายในอาเซียนได้น้อยลง ส่งผลให้ข้าวขาวของไทยในตลาดอาเซียนมีสถานะตกต่ำ นั่นคือมีศักยภาพในการแข่งขันต่ำลงและกำลังอยู่ในภาวะชะลอตัว (ตารางที่ 1 และภาพที่ 1)

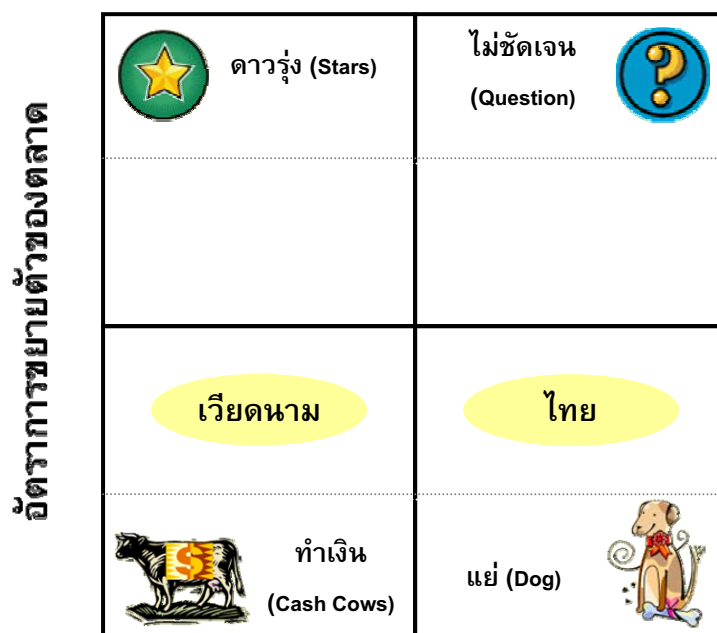
ตารางที่ 1 มูลค่าการส่งออก อัตราการขยายตัว ส่วนแบ่งตลาด และสถานะของข้าวขาวไทยและเวียดนามในตลาดอาเซียน ปี 2552

ประเทศ	มูลค่าการส่งออก (ล้านเหรียญสหรัฐ)	อัตราการขยายตัว (ร้อยละ)	ส่วนแบ่งตลาด (ร้อยละ)	สถานะ
ไทย	72,719,978.0	-86.1	7.4	ตกต่ำ
เวียดนาม	909,391,167.0	-23.3	92.6	ทำเงิน
อาเซียน	982,111,145.0	59.9*	50.0**	

หมายเหตุ: * อัตราการขยายตัวเฉลี่ย 5 ปี ของตลาดข้าวขาวอาเซียน (ประกอบด้วยประเทศอินโดนีเซีย มาเลเซีย ฟิลิปปินส์ และสิงคโปร์)

** ส่วนแบ่งตลาดข้าวขาวของอาเซียนเฉลี่ย 2 อันดับแรก

ส่วนแบ่งตลาด

ภาพที่ 1 ผลประเมินศักยภาพข้าวขาวของไทยและเวียดนามในตลาดอาเซียน โดยใช้แบบจำลอง BCG (BCG Model)

สำหรับข้าวหอม พบว่าไทยอยู่ในสถานะทำเงินด้วยส่วนแบ่งตลาดที่สูงเป็นอันดับหนึ่ง แม้จะมีอัตราการขยายตัวที่น้อยกว่าอัตราการขยายตัวเฉลี่ยของอาเซียน แต่มีทิศทางเป็นบวก จึงถือได้ว่าสินค้าข้าวหอมของไทยเป็นสินค้าที่มีศักยภาพในตลาดอาเซียน ส่วนข้าวหอมของเวียดนามนั้นอยู่ในสถานะตกต่ำเนื่องจากเวียดนามสามารถผลิตข้าวหอมได้น้อย จึงมีการส่งออกไปในอาเซียนได้น้อยเช่นกัน (ตารางที่ 2 และภาพที่ 2)

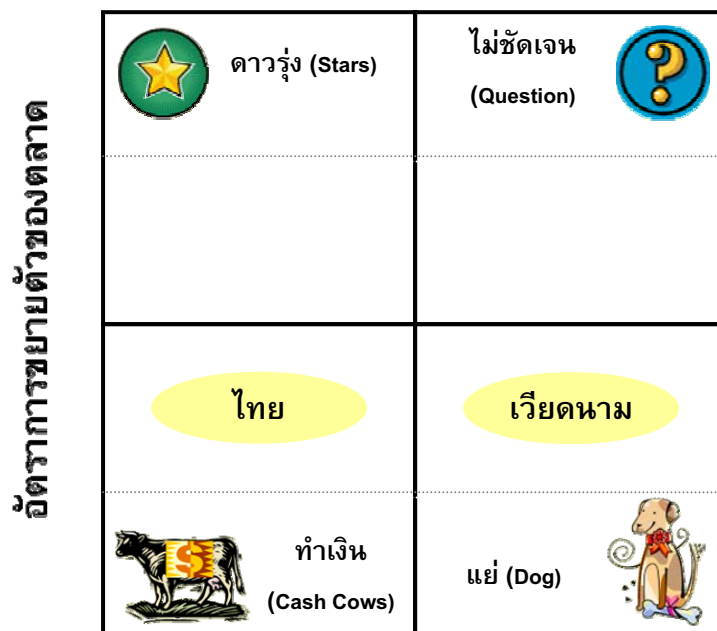
ตารางที่ 2 มูลค่าการส่งออก อัตราการขยายตัว ส่วนแบ่งตลาด และสถานะของข้าวหอมไทยและเวียดนามในตลาดอาเซียน ปี 2552

ประเทศ	มูลค่าการส่งออก (ล้านเหรียญสหรัฐ)	อัตราการขยายตัว (ร้อยละ)	ส่วนแบ่งตลาด (ร้อยละ)	สถานะ
ไทย	72,586,829.0	12.0	100.0	ทำเงิน
เวียดนาม	-	-	-	ตกต่ำ
อาเซียน	72,586,829.0	23.2*	50.0**	

หมายเหตุ: * อัตราการขยายตัวเฉลี่ย 5 ปี ของตลาดข้าวหอมอาเซียน (ประกอบด้วยประเทศอินโดนีเซีย และสิงคโปร์)

** ส่วนแบ่งตลาดข้าวหอมของอาเซียนเฉลี่ย 2 อันดับแรก

ส่วนแบ่งตลาด

ภาพที่ 2 ผลประเมินศักยภาพข้าวหอมของไทยและเวียดนามในตลาดอาเซียน
โดยใช้แบบจำลอง BCG (BCG Model)

สำหรับการประเมินศักยภาพข้าวไทยกับเวียดนามในภาพรวม โดยอาศัยแบบจำลองไดมอนด์ หรือ Diamond Model พบว่าด้านปัจจัยการผลิตของไทยจะมีศักยภาพมากกว่าเวียดนาม ทั้งในด้านของโครงสร้างพื้นฐาน เช่น ถนน ไฟฟ้า เป็นต้น เทคโนโลยีในการเพาะปลูก พันธุ์ข้าวที่มีความหลากหลาย และผลผลิตที่ได้มีคุณภาพ ตลอดจนการความรู้และความชำนาญของชาวนาไทยในการปลูกข้าวที่ไม่ได้เป็นรองชาติใด และการเข้าถึงแหล่งทุนซึ่งเมื่อเทียบกับเวียดนามแล้ว ถือว่าชาวนาไทยสามารถเข้าถึงแหล่งเงินทุนได้มากกว่า สำหรับเวียดนามจะมีศักยภาพในด้านของระบบชลประทาน โดยในปัจจุบันเวียดนามได้ขยายระบบชลประทานเข้าไปในพื้นที่ทำการเกษตรได้เพิ่มมากขึ้นถึงร้อยละ 85.0⁶ ของพื้นที่เพาะปลูกทั้งหมด ประกอบกับต้นทุนในการผลิตของชาวนาเวียดนามที่ต่ำกว่าชาวนาไทย เช่น ค่าจ้างแรงงาน ปุ๋ย และยาปราบศัตรูพืช เป็นต้น ซึ่งในปัจจุบันกรรมวิธีและรูปแบบในการปลูกข้าวของเวียดนามส่วนใหญ่ ยังใช้แรงงานคนเป็นหลัก และเป็นแรงงานในครัวเรือน ปริมาณการใช้ปุ๋ยและยาปราบศัตรูพืชยังมีปริมาณน้อยกว่าชาวนาไทย ทำให้ต้นทุนในการปลูกข้าวของเวียดนามต่ำกว่า ส่วนการขยายตัวของชาวนาเวียดนามส่วนใหญ่จะมีพ่อค้าคนกลางไปรับซื้อถึงที่ ซึ่งลักษณะของพ่อค้าคนกลางนี้

⁶จากรายงานข้อมูลพื้นฐานเศรษฐกิจการเกษตร ของสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร ปี 2552 พบว่าในปัจจุบันประเทศไทยมีระบบชลประทานอยู่ในพื้นที่เพาะปลูกข้าวเพียงร้อยละ 33 ของพื้นที่ปลูกข้าวทั้งหมดของประเทศ ส่วนอีกร้อยละ 67 ต้องพึ่งพาน้ำฝนเป็นหลัก

จะมีลักษณะเป็นคนรวบรวมข้าวที่จะออกไปรับซื้อข้าวจากชาวนา แล้วนำมาขายให้โรงสีข้าวอีกที และมีส่วนที่มีพื้นที่ทำนาอยู่ใกล้กับโรงสีก็จะนำข้าวไปขายให้โรงสีโดยตรง ซึ่งรูปแบบในการขนส่งจะเป็นแบบง่าย โดยอาศัยจักรยาน รถจักรยานยนต์ หรือรถบรรทุกเล็กในการขนส่งข้าวจากชาวนาไปโรงสี ทำให้ชาวนาเวียดนามเสียค่าใช้จ่ายในการขนส่งน้อยกว่าชาวนาไทยที่จ้างรถขนส่งข้าวเปลือกไปขายให้แก่โรงสีหรือแหล่งรับซื้อข้าวเปลือกโดยตรง

จากการที่ชาวนาเวียดนามมีต้นทุนการปลูกข้าวต่ำ ทำให้ราคาส่งออกข้าวของเวียดนามถูกกว่าราคาส่งออกข้าวของไทยทั้งในตลาดโลกและตลาดอาเซียน ประกอบกับรัฐบาลเวียดนามให้ความสำคัญในการผลิต การตลาด และการส่งออกข้าวของประเทศอย่างมาก เช่น การกำหนดราคาส่งออกข้าวของเวียดนามรัฐบาลจะมอบหมายให้สมาคมอาหารเวียดนาม (Vietnam Food Association: VFA) เป็นผู้กำหนดราคาส่งออกข้าวขั้นต่ำ (Minimum Export Price: MEP) ที่ผู้ส่งออกจะไปทำสัญญาซื้อขายกับต่างประเทศ ดังนั้นราคาส่งออกข้าวของเวียดนามจึงมีราคาถูก การจัดสรรงบประมาณจำนวนมากในการวิจัยและพัฒนาพันธุ์ข้าว การพัฒนาและสร้างโครงสร้างพื้นฐานบริเวณสามเหลี่ยมปากแม่น้ำโขง (Mekong Delta River) และสามเหลี่ยมปากแม่น้ำแดง (Red River Delta) ซึ่งเป็นแหล่งเพาะปลูกข้าวที่สำคัญของประเทศให้เป็นแหล่งปลูกข้าวเพื่อการส่งออก ส่วนรูปแบบของการทำการตลาดของเวียดนามจะเป็นแบบทีมเดียว โดยรัฐบาลเป็นผู้นำในการหาตลาด การส่งออกข้าวของเวียดนามจึงเป็นแบบการซื้อขายข้าวระหว่างรัฐบาลเวียดนามกับรัฐบาลของประเทศผู้นำเข้า เช่น การค้าข้าวระหว่างเวียดนามกับฟิลิปปินส์ เป็นต้น ซึ่งการทำการตลาดแบบทีมเดียวกันของ รัฐบาล ผู้ส่งออก โรงสีข้าว และชาวนาของเวียดนาม ส่งผลให้เวียดนามสามารถครองส่วนแบ่งตลาดข้าวในอาเซียนเป็นอันดับ 1 มาตั้งแต่ปี 2548 และมีแนวโน้มว่าส่วนแบ่งตลาดจะเพิ่มขึ้นในอนาคต แต่หากพิจารณาถึงคุณภาพของข้าวไทยและข้าวเวียดนาม ทั้งข้าวขาวและข้าวหอมแล้ว พบว่าข้าวของไทยมีคุณภาพดีกว่า ทั้งคุณภาพของเมล็ดข้าว เทคโนโลยีการสีข้าว และการขนส่ง ที่มีประสิทธิภาพมากกว่าเวียดนาม ทำให้ข้าวเสียหายน้อยกว่า

ในส่วนการรวมกลุ่มของกิจการต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับข้าว ทั้งชาวนา โรงสี และผู้ส่งออกข้าวของไทย พบว่าชาวนากับโรงสีมีความใกล้ชิดกัน ส่วนผู้ส่งออกจะรวมกลุ่มกับผู้ส่งออกด้วยกัน ด้านการรวมกลุ่มของเวียดนาม ในส่วนของผู้ส่งออกพบว่าผู้ส่งออกข้าวเกือบทั้งหมดของเวียดนามจะเป็นสมาชิกของสมาคมอาหารเวียดนาม (VFA) และผู้ส่งออกข้าวรายใหญ่ของเวียดนาม คือ Northern Food Corporation (Vinafood 1) และ Southern Food Corporation (Vinafood 2) เป็นรัฐวิสาหกิจที่ขึ้นกับกระทรวงเกษตรและพัฒนาชนบทของเวียดนาม (Ministry of Agriculture & Rural Development: MARD) ทำให้การรวมตัวของผู้ส่งออกเวียดนามค่อนข้างเข้มแข็ง สำหรับผู้ประกอบการโรงสีข้าวไม่มีการรวมตัวหรือตั้งเป็นสมาคม แต่จะเป็นในลักษณะของต่างคนต่างทำ (ตารางที่ 3)

ตารางที่ 3 การเปรียบเทียบศักยภาพของข้าวไทยกับเวียดนาม

เปรียบเทียบศักยภาพของข้าวไทยกับเวียดนาม	ไทยมีศักยภาพมากกว่าเวียดนาม
ด้านปัจจัยการผลิต	
โครงสร้างพื้นฐานดี (ถนน ไฟฟ้า)	✓
ต้นทุนขนส่งข้าวสาร	×
ความสามารถในการเข้าถึงแหล่งเงินทุน	✓
ค่าจ้างแรงงาน	×
ราคาปุ๋ย และยาปราบศัตรูพืช	×
มีเทคโนโลยีการเพาะปลูก หรือพัฒนาพันธุ์ข้าว	✓
ชาวนาสามารถพัฒนาการปลูกข้าวได้ดี เช่น ประหยัดต้นทุน เพิ่มผลผลิต เป็นต้น	✓
ระบบชลประทานทั่วถึงและเพียงพอ	×
ด้านการแข่งขัน/กลยุทธ์	
ความสามารถในการรักษาส่วนแบ่งตลาดอาเซียนในช่วง 3 ปี (2550-2552)	×
แนวโน้มส่วนแบ่งตลาดข้าวในอาเซียนปี 2553 ดีขึ้น	×
การดำเนินกลยุทธ์ทางการตลาด (เช่น กลยุทธ์ด้านราคา)	×
ด้านอุปสงค์และความต้องการของตลาด	
ระบบโลจิสติกส์และการขนส่งข้าวไปยังประเทศผู้ซื้อ	✓
คุณภาพข้าว (ตรงตามความต้องการของตลาด)	✓
ด้านอุตสาหกรรมที่เชื่อมโยงและสนับสนุนกัน	
ชาวนากับโรงสีมีการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ไม่ขัดแย้งกัน	✓
โรงสีกับผู้ส่งออกมีการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ไม่ขัดแย้งกัน	×
การรวมกลุ่มผู้ส่งออกมีความเข้มแข็ง	✓
ด้านนโยบายของภาครัฐ	
นโยบายด้านปัจจัยการผลิต (อุดหนุนเงินเพื่อซื้อปุ๋ยมาใช้ก่อน)	✓
นโยบายด้านการส่งออก (การเพิ่มส่วนแบ่งตลาด กลยุทธ์ด้านการตลาด)	×
นโยบายด้านที่ดิน (การให้เช่าที่ดินเพาะปลูก)	×
นโยบายด้านราคา (พยุงราคาข้าว แทรกแซงราคาข้าว ประกันรายได้)	✓
นโยบายด้านการผลิต (เพิ่มผลผลิตต่อไร่ ลดต้นทุนการผลิต พัฒนาคุณภาพข้าว)	✓

หมายเหตุ: ✓ แสดงว่า ไทยมีศักยภาพมากกว่าเวียดนาม

× แสดงว่า ไทยมีศักยภาพน้อยกว่าเวียดนาม

ที่มา: การสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ส่งออกข้าวและผู้ประกอบการโรงสีข้าวของไทย

สามารถสรุปแยกเป็นหัวข้อต่างๆ ได้ดังนี้

➤ การผลิต

● ต้นทุนวัตถุดิบ

ต้นทุนวัตถุดิบในการทำนาของไทยสูงกว่าเวียดนาม เนื่องจากการทำนาของชาวนาไทยในปัจจุบันมีการนำเทคโนโลยีและเครื่องจักรเข้ามาใช้ในกระบวนการผลิตเกือบทุกขั้นตอน ตั้งแต่ การไถคราด ไปจนถึงการเก็บเกี่ยว ซึ่งทำให้ราคาน้ำมันเป็นอีกหนึ่งปัจจัยที่มีผลต่อต้นทุนในการผลิต เพราะเมื่อราคาน้ำมันปรับตัวสูงขึ้นต้นทุนในการทำนาจึงสูงขึ้นตามไปด้วย โดยต้นทุนการทำนาของไทยแบ่งออกเป็นต้นทุนในการผลิตข้าวนาปีและข้าวนาปรัง จากข้อมูลของสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตรในช่วงปี 2548/49 – 2552/53 พบว่าต้นทุนรวมในการผลิตข้าวนาปีจะสูงกว่าต้นทุนรวมของการผลิตข้าวนาปรัง โดยในปี 2548/49 ต้นทุนรวมในการผลิตข้าวนาปีอยู่ที่ 5,602.0 บาทต่อตัน ในขณะที่ข้าวนาปรังมีต้นทุนรวมในการผลิต 4,812.0 บาทต่อตัน และจากปี 2548/49 ต้นทุนรวมในการผลิตข้าวทั้งนาปีและนาปรังมีอัตราการขยายตัวเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง และในปี 2552/53 ที่ผ่านมา ต้นทุนรวมในการผลิตข้าวนาปีสูงขึ้นเป็น 8,715.0 บาทต่อตัน ส่วนต้นทุนรวมของการผลิตข้าวนาปรังเพิ่มขึ้นเป็น 6,575.0 บาทต่อตัน (ตารางที่ 4)

ตารางที่ 4 ต้นทุนการผลิตข้าวนาปี และข้าวนาปรังของประเทศไทย

หน่วย: บาทต่อตัน

รายการ	2548/49	2549/50	2550/51	2551/52	2552/53
ข้าวนาปี : ต้นทุนรวม	5,602.5	5,905.1	5,985.4	8,859.3	8,714.7
ต้นทุนผันแปร	5,060.8	5,218.3	5,565.7	7,817.8	7,712.3
ข้าวนาปรัง : ต้นทุนรวม	4,812.0	5,074.0	6,696.0	6,762.0	6,575.0
ต้นทุนผันแปร	4,233.0	4,489.0	5,940.0	5,748.0	5,875.2

ที่มา: สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ (2553)

สำหรับการปลูกข้าวของเวียดนามในแต่ละภาคหรือแต่ละจังหวัดมีต้นทุนผลิตต่อไร่แตกต่างกันออกไป การที่เกษตรกรแต่ละจังหวัดและแต่ละพื้นที่จะปลูกข้าวจำนวนกี่ครั้งในแต่ละปี นอกจากขึ้นอยู่กับความพร้อมของทรัพยากรและความสามารถของชาวนาเองแล้ว ยังขึ้นอยู่กับนโยบายของรัฐบาลที่กำหนดว่าจังหวัดหรือพื้นที่ใดสามารถทำนาได้กี่ครั้งต่อปี เมื่อพิจารณาจากจังหวัดสำคัญๆ ที่ปลูกข้าวเป็นจำนวนมากในภาคใต้ของประเทศบริเวณสามเหลี่ยมปากแม่น้ำโขง (Mekong River Delta) เช่น จังหวัดเกิ่นเทอ (Can Tho) จังหวัดบักเลียว (Bac Lieu) จังหวัดกำเมา (Ca Mau) และจังหวัดบาเรีย – วุงเต่า (Ba Ria Vung Tau) ในช่วงปี 2007 – 2008 จะเห็นว่าต้นทุนการผลิตข้าวของแต่ละจังหวัดและแต่ละฤดูกาลแตกต่างกัน ในบางจังหวัด เช่น จังหวัดเกิ่นเทอ (Can Tho) และจังหวัดบาเรีย – วุงเต่า (Ba Ria Vung Tau) เป็นต้น ลักษณะการทำนาของเกษตรกรจะแบ่งเป็น 2 รูปแบบ คือ 1.ทำนาตามรูปแบบ

ของโครงการ ลด 3 เพิ่ม 3⁷ ของรัฐบาล 2.ทำนาตามปกติโดยไม่ได้เข้าร่วมโครงการลด 3 เพิ่ม 3 ของรัฐบาล รายละเอียดของต้นทุนการผลิตข้าวในแต่ละจังหวัดและแต่ละฤดูกาลเพาะปลูก สามารถสรุปได้ดังนี้

จังหวัดเกินเธอ และจังหวัดบาเรีย – วุงเต่า ในช่วงปี 2007 – 2008 เมื่อเปรียบเทียบต้นทุนระหว่างนาข้าวที่ปลูกตามนโยบายกับนาข้าวของเกษตรกรที่ปลูกตามปกติ ต้นทุนการผลิตของนาข้าวแบบลด 3 เพิ่ม 3 จะใช้ต้นทุนน้อยกว่า แต่ได้ผลผลิตต่อไร่สูงกว่าและมีกำไรมากกว่านาข้าวที่ปลูกตามปกติ เช่น ในการผลิตข้าวต่อไร่ของจังหวัดเกินเธอ ช่วงฤดูหนาว – ไร่ไม่ผลิ ปี 2007 – 2008 นาข้าวแบบลด 3 เพิ่ม 3 ใช้ต้นทุนการผลิตข้าว 4,424.2 บาทต่อไร่ ในขณะที่นาข้าวของเกษตรกรใช้ต้นทุน 4,973.8 บาทต่อไร่ สูงกว่านาข้าว ลด 3 เพิ่ม 3 549.6 บาทต่อไร่ เมื่อพิจารณารายละเอียดค่าใช้จ่ายพบว่าค่าใช้จ่ายของนาข้าวปกติสูงกว่าทั้งค่าเมล็ดพันธุ์ ค่าปุ๋ย ค่ายาฆ่าแมลง แต่ผลผลิตต่อไร่ที่ได้กลับต่ำกว่านาข้าวที่ปลูกตามนโยบาย ส่วนการผลิตข้าวในช่วงฤดูร้อน ปี 2008 ของจังหวัดเกินเธอ เมื่อเปรียบเทียบค่าใช้จ่าย ผลผลิต และกำไรจากการทำนาทั้ง 2 แบบ จะเห็นว่าการทำนาแบบลด 3 เพิ่ม 3 มีต้นทุนต่ำกว่า ให้ผลผลิตต่อไร่สูงกว่า และเกษตรกรได้กำไรมากกว่า (ตารางที่ 5 และตารางที่ 6)

ตารางที่ 5 ต้นทุนในการผลิตข้าวต่อไร่ของจังหวัดเกินเธอ ช่วงฤดูหนาว – ไร่ไม่ผลิ ปี 2007 – 2008

หน่วย: บาทต่อไร่

รายละเอียด	นาข้าวลด 3 เพิ่ม 3	นาข้าวของเกษตรกร	ส่วนต่าง
1. ค่าเมล็ดพันธุ์	246.0	342.7	96.7
2. ค่าปุ๋ย	1,228.4	1,355.8	127.4
3. ค่ายาฆ่าแมลง	987.3	1,184.5	197.2
4. ค่าใช้จ่ายอื่นๆ	1,962.5	2,095.9	133.4
5. ผลผลิต (กิโลกรัม/ไร่)	1,120.0	1,080.0	- 40.0
6. รายรับ	9,979.1	9,622.7	- 356.4
7. รายจ่าย	4,424.2	4,973.8	549.6
8. กำไร	5,555.0	4,648.9	- 906.1

หมายเหตุ: อัตราแลกเปลี่ยน ปี 2007 คือ 500 ดอลลาร์ = 1 บาท อัตราแลกเปลี่ยน ปี 2008 คือ 555 ดอลลาร์ = 1 บาท

ที่มา: จากการประมวลผลข้อมูลการสำรวจภาคสนาม ณ ประเทศเวียดนาม (2553)

โครงการลด 3 เพิ่ม 3 เป็นโครงการของรัฐบาลเวียดนามที่เริ่มมาตั้งแต่ปี 2006 เพื่อลดต้นทุนการผลิตข้าวและให้เกษตรกรทำนาแบบถูกวิธี โดยเป็นโครงการที่แพร่หลายโดยทั่วไปในเวียดนามโดยเฉพาะทางภาคใต้ ลด 3 คือ 1.ลดปริมาณเมล็ดพันธุ์ให้เหมาะสม 2.ลดการใช้ปุ๋ยเคมี 3.ลดการใช้ยาปราบศัตรูพืชและวัชพืช เพิ่ม 3 คือ 1.เพิ่มผลผลิต 2.เพิ่มคุณภาพ 3.เพิ่มผลกำไร แต่เนื่องจากช่วงหลังเกษตรกรมักจะหว่านข้าวหนาแน่นมากทำให้เกิดโรคและแมลงระบาดต้องใช้ปุ๋ยและสารเคมีมาก ทำให้ต้นทุนสูง ในบางครั้งผลผลิตมากก็จริงแต่ต้นทุนสูงทำให้ผลตอบแทนที่ออกมามีอัตราต่ำเมื่อเทียบกับการลงทุน การลดความหนาแน่น ทำให้โรคและแมลงน้อยลง จึงใช้สารเคมีน้อยต้นทุนต่ำผลกำไรสูงขึ้นรวมทั้งใช้ปุ๋ยให้มีประสิทธิภาพและเหมาะสมกับความต้องการของพืชหรือพื้นที่เพาะปลูก

ตารางที่ 6 ต้นทุนในการผลิตข้าวของจังหวัดเกินเชอ ช่วงฤดูร้อน ปี 2008

หน่วย: บาทต่อไร่

รายละเอียด	นาข้าวลด 3 เพิ่ม 3	นาข้าวของเกษตรกร	ส่วนต่าง
1. ค่าเมล็ดพันธุ์	248.9	315.2	66.3
2. ค่าปุ๋ย	1,348.2	1,638.4	290.2
3. ค่ายาฆ่าแมลง	730.9	922.0	191.1
4. ค่าใช้จ่ายอื่นๆ	1,867.1	1,934.6	67.5
5. ผลผลิต (กิโลกรัม/ไร่)	826.7	832.0	5.3
6. รายรับ	8,001.0	8,057.7	56.7
7. รายจ่าย	4,195.2	4,810.3	615.1
8. กำไร	3,805.8	3,247.4	-558.4

หมายเหตุ: อัตราแลกเปลี่ยน ปี 2008 คือ 555 ดอลลาร์ = 1 บาท

ที่มา: จากการประมวลผลข้อมูลการสำรวจภาคสนาม ณ ประเทศเวียดนาม (2553)

สำหรับจังหวัดบาเรีย – วุงเต่า มีการทำนาทั้ง 2 รูปแบบเช่นกัน การผลิตข้าวในฤดูร้อน – ไร่ไม่ร่วง และฤดูหนาว ปี 2008 ค่าใช้จ่ายในการผลิตของนาข้าวเกษตรกรที่ไม่ได้ปลูกแบบลด 3 เพิ่ม 3 จะสูงกว่าประมาณ 627.4 – 677.3 บาทต่อไร่ และถ้าพิจารณาจากรายละเอียดค่าเมล็ดพันธุ์ ค่าปุ๋ย ค่ายาฆ่าแมลง นาข้าว ลด 3 เพิ่ม 3 จะมีค่าใช้จ่ายต่ำกว่า ส่วนค่าแรง และค่าเช่าเครื่องจักร การทำนาทั้ง 2 แบบมีค่าใช้จ่ายไม่แตกต่างกัน ส่วนผลผลิตต่อไร่ นาข้าวแบบลด 3 เพิ่ม 3 มีผลผลิตต่อไร่สูงกว่าและมีกำไรมากกว่านาข้าวเกษตรกรที่ปลูกตามปกติ (ตารางที่ 7 และตารางที่ 8)

ตารางที่ 7 ต้นทุนในการผลิตข้าวต่อไร่ของจังหวัดบาเรีย – วุงเต่า ในฤดูร้อน – ไร่ไม่ร่วง ปี 2008

หน่วย: บาทต่อไร่

รายละเอียด	นาข้าวลด 3 เพิ่ม 3	นาข้าวของเกษตรกร	ส่วนต่าง
1. ค่าเมล็ดพันธุ์	304.4	441.4	137.0
2. ค่าปุ๋ย	1,194.4	1,580.1	385.7
3. ค่ายาฆ่าแมลง	118.5	223.2	104.7
4. ค่าแรงงาน	184.5	184.5	-
5. ค่าเช่าเครื่องจักร	1,210.8	1,210.8	-
6. ค่าใช้จ่ายทั้งหมด	3,012.6	3,640.0	627.4
7. รายรับ	5,477.5	5,102.7	- 374.8
8. จำนวนผลผลิต (กิโลกรัม/ไร่)	5,477.5	5,102.7	- 374.8
9. กำไร	2,464.9	1,462.7	- 1,002.2

หมายเหตุ: อัตราแลกเปลี่ยน ปี 2008 คือ 555 ดอลลาร์ = 1 บาท

ที่มา: จากการประมวลผลข้อมูลการสำรวจภาคสนาม ณ ประเทศเวียดนาม (2553)

ตารางที่ 8 ต้นทุนในการผลิตข้าวต่อไร่ของจังหวัดบาเรีย – วุงเต่า ในฤดูหนาว ปี 2008

หน่วย: บาทต่อไร่

รายละเอียด	นาข้าว ลด3 เพิ่ม 3	นาข้าวของเกษตรกร	ส่วนต่าง
1. ค่าเมล็ดพันธุ์	415.1	601.9	186.8
2. ค่าปุ๋ย	1,194.40	1,580.10	385.7
3. ค่ายาฆ่าแมลง	118.50	223.20	104.7
4. ค่าแรงงาน	184.5	184.5	-
5. ค่าเช่าเครื่องจักร	1,383.80	1,383.80	-
6. ค่าใช้จ่ายทั้งหมด	3,296.20	3,973.50	677.3
7. รายรับ	5,045.00	4,973.00	- 72.0
8. จำนวนผลผลิต (กิโลกรัม/ไร่)	5,045.00	4,973.00	- 72.0
9. กำไร	1,748.80	999.4	- 749.4

หมายเหตุ: อัตราแลกเปลี่ยน ปี 2008 เท่ากับ 555 ดอลลาร์ = 1 บาท

ที่มา: จากการประมวลผลข้อมูลการสำรวจภาคสนาม ณ ประเทศเวียดนาม (2553)

● ค่าจ้างแรงงาน

สำหรับค่าจ้างแรงงานปลูกข้าวในประเทศไทย พบว่ามีระดับสูงกว่าเวียดนาม เนื่องจากค่าครองชีพและอัตราค่าจ้างแรงงานของไทยสูงกว่า อีกทั้งแรงงานไทยที่อยู่ในภาคเกษตรกรรมในปัจจุบันมีจำนวนลดลง เนื่องจากมีการเปลี่ยนไปทำงานในภาคอุตสาหกรรมมากขึ้นทำให้ค่าจ้างแรงงานในภาคเกษตรกรรมมีจำนวนน้อยไม่พอต่อความต้องการส่งผลให้ค่าแรงสูงขึ้น ทำให้มีการหันไปจ้างแรงงานจากประเทศเพื่อนบ้านที่มีค่าแรงต่ำกว่า ส่วนรูปแบบในการทำนาของเวียดนามยังใช้แรงงานคนเป็นหลัก และแรงงานจะเป็นคนในครอบครัว อีกทั้งเวียดนามเป็นประเทศที่เคยตกเป็นเมืองขึ้น และต้องผ่านสงครามมาเป็นระยะเวลายาวนานทำให้คนเวียดนามขยัน อดทน และประหยัดมากกว่าแรงงานไทย

➤ แนวโน้มส่วนแบ่งตลาด

ส่วนแบ่งตลาดข้าวขาวและข้าวหอมมะลิของไทยและเวียดนามในตลาดอาเซียนนั้น จากการศึกษาพบว่าข้าวขาวของไทยมีส่วนแบ่งตลาดในอาเซียนน้อยกว่าเวียดนามมาตั้งแต่ ปี 2548 และมีแนวโน้มที่ส่วนแบ่งตลาดข้าวขาวของไทยจะลดลงเรื่อย ๆ ถึงแม้ว่าคุณภาพข้าวขาวของไทยจะสูงกว่าข้าวขาวของเวียดนาม แต่ในปัจจุบันปัจจัยด้านราคาถือเป็นประเด็นที่สำคัญในการตัดสินใจซื้อข้าวของประเทศผู้นำเข้าในอาเซียน ซึ่งข้าวขาวของเวียดนามมีราคาต่ำกว่าไทยมาก จึงทำให้ประเทศผู้นำเข้าในอาเซียนนิยมนำเข้าข้าวขาวจากประเทศเวียดนามมากกว่า และมีแนวโน้มที่ส่วนแบ่งตลาดข้าวขาวของเวียดนามจะเพิ่มขึ้นอีกในอนาคต ส่วนข้าวหอมมะลิซึ่งเป็นข้าวคุณภาพสูง ไทยยังมีความสามารถในการแข่งขันและส่งออก จึงทำให้ไทยมีส่วนแบ่งตลาดข้าวประเภทนี้มากที่สุดมาโดยตลอด และมีแนวโน้มของส่วนแบ่งตลาดที่เพิ่มขึ้น

ในปัจจุบันเวียดนามได้ให้ความสำคัญกับการวิจัยและพัฒนาพันธุ์ข้าวหอม หรือข้าวพันธุ์ใหม่ๆ มากขึ้น เพื่อนำมาผลิตและส่งออกแข่งขันกับข้าวหอมมะลิของไทย ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อส่วนแบ่งตลาดของไทยได้ในระยะยาว

➤ ราคาและคุณภาพข้าว

ราคาส่งออกข้าวถือได้ว่าเป็นปัจจัยที่สำคัญในการกำหนดการนำเข้าข้าวของประเทศผู้ซื้อต่าง ๆ ซึ่งหากเปรียบเทียบราคาข้าวขาวของไทยกับเวียดนามแล้ว พบว่าในอดีตราคาข้าวขาวของทั้ง 2 ประเทศไม่แตกต่างกันมาก แม้ว่าราคาข้าวของไทยจะสูงกว่าก็ตาม แต่ในปัจจุบันช่วงห่างของราคาข้าวมีความแตกต่างกันมากขึ้น ซึ่งสาเหตุหนึ่งเกิดจากอัตราแลกเปลี่ยนเงินบาทที่มีแนวโน้มแข็งค่าขึ้นมาตลอด ส่วนอัตราแลกเปลี่ยนเงินต้องกลับมีทิศทางอ่อนค่าลง จึงยิ่งส่งผลให้ราคาส่งออกของเวียดนามถูกกว่าไทยมากยิ่งขึ้น

ส่วนคุณภาพข้าวของไทยกับเวียดนามนั้น พบว่าข้าวของไทยมีคุณภาพที่ดีกว่า เมล็ดยาว เมล็ดข้าวเต็ม ไม่ลีบ ไม่แตกหักเป็นข้าวท่อน และเป็นที่นิยมของผู้บริโภคมากกว่าข้าวเวียดนาม โดยเฉพาะข้าวหอมมะลิไทยที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัว และยังไม่มีการเปลี่ยนแปลงได้

➤ การรวมกลุ่มของผู้ประกอบการ

การรวมกลุ่มของผู้ประกอบการโรงสีข้าวในประเทศไทยอยู่ในรูปแบบของสมาคมที่มีการแลกเปลี่ยนข่าวสารระหว่างกัน แต่เนื่องจากจำนวนผู้ประกอบการโรงสีมีเป็นจำนวนมาก ต้องแข่งขันกันสูง ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างกันมีน้อย แต่สำหรับเวียดนามผู้ประกอบการโรงสีมีน้อยราย และส่วนใหญ่เป็นรายเล็ก ลักษณะจะเป็นแบบต่างคนต่างทำไม่ได้มีการรวมตัวกันอย่างจริงจัง ส่วนความสัมพันธ์ระหว่างผู้ประกอบการโรงสีกับชาวนาของไทยค่อนข้างมีความใกล้ชิดกัน โดยความสัมพันธ์เป็นไปในรูปแบบของการพึ่งพาอาศัยกัน สำหรับการขายข้าวของชาวนาไทยในปัจจุบันจะขายให้กับโรงสี ทำข้าวหรือลานข้าวโดยตรง โดยดูจากราคารับซื้อว่าที่ไหนให้ราคาสูงชาวนาก็จะไปขายให้กับแหล่งนั้น ในขณะที่เวียดนามการขายข้าวของชาวนาส่วนใหญ่จะขายให้กับพ่อค้าคนกลาง จะมีเพียงชาวนาที่มีพื้นที่ในการปลูกข้าวอยู่ใกล้กับโรงสีจึงจะนำข้าวไปขายให้กับโรงสีโดยตรง ซึ่งโรงสีข้าวส่วนใหญ่จะเป็นรายเล็ก ลักษณะของโรงสีและชาวนาจะเป็นในลักษณะของการพึ่งพาอาศัยกัน

ส่วนผู้ส่งออกข้าวมีการรวมกลุ่มกันเป็นสมาคมผู้ส่งออกข้าวไทย ซึ่งมีการประสานความร่วมมือระหว่างสมาชิกด้วยกันในด้านการกำหนดนโยบายและแนวทางด้านการส่งออกข้าวในภาพรวม แต่ในส่วนของการค้าข้าวนั้นเป็นการดำเนินงานของแต่ละบริษัทที่ไม่เกี่ยวข้องกัน ทำให้ยังคงพบปัญหาการขัดแย้งทางผลประโยชน์และการขายตัดราคากันเอง ส่วนในประเทศเวียดนามมีสมาคมอาหารเวียดนาม (Vietnam Food Association: VFA) เป็นผู้กำหนดราคาส่งออกขั้นต่ำ (The Minimum Export Price:

MEP) ของสมาชิก เพื่อบังคับไม่ให้ผู้ส่งออกขายข้าวในราคาต่ำกว่าที่กำหนด และป้องกันการขายตัดราคาตนเอง

➤ นโยบายรัฐบาล

จากการที่เวียดนามเป็นประเทศระบอบสังคมนิยม โดยมีพรรคคอมมิวนิสต์เวียดนาม (Communist Party of Vietnam) เป็นพรรคการเมืองเดียวและมีอำนาจสูงสุด จึงทำให้การบริหารจัดการประเทศมีความเด็ดขาดและรวดเร็ว ในขณะที่ประเทศไทยมีขั้นตอนการดำเนินงานหลายขั้นตอน ทำให้ช้าและไม่ทันต่อสถานการณ์

สำหรับผลกระทบที่คาดว่าจะเกิดขึ้นหลังจากมีการลดภาษีสินค้าเกษตรเป็นร้อยละศูนย์ ที่มีต่อรายได้ การใช้ปัจจัยการผลิต การใช้ที่ดินของชาวนาไทย พบว่าส่งผลให้ไทยได้รับประโยชน์มากขึ้น ทั้งในภาคการผลิต การใช้ปัจจัยการผลิต การส่งออก และรายได้ของชาวนา แต่อย่างไรก็ตามในความเป็นจริงทุกประเทศในอาเซียนไม่ได้ปรับลดภาษีศุลกากรข้าวสาร โดยเฉพาะตลาดส่งออกข้าวที่สำคัญของไทย คือ อินโดนีเซีย มาเลเซีย และฟิลิปปินส์ ที่เก็บภาษีในอัตราสูง ส่งผลให้ประโยชน์ที่ไทยได้รับน้อยลง ประกอบกับหากเปรียบเทียบผลประโยชน์ของไทยกับเวียดนาม ซึ่งมีตลาดส่งออกข้าวเป็นตลาดเดียวกัน คือ ฟิลิปปินส์ มาเลเซีย อินโดนีเซีย สิงคโปร์ และปัจจุบันเวียดนามเป็นผู้ครองตลาดข้าวสารอาเซียน ส่งผลให้ไทยมีโอกาสได้ประโยชน์จากการปรับลดภาษีศุลกากรน้อยกว่าเวียดนาม โดยสัดส่วนของผลกระทบที่จะเกิดขึ้นกับภาคการผลิตต่างๆ ในประเทศนั้น ผู้ส่งออกจะเป็นผู้ที่ได้รับผลกระทบมากที่สุดทั้งในด้านการได้ประโยชน์และเสียประโยชน์ เนื่องจากเกี่ยวข้องโดยตรงกับการค้าข้าวสาร รองลงมาเป็นโรงสีข้าว และชาวนา คิดเป็นร้อยละ 50.0 ร้อยละ 40.0 และร้อยละ 10.0 ตามลำดับ ทั้งนี้แม้ว่าชาวนาจะได้รับผลกระทบน้อยที่สุดเนื่องจากราคาข้าวเปลือกที่ชาวนาได้รับหรือรายได้ของชาวนามีหน่วยงานรัฐคอยให้ความช่วยเหลือดูแล แต่่นโยบายรัฐดังกล่าวถือเป็นดาบสองคม เนื่องจากการแทรกแซงตลาด มีช่องทางที่สามารถทุจริตคอร์รัปชัน และไม่เป็นการกระตุ้นหรือเชิญชวนให้ชาวนาไทยพัฒนาศักยภาพการผลิตของตนเองให้เป็นข้าวที่มีคุณภาพ เพิ่มปริมาณผลผลิตต่อไร่ หรือส่งเสริมการลดต้นทุนการผลิต ทำให้ในวันข้างหน้าไทยไม่สามารถพึ่งพาตนเองได้มากขึ้นเรื่อยๆ ดังนั้นจึงจำเป็นต้องมีนโยบายเร่งด่วนในการพัฒนาข้าวไทยทั้งระบบ ดังนี้

(1) นโยบายเพื่อเสริมศักยภาพด้านการผลิตของชาวนาไทย

ส่งเสริมให้ชาวนาลดต้นทุนการเพาะปลูกข้าวอย่างจริงจัง โดยรณรงค์ให้ใช้ปุ๋ยชีวภาพแทนปุ๋ยเคมีที่มีราคาสูงขึ้น การดำเนินงานดังกล่าวต้องใช้เวลาจึงจะเห็นผลถึงความเปลี่ยนแปลงของผลผลิตที่เกิดขึ้น หน่วยงานที่เกี่ยวข้องจึงต้องเข้ามาดูแลและส่งเสริมอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งการวิจัยและพัฒนาพันธุ์ข้าวที่ทำให้สามารถเพาะปลูกได้ผลผลิตเพิ่มขึ้น และระบบป้องกันน้ำท่วมอย่างยั่งยืนเพื่อป้องกันความเสียหายในฤดูน้ำหลาก

นอกจากนี้ควรดำเนินการบริหารจัดการรายได้ของชาวนาอย่างยั่งยืน ด้วยการส่งเสริมให้ชาวนาสามารถพึ่งพาตนเองได้ โดยส่งเสริมด้านการลดต้นทุนการผลิตตลอดจนส่งเสริมให้ชาวนาใส่ใจ ดูแล และเพิ่มประสิทธิภาพของผลผลิตข้าวเปลือก กลุ่มงานไปกับการปฏิรูปนโยบายราคาข้าวเปลือกภายในประเทศ เพื่อลดระดับการแทรกแซงตลาดและภาระค่าใช้จ่ายของประเทศในระยะยาว

(2) นโยบายส่งเสริมศักยภาพด้านการตลาด

เพิ่มช่องทางในการเผยแพร่ ประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารต่างๆ ที่เกี่ยวกับข้าวของประเทศในอาเซียนให้ผู้ที่เกี่ยวข้องในทุกกระดับ ทั้งชาวนา โรงสีข้าว ผู้ส่งออก รัฐบาลและเข้าใจอย่างทั่วถึงและต่อเนื่อง ดังนี้

(2.1) ข่าวสารด้านเทคโนโลยีการผลิต ราคาข้าว สถานการณ์การค้าข้าว

เผยแพร่ข่าวสาร ความเคลื่อนไหวของแต่ละประเทศในอาเซียน ด้านการพัฒนาพันธุ์ข้าว เทคโนโลยีการเพาะปลูกข้าว แนวโน้มราคาข้าว แนวโน้มการค้า-การส่งออกข้าว ตลอดจนสถานการณ์ตลาดข้าวในอาเซียนที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน โดยเฉพาะประเทศเวียดนามที่เป็นผู้ส่งออก และประเทศฟิลิปปินส์และอินโดนีเซียที่เป็นประเทศนำเข้าข้าวที่สำคัญของอาเซียน เพื่อให้ผู้ที่เกี่ยวข้องรับทราบข้อมูลอย่างทั่วถึง สำหรับเกษตรกรชาวนาอาจจัดเป็นโครงการเสียงตามสายของชุมชน เพื่อกระจายความรู้เรื่องประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน หรือข่าวสาร ความเคลื่อนไหวของประเทศสมาชิกในอาเซียน ในลักษณะของหอกระจายข่าว

(2.2) ความคืบหน้าข้อตกลงอาเซียน

รายงานความคืบหน้าของข้อตกลงต่างๆ ภายในอาเซียน รวมถึงแผนการดำเนินงานที่จะเกิดขึ้นในรูปแบบที่เข้าใจง่าย และการดำเนินงานของภาครัฐที่มีต่อข้อตกลงต่างๆ เพื่อให้เกษตรกรและผู้ประกอบการรับรู้ เข้าใจ และสามารถเตรียมความพร้อมได้ถูกต้องทาง

(2.3) วิเคราะห์เตือนภัยข้าวไทยภายใต้ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน

จัดทำบทวิเคราะห์สถานการณ์และแนวโน้มการค้าข้าวในตลาดอาเซียน นโยบายข้าวของประเทศสมาชิกอาเซียน ทั้งนโยบายด้านการผลิต การตลาด การส่งออก ราคา ตลอดจนวิเคราะห์ผลกระทบที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากนโยบายสำคัญๆ นั้น และผลกระทบจากข้อตกลงอาเซียนในปัจจุบัน แนวโน้มในอนาคต ที่มีต่อชาวนา โรงสี หรือผู้ส่งออก และนโยบายของภาครัฐที่ควรเร่งดำเนินการ

(2.4) ทำการตลาดข้าวเพื่อการส่งออก

เสริมสร้างการทำตลาดข้าวเพื่อการส่งออกมากขึ้น ทั้งการกระชับสัมพันธ์ในตลาดส่งออกเดิม โดยจัดประชุมพบปะกับแบบรัฐบาลกับรัฐบาล รัฐบาลกับเอกชน และเอกชนกับเอกชน เพื่อให้การค้ามีความคล่องตัวมากขึ้น ตลอดจนการทำตลาดในตลาดส่งออกใหม่ๆ ทั้งด้านแนวโน้มความ

ต้องการบริโภคข้าวเป็นประเภทใดเพื่อส่งเสริมหรือพัฒนาพันธุ์ข้าวได้ตรงตามความต้องการ ชูจุดเด่นของเอกลักษณ์ข้าวไทย ด้านความหลากหลายของชนิดพันธุ์ข้าว คุณภาพข้าวที่เหนือกว่าประเทศอื่นๆ เพื่อสร้างความแตกต่างของข้าวไทยกับข้าวของประเทศคู่แข่ง รวมทั้งตั้งศูนย์แสดงสินค้าถาวรของข้าวไทยในประเทศสมาชิกอาเซียน เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้บริโภคเข้าถึงผลิตภัณฑ์ข้าวไทยได้โดยตรง สามารถชมข้าวไทยได้ตลอดเวลา ป้องกันการปลอมแปลงสินค้า และเป็นการขยายตลาดการส่งออกข้าวไทย

(3) นโยบายเสริมศักยภาพข้าวไทยทั้งระบบ

รวมกลุ่มกันระหว่างชาวนา ผู้ประกอบการโรงสีข้าว ผู้ส่งออก รวมถึงตัวแทนจากหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง เพื่อจัดตั้งเป็นองค์กรอิสระที่ดูแลข้าวไทยทั้งระบบ ตั้งแต่ระดับการผลิต การแปรรูป และการส่งออก เพื่อให้การดำเนินงานในทุกส่วนสอดคล้องกับความต้องการของตลาด ตลอดจนนโยบายของภาครัฐ ราคา และด้านการตลาด เพื่อให้ทุกหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหา แสดงความคิดเห็น เสนอแนะแนวทางแก้ไข และเข้าใจสถานการณ์ข้าวของไทยอย่างถูกต้องตรงกัน

ตารางเปรียบเทียบวัตถุประสงค์ กิจกรรมที่วางแผนไว้ และกิจกรรมที่ดำเนินการมา และผลที่ได้รับตลอดโครงการ

ตารางที่ จ-1 ตารางเปรียบเทียบวัตถุประสงค์ กิจกรรมที่วางแผนไว้ และกิจกรรมที่ดำเนินการมา และผลที่ได้รับในระยะ 1-6 เดือนแรก

วัตถุประสงค์	กิจกรรมที่วางแผนไว้	กิจกรรมที่ดำเนินการมา	ผลที่ได้รับ
1. เพื่อศึกษาเปรียบเทียบศักยภาพการผลิต การค้า และนโยบายของของข้าวไทย กับเวียดนาม	1. การทบทวนเอกสารที่เกี่ยวข้อง	1. ทบทวนวรรณกรรมและเอกสารที่หน่วยงานต่างๆ เคยศึกษาไว้	1. ปรับปรุง และต่อยอดข้อมูลและแนวคิดจากงานวิจัยที่มีอยู่
	2. รวบรวมข้อมูลชุดย่อยจากหน่วยงานต่างๆ	2. รวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณ เพื่อใช้วิเคราะห์และคำนวณผลกระทบจากการเป็นประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนต่อข้าวไทย เช่น ตาราง I/O บัญชีเศรษฐกิจเงินทุน บัญชีรายได้ประชาชาติ การสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน ราคาและปริมาณการส่งออก-นำเข้าข้าวของไทยและประเทศในอาเซียน ภาษี เป็นต้น	2. เปรียบเทียบศักยภาพไทยและเวียดนามระหว่างประเทศไทยและเวียดนามพบว่าไทยมีศักยภาพมากกว่า แต่ในด้านต้นทุนการผลิต และแรงงานเวียดนามมีราคาถูกกว่าไทย

ตารางที่ จ-1 (ต่อ)

วัตถุประสงค์	กิจกรรมที่วางแผนไว้	กิจกรรมที่ดำเนินงานมา	ผลที่ได้รับ
3. การสำรวจข้อมูลภาคสนาม - รวบรวมจำนวนและรายชื่อตัวอย่างในการสัมภาษณ์และสำรวจข้อมูลภาคสนามทั้งชาวไทย และผู้ส่งออกชาวต่างชาติ - กำหนดกรอบตัวอย่างในการสำรวจ เช่น รายชื่อของตัวอย่าง ที่อยู่ เบอร์ติดต่อ เป็นต้น - จัดทำแบบสอบถาม - จัดทีมสำรวจข้อมูลภาคสนาม - การทดลองสำรวจภาคสนาม (Pre-Test) - ประชุมทีมสำรวจภาคสนาม เพื่อสอบถามปัญหา และอุปสรรคจากการสำรวจ - ปรับปรุงแบบสอบถามให้สมบูรณ์ - บันทึกและประมวลผลสำรวจ 4. การสัมภาษณ์เชิงลึก โดยกำหนดกรอบคำถาม ติดต่อประสานขอเข้าพบ และการเข้าสัมภาษณ์เชิงลึก 5. การเดินทางสำรวจข้อมูลในประเทศเวียดนาม ทั้งการติดต่อหน่วยงานที่เข้าพบและประสานการเดินทาง		3. สํารวจข้อมูลภาคสนามตามกิจกรรมที่วางแผนไว้ โดยแบ่งเป็น 2 กลุ่ม คือ โรงสีข้าว 30 ราย และชาวนา 330 ราย โดยแบ่งประเภทเพิ่มเติม ดังนี้ ➢ แบ่งตามพื้นที่เขตชลประทาน (1) ในเขตชลประทาน (2) นอกเขตชลประทาน ➢ แบ่งตามขนาดของพื้นที่ถือครอง (1) รายเล็ก พื้นที่น้อยกว่า 20 ไร่ (2) รายกลาง พื้นที่ 20 - 50 ไร่ (3) รายใหญ่ พื้นที่มากกว่า 50 ไร่ ➢ แบ่งตามประเภทของข้าว (1) ข้าวหอม (2) ข้าวขาว (3) ข้าวเหนียว 4. กำหนดกลุ่มเป้าหมายในการสัมภาษณ์ 2 กลุ่ม คือ โรงสีข้าว 15 ราย และผู้ส่งออก 20 ราย 5. เดินทางสำรวจข้อมูลในประเทศเวียดนาม 2 ครั้ง	3. เปรียบเทียบศักยภาพด้านการการค้าและนโยบายข้าวระหว่างประเทศไทยและเวียดนาม พบว่าเวียดนามมีนโยบายสนับสนุนด้านการค้า และการส่งออก ทำให้เวียดนามสามารถส่งออกข้าวในอาเซียนได้มากกว่าไทย รวมทั้งรัฐบาลเวียดนามยังมีนโยบายส่งเสริมการผลิตข้าวเพื่อลดต้นทุนการผลิตอย่างจริงจัง ทำให้ต้นทุนการผลิตข้าวของเวียดนามถูกกว่าไทยมากยิ่งขึ้น 4. นำเสนอผลการวิจัยทุก ๆ 3 เดือน เพื่อรับฟังข้อเสนอแนะและปรับปรุงงานวิจัยตามคำแนะนำของผู้ทรงคุณวุฒิ

ตารางที่ จ-1 (ต่อ)

วัตถุประสงค์	กิจกรรมที่วางแผนไว้	กิจกรรมที่ดำเนินงานมา	ผลที่ได้รับ
	6. รายงานผลการดำเนินงาน 3 เดือน	6. จัดทำรายงานผลการดำเนินงาน 3 เดือน 1) บทนำ 2) ทบทวนวรรณกรรม 3) กรอบแนวทางการเก็บรวบรวมข้อมูล ภาคสนามและการสัมภาษณ์เชิงลึก 4) กรอบแนวทางการวิเคราะห์ผลกระทบ ที่มีต่อรายได้ การใช้ปัจจัยการผลิต และการใช้ที่ดินของชาวนาไทย 5) การดำเนินงานในลำดับต่อไป	
	7. รายงานผลการดำเนินงาน 6 เดือน	7. จัดทำรายงานผลการดำเนินงาน 6 เดือน 1) บทนำ 2) ทบทวนวรรณกรรม 3) การผลิต การค้า และนโยบายของชาว ไทยและเวียดนาม 4) ข้อมูลจากการสำรวจภาคสนามและ สัมภาษณ์เชิงลึก (เบื้องต้น) 5) กรอบแนวทางการวิเคราะห์ผลกระทบ ที่มีต่อรายได้ การใช้ปัจจัยการผลิต และการใช้ที่ดินของชาวนาไทย 6) การดำเนินงานในลำดับต่อไป	

ตารางที่ จ-2 ตารางเปรียบเทียบวัตถุประสงค์ กิจกรรมที่วางแผนไว้ และกิจกรรมที่ดำเนินการมา และผลที่ได้รับในระยะ 7-12 เดือน

วัตถุประสงค์	กิจกรรมที่วางแผนไว้	กิจกรรมที่ดำเนินการมา	ผลที่ได้รับ
1. เพื่อศึกษาเปรียบเทียบศักยภาพการผลิต การค้า และนโยบายของของข้าวไทยกับเวียดนาม	1. การวิเคราะห์เปรียบเทียบศักยภาพของข้าวไทยเวียดนาม	1. วิเคราะห์เปรียบเทียบศักยภาพของข้าวไทยกับเวียดนามโดยใช้แบบจำลอง BCG และแบบจำลองไดมอนด์ หรือ Diamond Model	1. เปรียบเทียบศักยภาพด้านการผลิตระหว่างประเทศไทยและเวียดนาม พบว่าไทยมีศักยภาพมากกว่า แต่ในด้านต้นทุนการผลิต และแรงงานเวียดนามมีราคาถูกกว่า
2. เพื่อวิเคราะห์ผลกระทบที่มีต่อรายได้ การใช้ปัจจัยการผลิต การใช้ที่ดินของชาวนาไทย	2. การวิเคราะห์ผลกระทบที่มีต่อรายได้ การใช้ปัจจัยการผลิต การใช้ที่ดินของชาวนาไทย	2. วิเคราะห์ผลกระทบต่อยาได้ การใช้ปัจจัยการผลิต การใช้ที่ดินของชาวนาไทย รวมถึงช่องว่างของการกระจายรายได้ของกิจกรรมต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับข้าว นั่นคือ ชาวนา ที่แบ่งตามพื้นที่ถือครอง โรงสีข้าว และผู้ส่งออกข้าว ว่าจะมีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างไร โดยใช้แบบจำลองเมทริกซ์บัญชีสังคม (SAM) ปี 2550	2. เปรียบเทียบศักยภาพด้านการการค้าและนโยบายข้าวระหว่างประเทศไทยและเวียดนาม พบว่าเวียดนามมีนโยบายสนับสนุนด้านการค้า และการส่งออก ทำให้เวียดนามสามารถส่งออกข้าวในอาเซียนได้มากกว่าไทย รวมทั้งรัฐบาลเวียดนามยังมีนโยบายส่งเสริมการผลิตข้าวเพื่อลดต้นทุนการผลิตอย่างจริงจัง ทำให้ต้นทุนการผลิตข้าวของเวียดนามถูกกว่าไทยมากยิ่งขึ้น
3. เพื่อนำเสนอข้อเท็จจริงจากผลกระทบของประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนต่อความอยู่รอดของข้าวไทย	3. รายงานผลการดำเนินงาน 9 เดือน	3. จัดทำรายงานผลการดำเนินงาน 6 เดือน 1) บทนำ 2) ทบทวนวรรณกรรม 3) การผลิต การค้า และนโยบายของข้าวไทยและเวียดนาม 4) ข้อมูลจากการสำรวจภาคสนามและสัมภาษณ์เชิงลึก 5) กรอบแนวทางการวิเคราะห์ผลกระทบที่มีต่อรายได้ การใช้ปัจจัยการผลิต และการใช้ที่ดินของชาวนาไทย 6) การดำเนินงานในลำดับต่อไป	

ตารางที่ จ-2 (ต่อ)

วัตถุประสงค์	กิจกรรมที่วางแผนไว้	กิจกรรมที่ดำเนินงาน	ผลที่ได้รับ
วัตถุประสงค์	4. รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์	4. จัดทำรายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ 1) บทนำ 2) ทบทวนวรรณกรรม 3) การผลิต การค้า และนโยบายของข้าวไทยและเวียดนาม 4) การวิเคราะห์เปรียบเทียบศักยภาพข้าวของไทยกับเวียดนาม 5) การวิเคราะห์ผลกระทบที่มีต่อรายได้ การใช้ปัจจัยการผลิต และการใช้ที่ดินของชาวนาไทย 6) สรุปและข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย	3. ชาวนาในเขตอาเซียน เวียดนามเป็นผู้ครองตลาด ส่วนข้าวชาวไทยถูกแย่งตำแหน่งไปตั้งแต่ปี 2547 ในปี 2552 ไทยมีส่วนแบ่งตลาดน้อยมาก เพียงร้อยละ 7.4 และมีแนวโน้มติดลบจึงอยู่ในสถานะตกต่ำ สำหรับชาวนาไทยอยู่ในสถานะทำเงินด้วยส่วนแบ่งตลาดที่สูงเป็นอันดับหนึ่ง 4. หลังจากมีการลดภาษีสินค้าเกษตรเป็นร้อยละ ศูนย์ ส่งผลให้ไทยได้รับประโยชน์มากขึ้น ทั้งการผลิต การใช้ปัจจัย การส่งออก และรายได้ของชาวนา อย่างไรก็ตามความเป็นจริงทุกประเทศอาเซียนไม่ได้ลดภาษีข้าวสาร โดยเฉพาะตลาดส่งออกสำคัญ คือ อินโดนีเซีย มาเลเซีย และฟิลิปปินส์ ที่กับภาษีอัตราสูง ส่งผลให้ประเทศไทยได้รับน้อยลง ประกอบกับหากเทียบผลประโยชน์ของไทยกับเวียดนาม ซึ่งมีตลาดส่งออกตลาดเดียวกัน และปัจจุบันเวียดนามเป็นผู้ครองตลาด ข้าวสารอาเซียน ส่งผลให้ไทยมีโอกาสได้ประโยชน์จากการลดภาษีน้อยกว่าเวียดนาม 5. นำเสนอผลการวิจัยทุกๆ 3 เดือน เพื่อรับฟังข้อเสนอแนะและปรับปรุงงานวิจัยตามคำแนะนำของผู้ทรงคุณวุฒิ